

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

**MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNDE BARINMA SORUNLARINA
YÖNELİK ANALİZ ÇALIŞMASI: (ANKARA-POLATLI) SARIOBA
MAHALLESİ'NİN İNCELENMESİ**

Ecem YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNDE BARINMA SORUNLARINA
YÖNELİK ANALİZ ÇALIŞMASI: (ANKARA-POLATLI) SARIOBA
MAHALLESİ'NİN İNCELENMESİ

Ecem YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNDE BARINMA SORUNLARINA YÖNELİK ANALİZ ÇALIŞMASI: (ANKARA-POLATLI) SARIOBA MAHALLESİ'NİN İNCELENMESİ

Danışman: Doç. Dr. Emine Nur OZANÖZGÜ

Yazar: Ecem YILMAZ

ÖZ

Mevsimlik tarım işçileri, bütün dünya ülkelerinde tarım sektörünün vazgeçilmez aktörleridir. Belirli dönemlerde çoğunlukla aileleri ile birlikte yaşam alanlarını terk ederek çalışma alanlarına göç eden mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunları, yaşadıkları birçok sorun arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Mevsimlik tarım işçi ve ailelerinin barınma sorunlarına, ekolojik dengeleri de koruyarak sürdürülebilir çözümler üretmek önemli bir sorundur. Bu çalışmanın temel amacı, mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sorunları incelemek, eko-tasarım ilkelerini de göz önünde tutarak sorunun çözümüne yönelik uygulanabilir ve sürdürülebilir önerilerde bulunmaktır. Araştırma için Ankara ilinin Polatlı ilçesinde mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorununa kalıcı bir çözüm üretmek üzere inşa edilen Sarıoba yerleşkesi seçilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile veri toplanmış, ayrıca ilgili kurum ve kuruluşlardan yerleşke ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde yerleşke müdürü, planlamalarda da bulunan makine mühendisi, inşaat teknikeri, bölgenin eski muhtarı ve mevsimlik işçi çavuşu olmak üzere beş kişi ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda mevsimlik tarım işçilerinin barınma koşullarının büyük çoğunlukla sağlıksız olduğu, tarım işçi ailelerinin çok fazla çocukları olduğu ve bu çocukların eğitim düzeylerinin düşük olduğu, işçilerin temel gelir kaynaklarının mevsimlik tarım işçiliği olduğu ve gelirlerinin çok düşük olduğu, ailelerin geleneksel yaşam biçimlerini korumaya çalıştıkları, Sarıoba yerleşkesinin işçilere ve ailelerine sağlıklı bir barınma ortamı sağladığı, sağlık, ibadet, eğitim ve sosyal konularda ihtiyaçları karşılayacak donanımlara sahip olduğu, barınma ortamlarının aile mahremiyetini koruyacak şekilde tasarlandığı tespit edilmiş, buna karşılık ekolojik tasarım kriterlerinin göz önüne alınmadığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Mevsimlik tarım işçileri, tarım, işçi, barınma, ekokent

ANALYSIS STUDY FOR HOUSING PROBLEMS OF SEASONAL AGRICULTURAL WORKERS: (ANKARA-POLATLI) RESEARCHING OF SARIOBA DISTRICT

Supervisor: Doç. Dr. Emine Nur OZANÖZGÜ

Author: Ecem YILMAZ

ABSTRACT

Seasonal agricultural workers are indispensable actors of the agricultural sector in all countries of the world. Housing problems of seasonal agricultural workers who migrate to their workplaces, often leaving their living quarters with their families at specific times, rank first among many problems they face. Producing sustainable solutions to the housing problems of seasonal agricultural workers and their families by protecting ecological balances is an important issue. The main purpose of this study is to examine the problems experienced by seasonal agricultural workers and to make feasible and sustainable suggestions for the solution of the problem by considering the principles of eco-design. Sarioba premises in Polatlı district of Ankara province, which was built to produce a permanent solution to the housing problems of seasonal agricultural workers, was selected for the research. In the study in which qualitative research method was used, data was collected by semi-structured interview method, and information about the premises was obtained from the relevant institutions and organizations. In the semi-structured interview method, five people were interviewed: the premises manager, the mechanical engineer who was also involved in the planning, the construction technician, the former headman of the region and the seasonal worker sergeant. As a result of the research, the housing conditions of seasonal agricultural workers are mostly unhealthy, families of agricultural workers have too many children and their education level is low, workers' basic income sources are seasonal agricultural work and their income is very low, families try to protect their traditional lifestyles. Sarioba premises provides a healthy shelter environment for workers and their families, it has the equipment to meet the needs in health, worship, education and social issues, and shelter environments have been designed to protect family privacy. On the contrary, ecological design criteria have not been taken into consideration.

Keywords: Seasonal agricultural workers, agriculture, worker, shelter, ecocity

TEŞEKKÜR

Tez alışmam sırasında gler yzn ve samimiyetini esirgemeyen, kıymetli bilgi, birikim ve tecrbeleri ile bana yol gsterici ve destek olan değerli danışmanım sayın Doç. Dr. Emine Nur OZANÖZGÜ'ye teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Arazi çalışmalarım boyunca yardımını hiç esirgemeyen Sayın Polatlı Belediyesi Tarihi Alanlar Tanıtım Merkezi (POTA) Genel Koordinatörü Emekli Topçu Albay Kadim Koç'a teőekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, bu hayattaki en büyük şansım olan aileme de sonsuz teőekkürler ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	iv
TABLolar DİZİNİ	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Ekoloji Kavramı.....	4
1.1.1. Çevreye Duyarlılık ve Eko Sürdürülebilirlik	6
1.1.2. Doğa ile Bütünleşme ve Eko-Mimari	9
1.1.3. Eko-Tasarım	12
1.2. Eko-Kentler.....	13
1.2.1. Dünyada Eko-Kent Örnekleri	21
1.2.1.1. Dongtan Eko-Kenti	21
1.2.1.2. Tianjin Eko-Kenti	27
1.2.2. Türkiye’de Eko-Kent Örnekleri	33
1.3. Kırsal Yaşam.....	36
1.4. Göç Kavramı.....	41
1.4.1. Göç, Zorunlu Göç ve Mültecilik	41
1.4.2. Göç Türleri	51
1.4.2.1. Dış Göç	51
1.4.2.2. İç Göç.....	52
1.4.3. Göçe Yol Açan Etmenler.....	53
1.4.3.1. Ekonomik Etmenler	53
1.4.3.2. Kültürel Etmenler.....	54
1.4.3.3. Sosyal Etmenler	54
1.5. Bölüm Sonucu	55
2. BÖLÜM: MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ	58
2.1. Mevsimlik Tarım İşçiliği Kavramı	58
2.2. Dünyada Tarım İşgücü	62

2.3. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliği	64
2.3.1. Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Tarihsel Boyutu.....	68
2.3.2. Mevsimlik Tarım İşçilerine Sağlanan Ulaşım, Sağlık ve Beslenme Olanakları.....	71
2.3.3. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunları	74
2.3.3.1. Dış Mekan	76
2.3.3.2. İç Mekan.....	80
2.3.4. Dünyada ve Ülkemizde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunlarına Yönelik Çözümler	85
2.3.4.1. Dünya Ülkelerinde Mevsimlik Tarım İşçileri.....	85
2.3.4.2. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri	100
2.4. Geçici Barınma Anlayışı	105
2.5. Bölüm Sonucu	107
3. BÖLÜM: YÖNTEM	110
3.1. Araştırma Tekniği	110
3.2. Araştırma Alanı.....	111
3.2.1. Ankara İli Polatlı İlçesi.....	112
3.2.2. Sarıoba Mahallesi	114
3.2.3. Sarıoba Yerleşkesi.....	115
3.3. Bulgular	118
3.3.1. Bölgeye Gelen Mevsimlik Tarım İşçilerinin Demografik Yapısı	119
3.3.2. İşçilerin Sarıoba Yerleşkesinden Önceki ve Bugünkü Barınma Durumları.....	122
3.3.3. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Ortamlarının Sağlaması Gereken Asgari Şartlar.....	129
3.3.4. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştıkları En Önemli Sorunlar	132
3.3.5. Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Oluşturulan Yerleşkelerde Kalan İşçilerden, Bu Yerleşkelerle İlgili Olumlu ve Olumsuz Geri Dönüşler.....	133
3.3.6. Mevsimlik Tarım İşçileri ile Bölge Halkı Arasında Yaşanan Sorunlar	135
3.3.7. Eko-Kentler Hakkında Bilinenler	137

3.3.8. Polatlı – Sarioba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Hakkında Düşünceler.....	138
3.3.9. Mevsimlik İşçilerin Barınma Sorunları ve Bunlara Yönelik Kalıcı Barınma Yerleşkelerinin Yapılmasına İlişkin Diğer Görüşler	140
3.4. Değerlendirme	142
3.5. Ankara İli Polatlı İlçesi Sarioba Mahallesi'ndeki Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunları ve Çözüm Önerilerine İlişkin Bir Model.....	144
3.5.1. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi	145
3.5.2. Çalışma, Yaşam ve Ortak Alanlara İlişkin Yerleşim Planının İncelenmesi.....	147
3.5.3. Tasarım Kriterleri	159
3.5.3.1. Yerleşim Yeri Kriterleri.....	184
3.5.3.2. Barınma Üniteleri Kriterleri	186
3.5.4. Barınma Sorunlarına Yönelik Model Önerisi	190
4. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	197
KAYNAKLAR	202
EKLER.....	216
EK-1. GÖRÜŞME SORULARI.....	216
ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ	219
ETİK BEYANI	220
YÜKSEK LİSANS ORJİNALLİK RAPORU	221
MASTER'S ORIGINALITY REPORT	222
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	223
ÖZGEÇMİŞ	224

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Eko-Kent Standartları Ölçeği.....	16
Tablo 2. Kırsal Alanlar İçin Güçlü ve Zayıf Yönler (İçsel Faktörler).....	39
Tablo 3. Kırsal Alanlar İçin Fırsatlar ve Tehditler (Dışsal Faktörler).....	40
Tablo 4. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Banyo, Tuvalet ve Elektrik Kullanımları...	84
Tablo 5. Araştırma Kapsamında Görüşme Yapılan Kişiler ve Verilen Kodlar.	110
Tablo 6. Dış Mekanların ve Altyapının Değerlendirilmesi.....	193
Tablo 7. İ Mekanların Değerlendirilmesi.....	195

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Ekolojik Hiyerarşi.....	5
Görsel 2. Ekolojik ve Sürdürülebilir Yerleşim Modeli.....	10
Görsel 3. Ürün Yaşam Dönemindeki Adımlar ve Çevreye Etkileri	13
Görsel 4. Eko-Kentlerin Çevresel, Sosyal ve Ekonomik Çevreyle İlişkisi.....	14
Görsel 5. Eko-Kent Ölçeği	16
Görsel 6. Melbourne Kent Konseyi Binası Güneş Panelleri ve Yeşil Dostu Balkon Mimarisi	19
Görsel 7. Melbourne Kent Konseyi Binası Rüzgâr Türbinleri.....	19
Görsel 8. Berlin Recihstag Aynalı Kubbesi	20
Görsel 9. Berlin Recihstag Aynalı Kubbe İçindeki Yürüme Yolları	20
Görsel 10. Dongtan Eko-Kent Planı.....	22
Görsel 11. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-1	24
Görsel 12. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-2	25
Görsel 13. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-3	25
Görsel 14. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-4	26
Görsel 15. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-5	26
Görsel 16. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-6	27
Görsel 17. Tianjin Eko-Kenti Havadan Görünüş	29
Görsel 18. Tianjin Eko-Kenti İş Alanlarındaki Parklar	30
Görsel 19. Tianjin Eko-Kenti Düşük Karbonlu Yaşam Laboratuvarı	30
Görsel 20. Tianjin Eko-Kenti Elektrikli Araçlar Şarj İstasyonu.....	31
Görsel 21. Tianjin Eko-Kenti Enerji İstasyonu.....	31
Görsel 22. Tianjin Eko-Kenti Güneş Enerjili Sokak Lambaları	32
Görsel 23. Tianjin Eko-Kenti Rüzgar Türbinleri.....	32
Görsel 24. Bursa-Nilüfer 2014 Eko-Kent Projesi.....	33
Görsel 25. Eskişehir-Kocakır Ekolojik Yerleşim Planında Ekolojik Koridorlar	34
Görsel 26. Eskişehir-Kocakır Ekolojik Yerleşim Planında Yeşil Alanlar	35
Görsel 27. Dünyada Kentsel-Kırsal Nüfus Oranları	37
Görsel 28. Mevsimlik Tarım İşçileri.....	58
Görsel 29. Mevsimlik Tarım İşçileri Olarak Çalıştırılan Çocuklar	60
Görsel 30. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sağlıksız Barınma Ortamları	60
Görsel 31. Mevsimlik Tarım İşçisi Çadırları	61

Görsel 32. 2010 Yılında Dünya Ülkelerinde Toplam İstihdam İçinde Tarımsal İşgücü İstihdam Oranları (%)	63
Görsel 33. Mevsimlik Tarım Göçü Ağ Haritası	66
Görsel 34. Mevsimlik Tarım Göçünün Aylara Göre	67
Görsel 35. Osmanlı Döneminde Çukurova'da Mevsimlik Pamuk İşçileri.....	68
Görsel 36. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Göç Sırasında Yaşadıkları Ulaşım Sorunu	71
Görsel 37. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Ölüm Yolculuğu	72
Görsel 38. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yemek Molası.....	73
Görsel 39. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çocuklarına Yönelik Kurulan Eğitim Ortamı	74
Görsel 40. Mevsimlik Tarım İşçileri Tarafından Barınma Amaçlı Kurulan Derme Çatma Çadırlar	77
Görsel 41. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sağlıksız Barınma Ortamları	78
Görsel 42. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yerleşim Alanı Dış Görünüş	79
Görsel 43. İç Mekan Örnekleri	80
Görsel 44. İç Mekan Kullanımı.....	81
Görsel 45. Mutfak Olarak Kullanılan Alan	82
Görsel 46. Tuvalet Olarak Kullanılan Alan	82
Görsel 47. Tuvalet Olarak Kullanılan Alan	83
Görsel 48. İspanya'da Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Üretilen Mikro Taşınabilir Evler	86
Görsel 49. İspanya'da Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Üretilen Mikro Taşınabilir Evlerin Planı	86
Görsel 50. İngiltere'de Geçici İşçiler İçin Kullanılması Planlanan Karavanlarda Bulunması Gerekenler.....	87
Görsel 51. İspanya'da Şarap Deposunda Kalan Mevsimlik İşçiler	91
Görsel 52. ABD'de Tarım İşçileri Mobil Konutları.....	93
Görsel 53. ABD'de Tarım İşçileri Mobil Konutlarının Kurulumu	93
Görsel 54. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınmasına Yönelik Ekolojik Bir Tasarım	94
Görsel 55. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınmasına Yapılan Tasarımın İç Yerleşim Alanları	95
Görsel 56. ABD'de Oregon'da Bulunan Tek Odalı İşçi Yaşam Evleri	95

Görsel 57. ABD’de Oregonda Bulunan Tek Odalı İşçi Yaşam Evlerinin İç Görünümü.....	96
Görsel 58. Kanada’nın Okanagan Bölgesinde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Kullandıkları Barınaklar	97
Görsel 59. Kanada’nın Kelowna Şehrinde Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Oluşturulan Barınma Alanı.....	98
Görsel 60. Asya’da İşçi Barınağı	99
Görsel 61. 1970’li Yıllarda Yapılan Tarım İşçisi Barınma Yurdu Kat Planı.....	101
Görsel 62. Çukurova Bölgesindeki Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Önerilen Saz Yaşam Ünitesi Planı	101
Görsel 63. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınmaları İçin Tasarlanan Prefabrik Ev Yerleşim Planı	103
Görsel 64. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınmaları İçin Tasarlanan Prefabrik Ortak Kullanım Alanları.....	103
Görsel 65. Ankara İli Polatlı İlçesi	113
Görsel 66. Sarioba Mahallesi	114
Görsel 67. Sarioba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Önden Görünüm	116
Görsel 68. Sarioba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Yandan Görünüm.....	116
Görsel 69. Sarioba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Sosyal Tesis Planı.....	118
Görsel 70. Sarioba Yerleşkesinin İnşasından Önce Bölgede Kurulan Mevsimlik Tarım İşçisi Çadırları.....	124
Görsel 71. Sarioba Yerleşkesinin Genel Görünümü	125
Görsel 72. Sarioba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi – 1	145
Görsel 73. Sarioba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi – 2.....	146
Görsel 74. Sarioba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Genel Planı	146
Görsel 75. Sarioba Yerleşkesi Sosyal Tesis Girişi.....	147
Görsel 76. Sarioba Yerleşkesi Sosyal Tesis Toplantı Salonu.....	147
Görsel 77. Sarioba Yerleşkesi Kreş Girişi.....	148
Görsel 78. Sarioba Yerleşkesi Kreş Holü	148
Görsel 79. Sarioba Yerleşkesi Kreş Sınıfları	149
Görsel 80. Sarioba Yerleşkesi Kreş Mutfak, Temizlik Bölümü ve Tuvaleti.....	149
Görsel 81. Sarioba Yerleşkesi Mescit Bölümü.....	150
Görsel 82. Sarioba Yerleşkesinin Sokak Lambaları	150
Görsel 83. Sarioba Yerleşkesi Aile Yaşam Alanları	151

Görsel 84. Sarioba Yerleşkesi Yaşam Alanlarını Ayıran Duvarlar	152
Görsel 85. Sarioba Yerleşkesi Çadır İçi Görünüm	152
Görsel 86. Sarioba Yerleşkesi Çadırların Yanındaki Mutfak Alanı	153
Görsel 87. Sarioba Yerleşkesi Çadırlarda Yaşam	154
Görsel 88. Sarioba Yerleşkesi Çadırlardaki Mutfak Alanı	154
Görsel 89. Sarioba Yerleşkesi Çadırlardaki Mutfak Alanı	155
Görsel 90. Sarioba Yerleşkesinin Yanına Kurulan Çocuk Oyun Parkı	156
Görsel 91. Sarioba Yerleşkesi Duyuru Hoparlörü ve İzleme Kameraları	156
Görsel 92. Sarioba Yerleşkesinde Çöp Sorunu	157
Görsel 93. Sarioba Yerleşkesinde Elektrik Dağıtım Trafoları)	157
Görsel 94. Sarioba Yerleşkesinin Güvenlik Kulübesi	158
Görsel 95. Sarioba Yerleşkesindeki Hidrantlar (Yangın Muslukları)	158
Görsel 96. Sarioba Yerleşkesini Çevreleyen Tel Örgüler – 1	159
Görsel 97. Sarioba Yerleşkesini Çevreleyen Tel Örgüler – 2	160
Görsel 98. Sarioba Yerleşkesini Çevreleyen Tel Örgüler – 3	160
Görsel 99. Sarioba Yerleşkesini Çevreleyen Tel Örgüler – 4	160
Görsel 100. Sarioba Yerleşkesi Ana Giriş Kapısı Dışarıdan Görünüm	161
Görsel 101. Sarioba Yerleşkesi Ana Giriş Kapısı İçeriden Görünüm	161
Görsel 102. Ana Giriş Kapısındaki Güvenlik Kulübesi Dışarıdan Görünüm	162
Görsel 103. Ana Giriş Kapısındaki Güvenlik Kulübesi İçeriden Görünüm	162
Görsel 104. Çadırların Yerleşim Düzeni	163
Görsel 105. Yerleşke Caddelerine Karşılıklı Sıralanan Çadırlar	163
Görsel 106. Çadırlar Arası Beton Bölmeler	164
Görsel 107. Yeşil Alan Olarak Ayrılan Bölge	164
Görsel 108. Yeşil Alan Olarak Ayrılan Bölgenin Yerleşke Sakinleri Tarafından Sebze Ekim Alanı Olarak Çevrelenmiş Hali	165
Görsel 109. Çadırların Giriş Kapısı ve Pencereleeri	165
Görsel 110. Çadırların İçi (Bölümlenmemiş)	166
Görsel 111. Çadırların İçi (Bölümlenmiş)	166
Görsel 112. Çadırların Giriş Kapısı	167
Görsel 113. Giriş Kapıları	167
Görsel 114. Çadırlarda Bulunan Prizler	168
Görsel 115. Mutfak Bölümü – Eveye, Seramik, Prizler ve Aydınlatma	169
Görsel 116. Mutfak Bölümünün Kullanımı	169

Görsel 117. Banyo ve Tuvalet Girişleri	170
Görsel 118. Banyolarda Kullanılan Elektrikli Su Isıtıcıları, Duş Hortumu ve Başlığı	170
Görsel 119. Banyolarda Kullanılan Armatürler.....	171
Görsel 120. Tuvaletler	171
Görsel 121. Sosyal Tesis Ana Girişi	172
Görsel 122. Sosyal Tesis Kreş Girişi	172
Görsel 123. Sosyal Tesis Toplantı Salonu Oturma Grupları	173
Görsel 124. Sosyal Tesis Toplantı Salonu Giriş Kapısı	173
Görsel 125. Kreş Sınıf - 1	174
Görsel 126. Kreş Sınıf - 2	174
Görsel 127. Kreş Personel Odası	175
Görsel 128. Kreş Mutfağı – 1 (Evye)	175
Görsel 129. Kreş Mutfağı – 2 (Fırınlı Ocak ve Çay Makinası Köşesi).....	176
Görsel 130. Kreş Mutfağı – 3 (Buzdolabı, Duvar Dolabı ve Giriş Kapısı).....	176
Görsel 131. Kreş Tuvaletleri - 1	177
Görsel 132. Kreş Tuvaletleri - 2.....	177
Görsel 133. Kreş Temizlik Odası	178
Görsel 134. Mescit – İbadet Salonu.....	178
Görsel 135. Sosyal Tesis İçerisindeki Abdesthane	179
Görsel 136. Sağlık Ocağı Giriş Koridoru.....	180
Görsel 137. Sağlık Ocağı Bekleme Salonu.....	180
Görsel 138. Sağlık Ocağı Doktor Odası.....	181
Görsel 139. Sağlık Ocağı Muayene Odası	181
Görsel 140. Sağlık Ocağı Tuvaleti	182
Görsel 141. Caddelerdeki Gider Sorunu - 1.....	182
Görsel 142. Caddelerdeki Gider Sorunu - 2.....	183
Görsel 143. Caddelerde Biriken Çöpler ve Boşa Akan Sular	183
Görsel 144. Esnek ve Prefabrik Barınma Ünitesi İç Mekan	187
Görsel 145. Esnek ve Prefabrik Barınma Ünitesi Çelik Çerçeve	187

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü
FPC	Fresh Produce Consortium
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration)
IRO	Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization)
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
METİP	Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Yaşamlarını İyileştirme Projesi
MIGA	Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees)

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

İnsanların besin gereksinimlerinin karşılanabilmesi adına tarım sektörü, yaşamsal açıdan büyük öneme sahiptir. Türkiye'nin bir tarım ülkesi olması, gayrisafi yurtiçi hasıla içerisinde tarım sektörünün ekonomik girdi düzeyinin önemli bir yer kaplaması, tarım sektörünün ciddi bir istihdam alanı olması gibi nedenler, Türkiye açısından tarım sektörünün önemini artırmaktadır (Akalin, 2018, s.3).

Tarım sektöründe kendi adına üretim yapmayan, belirli bir ücret karşılığı çalışan kesim *tarım işçisi* olarak adlandırılmaktadır. Buldukları bölgelerden başka bölgelere tarım işçisi olarak çalışmak üzere mevsimlik veya günübirlik göç eden kesime ise *mevsimlik tarım işçisi* denilmektedir (Karaman ve Yılmaz, 2011, s.215).

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye açısından büyük öneme sahip tarım sektöründe çalışarak geçimlerini sağlayan mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını incelemek, konuyla ilgili yapılan çalışmaları irdelemek, sorunun çözümüne yönelik uygulanabilir ve sürdürülebilir önerilerde bulunmaktır.

Çalışmanın  nemi

Türkiye'de son yıllarda tarımsal üretim nispi olarak düşme eğilimi göstermesi, bu alanda daha fazla bilimsel çalışmanın yapılmasını da zorunlu hale getirmektedir. Tarım sektörüne yönelik ekimden ilaçlamaya, hasattan dağıtıma kadar bütün alt alanlarda yapılabilecek her türlü çalışma araştırmalıdır. Bu bağlamda tarım sektöründe ciddi bir büyüklüğe sahip olan mevsimlik tarım işçilerine yönelik yapılacak araştırmalar önemli olmaktadır.

Bu alışma, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına odaklanmakta, temel yaşamsal gereksinimlerine yönelik var olan durumunu ortaya koymakta, bundan dolayı önem taşımaktadır.

Çalışmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Araştırma kapsamı, Ankara iline bağlı Polatlı ilçesindeki Sarıoba yerleşkesi ile sınırlı tutulmuştur. Mevsimlik tarım işçilerinin yoğun bir şekilde bulunduğu bir bölge olması, bölgede 28.06.2018 tarihinde mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını gidermek üzere yapılan yaşam alanının açılışının yapılması gibi nedenlerle Sarıoba yerleşkesi seçilmiştir. Yakın tarihli açılan bir yerleşke olması, konuyla ilgili son yapılan çalışmaları içermesi anlamına geldiği için Sarıoba'nın incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada zaman ve maliyet sınırlılıkları bulunmaktadır. Türkiye genelinde mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına yönelik yapılacak bir araştırmanın gerek maliyetinin yüksek olması, gerekse zaman kısıtlılığı, araştırmayı Ankara ili Polatlı ilçesi Sarıoba Yerleşkesi ile sınırlı tutmayı gerektirmiştir.

Bu çalışmada aşağıdaki varsayımlar kabul edilmiştir:

- Mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorununa yönelik idare tarafından yetkili kılınan kişilerle yapılacak yarı yapılandırılmış görüşme sorularına açık ve dürüst yanıtlar verdiği varsayılmıştır.
- Yarı yapılandırılmış soruların, araştırılacak konuya uygun sorular olduğu varsayılmıştır.
- Konuyla ilgili yetkililerin, araştırma sorularını amaca uygun şekilde anladıkları varsayılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Nitel araştırma yönteminin kullanılacağı bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile veriler toplanacaktır. Bunun en önemli gerekçesi, mevsimlik tarım işçileri ile yapılacak bir anket çalışmasından sağlıklı ve doğru verilere ulaşabilmenin çok olanaklı olamamasıdır. Ayrıca mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına odaklanan bu çalışmada, sorunun çözümüne yönelik kalıcı ve sürdürülebilir yöntemlerin uygulamaya konulabilmesinde idarenin yetkin ve yetkili olması, ilgili kişilerle yapılacak görüşmelerle daha sağlıklı bir veriye ulaşılabileceğini

göstermektedir. Bu nedenlerden dolayı bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu yöntem ile gerekli bilgilendirmeler yapılarak gerçek uygulamalar hakkında doğru bilgilere ulaşılabileceği varsayılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde, görüşmenin yapılacağı süreçte irdelenmek istenen sorularla konular listesi kullanılır. Görüşmeci, daha önce konuyla ilgili hazırladığı sorulara ve kapsam dahilinde sorularını sorarken, konuyla ilgili bilgileri detaylandırmak amacı doğrultusunda yeni sorular ekleyebilmektedir. Bu yöntemde sorular önceden hazırlanmış olmasına karşılık görüşmenin gidişine göre öncelikler, soru ve konu sıralamaları değiştirilebilmektedir. Görüşme formunun önceden hazırlanması, araştırılacak problemle ilgili bütün boyutların kapsanmasını güvenceye almayı amaçlamaktadır. Başka bir ifade ile görüşme esnasında görüşmeci tarafından sorularda cümle değişiklikleri yapılabilmekte, bazı konularda daha fazla ayrıntıya girilebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde görüşmenin yapıldığı kişiler, araştırılan probleme yönelik kendi algılarını kendi ifadeleriyle anlatabilmektedir. Bundan dolayı soruların genellikle açık uçlu olması tercih edilmelidir (Merriam, 2013).

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Ekoloji Kavramı

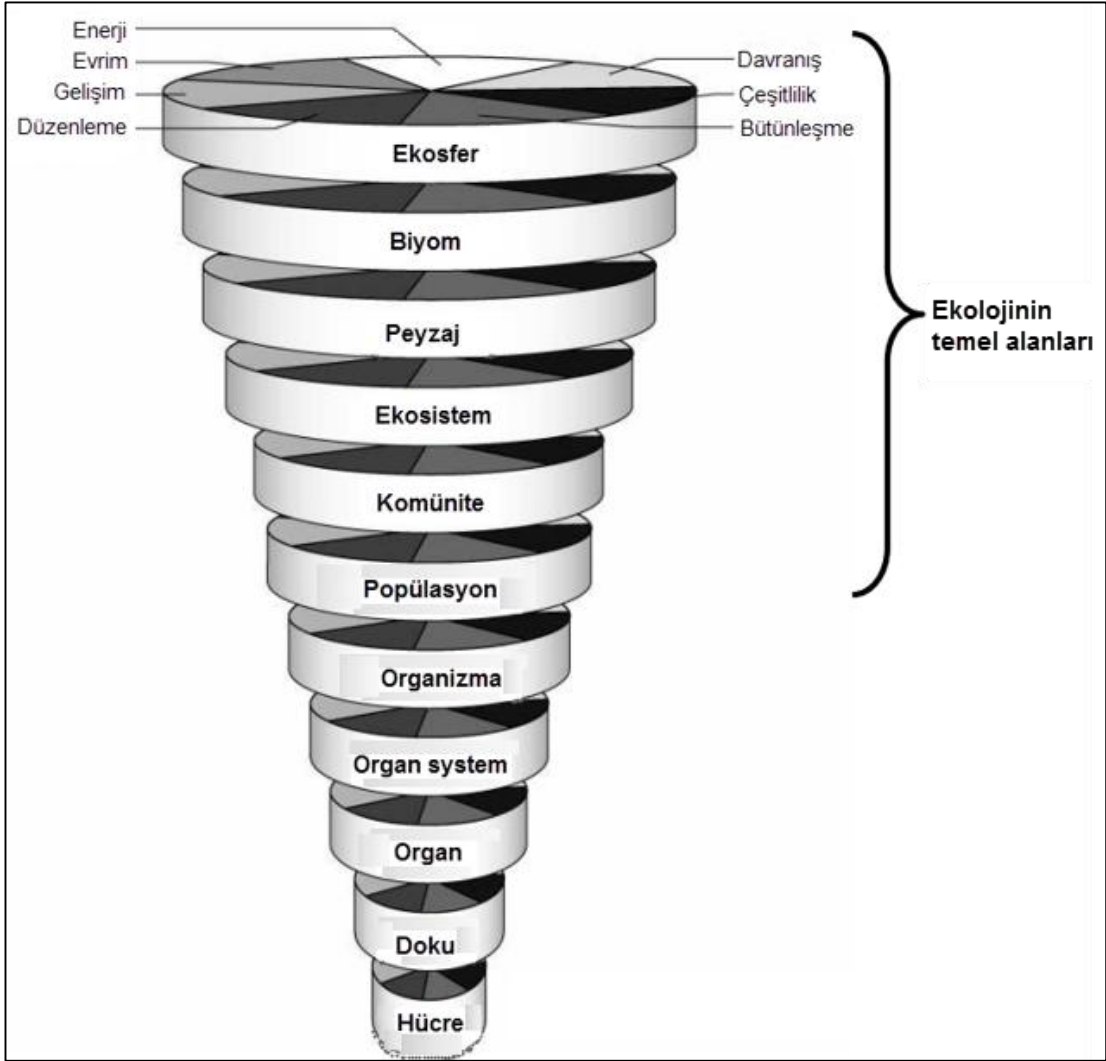
Dünya, uzun yıllar süren gelişim süreci sonucunda belirli bir dengeye oturmuş, canlılar alemi de bu denge ortamında gelişerek ekolojideki yerini almıştır. Gelişimini ve evrimini zaman içerisinde tamamlayan insanoğlu da ekolojinin en önemli unsuru haline gelmiştir. Dünyanın katmanları cansız küre (ekosfer) ve canlı küre (biyosfer) temel katmanlarından oluşmaktadır. Ekosfer katmanı kendi içinde gazküre (atmosfer), su küre (hidrosfer) ve taşküre (litosfer) olmak üzere üç alt katmana sahiptir. Doğal dengeyi bu katmanlar arasında madde ve enerji hareketi sağlamakta, bu alışveriş ile dünya katmanları bileşimi sabit kalmaktadır. Bu dengeye dünyanın ekolojik dengesi denilmekte, buradaki olayları ile bu olayların canlılarla ilişkisini inceleyen bilim dalı da ekoloji olarak adlandırılmaktadır. Doğrudan insanı ilgilendiren, insan ile doğa ilişkisine ise insan ekolojisi denilmektedir (Akdur, 2005, s.6-7). İnsan ekolojisi yerine toplumsal ekoloji tanımlaması da kullanılmaktadır (Bozdağın, 2003, s.2).

Ekoloji kavramı ilk olarak Alman biyolog Haeckel tarafından 1866 yılında kullanılmış ve literatüre girmiştir (Çetinkaya, 2013, s.13). Haeckel ekoloji kavramını, canlıların çevreleriyle ilişkilerinin incelenmesini amaçlayan bir disiplin olarak tanımlamıştır. Ekoloji sözcüğü Yunancadan gelen bir sözcük olup *oikos* (yurt, yaşanan yer) ile *logia* (bilim) sözcükleri kullanılarak türetilmiştir (Yağmur, 2017, s.8). Biyoloji biliminin bir alt konusu olarak kabul edilen ekoloji, özellikle son yüzyılda dünyada yaşanan değişimlerle birlikte ortaya çıkan çevresel sorunlardan dolayı günlük yaşam içerisinde sıkça kullanılan bir kavram olmuştur (Bilgen, 2011, s.5).

Modern ekolojinin tarihi XX. yy. ile başlamıştır. Tarihsel süreçte ekoloji kavramına yönelik yapılan tanımlamalarda farklılaşmalar olmuştur. Elton (1927) tarafından *bilimsel doğal tarih* olarak yapılan tanımlama, Odum (1971) tarafından *doğanın yapı ve işlevini inceleyen bilim* şeklini almıştır. Krebs (1978) tarafından *ilişkiye vurgu yapılmış, ekoloji tanımı organizmaların dağılımını ve miktarını belirleyen ilişkilerin bilimsel dalı* tanımlaması yapılmıştır (akt. Memişoğlu, 2019, s.3). Bu

tanımlamalardan hareketle genel bir ekoloji tanımı olarak organizmaları ve bunların çevreleriyle ilişkilerini inceleyen bilim dalı tanımlaması yapılabilir (Memişoğlu, 2019:4).

Ekoloji hiyerarşisi hücre ile başlayıp ekosfere kadar uzanan bir bütündür. Ekolojinin temel alanlarını ise popülasyon, komünite, ekosistem, peyzaj, biyom ve ekosfer oluşturmaktadır (Görsel 1).

Görsel 1. Ekolojik Hiyerarşi (Memişoğlu, 2019, s.16)

Ekolojinin temel alanlarının başlangıç noktasında yer alan popülasyon, belirli bir bölgede yaşayan bir türün bireylerini ifade eden kavramdır. Popülasyonu tanımlamada bölgede yaşayan birey sayısı ve yoğunluğu öncelikli tanımlayıcılar olup, yaş ve coğrafi dağılımlar, büyüme hızı gibi özellikleri vardır. Komünite katmanı, popülasyondan farklı olmak üzere aynı bölgede yaşayan ve birbiriyle etkileşimde

bulunan türleri ifade etmektedir. Komünite yapısında türlerin sayısı, çokluğu ve çeşitliliği gibi nitelikler bulunur. Komünite ile birlikte cansız çevre, ekosistemi oluşturmaktadır. Ekosistem içerisinde türlerin etkileşimi devam etmektedir. Ekosistemlere örnek olarak kara ekosistemi, su ekosistemi ve orman ekosistemi verilebilir. Peyzaj kavramı, birbirleriyle etkileşimde bulunan ekosistemler kümesiyle oluşan heterojen yapıyı ifade etmektedir. Bir akarsuyun havzası, peyzaja örnek olarak verilebilir. Biyom ise bölgesel/kıtasal bir sistemi ifade etmekte, peyzaj özellikleri ile tanımlanmaktadır. Biyom tanımlanırken temel bir bitki örtüsü, yeraltı suları, yüzey akışları gibi peyzaj özellikleri kullanılmaktadır. Ekolojik hiyerarşinin en üst noktasında yer alan ekosfer kavramı, dünyadaki bütün canlıları, etkileşimde bulunan bütün fiziksel çevreyi içerir (Memişoğlu, 2019, s.16-23).

Sakinç (2006, s.12) çevresel sorunların artması ve evrensel bir boyuta ulaşması nedeniyle sürdürülebilirlik yaklaşımının bir dünya görüşü haline geldiğini belirtmektedir. İnsanlar için yaşam koşullarını geliştirebilmek, büyüme sürekliliğini garantiye alabilmek, kaynak çeşitliliğinin, paylaşımının ve dağıtımının devamlılığını sağlayabilmek, çevresel ekolojik dengeleri koruyabilmek hedeflerini içeren sürdürülebilirlik kavramının ilk gündeme geldiği ortam, 1972'de Stockholm'de yapılan Dünya Çevre Konferansı'dır. Eko-Gelişme kavramı çerçevesinde yapılan tartışmalarla gelişen bu yaklaşımın temel amacı, çevresel bozulmayla ilgili süreci durdurmak adına gerekli önlemleri belirlemek, insan eylemlerini bu amaca yönelik olarak yeniden düzenlemektir.

1.1.1. Çevreye Duyarlılık ve Eko Sürdürülebilirlik

Artan dünya nüfusuyla birlikte büyüyen kentler, çevresel sorunların hızla artmasına yol açmıştır. Çevre sorunları ilk kez 1969 yılında Birleşmiş Milletlerde (BM) çevre koruma, nüfus artışının azaltılması, yoksulların kalkındırılması amacıyla ülke temsilcileri ile yapılan bir çalışmada uluslararası boyutta ele alınmıştır. 1972 yılında BM Çevre Programı adı altında uzmanlık programı oluşturulmuştur (Çetinkaya, 2013, s.14).

Çevreye duyarlılık, ulusal ve uluslararası politikalar dışında bireysel sorumluluk da gerektirmektedir. Çevrenin ve doğanın korunması sadece devletlerin değil aynı

zamanda insanların da görevidir. Çevreye duyarlılık sağlanmasına ve çevrenin korunmasına yönelik politikalar, içerik ve yöntem açısından iki grupta ele alınmaktadır. İçerik açısından düzeltim ve düzeltim karşıtlığına yönelik, yöntem açısından onarım ve önleme politikaları sınıflandırılması yapılmaktadır (Keleş vd., 2015, s.7).

Çevresel sürdürülebilirlik kavramına ilk kez 1972 yılındaki Dünya Çevre Konferansı raporunda rastlanılmaktadır. Stockholm'de düzenlenen konferansta eko-gelişme kavramı çerçevesinde yapılan tartışmalarla birlikte çevresel sürdürülebilirlik kavramı geliştirilmiştir. Aynı yıl Roma Kulübü'nün yayınladığı Büyümenin Sınırları (Sıfır Büyüme Raporu olarak da adlandırılmaktadır) adlı çalışmada, büyümeyle kaynak ilişkisi ele alınmış, kısıtlı kaynakların verimli kullanımının sağlanmasının önemi vurgulanarak artan sorunların giderilebilmesi veya en aza indirilebilmesi adına denetimsiz büyümenin durdurulmasının gerekliliği belirtilmiştir. Raporda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arası yaklaşım farklılıklarının bulunması, konuyla ilgili yoğun tartışmaların çıkmasına yol açmış, ekonomik gelişmenin ve sanayileşmenin çevreyle ilişkisine yönelik sorgulamaları da tetiklemiştir (Sakinç, 2006, s.4-5). Pirages (1977) tarafından yayınlanan Sürdürülebilir Toplum eseri, sürdürülebilirlik konusunun bilimsel çevreler tarafından da tartışılmaya başlanmasını sağlamıştır. 1987'de Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu'nun yayınladığı Ortak Geleceğimiz raporunda yer alanlar, çevresel sürdürülebilirlik konusuyla ilgili çevreler tarafından yüksek düzeyde desteklenmiş, bunun sonucunda da sürdürülebilirlik kavramı, küresel boyutta kabul gören bir kavram olmuştur (İncedayı, 2003, s.1).

Çevresel sürdürülebilirlik kavramı içerisinde, çevreye en fazla etki eden ortamlar içerisinde ilk sıralarda kentsel sorunların yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda, kentsel sorunların giderilmesi, kentlerin çevresel açıdan ortaya çıkardıkları sorunların azaltılması veya giderilmesi, çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli hale gelmektedir. Bu durum ortaya kentsel sürdürülebilirlik kavramını çıkarmaktadır.

Kentsel sürdürülebilirlik konusunda ekonomik ve sosyal boyutlarla birlikte ekolojik boyut da son yıllarda gittikçe önem kazanmaya başlamıştır. Dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamakta, kentler de çevre sorunlarının kaynak mekanı haline gelmektedir. Geleceğin kentleri, canlıların sosyal ve biyolojik

ihtiyaçlarını karşılayabilecek, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentler olmalıdır (Tosun, 2017, s.170). Yaşanabilir kent kavramı, kentsel tasarımdan ulaşıma, enerjiye ve su kullanımına kadar her alanda sürdürülebilir çözümleri içeren, kentsel çevreyle doğal evre arasında denge oluşturan kriterleri kapsamaktadır. Bu dengeyi ve sürdürülebilirliği sağlayabilecek kentler, çevresel kaliteyi yükseltmek amacıyla gerek doğal gerekse yapay mekanlarda uygun planlamalar yapılarak kurulabilir (Whitehead, 2003, s.1187).

Alberti (1996, s.383) kentsel sürdürülebilirliğin, kentsel gereksinimlerin küresel ve yerel kaynakların sürdürülebilirliklerine zarar verilmeden karşılanması erevesi içerisinde değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Satterthwaite (1997, s.1668)'e göre kentsel sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, ekonomik, politik, sosyal, kurumsal, demografik ve kültürel hedeflerini de kapsamaktadır. Kentler, birçok yolla küresel ve yerel çevreyi etkilemektedir. Kentler mekan oluşturan, oluşturuldukları mekanı değiştirebilen, büyük miktarda su, besin ve enerji kullanımından dolayı yüksek karbon salınımına ve atığa yol açan ortamlardır. Kentlerde bir çok alt sistemin muhtelif küresel ve yerel ekolojik işlev ve faaliyetlere dayandığı da düşünüldüğünde kentsel sürdürülebilirliğin fiziksel yapı ve habitatın doğrudan dönüşümüyle, doğal kaynakların kullanımıyla, gaz salınımıyla, atıklarla, insan sağlığıyla ve refahıyla birlikte değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Akçakaya, 2016, s.53).

Kentsel sürdürülebilirlik kavramına yönelik literatürde farklı tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde President's Council on Sustainable Development tarafından yayınlanan 1997 Raporunda kentsel sürdürülebilirlik için sosyal refah, ekonomik fırsat ve çevresel kalite arasında karşılıklı destekleyici, dinamik bir dengenin kurulduğu topluluklar tanımlaması yapılmıştır. Shen vd. (2011) sürdürülebilir kentleri ekonomik, sosyal ve fiziksel gelişimdeki başarıların sürdüğü kent şeklinde tanımlamaktadır. Adinyira vd. (2007, s.6)'ne göre kentsel sürdürülebilirlik, arzu edilen bir kentsel koşul durumunu ifade etmektedir. Choguill (1996, s.v) kentsel sürdürülebilirlik ile nesiller arası eşitliğin sağlanması adına kaynakların doğru kullanımının, doğal çevrenin korunmasının, yenilenemeyen kaynakların minimum kullanımının, ekonomik canlılık ve çeşitliliğin,

toplumun kendisine güvenmesinin, bireysel refahın ve karşılanabilen temel insan ihtiyaçlarının ifade edildiğini belirtmektedir.

Karataş ve Kılıç (2017, s.58) kentsel sürdürülebilirliğin sadece kamu yönetimi tarafından sağlanabilecek bir konu olmadığını, ancak geniş toplumsal katılımın sağlanması ile başarı şansının artacağını belirtmektedirler. Bunun sağlanabilmesi için kentsel gruplarla uzlaşma sağlanarak öncelikler belirlenmeli ve ilkeler oluşturulmalıdır. Sürdürülebilirlik adına kentsel alanlarda yapılacak çalışmalarla ilgili vatandaşlar bilgilendirilmeli, bu çalışmaların uzun vadede yaşam kalitesinin artmasını sağlayacağı anlatılmalıdır.

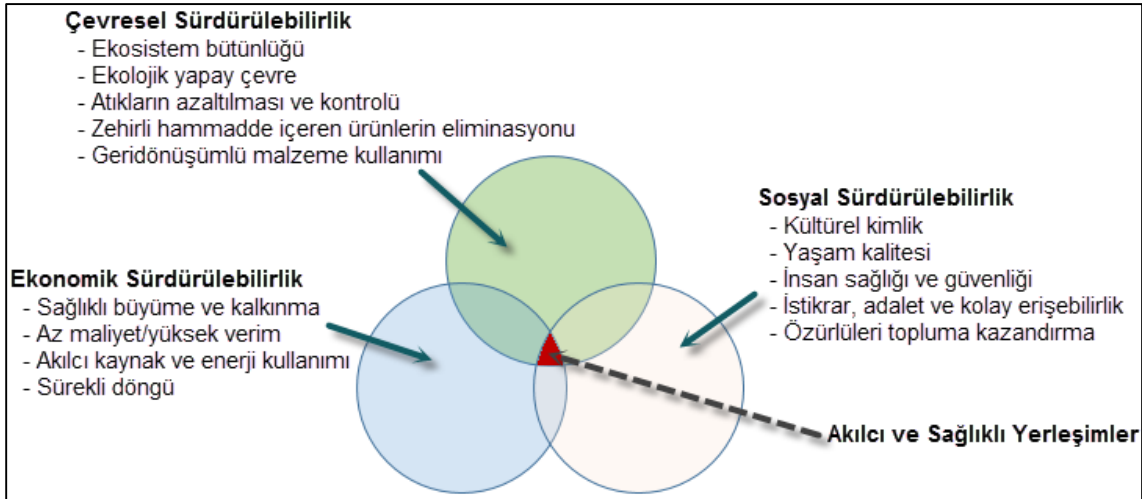
Çevresel sorunların odak noktasında yer alan kentlerde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinde çevre kalitesini artırmak öncelikli konular arasındadır. Literatüre bakıldığında bu konuda birçok kavramın kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar arasında eko-kent (*eco-cities*), yeşil kent (*green cities*), yaşanabilir kent (*liveable cities*) gibi kavramlar dışında sürdürülebilir kentsel gelişme (*sustainable urban development*) ve sürdürülebilir insan yerleşimleri (*sustainable human settlements*) gibi kavramlar da bulunmaktadır. Bu kavramlar birbirlere çok benzemekle birlikte küçük farklılıklar içermekte, ancak öz noktasında bütün yaklaşımlar çevreyle uyumlu bir kent ilişkisini ele almaktadırlar (Yazar, 2006, s.17).

1.1.2. Doğa ile Bütünleşme ve Eko-Mimari

Başlangıç olarak bitki ve hayvan yaşamlarını, bunların doğal ortamla ilişkilerini ele alan ve biyoloji biliminin bir alt disiplini olarak ele alınan ekoloji, özellikle 1970'li yıllardan sonra insanoğlunun doğayla ilişkisini, çevre sorunlarını, canlıların yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen durumları ele alacak şekilde genişlemiştir. Bunun sonucu olarak da disiplinler arası bir bilim dalı olarak kabul edilecek duruma gelmiştir (Yağmur, 2017, s.8). Ekolojinin diğer bilimsel disiplinlerle ilişkisi, farklı sınıflandırmalar yapılarak ekolojik düşüncenin ele alınmasına yol açmıştır. Derin ekoloji, sosyal ekoloji, toplumsal ekoloji ve mistik ekoloji gibi örnekler dışında ekofeminizm gibi akımsal ekoloji sınıflandırmaları da yapılmaktadır. Çevresel sorunların büyük boyutlara ulaşması, politik ekolojinin doğmasını da zorunlu hale getirmiştir (Özkan, 2018, s.64-65).

Akıncıtürk (1999, s.114-120) gelecekteki kentlere yönelik tasarımların, kent kullanıcıları ve doğal kaynaklar bütününde irdelenerek oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle konutlarda enerjinin verimli kullanılmasını sağlayacak şekilde yapıların tasarlanması, yapı elemanlarının ısı yalıtımını sağlayacak şekilde detaylandırılması mimarlara düşen görevlerden birisidir.

Ovalı (2009, s.2)'ya göre çevresel duyarlılığın artması ile mimarlık mesleği yeniden yorumlanmıştır. Akılcı ve sağlıklı yerleşimlere yönelik tasarımlar yapılması adına ekolojik-ekonomik-sosyal sürdürülebilirliği kapsayan üçgen içerisinde mimarlıkta çevresel kirlenmeyi en aza indiren, doğayla ve iklimle uyumlandırılmış, enerjinin akılcı kullanımını sağlamak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmiş ekolojik tasarımlar benimsenmeye başlanmıştır. Bu kapsamda ekolojik ve sürdürülebilir yerleşim modeli Görsel 2'de verilmiştir.

Görsel 2. Ekolojik ve Sürdürülebilir Yerleşim Modeli (Edwards, 2007'den akt. Ovalı, 2009, s.2)

Eko-mimari, insan, çevre ve enerji ilişkilerini oluşturmada karşılıklı fayda anlayışına dayanan mimari yaklaşımdır. Ekolojik mimari tasarımın kapsamında enerji-etkin tasarım, akıllı bina tasarımı, eski binaları değerlendirme ve yeniden işlevlendirme, yenilenebilir enerji kullanımı, ekolojik malzeme ve geri dönüşüm konuları bulunmaktadır.

Bir faaliyetin, projenin veya ürünün yaşam döngüsünün tasarım sırasında sistematik olarak dikkate alınması, çevresel ve enerji kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını etkiler. Sürdürülebilir tasarımın temel prensibi, kaynakları verimli ve yenilenebilir

sınırları dahilinde kullanmaktır. Sürdürülebilir tasarımda ürünlerin ve işlemlerin çevrelendikleri sosyal, ekonomik ve çevresel sistemlere bağımlı olduğu düşünülmekte; bu bağlantılara saygı duyan tasarım ilkeleri ve sürdürülebilir uzlaşmayı engelleyecek sorunları önleyici tedbirler uygulanmaktadır. Mimari tasarımların küresel ekosisteme etkisinin azaltılabilmesi üzerine belirlenen sürdürülebilir tasarım ilkeleri şunlardır (Peterson ve Dorsey, 2000, s.3):

- Enerji ve su verimliliğini ile tasarrufunun arttırılması,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının arttırılması,
- Tesislerdeki, işlem süreçlerindeki ve çevresel ortamlardaki toksik ve tehlikeli maddelerin yok edilmesi veya en aza indirgenmesi,
- İç verimlilik ve performans ile insan sağlığını olumlu yönde etkileyecek iç ortam hava kalitesinin, iç ve dış ortamların iyileştirilmesi,
- Kaynakların ve materyallerin verimli kullanılması,
- Güvenlik tehlikelerinin ve çevresel etkilerin en aza indirilmesini sağlayacak malzeme ve ürünlerin seçilmesi,
- Geri dönüştürülmüş malzemelerle çevresel olarak tercih edilen ürünlerin kullanımının arttırılması,
- İnşaat esnasında veya inşaat yıkımlarında atık malzemelerin kurtarılması ve geri dönüşüme tabi tutulması,
- İnşaat, işletme ve işletmeden çıkarma/yıkım sırasında zararlı madde ve emisyon oluşumunun önlenmesi,
- İnsanlar ve doğal çevre üzerindeki zararlı etkileri azaltan veya ortadan kaldıran bakım ve işletme uygulamalarının tercih edilmesi,
- Mevcut altyapının tekrar kullanılmasına, toplu taşıma araçlarının yakınındaki tesislerin uygun şekilde konumlandırılmasına, eskiyen ve yıpranmış mülklerin iyileştirilmesine dikkat edilmesi.

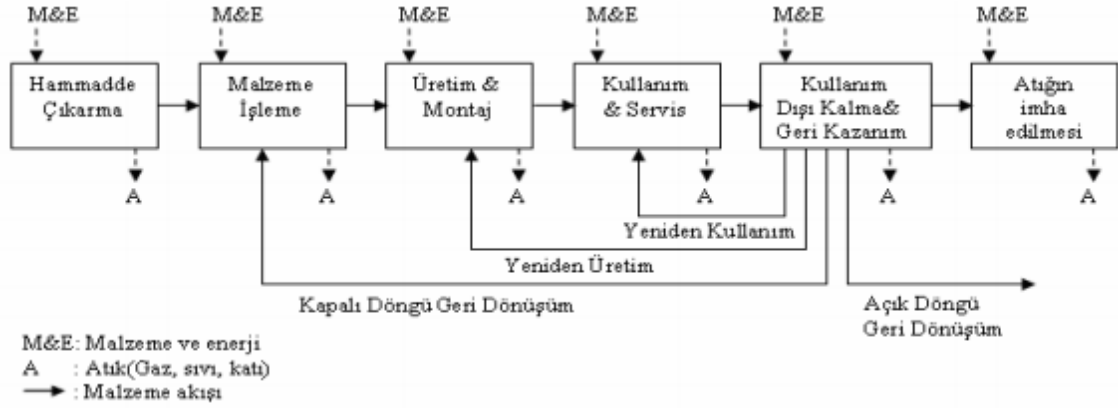
Günümüzde kentlerdeki yaşam olanaklarına yönelik yeni oluşumlar gündeme gelmektedir. Yeni oluşumların önemli bir örneği eko-kentlerde görülmektedir.

1.1.3. Eko-Tasarım

Kısaca çevresel etkileri azaltmaya yönelik tasarımlar olarak tanımlanan eko-tasarım, ürünlerin tasarımında ve ürünün yaşam döngüsü boyunca çevreye verebileceği olumsuz etkileri minimuma indirmek (Knight ve Jenkins, 2009, s.453), tasarımda çevresel bakış açısıyla üretim sürecinden kullanım sonrasına kadar tüm evreleri düşünmek anlamına gelmektedir. Eko-tasarım, sosyal ve kültürel yönden kabul görebilecek yeni önerilerin, teknik olarak mümkün, çevre için mecburi olanlarını birleştiren bir tasarım faaliyetidir (Özçuhadar ve Öncel, 2017, s.16).

Eko-tasarım ilk olarak iç mimari, endüstriyel tasarım gibi malzeme tabanlı tasarım alanlarına yönelik başlamıştır. Papanek (1972), endüstriyel tasarımla ekolojik tasarım düşüncelerini ilişkilendirmiştir. İlerleyen zamanda sürdürülebilir tasarımın önemini artmış, tasarımlarda ekonomik ve sosyo-kültürel etkiler dışında çevresel etkiler de göz önüne alınmaya başlanmıştır. Bu kapsamda eko tasarım için “sürdürülebilir dünya için endüstriyel ürün tasarımı” tanımlaması yapılmaktadır (Selamet, 2012, s.126).

Ürünlerin çevreye dönük etkilerini azaltabilmek için, bütün yaşam dönemlerinin dikkate alınarak bütünsel bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu da ürünün ve sürecin tasarımında çevresel konuları bütünleştirerek, başka bir ifade ile eko tasarım yapılarak sağlanabilir. Ürün yaşam döngüsü, ürünün tasarlanması ile başlayan ve kullanım ömrünün tamamlanmasını takiben imha edilmesine kadar geçen birçok adımdan oluşmaktadır (Görsel 3). Bu adımların her birinde ürün, farklı çevresel etkilere yol açmaktadır. Bu çevresel etkilerin %80'i, ürün tasarım aşamasında belirlenmektedir (Kasap ve Peker, 2011, s.102).

Görsel 3. Ürün Yaşam Dönemindeki Adımlar ve Çevreye Etkileri (Koelian, 1995'den akt. Kasap ve Peker, 2011, s.102)

Ekolojik tasarım bir düşünme ve analiz etme şeklidir. Etkili bir eko-tasarım için seçilen eko-tasarım yöntemlerinin çevre bilimleriyle de bütünleşmiş sağlam bir temele dayanması gerekir (Karlsson ve Luttrupp, 2006, s.1292). Ve eğer eko-tasarımda amaç gerçekten önemli bir etki yapmaksa, sistematik entegrasyon sorunlarının da ele alınması gereklidir (Knight ve Jenkins, 2009, s.454).

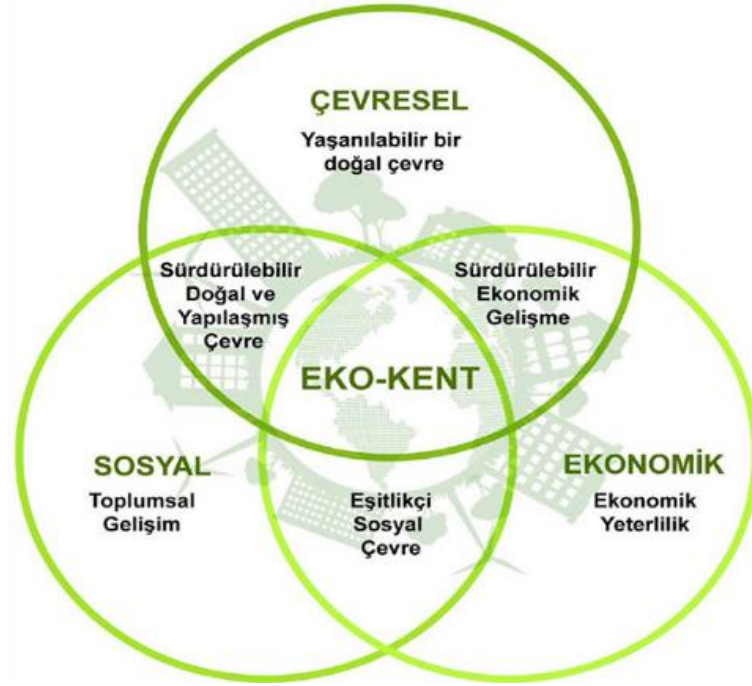
1.2. Eko-Kentler

Eko-kent kavramını ilk kez Richard Register, 1987'de yayınladığı "Ecocity Berkeley, s.Building Cities For A Healthy Future" adlı eserde kullanmıştır. Forrester-Meadows modeli olarak adlandırılan ve eko-kent yaklaşımının dünyadaki bütün ülkeler tarafından uygulanabilecek ideal hali tanımlayan modelde ekolojik modellerden yararlanılmıştır. Modelde beş temel öge bulunmaktadır. Bunlar dünya nüfusu, kişi başı besin miktarı ve sanayii üretimleri, tükenir kaynak stoğu ile çevresel kirlenme ögeleri olarak açıklanmıştır (Meadows vd. 1972, s.1). Bu araştırmaya göre sürdürülebilir dünya için nüfus artışı ve üretim dengesi sağlanmalı, doğal kaynaklar korunmalı, çevre kirliliği minimize edilmelidir. Bunların yapılabilmesi için de ekolojik denge korunarak doğadan en iyi şekilde yararlanabilmeyi sağlayacak yeni bir sistem kurulmalıdır (Kışlalı ve Berkes, 2010).

Ekoloji ile kent kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşan eko-kent, kavramsal olarak insanların, doğanın ve kentin birbirleriyle ilişkisini ele almakta, bunların birbirleriyle ilişki kurmalarını, gelecek nesillere daha sağlıklı, temiz ve sürdürülebilir yaşam

alanları bırakmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda eko-kentin çevresel, sosyal ve ekonomik bileşenlerin kesişim noktasında yer aldığı söylenebilir (Görsel 4).

Kentsel alanlarda kültürel çevrenin doğal çevreyle etkileşimi, kentsel ekoloji kavramıyla açıklanmaktadır. Kentleşme süreçlerinin ekolojik yapıda ortaya çıkardığı sorunlara alternatif bir çözüm olarak ekolojik kentleşme yaklaşımı sunulmaktadır. Bu yaklaşımın temel ilkeleri olarak kentlerin doğal dünyanın parçası olduğu, bir yaşam alanı olduğu, kentlerin bir ekosistem olduğu, bu ekosistemin dinamik yapıda olduğu, her kentin kendine özgür derin ve kalıcı bir içeriği olduğu, kentsel tasarımın insanı doğaya uyumlandıran bir araç olduğu sayılmaktadır (Tosun, 2017, s.175-176).

Görsel 4. Eko-Kentlerin Çevresel, Sosyal ve Ekonomik Çevreyle İlişkisi (Kavcar, 2017)

Sürdürülebilir bir dünyayı hedefleyen eko-kent sistemlerinin kurulmasında aşağıdaki hedefler belirlenmiştir (Çetinkaya, 2013, s.14):

- Kentlerin çevresel etkilerinin azaltılması,
- Enerji kullanımında yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelme,
- Atık üretiminin en düşük düzeye indirilmesi,
- Mümkün olabildiğince geri dönüşümü olan malzemelerin kullanılması,

- Ekolojik ayak izini en düşük düzeye indirgeme.

Burada kullanılan ekolojik ayak izi, çevresel yıkımın farkındalığını artırmak ve ekolojik bilinç oluşturmak çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Wackernagel, Rees ve arkadaşları, bozulmayan doğal kaynaklarda üretkenlik ve miktar ölçümü ile doğa tahribatını önleyebilecek çözümler üretmek amacıyla bir hesaplama tekniği geliştirmişler, bunu *Ekolojik Ayak İzi* olarak tanımlamışlardır (Akıllı vd., 2008, s.3). Ekolojik ayak izi, tüketilen kaynakların üretimi ile atıkları yok etmek için gerekli kara ve su alanları büyüklüğünü gösterir. Birey açısından ekolojik ayak izi kavramı, yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli karasal alan ve su parçasının büyüklüğü anlamına gelmektedir (Kaypak, 2012, s.155). Çetinkaya (2013, s.14) ise ekolojik ayak izini “tütilen bütün doğal kaynakların üretilmesi için gereken kara ve deniz alanını gösteren ölçü” olarak tanımlamaktadır.

1992 yılında kurulan Eco City Builders, yeşil kentler ve eko-kentler ile ilgili birçok ulusal ve uluslararası kuruluşu bir şemsiye altında toplamıştır. Bu kuruluş tarafından yayınlanan Uluslararası Eko-Kent Çerçevesi ve Standartları, kentleri sağlıklı kentlerden sürdürülebilir eko-kentlere doğru giden bir ölçek (Görsel 5) üzerinden puanlandırmaktadır. Ölçekte sağlıklı kentlerden yeşil kentlere, yeşil kentlerden eko-kentlere doğru puanlandırma bulunmaktadır (Ecocity Builders, 2018, s.15).

Görsel 5. Eko-Kent Ölçeği (Ecocity Builders, 2018, s.15)

Görsel 5’de görüldüğü gibi eko-kent ölçeği -10 ile +10 arasında değişen bir puanlandırmaya sahiptir. Ölçekte en düşük puan sağlıksız kentlere verilmektedir. Yeşil kentler ve eko-kentler üçer düzeye ayrılmıştır. Dünyayı canlı bir organizma olarak kabul eden gaia düzeyi en yüksek puana sahiptir (Tablo 1). Gaia, dünyayı bir yaşam formu olarak ele almakta, karaları kemikler, suları dolaşım sistemi, atmosferi solunum sistemi, canlıları da sinir sistemi olarak görmektedir. Yeşil kentler ile eko-kentler arasında çok ciddi farklılıklar bulunmamakta, temel farkı sürdürülebilirlik oluşturmaktadır (Işıldar, 2012, s.246).

Tablo 1. Eko-Kent Standartları Ölçeği

		Sağlıksız Kent	Yeşil Kentler			Eko-Kentler			Gaia Düzeyi
		-10	-7.5	-5	-2.5	2.5	5	7.5	10
Kentsel Tasarım	Erişim kolaylığı	Yürüme mesafesinde olmayan				Yürünebilir, erişilebilir			Her şeyiyle uygun ve sürdürülebilir
	Güvenli ve uygun fiyatlı konut	Güvensiz, uygun olmayan				Güvenli, uygun fiyatlı			Güvenli, uygun fiyatlı

	Yeşil bina	Kaynak verimsiz, savurgan, sağlıklı				Kaynak verimliliği, sağlıklı			Hayat verici, canlandırıcı
	Çevre dostu ulaşım	Çevreye zarar veren				Çevreye zarar vermez			Çevreyi iyileştiren
Biyolojik, Coğrafi, Fiziksel Özellikler	Hava	Kirletir				Temiz			Arındırır
	Su	Kirletir, atık içerir				Temiz ve güvenilir			Arındırır
	Toprak	Tahrip eder				Sağlıklı			Eski haline getirir
	Maddi Kaynaklar	Tüketir				Sorumluluk sahibi			Besler
	Enerji	Yenilenemez				Temiz ve yenilenebilir			Temiz ve yenilenebilir
	Gıda	Temin etmez				Sağlıklı ve erişilebilir			Besleyici ve bol
Sosyo-Kültürel Özellikler	Kültür	Desteklenmez				Sağlıklı, destekli			Desteklenir ve beslenir
	Topluluk, kapasite ve yönetim	Topluluk olamayan / iyi organize edilmemiş				Sağlıklı ve katılımcı			Yüksek organize, yüksek katılımcılık
	Ekonomi	Doğa ekonomisini yok eder				Sağlıklı ve adil			Doğa ekonomisi restorasyonu
	Eğitim	İhtiyacı karşılamaz				Yaşam boyu, erişilebilir			Herkes için sağlanır
	Refah	Şiddet içeren, adaletsiz				Yaşam kalitesi sağlanmış			Adil, barış ve memnuniyet sağlanmış

Tablo 1 (Devam). Eko-Kent Standartları Ölçeği

		Sağlıksız Kent	Yeşil Kentler			Eko-Kentler			Gaia Düzeyi
		-10	-7.5	-5	-2.5	2.5	5	7.5	10
Ekolojik Zorunluluklar	Biyo-çeşitlilik	Tehlikede				Sağlıklı			Destekler
	Taşıma kapasitesi	Hedeflerin üstünde				Düşük etki			Biyosfer limitleri içinde
	Ekolojik bütünlük	Zayıf ve sağlıksız				Sağlıklı			Güçlü, canlandırıcı

Kaynak: Ecocity Builders, 2018, s.15

2009 yılında Avrupa'da, 2011 yılında Güney Amerika'da, 2012 yılında Asya'da örnek şehirleri belirlemek üzere Yeşil Şehir Endeksi araştırması yapılmıştır. İstanbul'un da dahil olduğu 100 şehir üzerinde yapılan araştırmada Avrupa şehirleri kategorisinde incelenen 30 şehir içerisinde Kopenhag birinci olmuştur. Yapılan sıralamada İstanbul 25. sıradan listeye girebilmiştir. Amerika kategorisinde San Fransisco ilk sırayı almıştır. Afrika ülkelerinde yapılan bir araştırmada ise incelenen şehirlerden hiçbiri en iyi değerlere ulaşamamış, sadece 6 şehir ortalamanın üzerinde bir puan alabilmiştir. Tanzanya'nın Dares Salaam şehri ile Mozambik'in Maputo şehri en düşük değerleri almıştır.

Dünya ülkelerinden ekolojik kent yaklaşımlarına aşağıdaki örnekler verilebilir (Çetinkaya, 2013, s.14):

- Avustralya: Melbourne Kent Konseyi binasının su gereksiniminin %70'i, binanın çatısında bulunan yağmur suyu kolektörlerinden sağlanmaktadır. Ayrıca kullanılan elektriğin %85'i de rüzgar türbinleri ve güneş panelleri ile üretilmektedir.
- Almanya: Berlin'deki Reichstag binasında nötr karbon sebze yağları yakılmakta, böylece karbondioksit emisyonu %94 azaltılmaktadır.
- Avusturya: Viyana'da bisiklet kullanımını özendirmek üzere ücretsiz olarak 1500 bisiklet dağıtımı yapılmıştır.
- İzlanda: Reykjavik kentinde hidrojenli toplu taşıma sistemi uygulamaya konulmuştur.

Avustralya'da Melbourne Kent Konseyi binası, Green Building Council of Australia'dan altı yıldız alabilen ilk binadır (Görsel 6 ve Görsel 7).

Görsel 6. Melbourne Kent Konseyi Binası Güneş Panelleri ve Yeşil Dostu Balkon Mimarisi (<https://www.c40.org>)

Görsel 7. Melbourne Kent Konseyi Binası Rüzgâr Türbinleri (<https://www.c40.org>)

Güneşe ve rüzgara tepki veren bina dış havayı filtrelemekte ve binaya %100 hava girişi sağlanmaktadır. Gelişmiş teknolojilerle enerji tüketimi %80, su tüketimi ise %75 azaltılmıştır. Karbondioksit emisyonu da %87 oranında düşüktür. Geceleri eski havayı temizleyen binanın personel etkinliğini de %4.9 oranında artırdığı hesaplanmıştır (<https://www.c40.org>).

Berlin’de bulunan Reichstag parlamento binasının enerji sistemi; güneş enerjisi, jeotermal enerji, biyoyakıt jeneratörleri ve yenilikçi havalandırma karışımından oluşmaktadır. Özel yalıtım, ısı kaybını en alt düzeye indirmektedir (Görsel 8 ve Görsel 9).

Görsel 8. Berlin Reichstag Aynalı Kubbesi
(<https://www.c40.org>)

Görsel 9. Berlin Reichstag Aynalı Kubbe İçindeki Yürüme Yolları
(<https://www.c40.org>)

Reichstag binasının yeni kubbesinde dış aydınlatmayı yansıtmak için cam ve aynalar kullanılmıştır. Bu da yapay ışığa bağımlılığı azaltmaktadır. Kubbenin ortasındaki aynalı bir koni, doğal güneş ışığını binanın içine yönlendirmektedir. Yansıtıcı sistem ile binanın karbondioksit emisyonu %94 oranında düşmektedir.

Yukarıdaki örnekler her geçen gün artmakta, çevreye karşı bütün dünya ülkelerinde artan duyarlılık, yenilenebilir enerji kaynaklarından daha fazla yararlanabilme yollarının araştırılması, teknolojik gelişmeler ile birlikte çevreye duyarlı kentsel yapılanmaların çoğalmasını sağlamaktadır.

1.2.1. Dünyada Eko-Kent Örnekleri

Dünya nüfusunun hızlı artışı, doğal kaynakların daha verimli ve etkin kullanımını zorunlu hale getirmiştir. Yenilenemez enerji kaynaklarının azalması insanları yenilenebilir enerji kaynaklarından daha fazla yararlanmaya yönlendirmiştir. Kentsel alanlarda daha yaşanabilir ortamların oluşturulması, çevreye verilen zararın en alt düzeye indirilmesi, karbon salınımının düşürülmesi gibi birçok etken, kentlerin planlanmasında ekolojik kentleşmenin öncelikli olarak düşünülmesini de beraberinde getirmiştir. Bu anlamda dünyadaki eko-kent örneklerine bakıldığında, türündeki ilk örnek olması açısından Dongtan Eko-Kenti bu bölümde incelenmiştir. Ayrıca yapımı halen devam eden ve 2020 yılında bitirilmesi hedeflenen Tianjin Eko-Kenti, yatırım ve alan büyüklüğü açısından ikinci olarak incelenen eko-kent olmuştur.

1.2.1.1. Dongtan Eko-Kenti

Eko-kent inşası olarak ilk örnek olan Dongtan, Çin'in Şanghai bölgesindeki Chonming adasında planlanan bir projedir (Görsel 10). Eko-kent uygulamalarını önemseyen Çin, kenar mahalleleri kentlerle bütünleştirmek ve ekonomik reform sağlamak adına, bu alanda önemli çalışmalar yapmaktadır. Kenar mahallelerde tarımsal üretime yeterli alanların kalmaması, doğal yapının yok olmaya doğru gitmesi ve bu bölgelerdeki canlı türlerinde görülen azalmalar, ekolojik merkezli kentsel planlamaları zorunlu hale getirmiştir (Meydan Yıldız, 2016, s.40-41).

Görsel 10. Dongtan Eko-Kent Planı
(<http://shanghaisojourns.net>)

2005 yılında planlanan projenin Shanghai Industrial Investment Corporation tarafından finanse edilmesi ve İngiltere merkezli Arup firması tarafından tasarlanması üzerine anlaşma yapılmıştır. Kentsel sürdürülebilirliğin sağlanmak istendiği bu projede modern bir kenti yöneten enerjilerin ve kaynakların %100 korunmasını teşvik etmek hedeflenmiştir. Enerji üretiminde pirinç kabuklarından faydalanılacak, aşırı ısıyı ve diğer akışları yakalamak için geri dönüşüm sistemleri kurulacaktır. Şehir, evden işe kolay ulaşım prensibi etrafında inşa edilecek, aynı zamanda bir su altı tüneli ve metro sistemi ile Şanghay'a da bağlanacaktır (<http://shanghaisojourns.net>, 2007).

Dongtan eko-kentiyle ilgili planlamada 2020 yılına kadar 80.000 kişinin, 2050 yılına kadar 500.000 kişinin yaşayabileceği ekolojik yaşam alanlarının oluşturulması amaçlanmıştır. Üç kasabayı birleştiren projeye göre yaşam alanı için oluşturulacak yeşil kentte yapıların, toplam alanın %40'ını oluşturması öngörülmüştür. Kentteki her yapı kendi enerji dönüşüm sistemine sahip olacaktır. Yapılan yeşil ulaşım planına göre yaya, bisiklet ve toplu taşımaya öncelik verilmiş, benzinli ve mazotlu araç kullanımı yasaklanmıştır. Kent girişlerine otopark alanları yerleştirilmiş, kent içi dolaşım için hidrojen yakıt pili kullanan otobüsler ile güneş enerjisi kullanan deniz taşıtlarını içeren alternatif toplu taşım sistemlerinden ulaşım ağı tasarlanmıştır. Oluşturulan bu ulaşım ağı ile sürdürülebilir hızlı ulaşım ve mesafelerin kısaltılması hedeflenmiştir. Rekreasyon alanı kullanımına da uygun şekilde doğal su öğelerinden, kanallardan, göllerden ve marinalardan faydalanılması, böylece doğal

kaynaklar ile kentsel bütünleşmenin sağlanması amaçlanmıştır. Projede Dongtan'ı Şanghay'a bağlamak üzere 19 km'lik bir köprü-tünel de planlanmıştır (Meydan Yıldız, 2016, s.42).

Dongtan eko-kentinin planlaması, geleneksel ile modern Çin kültürünü ve değerlerini birlikte kapsayan bir toplumsal yapının oluşturulmasını hedeflemektedir. Bu kentte bütün vatandaşlar yönetimle rahat bir iletişim kurabilecek, yönetimde kendilerini temsil edenlerin bulunduğuna güven duyacaklardır. Planlanan kentte herkes için sağlıklı ve güvenli bir yaşam olanağı bulunacak, hizmetlerden herkes eşit şekilde yararlanabilecektir. Yaşa, etnik kimliğe ve cinsiyete bakılmadan herkes için iş olanakları ve sosyal ortamlar sunulacaktır. Gerek ulusal gerekse yerel açıdan ulaşılabilirliğin sağlandığı bir kent olacaktır. Yapılan planlamada suç oranının düşürülmesini teşvik edecek bir yapının oluşturulması da hedeflenmiştir (Chang ve Sheppard, 2013, s.8).

Dongtan eko-kentinin tasarımında yer alan özelliklerin bir kısmı aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Premalatha vd., 2013, s.663):

- Kent, enerji gereksinimini kendi karşılayacak, kendini yenileyebilen teknolojilerle uyumlu olacaktır.
- Sıfır karbon üretiminin amaçlandığı kentte rüzgâr trafolarının, bio-yakıtların ve yeniden kullanılabilir organik malzemelerin kullanılmasına öncelik verilecektir.
- Tarımsal üretime öncelik verilecek, kent yaşamında doğal ve sağlıklı yaşam ön planda tutulacaktır.
- Yerel çiftlikler tarafından üretilen biyolojik ve doğal ürünler tüketileceği için kentliler sağlıklı ve güvenli şekilde beslenmiş olacaktır.
- Organik tarım yapılacak, tarımsal üretimde kimyasal maddeler kullanılmayacak, tamamen organik gübreleme yapılacaktır.
- Organik sebze üretiminde geleneksel tarımsal üretim yöntemlerine göre yaklaşık altı katına yakın ürün alabilmeye olanak veren, aydınlatmasında güneş enerjisinin kullanıldığı yeraltı fabrikaları kurulacak, üretimde hidrofonic teknikler kullanılacaktır.

- Yenilenebilir enerji üretiminin sağlanmasına yönelik olarak atıklarla ve kanalizasyonlar ilgili sistemler kurularak geri dönüşüm sağlanacak, ayrıca organik tarıma yönelik karmaşık teknikler geliştirilecektir.
- Kent, sosyo-ekonomik yönden kendine yetebilmesine yönelik olarak 30.000'in üstünde kişiye iş olanağı sağlayacaktır. Ayrıca yeterli düzeyde eğitim ve sağlık tesisi içerecektir.
- İstihdam açısından turizme önem verilecek, 50.000 kişiye iş olanağı sağlayacak turizm tesisleri yapılacaktır.
- Uluslararası şirketlerin Dongtan'ı seçmesi için gerekli tanıtımlar yapılacak, kentin yeşil sanayi ekonomisi büyütülecektir.

Dongtan Eko-Kenti planlarında ulaşılmak istenilen kentin örnek görüntüleri Görsel 11, 12, 13, 14, 15 ve 16'da verilmiştir.

Görsel 11. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-1 (<https://www.lafargeholcim-foundation.org/projects/dongtan-eco-city-urban-concept-shanghai-china>)

Dongtan eko-kentinde birden fazla gölet yapılması tasarlanmıştır. Görsel 10'da görüldüğü gibi göletler görsel olarak insanların yaşam kalitesini artıracak gibi, yeşillendirme amaçlı da kullanılabilir.

Görsel 12. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-2 (http://www.yapi.com.tr /haberler/cin-dongtan-eko-city---arup_95743.html)

Gölet ve havuzlar, sosyal yaşamı desteklemek adına da eko-kentlerde önemli bir rol üstlenmektedir. Görsel 12’de görüldüğü gibi rekreasyon alanları, kent sakinleri için nefes alma olanağı sağlamakta, ayrıca çocuklar için de park görevi yapmaktadır.

Görsel 13. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-3
(http://www.yapi.com.tr /haberler/cin-dongtan-eko-city---arup_95743.html)

Görsel 13’de görüldüğü gibi kentin sosyo-ekonomik olarak kendine yetebilmesi açısından birçok işyeri ve turizm tesisi içerecektir. Turizm tesislerinde yaklaşık 50.000 kişiye iş olanağının sağlanması planlanmıştır.

Görsel 14. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-4 (http://www.yapi.com.tr /haberler/cin-dongtan-eko-city---arup_95743.html)

Dongtan eko-kentinde ekolojik ve organik tarım yöntemleri kullanılacak, tamamen organik gübreleme ile tarımsal üretim yapılacaktır. Görsel 14'de kent in yerleşim alanları ile birlikte tarımsal alanları da görülebilmektedir.

Görsel 15. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-5
(<https://www.lafargeholcim-foundation.org/projects/dongtan-eco-city-urban-concept-shanghai-china>)

Kent, enerji gereksiniminin yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanmasına yönelik bir tasarıma sahiptir. Görsel 15'de görüldüğü gibi binalar, doğa ve çevre dostu yeşil binalar olarak tasarlanmıştır.

Görsel 16. Dongtan Eko-Kent Örnek Görünüm-6 (<https://www.mcarchitects.it/project/dongtan-ecocity>)

Görsel 16’da görüldüğü gibi modern mimari ve ileri teknoloji ürünü olarak tasarlanan binalar arasında kent halkının rahat hareket edebileceği geniş alanlar tasarlanmıştır.

Dongtan eko-kentinin tasarımında ısınma sistemlerinden enerji sistemlerine, binalardan alanlara kadar kullanılan birçok üründe eko tasarım yapılmış, böylece kullanılan malzemelerin çevreyle uyumlu olması sağlanmıştır. Çevresel etkilerin minimuma getirilmesini amaçlayan eko tasarımın kırsal yaşam alanlarında da kullanılması, özellikle mevsimlik tarım işçilerine yönelik yapılması planlanan yerleşim alanlarının tasarımında odak noktaya yerleştirilmesi, daha yaşanabilir iyi bir dünya oluşturmak adına önemlidir.

1.2.1.2. Tianjin Eko-Kenti

Çin-Singapur Tianjin eko-kenti, Çin-Singapur Suzhou Endüstri Parkı’ndan sonra Singapur ile Çin hükümetleri arasında gerçekleştirilen bir projedir. Proje, hızlı kentleşme ve sürdürülebilir kalkınmanın önemine dair küresel ilginin artması üzerine Nisan 2007’de devreye alınmış, 18.11. 2007 tarihinde Singapur ve Çin arasında bir Çerçeve Anlaşması imzalanmıştır (<https://www.tianjinecocity.gov.sg>).

Tianjin eko-kenti projesinin tasarlanmasındaki temel amaç, hızlı kentleşmeye ve insan nüfusu artışına bir çözüm bulmak ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlamaktır. 30 km²'lik bir alanı kapsayan projenin bitiş yılı olarak 2020 hedeflenmiştir. Projede 350.000 kişilik bir kentsel alan tasarlanmıştır. Çin-Singapur Tianjin Eko-kentinin vizyonu kaynakları verimli kullanan, sosyal uyumluluğa sahip, çevre dostu, sürdürülebilir kalkınmayı sağlayan bir model şehir olmaktır. Bu vizyonda 3 uyum ve 3 kabiliyet kavramlarından bahsedilmektedir (Çetinkaya, 2013, s.15):

- Üç Uyum
 - Diğer insanlarla uyum içinde yaşayan insanlar, yani sosyal uyum
 - Ekonomik faaliyetlerle, yani ekonomik canlılıkla uyum içinde yaşayan insanlar
 - Çevreyle uyumlu yaşayan insanlar, yani çevresel sürdürülebilirlik
- Üç Kabiliyet
 - Uygulanabilir - Eko kentte benimsenen teknolojilerin uygun maliyetli ve ticari olarak uygulanabilir olması gerekir,
 - Çoğaltılabilir - Eko-kentin ilkeleri ve modelleri Çin'deki diğer şehirlere ve hatta diğer ülkelerde uygulanabilir,
 - Ölçeklenebilir - ilkeler ve modeller başka bir projeye uyarlanabilir veya farklı bir ölçekte geliştirilebilir.

Çin Hükümeti, eko-kent bölgesi için iki kriter belirlemiştir. Birinci kriter, projenin yer seçiminde özellikle tarıma elverişli olmayan bir arazinin seçilmiş olması, ikinci kriter ise su sıkıntısı olan bir alan olmasıdır. Bu kapsamda dört bölge belirlenmiş, bu bölgeler içerisinde çevredeki altyapının gelişim durumu, erişilebilirlik ve ticari uygulanabilirlik açısından en avantajlı görülen Tianjin bölgesi seçilmiştir. Eko-kent yerleşimi, Tianjin şehir merkezine 40 km ve Pekin şehir merkezine 150 km uzaklıktadır. Tianjin eko-kentinin üç planlama ilkesi bulunmaktadır (https://www.tianjinecocity.gov.sg/bg_intro.htm):

- **Arazi kullanım planlaması:** Eko-kentin, arazi kullanımlarının iyi bir karışımını içeren ve Transit Odaklı Kalkınma ilkelerine dayalı olarak kompakt olması planlanmaktadır. Her bölge yakınlarda bulunan olanak ve işlere sahiptir. Yerel ve merkezi tesisler her mahallede yaşayanların ihtiyaçlarına

hizmet eder. İş alanları, konut sakinlerine istihdam sağlamak için yerleşim bölgelerinin yakınında bulunmaktadır.

- **Ulaşım Planlaması:** Yeşil taşımacılığa yapılan vurgu, eko-kentin ulaşım planlamasında kilit bir özelliktir. Amaç, eko-şehir içinde toplu taşıma ve bisiklete binme ve yürüyüş gibi motorsuz taşımacılık modları aracılığıyla seyahatleri artırmaktır. Bunu sağlamak adına yayalar, bisikletliler ve araçlar arasındaki çatışmayı en aza indirmek için motorsuz ve motorlu ulaşım ağları ayrılacaktır. Eko kentteki ulaşım ağının yayalara, motorsuz taşımacılığa ve toplu taşıma araçlarına öncelik vermesi planlanmıştır.
- **Yeşil ve Mavi Ağ Planlaması:** Eko-şehir, kapsamlı bir yaşam ve çalışma ortamı sağlamak için geniş yeşil (bitki örtüsü) ve mavi (su) ağları ile planlanmıştır.

Tianjin eko-kenti için üç planlama ilkesi, mevsimlik tarım işçileri için yapılması planlanan kalıcı yerleşim alanlarının tasarımında da göz önünde bulundurulması gereken ilkelere. Kalıcı yerleşim alanları tasarlanırken mevsimlik tarım işçilerinin çalışma bölgelerine en kısa ve hızlı yollarla ulaşımını sağlayacak arazi kullanım planlarının yapılması, kullanılacak malzemeler için eko-tasarım yöntemlerinden yararlanılması önemlidir.

Tianjin Eko-Kenti ile ilgili yapılan çalışmalarda 2019 yılına gelindiğinde ulaşılan noktalar Görsel 17, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23'de görülmektedir.

Görsel 17. Tianjin Eko-Kenti Havadan Görünüş
(<https://www.tianjinecocity.gov.sg/gal-aerial.htm>)

Görsel 17’de görüldüğü gibi Tianjin eko-kentinin tasarımında doğayla uyumlu ulaşım planlaması yapılmış, bölgeler arası bağlantılar için karayolu ve tren yolu içeren köprüler tasarlanmıştır. Doğaya uygun tasarımlar, eko-tasarım yöntemlerinin kullanıldığı tasarımlardır.

Görsel 18. Tianjin Eko-Kenti İş Alanlarındaki Parklar
(<https://www.tianjinecocity.gov.sg/gal-economic-vibrancy.htm>)

Kent planlamasında iş yerleri arasında park alanları tasarlanmıştır. Görsel 18’de görüldüğü gibi tasarlanan parklar, çalışanlara yeşil bir alanda rahatlama olanağı sunmakta, yaşam kalitesini artırmaktadır. Oturma gruplarının tasarımında çevreye uyumluluk gözetilmiş, başka bir ifade ile eko-tasarım yapılmıştır.

Görsel 19. Tianjin Eko-Kenti Düşük Karbonlu Yaşam Laboratuvarı
(<https://www.tianjinecocity.gov.sg/gal-economic-vibrancy.htm>)

Tianjin eko-kentinde bina tasarımlarında karbon salınımını en alt düzeye indirecek teknolojilere önem verilmiştir. Görsel 19'da bu özellikleri içeren düşük karbonlu yaşam laboratuvarı görülmektedir. Eko-tasarımın önemli özelliği, çevresel etkilerin en aza indirilmesidir. Bu bağlamda Tianjin eko-kenti binaları, eko-tasarım özelliklerine uygun şekilde tasarlanmıştır.

Görsel 20. Tianjin Eko-Kenti Elektrikli Araçlar Şarj İstasyonu
(<https://www.tianjinecocity.gov.sg>)

Toplu taşımacılık, karbon üretimi olmayan araçların kullanımı, eko-kentler için önemli parametrelerdir. Tianjin eko-kentinde de elektrikli araçların kullanımına önem verilmektedir. Görsel 20'de elektrikli araçlar için yapılan bir şarj istasyonu görülmektedir.

Görsel 21. Tianjin Eko-Kenti Enerji İstasyonu
(<https://www.tianjinecocity.gov.sg>)

Görsel 21’de güneş panelleri ile donatılmış enerji istasyonu görülmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan bu istasyon, kentin enerji gereksinimini karşılamak üzere tasarlanmıştır.

Görsel 22. Tianjin Eko-Kenti Güneş Enerjili Sokak Lambaları
(<https://www.tianjinecocity.gov.sg>)

Kent içerisinde mümkün olabilen tüm alanlarda yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelik tasarımlar yapılmıştır. Bu kapsamda sokak lambalarının enerji ihtiyaçlarını gidermek üzere kullanılan güneş enerjisi panelleri Görsel 22’de görülmektedir.

Görsel 23. Tianjin Eko-Kenti Rüzgar Türbinleri
(<https://www.tianjinecocity.gov.sg>)

Görsel 23’de rüzgar enerjisinden faydalanmak üzere kullanılan rüzgar türbinleri görülmektedir.

1.2.2. Türkiye’de Eko-Kent Örnekleri

Türkiye’de bütün fonksiyonlarıyla bir eko-kent bulunmamakla birlikte, bu konuda bir takım proje çalışmalarının yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bursa ili Nilüfer Belediyesi sınırlarındaki Kayapa ve Görükle beldelerini içeren, yaklaşık 2.150 ha. alan ve 200.000 nüfus kapasiteli 2014 Eko-kent projesi, bu proje çalışmalarından birisidir (Görsel 24).

Görsel 24. Bursa-Nilüfer 2014 Eko-Kent Projesi
(<http://www.emirkoop.org.tr>)

Bursa Konut Üretim Yapı Kooperatifleri Birliği tarafından tasarlanan projede eko-kent planlamasında mahalle kavram ve bileşenleri, yayalaştırma, çevreye uyum, Bursa merkezi ile güçlü bağlantılar, entegre ulaşım sistemi, yaşam ve çalışma birlikteliği ile kentin kendine yeterliliği ilkeleri belirlenmiştir. Planlamada ve tasarımda insan ve çevre sağlığına öncelik vermek, ekonomik canlılığa ve refahı artırmaya odaklanmak, kent-kır gelişme birlikteliğini sağlamak, bu kapsamda tarımı korumak, yeşil alanlar oluşturmak, ulaşım ve altyapıya dönük alternatif çözümler geliştirmek, erişilebilirliği ve hareketliliği güçlü kılmak, yeni bir kent ve komşuluk

kültürü oluşturmak, engellilerin rahat yaşayabilecekleri ortak mekanlar tasarlamak, enerjiyi etkin kullanmak, su kaynaklarını etkili yönetmek, çevre kirlilik ve bozulmasını en aza indirmek, atıklar için geri dönüşüm sistemi kurmak, deprem ve diğer afetlere hazır bir kentsel altyapı oluşturmak hedefleri ortaya konulmuştur (<http://www.emirkoop.org.tr/Projeler/20/2014-eko-kentprojesi.html>). Projede enerji ve su kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması için eko-tasarım yöntemleri kullanılmalı, böylece bütün malzemelerin üretimden kullanım süreleri sonunda imha edilinceye kadar süren yaşam döneminde çevresel etkileri en aza indirilmelidir.

Konuyla ilgili bir başka çalışma, Terzi vd. (2016) tarafından Eskişehir Kocakır Rezerv Yapı Alanı üzerinde ekolojik yerleşme planlaması ve tasarımıdır. Eskişehir'in Odunpazarı İlçesi sınırları içerisindeki yaklaşık 838 ha. alan üzerinde planlanan ekolojik yerleşim alanı projesinde topoğrafik birimler, doğal ve yapay eşikler, farklı nitelikte ekolojik koridorlar olarak tanımlanmıştır (Görsel 25).

Görsel 25. Eskişehir-Kocakır Ekolojik Yerleşim Planında Ekolojik Koridorlar (Terzi vd., 2016, s.80)

Kocakır ekolojik kent hedefleri olarak arazi kullanımı ve akıllı seçim, enerji üretimi ve verimliliği, su temini, kullanımı ve yönetimi, çevre dostu toplu ve entegre ulaşım sistemi ile atık yönetimi belirlenmiştir. Ulaşım sistemi planında yolculukların %62'sinin alan içerisinde kalacağı ve ortalama yolculuk uzunluğunun 2 km.

olmasından dolayı yolculukların %65'inin yaya olarak yapılacağı öngörülmüştür. Planlama 75.000 kişi için yapılmış, brüt yoğunluk yaklaşık 90 ki/ha, net yoğunluk ise 370 ki/ha olarak hesaplanmıştır. Projede kişi başına yeşil alan miktarı 91 m² olarak öngörülmüştür (Görsel 26).

Görsel 26. Eskişehir-Kocakır Ekolojik Yerleşim Planında Yeşil Alanlar (Terzi vd., 2016, s.81-82)

Türkiye’de eko-kent planlamasına yönelik çalışmalar son yıllarda ön plana çıkmaya, konuyla ilgili yeni projeler üretilmeye başlanmıştır. Benzeri durum mevsimlik tarım işçilerinin barınma koşullarını düzeltmek üzere kalıcı barınma merkezlerinin planlanmasında da görülmektedir. Bu noktada mevsimlik tarım işçilerinin kalıcı barınma alanlarında eko-kent özelliklerini kapsayan bir örnek bulunmamaktadır. Ancak bundan sonra yapılacak planlamalar için önerilerde bulunulabilir.

Özellikle bütün dünyada çevre sorunlarının öncelikli olarak gündemde yer alması, sürdürülebilir yaşam alanlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi, Türkiye’de de bu konuların yoğun bir şekilde tartışılmasına yol açmıştır. Türkiye açısından tarımda mevsimlik işçi yoğunluğunun fazla olması ve bu işçilerin sağlıklı yaşam ve barınma olanaklarının olmaması, konuya yönelik yapılacak planlamalarda eko-kent standartlarının göz önünde bulundurulması konusunu daha da önemli kılmaktadır.

1.3. Kırsal Yaşam

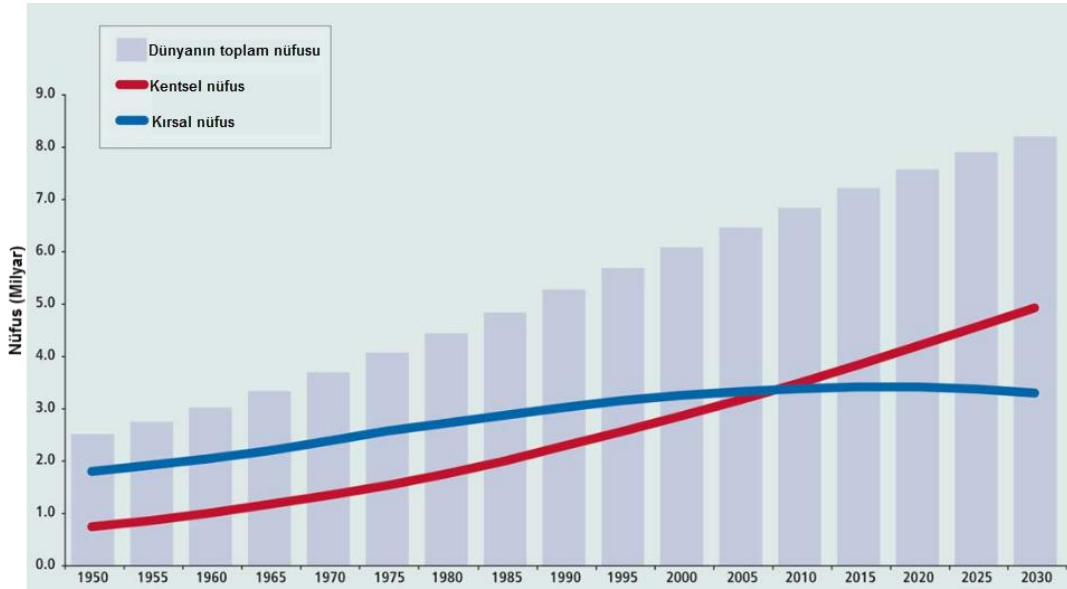
Kırsal alanlar üzerinde kurulu, varlıkları çoğunlukla tarımsal üretime ve hayvancılığa dayanan, düşük nüfuslu, iş bölümü kavramının fazla gelişmediği, geniş aile yaşamına ve sıkı komşuluk ilişkilerine dayanan yerleşim şekilleri, kırsal yerleşim olarak adlandırılmaktadır. Türkiye’de kırsal yerleşimin genel yapısı toplu yerleşme biçiminde olup, tarihsel süreçte genellikle kendiliğinden ve bir planlama olmadan kurulmuşlardır (Arıcı, 1982, s.173).

Türkiye’de kırsal alan tanımlamasına yönelik kamu kurumları tarafından farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), kırsal alanı iki farklı şekilde tanımlamaktadır. Birinci tanımda kriter olarak yerleşim yerlerindeki idari statü kullanılmış, il ve ilçe merkezlerinin dışındaki tüm yerleşim alanları köy olarak kabul edilmiştir. İkinci tanımda ise nüfus eşiği temel kriter olarak alınmış, Kalkınma Bakanlığı tarafından 1982 yılında yapılan Kent Eşiği Araştırması sonuçlarından hareketle kentsel yerleşim alanlarının asgari nüfusu 20.000 olarak kabul edilmiştir. Buna karşılık 12.11.2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kapsamında büyükşehir belediyelerinin sınırlarına kırsal alanların da katılmasını sağlayacak bir değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik büyükşehir belediyesi olan 30 ilin köy ve beldelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmış ve mahalleye dönüştürülmüştür. Mahalli idare yapısında yaşanan bu değişim, kırsal alan tanımını etkilemiş, yeni bir tanımın yapılmasına ihtiyaç doğmuştur. Tanımın yenilenmesine yönelik çalışmalar, Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülmektedir (Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi-2014-2020, 2015, s.14).

Kırsal yaşam ve kırsal alan kavramları işlevsel, politik/ekonomik ve sosyal çerçevelerde ele alınabilir. İşlevsel olarak bakıldığında kırsal alanların tarım ve ormancılık gibi karma arazi kullanım tiplerinde olduğu, küçük yerleşimlere sahip olduğu ve doğal çevreyle büyük bir ilişkisi bulunduğu görülmektedir. Kırsal yaşamın politik ve ekonomik çerçevede ele alınmasında popülasyonda değişim, çalışma yöntem ve eğilimlerinde farklılık boyutları ön plana çıkmaktadır. Sosyal çerçevede

ele alındığında ise kırsal yaşamdaki insan ilişkileri ve kültürel farklılıklar vurgulanmaktadır (Özhancı ve Yılmaz, 2017, s.929-930).

Sanayileşme sonrası kırsaldan kentlere doğru başlayan göç akımı, özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısından sonra artmaya devam etmiştir. 2000'li yıllardan sonra ise kentsel nüfus, kırsal nüfusu geçmiştir, insanların büyük bir çoğunluğu kentlerde yaşamaya başlamıştır (Görsel 27). Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan Dünya Kentleşme Beklentileri-2018 raporunda, ilk olarak 2007 yılında kentlerde yaşayan insanların toplam nüfusunun kırsalda yaşayanları geçtiği belirtilmektedir (World Urbanization Prospects, 2018, s.3).

Görsel 27. Dünyada Kentsel-Kırsal Nüfus Oranları
(<http://www.peopleandtheplanet.com>)

Kentsel nüfus yoğunluğunun kırsaldaki nüfusu geçmesinin, başka bir ifade ile kentleşmenin birçok nedeni vardır. Güven (2016, s.26) bu nedenlerin kentlerin sunduğu olanaklar, kırsaldaki eksiklikler ve iticilik, teknolojik nedenler, sosyo-psikolojik nedenler ve siyasi nedenler olmak üzere beş başlık altında toplanabileceğini belirtmektedir. Genel olarak insanların kentlere göç etme nedenlerine bakıldığında ise iş bulma ve eğitim olanaklarının daha iyi olması, yaşam standartlarındaki yükseklik, sağlık ve sosyal alanlardaki gereksinimlere daha iyi yanıt bulabilme gibi nedenlerin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Kentsel nüfusun kırsal nüfusu geçmesi üzerine bütün dünya ülkeleri ve uluslararası kuruluşlar tarafından kırsal yaşamı desteklemek üzere bir takım çalışmalar yapılmaktadır. Dünya Bankası tarafından 2000 yılında çıkartılan Yeni Kırsal Kalkınma Stratejisi, kırsal alanda tarımsal büyümenin yeniden başlaması ve tarım sektörü dışında kırsal kalkınmanın sağlanması ana başlıkları altında ülkelerin desteklenmesi kararını içermektedir. Raporda kırsal yoksulluğun azaltılmasına odaklanılacağı bilgisi yer almaktadır (Dünya Bankası, 2000, s.v).

Gülçubuk vd. (2010, s.3) Dünya Bankası'nın strateji olarak yoksulluğu azaltma misyonunu hedeflediğini belirtmekte, bunun için ortaya konulan dört vizyonu aşağıdaki gibi özetlemektedirler:

- Kırsal yaşamdaki kalitesinin ve standartların en az kentsel yaşam kalitesi ve standartlarına sahip olması gereklidir.
- Kırsal yaşam ile kentsel yaşam arasındaki ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklar giderilmeli, eşit ve adil fırsatlara sahip olmaları sağlanmalıdır.
- Kırsal alanların yaşam ve çalışma adına çekiciliği artırılmalı, sürdürülebilir bir yaşam ortamı oluşturulmalıdır.
- Kırsal bölgelere yönelik kalkınma faaliyetleri, bütün toplumu kavrayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Kırsal alanların çekiciliğini artırabilmek için bu alanların güçlü ve zayıf yönlerinin en iyi şekilde analiz edilmesi gereklidir. Bunun için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın koordinasyonu ile 2013 yılının Ağustos ayında kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları katılımıyla bir çalıştay düzenlenmiştir. Bu çalıştayda kırsal alanların güçlü ve zayıf yönleri, diğer ülkelerin de durumları incelenerek içsel ve dışsal faktörler altında derlenmiştir (Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi-2014-2020, 2015, s.30-31).

Yapılan analizler sonucunda tespit edilen içsel faktörler Tablo 2’de, dışsal faktörler ise Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 2. Kırsal Alanlar İçin Güçlü ve Zayıf Yönler (İçsel Faktörler)

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Ağaçlandırma artışı • Altyapıya dönük yatırımlarda artış • Arazilerin toplulaştırmasında artış • Çevreye ve halk sağlığına yönelik hizmetlerin artışı • El sanatlarında ve yerel ürünlerde çeşitlilik • Göçlere rağmen genç nüfusun varlığı • Hane halkı gelirlerinde çeşitlenmeler • Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınma İdarelerinin kurulması • Kirlenmeyen tarımsal alanlar • Kooperatifleşmede deneyim • Korumaya alınan alanlarda artış • Köy yaşamındaki geleneksellik • Mera alanlarının genişlikleri • Organik tarıma yönelik potansiyel • Örnek işletmelere ve uygulamalara uygunluk • STK tarafından kırsal alanlara ilginin artması • Sulamaya yönelik yatırımlarda artış • Tarım dışı ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi • Tarımsal havzalarda çeşitlilik • Tarımsal kültürün yaygınlığı • Tarım işlerinde artan makineleşme • Tarıma yönelik örgütlenmede bilinçlenmenin artması • Tarım ürünlerinde çeşitlilik • Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu’nun kurulması • Yaşamsal maliyetlerin kısmen daha düşük olması • Doğal kaynaklar yönünden zenginlik 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadasa ayrılan alanların artması • Tarım parsellerinin küçük ve dağınık olmaları • Yerleşim deseninin parçalı ve dağınık olması • Kırsal alanlarla ilgili istatistiklerin yetersiz olması • Köylerin genellikle sert iklime ve topoğrafyaya sahip alanlarda konumlandırılmış olması • Kırsalla ilgili kurumların aralarındaki koordinasyonun eksik olması • Modern tarıma yönelik bilginin eksik olması • Sosyal faaliyetlerde ve bu faaliyetleri yapabilecek donatılarda eksiklikler • Tarımda ücretsiz aile işçiliği ve sosyal güvenlik sorunu • Tarım işletmelerinde sermaye birikiminin yapılamaması • Tarım alanlarının sulanmasında bilinçsiz uygulamalar, yeraltı suyunun izinsiz kullanımında artış • Tarımsal üretimin verimliliğinde düşüklük • Erezyonun devam etmesi • Üretici örgütlerinin profesyonel yönetimlerinin olmaması • Ürünlerin depolamasında ve pazarlamasında altyapı yetersizlikleri • Yaşlı-bakım hizmetlerinin azlığı ve bu hizmetlere erişimin güç olması • Kırsalda yatırımcıların ve girişimcilerin eksikliği

Kaynak: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi-2014-2020, 2015, s.30

Tablo 3. Kırsal Alanlar İçin Fırsatlar ve Tehditler (Dışsal Faktörler)

Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • AB mevzuatlarına uyum • Basınçlı sulamaya yönelik desteklerin artması • Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaygınlaşma • Doğa turizmine ilginin artması • Geleneksel köy yaşantısına yönelik özlem duyulması • Hazine arazilerini kapsayan yeni yasal düzenlemelerin yapılması • Hizmetlerle ilgili talebin ve duyarlılığın artması • İç talepteki büyüklük ve yakın dış pazar varlığı • Kadınların emeklerinin ücretli hale gelmesi • Kır ile kent arasındaki etkileşimin artması • Kırsal alanlara dönük yasal düzenlemelerde artış • Kırsalda yapılacak yatırımlarla ilgili hibe programlarının çeşitlenmesi • Kırsal bölgelere götürülen hizmet sunumlarında yenilikçi yaklaşımlar • Kurumların proje üretme ve uygulama kapasitelerinde artış • Nitelikli tarım ürünlerine talebin artması • Tarım üretiminde markalaşmaya gitme • Kırsala yönelik uluslararası desteklerin ve kaynakların artması • Uluslararası kuruluşlarla deneyimlerin paylaşılması ve işbirlikleri kurulması • Yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim 	<ul style="list-style-type: none"> • Altyapının tahrip olmasına yol açan doğal felaketlerde artış • Tarım ürünlerindeki hastalıklarda çeşitlenme • Kırsal alanlarda kalkınma düzeylerine göre bölgesel farklılıkların ortaya çıkması • Artan enerji ihtiyacından dolayı doğal kaynaklarda baskı oluşması • Geçimlik aile işletmelerinde tarımdan kopma • Gençlerde çiftçilik yapmaya ilginin azalması • İklim değişikliklerinden kaynaklı kuraklık riskinin artması • İmalat sanayi tesislerinin çevresel kirliliği artırması • Kentli nüfusun rekreasyon talepleri doğrultusunda doğal kaynaklarda baskı oluşması • Kentsele odaklanan sosyal politika uygulamaları nedeniyle kırsal alanların ikinci planda kalması • Kentsel alanların genişlemesi nedeniyle ortaya çıkan çevresel kirlilik • Kırsaldan kentsel alanlara göçün devam etmesi • Kırsal nüfusta yaşlanma • Küçük nüfusa sahip yerleşim yerlerinde sayıca artış • Su kaynaklarında ortaya çıkan kirlenme • Girdi maliyetlerindeki yükseklik • Verimli tarım arazilerini amaç dışında kullanmanın artması • Yerel yönetimlere yönelik düzenlemelerde uygulamayla ilgili belirsizliklerin olması

Kaynak: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi-2014-2020, 2015, s.31

Tablo 2 ve 3'deki maddeler incelendiğinde, kırsalda kalkınmanın sağlanması ve kırsal alanların çekiciliğinin artırılması adına yapılacak çalışmalarda eko-kent planlaması üzerinden gidilmesinin büyük avantajlar sağlayacağı açık bir şekilde görülmektedir. Tablo 2'de yer alan ağaçlandırmanın artması, çevre ve halk sağlığı hizmetleri, hane gelirlerinin çeşitlenmesi, korunan alanların artması, kooperatifleşme, organik tarım potansiyelinin olması, tarım havzalarındaki çeşitlilik,

tarım dışı ekonomik faaliyetlerde (örneğin eko-turizm gibi) çeşitlilik olması gibi birçok nitelik, eko-kentlerin özelliklerini taşımaktadır.

Tablo 3’de bulunan doğa turizmine artan ilgi, basınçlı sulama desteklerinin artması, bilgi ve iletişim teknolojilerinden daha fazla faydalanma, kır-kent etkileşiminin artması, kırsal yatırımlara yönelik hibe programlarının çeşitlenmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının bolluğu gibi maddeler de eko-kent planlaması yapılarak kırsal yaşamın önemli bir cazibe merkezi olacağını göstermektedir.

1.4. Göç Kavramı

1.4.1. Göç, Zorunlu Göç ve Mültecilik

Göç kavramı insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Tarihin ilk dönemlerinde doğal nedenlerden veya savaşlardan dolayı insanlar yaşadıkları yerleri terk etmek, yeni yerleşim yerlerine göçmek durumunda kalmıştır. Kitlesele anlamda yapılan ilk göç olarak IV. yüzyılın ortasında yaşanan ve Kavimler Göçü olarak adlandırılan göç gösterilmektedir. Çin egemenliğindeki Hunlar, bu durumdan kurtulmak için batıya doğru göçe başlamış, Karadeniz’in kuzey tarafına gelerek yerleşmişlerdir. Bu durum karşısında bölgedeki Cermen kavimleri yerlerinden olmuş, Avrupa Kıtasına doğru başlayan büyük göç sonrası bugünkü Avrupa ülkelerinin temeli oluşmuştur (Deniz, 2014, s.180). Özellikle büyük göçler tarihsel olarak birçok değişimlere yol açmış, başka bir ifade ile tarihsel gelişimin şekillendirilmesine neden olmuştur. Göçlerin nedenlerine bakıldığında birçok faktör nedeniyle ortaya çıktığı söylenebilir. Bu nedenlerin odak noktasında insanların daha iyi ve daha insanca bir yaşam arayışları yer almaktadır (World Migration Report-2013, s.31).

Göç veya nüfus hareketleri, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren insan özelliklerine etki etmiştir. Antropologların elde ettiği bilgiler, Afrika kıtasındaki insanların dalga dalga Asya ve Avrupa’ya göç ettiğini, sonrasında Yeni Dünya ile Pasifik Adalarına ulaştıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu bilgiler, insanların sürekli hareket halinde olduğunu göstermektedir. Bu hareketler ülke sınırları içinde olabildiği gibi farklı ülkelere doğru da olabilmekte, zorunlu bir göç hareketi olabileceği gibi sadece daha iyi bir yaşam adına olabilmektedir. Bu bağlamda göçler

iç göçler, uluslararası göçler ve emek göçü olmak üzere üç grup halinde ele alınmaktadır. Ülke sınırları içerisindeki nüfus hareketleri iç göç olarak tanımlanırken insanların yurtlarından ekonomik, siyasal, etnik köken, dini inançlar gibi nedenler yüzünden ayrılmaları ve başka ülkelere yerleşmeleri dış göç olarak tanımlanmaktadır. Emek göçü iç veya dış göç şeklinde olabilmektedir. İnsanlar daha iyi bir gelir elde edebilecekleri yerlere gitmek için yaşadıkları yeri terk etmeleri durumu emek göçü olarak tanımlanmaktadır. Dünya tarihinde sömürgeciliğin yoğun olduğu dönemde büyük işgücü göçleri yaşanmıştır. Son dönemlerde artan küreselleşme ile birlikte daha iyi iş olanakları elde etmek adına da büyük işgücü göçleri yaşanmaktadır (Rosman ve Rubel, 1998, s.325-326).

Göçlere yönelik yapılan çalışmalarda öncelikli olarak göçmen sayılarını ve akışlarını izlemek ele alınmıştır. Daha sonra asimilasyon, göç edilen toplulukla sosyal bütünleşme gibi konularda araştırmalar arasında yer almaya başlamıştır (Truong vd., 2014, s.5). Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration – IOM) tarafından göç ulusal sınırlar içerisinde veya uluslararası alanda kişilerin veya grupların yerlerinden edilmeleri; ekonomik, sosyal, aile birleşmeleri gibi nedenler sonucunda ortaya çıkan nüfus hareketleri şeklinde tanımlanmıştır (IOM, 2018). Bu tanımdan hareketle göçün temel nedenleri arasında ekonomik, siyasal ve sosyal gerekçeler yer almakta, bir kişi veya grupsal olarak yaşanan yerin terk edilmesi ve başka bir yere gidilmesi göç olarak adlandırılmaktadır (Şahin, 2001, s.59). Kavram, sadece zorunlu olarak yaşanan yerin değiştirilmesini kapsamamaktadır. İnsanların yaşam koşullarını iyileştirmek için geçici veya kalıcı şekilde yaşadıkları yerden ayrılıp başka yerlere gitmeleri de göç kapsamında değerlendirilmektedir (Öngör, 1980, s.21). Bu tanımlamalar ortaya göçün zorunlu veya isteğe bağlı olmak üzere iki türü olduğunu, ancak odak noktasında yer değiştirmenin bulunduğunu göstermektedir. Yer değiştirmenin etkileri göç edilen ülkeyi etkilediği gibi terk edilen ülkeyi de etkilemekte, bu bağlamda göç, sosyal bir olgu olarak kabul edilmektedir (Aksoy, 2012, s.292-300).

Göç hareketi, zorunlu veya gönüllü olarak ortaya çıkabilmektedir. Bireysel göçler istisnai durumlar olmasına karşılık genellikle gönüllü göç hareketlerine girmektedir. Bireysel göçlerde çoğunlukla daha iyi iş olanaklarına ve yaşam koşullarına kavuşabilmek adına bireyler gönüllü şekilde tercihte bulunmaktadır. Göç konusunu

araştıran araştırmacılar arasında bu türlü göçlerin zorunlu veya gönüllü göç kapsamına alınmasında görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar tarafından bu türlü göçlerin zorunluluk kapsamında yapıldığı ileri sürülürken diğer bir kısmı tarafından ise ekonomik amaçlı yapılan göçlerin gönüllü göç olduğu, sonuçta bireylerin kendi tercihleri doğrultusunda göç eyleminin olduğu savunulmaktadır. Eyiñç (2015), ekonomik gerekçelerden dolayı yapılan göçleri zorunlu göç kapsamında değerlendirmektedir. Bu değerlendirmesini özellikle açlığın ve ekonomik özgürlüğün çok düşük düzeyde olduğu üçüncü dünya ülkelerinde yaşanan insanların, bu sorunlardan dolayı başka ülkelere göç etmek zorunda kalmasına bağlamaktadır. Eyiñç'e göre ekonomik nedenlerden dolayı ortaya çıkan zorunlu göçler, genel olarak iç veya dış savaşlar yüzünden insanların yoksullaşmasından kaynaklanmaktadır. Sadece ekonomik olarak durumunu daha iyiye taşımak adına yapılan göçler ise gönüllü göç kategorisinde değerlendirmelidir (Eyiñç, 2015, s.9-10).

Üstün (2013, s.227-254) zorunlu göçü oluşturan etkenlerden biri olarak insanların mülksüzleşmesini, başka bir ifadeyle işgüçlerinin dışında bir gelir kaynaklarının olmamasını göstermektedir. Adıgüzel (2010, s.107) ise köleliği, ülkelerin karşılıklı olarak zorunlu şekilde nüfus değişimlerini, ekolojik değişimleri ve siyasi zorlamaları zorunlu göç sınıfında ele almaktadır. Gönüllü göç sınıfına ise ekonomik olarak şartlarını iyileştirmek, daha iyi bir yerde yaşamayı istemek, ailesi için daha iyi bir gelecek oluşturmak, mali olanaklarını artırmak için yapılan göçleri almıştır. Kıratlı (2011, s.10) zorunlu göçün mülteci ve sığınmacıları kapsadığını, başka bir ifade ile savaşlardan, baskılardan ve zulümlerden dolayı kendi ülke sınırları içerisinde yaşayabilme şansının kalmaması gibi nedenlerle yapılan göçlerin zorunlu göç içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yılmaz (2014, s.1687) fırsat eşitsizliklerinin, ekonomik yetersizliklerin, sosyal açıdan tatminsizliğin de insanları göçe yönlendirebildiğini, bu gibi durumların daha iyi koşullar elde etmek anlamına geldiği için gönüllü göç içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Yaşadığı yerde şartların iyi olmamasından dolayı göçe zorunlu olmalarından hareketle bu görüşü savunanların olması, zorunlu ve gönüllü göç kavramlarının muğlak olabileceğini göstermektedir. Tarihsel olarak kitlesel göçlere bakıldığında genel olarak zorunluluklar dolayısıyla bu türlü göçlerin yapıldığı görülmektedir.

Uluslararası savaşlar ve iç savaşlar gibi çatışmaların yaşandığı ortamlardan kurtulmak için insanlar, büyük kitleler halinde g yapmak durumunda kalmaktadır. Benzeri durum uluslararası savaşlardan sonra yapılan anlaşmalarla insanların gönülsüzce gce zorlanmasında da ortaya çıkmaktadır. Bu tür glere 1923'te imzalanan Lozan Bariş Antlaşması rnek olarak gösterilebilir. İmzalanan antlaşmanın ek sözleşmesinde Türkiye ile Yunanistan arasında din temelli mübadele yapılmasına karar verilmiş, insanlar zorunlu olarak kitlesel halde g etmişlerdir. Türkiye ve Bulgaristan arasında 1925'te imzalanan ikamet sözleşmesiyle yaklaşık 200.000 kişinin Türkiye'ye göç etmesi, kitlesel zorunlu göçlerin bir diğer örneğidir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018). Tarihsel göç hareketleri arasında toprak edinmek, altın aramak gibi nedenlerden kaynaklı zorunlu olmayan kitlesel göç hareketleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda göçlerin zorunlu veya gönüllü olarak birbirlerinden ayrılması çok kolay değildir. Ancak savaşlardan kaynaklanan kitlesel göçlerin, kuraklık ve açlık gibi nedenler sonucunda ortaya çıkan kitlesel göçlerin zorunlu göçler arasında değerlendirilmesi gerektiği ortadadır.

Kitlesel glere yakın tarihte de tanık olunmaktadır. 1980 ve sonrasında ortaya çıkan büyük insani krizlerden hareketle farklı ülkelere sığınma taleplerinin ciddi sayıda arttığı görülmektedir. Politik istikrarsızlıklardan dolayı da birtakım lkelerde kitlesel göç hareketleri başlamıştır. Dünya zerindeki büyük g hareketleri incelendiğinde, son olarak Suriye'de iç savaş ile yaşanan gten önce, 06.04.1994 tarihinde Ruanda'da katliamlar yaşandığı, büyük kabile glerinin ortaya çıktığı g, büyük glere örnek olarak gösterilebilir. Farklı lkelerden Türkiye'ye doğru yapılan kitlesel göçlerin yakın tarihinde ise yine iç savaşlar veya uluslararası savaşlar yüzünden kitlesel göçlerin tetiklendiği net bir şekilde görülebilmektedir. 1988'de Halepçe'de yaşanan katliamdan sonra Irak'tan 51.542 kişi; 1989'da Bulgaristan'ın uyguladığı asimile politikaları sonucunda 345.000 kişi, 1991'de I. Körfez Savaşı sonunda Irak'tan 467.589 kişi; 1992'de Bosna-Hersek tarafından ilan edilen bağımsızlık sonrası Sırlar tarafından yürütülen etnik temizlik politikasından kaçan 20.000 kişi; 1999'da Sırların Yugoslavya kimliğinin altında Kosovalı Müslümanlara karşı yürütmeye başladıkları etnik temizlik girişiminden kaçan 17.746 kişi; 2001'de Makedonya'daki çatışmalar sonucunda kaçmaya başlayan 10.500 kişi; 2011'de Suriye'de başlayan iç savaş sonrası yaşamlarını kurtarmak isteyen 2.7 milyonun

üstünde kişi Türkiye'ye göç etmiştir (http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380):

Görüldüğü gibi zorunlu kitlesel göç hareketlerinin ortaya çıkmasına yol açan nedenler arasında ilk sırada iç savaşlar ve uluslararası savaşlar gelmektedir. Savaşlarda yaşanan şiddetler, savaşların uzun zaman sürmesi, bölgedeki insanları göç etmeye zorunlu hale getirmekte, başka bir ifadeyle göç yapmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Bir kitlesel göçün zorunlu göç olarak tanımlanabilmesi için göç hareketine 100.000'den daha fazla insanın katılması ve nüfusun minimum %1'inin tehlikede olması gerektiği iddia edilmektedir (Dinçer, vd., 2013, s.20). Kitlesel göçler, doğrudan veya dolaylı olarak dünyadaki bütün ülkeleri etki altında bırakmaktadır. Bundan dolayı da kitlesel göçlere karşı uluslararası çalışma platformlarının kurulması bir zorunluluk haline gelmiştir (http://multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=58%3:goc-ve-multecilik&catid=35%3:goc-ve-multecilik&Itemid=14).

Tarihler boyunca yaşananlar, savaş ve şiddetin yok edilemeyeceğini göstermektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden barışın tesis edilmesi sürecinde yeni yaklaşımlara duyulan gereksinimler, uluslararası ilişkiler disiplininin de doğuşuna yol açmıştır. Uluslararası alanda reform yapılması gerekliliği, açık diplomasinin gelişmesine, devletler hukukunun güçlendirilmesine, uluslararası kurumların kurulmasına yönelik düşüncelerin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Savaştan sonra gelişen bu düşüncelerin temeli, aydınlanmadan gelen "ilerleme" fikridir. İdealist yaklaşıma göre insanların temelinde gerçekçilik ve iyilik yatmaktadır. Dolayısıyla savaşlar insanlardan değil, devletlerin otoriter örgütlenmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda uluslararası açıklık diplomasinin uygulanmaya konulmasının ve Milletler Cemiyeti gibi uluslararası kurumsallaşma çerçevesinde örgütlenmenin dünyada savaşları ortadan kaldıracığına, barışa dayalı bir dünya düzeninin kurulmasına yol açacağı düşünülmüştür (Uğrasız, 2003, s.141-142). Bu idealist yaklaşım, II. Dünya Savaşı sonrasında ve özellikle Soğuk Savaş döneminde daha realist bir yaklaşıma yerini bırakmıştır. Barış temasına dayanan idealizm, 1929 yılındaki Büyük Buhran ve Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğrayan Almanya ve Japonya gibi devletlerin uluslararası statükoyu değiştirme çabaları yüzünden sorgulanmaya başlanmıştır. Milletler Cemiyeti'nin uluslararası yaşanan sorunlara

çözüm üretememesi yüzünden hız kazanan bu sorgulama, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Realizm düşüncesinin gelişmesine neden olmuştur. Yapılanlar, olması gerektiği gibi değil, güç ilişkileri etrafında şekillenmeye başlamıştır. Realist yaklaşımın temel prensibi, insanın doğasında bencillik, güç ve iktidar hırsı ve kendi çıkarlarını önde tutma olduğunun kabul edilmesidir. Ülkeler de benzer şekilde kendi çıkarlarını ön planda tutarlar ve uluslararası sistemde ulusal çıkarlarına öncelik verirler. Realizm, uluslararası sistemde var olana bakılması gerektiğini savunmaktadır. İdealizmin normatif oluşuna karşılık Realizm pozitivizmi savunmaktadır (Uğrasız, 2003, s.143-144). Soğuk Savaşın bitmesi ve Doğu ile Batı arasındaki ideolojik çatışmaların sona ermesi ile konuyla ilgili tartışmaların yeniden başladığı görülmektedir. Yeni toplumcu değerlerin farklı topluluklar arasında geniş bir işbirliği sağlayabileceği üzerinden yola çıkılarak, barışçıl bir küresel sivil toplumun gelişeceğine yönelik idealist görüşler ortaya çıkmıştır. Ancak insanların ulusal ve uluslararası güvenliği ile ilgili konularda realist yaklaşım kullanılmaya devam etmektedir (Baylis, 2008, s.71). Bütün bu süreçlerin ve yaklaşımların odak noktası, insanların güvenliğinin sağlanmasıdır.

Savaşlar ve uluslararası ilişkiler ile ilgili bu yaklaşımlar, dünya üzerinde savaşların azalmasına, savaş sırasında ve sonrasında uluslararası göçlerin azalmasına yol açmamıştır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde etnik, dinsel, ekonomik gibi nedenler yüzünden iç savaşlar yaşanmakta ve insanlar zorunlu bir şekilde göç etmek durumunda kalmaktadır. Büyük insani hareketlerde, olaylara göçü alan ülke tarafından da bakmakta fayda olduğu düşünülmektedir. Suriye krizinden sonraki Türkiye'nin durumunun iyi anlaşılması için 2011'deki BMMYK verilerini ve bugünkü verileri incelemek yeterlidir. BMMYK tarafından yayınlanan en çok mülteciyi almış ülkelerin sıralı listesinde 2011 yılında ilk 10'da yer almayan Türkiye, 2015'deki listede ilk sıraya yerleşmiştir (UNHCR, 2017, s.5). Türkiye'nin listede bu kadar yükselmesinin sosyo-ekonomik açıdan incelenmesi, tartışılması ve uluslararası düzeyde çözümler üretilmesi, bu çözümlerin acilen uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Mülteci gönderen ülkeler sıralamasında ise 2013 yılında birinci sırada Afganistan, ikincide Somali ve üçüncüde Irak bulunurken, bugünkü listelerde Suriye, ilk üç içerisinde yer almaktadır. En çok mülteci gönderen ülkelerin yer aldığı listeye bakıldığında, üstlerdeki ülkelerde siyasi karmaşaların yaşandığı, iç savaşların olduğu görülmektedir. Buradan hareketle silahlı çatışma yaşanan

yerlerde kitlesel hareketlerin zorunlu hale geldiğine yönelik hipotez de doğrulanmış olmaktadır.

II. Dünya Savaşından sonra Birleşmiş Milletler (BM) antlaşması yürürlüğe girmiştir. Bundan sonra BM tarafından öncelikli olarak mülteci hakları ele alınmaya başlanmış, bu konuda hukuki düzenlemeler yapılması gündemin en önemli maddelerinden birisi olmuştur. Mülteci haklarının öncelikli olarak ele alınmasının nedeni ise II. Dünya Savaşı sırasında ve savaş sonunda insan hakları konusunda ağır ihlaller yaşandığının görülmesidir. Mülteci Komitesi tarafından yürütülen görevleri yürütmek üzere daha geniş kapsamlı Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization – IRO) kurulmuştur. 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nde, mültecilere ve sığınmacılara yönelik haklarla ilgili bir takım düzenlemelere yer verilmiştir. Zamanla mülteciler konusunun daha geniş kapsamlı olarak örgütlenmesine yönelik gereksinim ortaya çıkmış, 1950’de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuştur. 1951 yılında Cenevre’de toplanan BM Genel Kurulunda, mültecilerin uluslararası haklarını tanımlamak üzere hazırlanan sözleşme, 26 devlet tarafından kabul edilmiştir. 1954 yılında Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme yürürlüğe girmiştir (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s.1016).

Mülteci haklarıyla ilgili uluslararası alanda ilk önemli çalışmanın Cenevre Sözleşmesi olduğu görülmektedir. Sözleşmede mültecilerle ilgili tanımlama yapılmış, mültecilerle ilgili temel haklar, uygulanacak usuller konularında asgari standartlar belirlenmiştir. Sözleşmede mülteci, “yaşadığı ülkeden farklı başka bir ülkeye sığınmacı isteğinde bulunan ve başvurduğu ülke tarafından kabul edilen kişi” olarak tanımlanmıştır. Mülteci olmaya karar veren kişi, yaşadığı ülkede dininden, ırkından, etnik kimliğinden, siyasi düşüncelerinden, sosyal konumundan gibi bir takım gerekçelerle baskı altında kaldığını, devlet tarafından kendisine yanlı davranışlar sergilendiğini düşünerek farklı bir ülkeye sığınmak için başvurur. Başvurunun kabul edilmesi ve yeni ülkeye gitmesi sonucunda da mülteci olur (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s.1017-1019).

Mültecilerle ilgili bu tanımlamalar, yaşanan yerin bir takım zorunluluklar nedeniyle terk edildiğini ortaya koymakta, bundan dolayı da yaptıkları göçlerin zorunlu

olduğunu açıklamaktadır Mülteci sayılan kişinin beyanları ve sunduğu kanıtlar, göçün zorunlu olduğu yönünde bir fikir doğursa da, yoksulluğun zorunlu göç statüsüne girmemesi, mülteci olabilme sınırları hakkında bir fikir vermektedir. Uluslararası mülteci hukukunda arıza kabul edilen durumların hangi istisnai koşullarda tanınacağı ve korunmaya değer görüleceği, uluslararası ve bölgesel düzenlemelerle tanımlanmış ve sınırları belirlenmiştir. Ancak mültecilere ve sığınmacılara yönelik haklar ve sorunlardan daha önce konunun insan hakları temelinde ele alınması gerekmektedir. Çünkü insanlar, yaşadıkları yerlerden yaşam haklarına ve özgürlüklerine yönelik tehditlerden dolayı zorunlu şekilde ayrılmaktadır. Başka bir ifade ile mülteciler konusunda yapılacak uluslararası hukuki düzenlemelerin insan haklarına yönelik standartlardan bağımsız ele alınması düşünülemez (Ercoşkun, 2015, s.1-2).

Sözleşmede mülteci statüsü, geçici bir statü olarak kabul edilmiştir. Başka bir ifadeyle sözleşmenin ana teması mültecilerin ev sahibi ülkeye uyumlandırılması veya kendi ülkelerine dönmesi suretiyle hak mahrumiyeti yaşadıkları durumdan bir an önce kurtarılması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu anlamda Cenevre Sözleşmesi'nin öncelikli amacı mülteci durumunu ortadan kaldırmaktır. Sözleşme, mültecilerin sorunlarına yönelik bir çözüm kılavuzu değildir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)'nde 14. madde, zulüm altındaki kişilerin başka ülkelere sığınmak üzere talepte bulunabileceğini, herkesin sığınma hakkından yararlanabileceği belirtilmektedir. 14. maddenin ikinci fıkrası ise kimlerin bu haklardan yararlanamayacağını içermekte, konuyla ilgili açıklamaları kapsamaktadır. Adi cürümlerin olması durumunda veya BM prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlerde bulunulması durumlarında sığınma talebinde bulunma hakkı geçersiz olacaktır. İHEB'sinin yaptırımcı bir yönü olmadığı için sığınma hakkının tek başına uygulanamaz olduğu düşünülmektedir. Sığınma Hakkı Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde¹ de yer almadığı için öznel bir sığınma hakkının doğmadığı söylenebilir.

¹ Sözleşmenin kabul tarihi 16 Aralık 1966 ve yürürlük tarihi 23 Mart 1976 olup Türkiye tarafından 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalanmış ve TBMM tarafından 4 Haziran 2003'te onaylanmıştır.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından yayınlanan “Göç Terimleri Sözlüğü”nde mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

“Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişidir (s:42).

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü’ne göre mülteci tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs mülteci olarak adlandırılır”.

Türkiye 1967 protokolüne, birinci maddeye çekince koyarak imza atmıştır. Türkiye böylece coğrafi bir sınırlamada bulunmuştur. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 61. Maddesinde Türkiye için hukuki anlamda geçerli mülteci tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir”.

Tanımlar incelendiğinde mültecinin yaşadığı ülkede ırkı, dini, siyasi tercihleri vb. nedenlerle baskı ve zulüm altında kaldığı için zorunlu olarak başka bir ülkeye sığınmak zorunda kaldığı görülmektedir.

Sığınmacı kavramıyla mülteci olmanın ilk adımı anlatılmaktadır. Sığınmacı, kendi ülkesindeki baskılardan dolayı farklı bir ülkeye kabul edilmek isteyen, bu konuda

başvuru yapan, ancak başvurusu henüz sonuçlanmayan kişidir. Başvuru sonucu olumsuz olduğunda kişiden ülke sınırlarını terk etmesi istenilir. Başka bir ifade ile sığınmacının mülteci olma başvurusunu değerlendiren ülke bu kişiye izin vermediğinde sınır dışı edilme durumu oluşmaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü).

Göçmen kavramında zorlama unsuru olmaması, bu kavramı sığınmacı ve mülteci kavramlarından ayırmaktadır. Göçmen kavramının temelinde daha iyi şartlarda yaşam isteği bulunmaktadır. Ekonomik veya sosyal açılardan yaşam şartlarını iyileştirmek için başka bölgelere ya da ülkelere göç eden kişilere göçmen denilmektedir (Göç Terimleri Sözlüğü).

Sığınma hakkı kavramı ise sığınma verme ve sığınma kazanma hakkı olmak üzere iki farklı anlama sahiptir. Devletlerin kendi sınırları içerisinde bulunan yabancı kişilere sığınma hakkı tanınması “sığınma verme”, sığınma isteğinde bulunan kişinin istekte bulunduğu Devletten bu hakkı almasına ise “sığınma hakkı kazanma” denilmektedir (Göç Terimleri Sözlüğü).

İçduygu vd. (2014), Türkiye’ye yakın zaman içerisinde yapılan yabancıların göçü ile ilgili birkaç önemli noktanın üzerinde durulması gerektiğini söylemektedir. Bunlardan ilki göçlerin önemli bir bölümünün düzensiz ve yasa dışı göç olmasıdır. Bu durum Türkiye’nin ekonomik açıdan gelen göçmenleri özümleme kapasitesinin olduğu, siyasal açıdan da yabancı göçü ile ilgili hukuksal yönden tanımlama eksikliği olduğudur. İkincisi ise ulus-devlet yapısının korunmasına yönelik olarak yabancı göçlerine karşı direnç gösterme eğiliminin devam ediyor olmasıdır. Bunun göstergeleri olarak 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesine konulan coğrafi sınırlamanın devam etmesi ve 2006 yılında yenilenen İskan Kanunu’nda yapılan değişiklikler gösterilebilir. İskan Kanunu’nda göçmen olarak kabul edilmeyecek kişilerin tanımı “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye’ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmezler” şeklinde ifade edilmiştir (İçduygu, vd., 2014, s.58).

Dünyadaki son gelişmeler ve Türkiye’ye komşu ülkelerde yaşanan siyasal krizler, Türkiye’yi “göç alan” ve Türkiye üzerinden başka ülkelere geçiş yapmak üzere “geçiş

alanı” oluşturan bir ülke haline getirmiştir. Yaşananlar göz önüne alındığında, göç sorununun Türkiye'nin uzun süreler bu konuyla uğraşma zorunda kalacağına göstergeleridir. Bu nedenle insanların göç, yabancı göçmen, mülteci, sığınmacı meselesine bakışları, siyasi iradenin bu konuda yürütmekte olduğu ve yürüteceği politikalar büyük önem taşımaktadır (Ünal, 2014, s.68). Suriyeli göçmenler ile ilgili basında ve sosyal medyada farklı ifadelerin kullanılmaya başlanması, Suriyeli göçmenlerle ilgili farklı tutum ve davranışlar oluşmasına yol açmaktadır.

1.4.2. Göç Türleri

Göç türleri dış göçler ve iç göçler olmak üzere iki grupta incelenmektedir.

1.4.2.1. Dış Göç

Dış göçler, sürekli veya kısmi süreli olarak göç edilen yerde çalışmak veya kalmak amacıyla bir ülke sınırlarının dışında başka ülkelere doğru yapılan yer değiştirme veya nüfus hareketliliği olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2008, s.21). Dış göçler tarihte ilk kez IV. yy.da Hunların Karadeniz'in kuzeyine, buradan kaçan Germen kavimlerinin de bugünkü Arap devletlerinin var olduğu topraklara yerleşmeleriyle, zincirleme göçlere neden olan Kavimler göçü ile meydana gelmiştir. Daha sonra XVI. yy.dan itibaren Amerika kıtasının keşfiyle göçler kıtalar arası bir boyut kazanmıştır (Aksoy, 2012, s.293). 2010 yılında Suriye'de başlayan iç savaş sonucunda bölgede yaşayan halkın kendi iradeleri dışında göç etmek zorunda kalması dış göçlerle ilgili en güncel örnektir (Ekici ve Tuncel, 2015, s.18). Siyasi nedenler de iç ve dış göçler için önemli bir alanı oluşturmaktadır. Örneğin, Türkiye ile Yunanistan arasında 3 Ocak 1923'de imzalanan Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi ile karşılıklı olarak zorunlu göçler yapılmış, bu göçler neticesinde ulus devletlerin daha homojen bir nüfusa sahip olması siyasi açıdan amaçlanmıştır (Dönmez Kara, 2015, s.23).

Kısaca dış göç, bir ülkede yaşayan bireylerin ya da toplumsal grupların başka bir ülkeye göç etmeleridir (Çakı, 2018, s.17). Uluslararası göç olarak da ifade edilen dış göç teknolojik gelişmelerle birlikte ulaşımın hızlanmasıyla, kaynakların, insanların ve hizmetlerin ulus sınırlarını aşarak dolaşımını sağlamıştır. Bu durum

sadece az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru bir göçü ortaya çıkarmamış, gelişmiş ülkelerden diğer ülkelere de hammadde kaynaklı göçlere sebep olmuştur. Bu durumun doğal sonucu olarak uluslararası göç ülkeler için önemli bir noktada yer almaya devam etmektedir (Aksoy, 2012, s.293).

1.4.2.2. İç Göç

İç göçlerde kırsal alanlardan kentlere doğru göçler olduğu gibi ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerle de kentler arası göçler de bulunmaktadır. Bu göçler olumlu olduğu gibi olumsuz sonuçlara da yol açabilmektedir. Göçlerin çoğunluğu kişilerin isteklerine bağlı olmadan, güdümlü göç şeklinde ifade edilmektedir. Güdümlü göç ile kast edilen ise devlet yönetenlerin birtakım ekonomik ve sosyal politikalar çıkartarak aldıkları kararların sonucu vatandaşların mobil duruma gelmesi durumudur (Eş ve Ateş, 2004, s.211).

İç göç, ülke sınırları içerisinde, farklı yerleşim yerlerinin arasında gerçekleşen nüfus hareketliği olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre “yurt içinde yaşayan nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki ikametgâhlarının farklı olması durumu şeklinde oluşan göçler” iç göçlerdir. Bu tanımlamalara göre farklı yerlerde ikametgahları olan kişilerle ülke sınırları dışında yaşayan kişiler kapsam dışı tutulmaktadır (Çakı, 2018, s.15).

İç göçlerin nedenlerinin başında bölgeler arası ekonomik büyüme farklılıkları gelmektedir. Ekonomik gelişme ve büyümenin endüstrileşen yerlerde daha fazla olması, iç göçlerin artmasına yol açmaktadır. Başka bir ifadeyle ekonominin kötü olduğu yerlerden ekonomik olarak daha iyi yerlere doğru göç hareketliliği artmaktadır (Dönmez Kara, 2015, s.21).

Çelik (2006-151-155)'e göre iç göçler itici etmenler ile çekici etmenlerden dolayı oluşmaktadır. İtici etmenlere örnek olarak işsizlik durumu, düşük gelir düzeyi, tarımsal alanların yetersiz kalması verilebilir. Çekici etmenler olarak ise gidilecek bölgenin daha yüksek gelir düzeyinin olması, iş bulma olanaklarının fazla olması, önceden kentlere göçen akrabalar sayılabilir.

İç göçler özellikle kırsaldan kentlere doğru olmasına karşılık kentler arası, kentlerden kırsala veya kırsal bölgeler arası da olabilmektedir (Özdemir, 2008, s.23).

1.4.3. Göçe Yol Açan Etmenler

İnsanları göç etmeye yönlendiren, göçün tetiklenmesini sağlayan itici, çekici, nötr ve engelleyici etmenler vardır (Er, 2015, s.44). Kötü iklim itici bir etmen iken iyi bir iklim çekici etmenler arasındadır. Eğitim olanaklarının çok iyi olduğu bir ortam, çocuksuz bir aile için gürültü, yüksek kira ve emlak vergileri gibi nedenlerle itici olurken, çocuklu aileler açısından çekici bir etmen durumundadır. Bekar bir kişi açısından ise böyle bir ortam nötr olarak değerlendirilir (Lee, 1966, s.50). Genel olarak itici ve çekici etmenler, göçü alan ve veren merkezlerin sahip oldukları özelliklere bağlıdır. İnsanların göç kararı almalarında kırsal alanların genel olarak itici olmasının tek başına etkisi olduğu söylenemez. Göçme isteğinin tatmininde göç yapılacak merkezin de gerekli koşulları sağlaması gereklidir (İslamoğlu vd., 2013, s.51).

Göçe yol açan etmenler, “ekonomik etmenler”, “sosyal etmenler” ve “kültürel etmenler” olmak üzere 3 başlık altında incelenmektedir.

1.4.3.1. Ekonomik Etmenler

Göç kararının alınmasında ekonomik etmenler her zaman için en etkili etmenlerdir. Türkiye’de yaşanan iç göçler açısından da kentsel bölgelerdeki iş olanaklarının ve ücretlerin daha yüksek olması ilk sırada gelmektedir (Er, 2015, s.46). Dünyadaki göçlerin incelendiği araştırmalarda da insanların göç kararı almalarında iktisadi gereksinimler ile ekonomik fırsatların ağırlıklı olduğu görülmektedir (Parrado ve Cerrutti, 2003, s.103). Yamak ve Yamak (1999, s.26) tarafından yapılan araştırmada, Türkiye’de göç eden kişilerin yaklaşık %25’inin göç nedeninin ekonomik olduğu tespit edilmiştir.

İslamoğlu vd. (2013, s.51) az gelişmiş veya gelişmemiş bölgelerdeki göçmenler için ücret düşüklüklerinin ve ekonomik istikrarsızlıkların itici etmenler olduğunu, gelişmiş bölgelerdeki ücretlerin daha yüksek olması, iş fırsatlarının daha çok olması gibi

nedenlerin ise çekici etmenler arasında sayıldığını belirtmektedirler. Frey (1995, s.740) az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru yaşanan göç hareketlerinde, başta göç yapılacak yerdeki iş olanaklarının geldiğini, bunu sosyo-ekonomik konumun takip ettiğini ifade etmektedir. Göçün beşeri sermaye boyutunda incelendiği çalışmalarda da göçün ağırlıklı nedeninin ekonomik olduğu, insanların göç kararını ekonomik nedenler doğrultusunda aldıkları, göç edilecek yerle ilgili ise istihdam, gelir ve ücret açısından daha iyi bölgelerin tercih edildiği ortaya konulmaktadır (Todaro, 1969, s.140; Harris ve Todaro, 1970, s.128; Hatton, 1995, s.411; Rotte ve Vogler, 1999, s.486). Er (2015, s.74) mevsim dışı iktisadi faaliyet azlığı veya yokluğunun da kırsal bölgelerde itici etmenler arasında yer aldığını belirtmektedir.

1.4.3.2. Kültürel Etmenler

Türkiye'deki iç göçler açısından kültürel etmenler, göç nedenleri arasında ikinci sırada yer almaktadır (Er, 2015, s.46). Akşit vd. (1996, s.70) tarafından yapılan çalışmada özellikle iç göçü tetikleyen etmenler arasında etnik kökenlerin de etkili olduğu, etnik yapıya ve hemşehriciliğe dayanan etkileşmenin göç unsurları arasında sayılması gerektiği belirtilmektedir. Çiftçi (2011, s.115-116) tarafından yapılan çalışmada eğitim ve iş olanakları dışında tayinler ve atamalar, aile bağları, evlilikler ve kendini güvene alma isteği göç etmenleri arasında sayılmaktadır.

Kırsal alanlarda daha sıklıkla rastlanılan kan davaları da insanların buldukları yerleri terk etmelerine yol açmaktadır. Ayrıca aile yapısında çok fazla çocuğun olması, ilerleyen süreçte toprak paylaşımında sorunlara yol açmakta, topraksızlık da göçe zorlamaktadır. Doğal afetler, toprağın verimsiz kullanımı, toprak dağıtımında yaşanan adaletsizlikler de göç nedenleri arasında sayılabilir (Apan, 2006, s.26).

1.4.3.3. Sosyal Etmenler

Türkiye'deki iç göçler açısından sosyal etmenler, göç nedenleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır (Er, 2015, s.46). Kentlerdeki yaşam standardının kırsal bölgelerle kıyaslanamayacak kadar yüksek olması, sosyal ve kültürel açılardan

sağladığı olanaklar, kentlerin çekici etmenleri arasındadır (Apan, 2006, s.26). Eğitim ve sağlık olanaklarının daha iyi olması, gelişmiş bölgelerde belediye hizmetlerinden memnuniyet oranlarının yüksek olması gibi etkenler, göç hareketlerinin ekonomik nedenlerden sonra gelen diğer nedenleridir (Albayrak ve Abdioğlu, 2017, s.307).

Munro (1974, s.643-644) tarafından Türkiye'deki iç göçün itici faktörlerinin incelendiği araştırmada 67 ilin göç verilerinden hareketle büyük şehirlerde yaşayan nüfusun okur-yazar ortalama düzeyinin önemli bir itici faktör olduğu tespit edilmiştir. Gürbüz ve Karabulut (2008, s.37) tarafından sosyo-ekonomik verilerin kırsal göçü büyük oranda etkilediği, sosyo-psikolojik etkenlerin de göç üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir.

1.5. Bölüm Sonucu

Dünya nüfusu hızla artmaktadır. 1800'lü yıllarda yaklaşık 1 milyar olan dünya nüfusu 2000'li yıllarda 7 milyarı geçmiştir. 200 yıllık bir süreçte dünya nüfusunda yaşanan çok büyük artış, beraberinde birçok sorun da getirmiştir. Dünyadaki doğal kaynaklar ve toprak kısıtlıdır. Nüfus artışıyla birlikte doğal kaynaklar azalmaya başlamış, alternatif kaynak arayışları başlamıştır. Ayrıca toprak, bu kadar büyük bir artışı desteklemekte yetersiz kalmış, özellikle az gelişmiş bölgelerde kıtlık başta olmak üzere önemli yaşamsal sorunlar ortaya çıkmıştır.

XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan teknolojik gelişmeler, birçok alanda olduğu gibi çevresel sorunların çözümüne yönelik de önemli adımların atılmasına yol açmıştır. Doğanın dengesini koruyabilmek, daha yaşanabilir mekanlar oluşturabilmek adına atılan adımlar, ekolojik kent kavramını ortaya çıkarmıştır. Ekolojik tasarım kavramı, hem kentsel ölçeğinde hem kırsal yerleşkelerde doğal kaynaklardan daha fazla yararlanabilmeyi ve insanlara sürdürülebilir daha iyi yaşamlar sunabilmeyi hedefleyen kavramdır.

Bu kapsamda yapılan uluslararası çalışmalar sonucunda Ecocity Builders tarafından 2018 yılında Eko-Kent Standartları Ölçeği oluşturulmuştur. Ölçekte "Kentsel Tasarım", "Biyolojik-Coğrafi-Fiziksel Özellikler", "Sosyo-Kültürel Özellikler" ve "Ekolojik Zorunluluklar" olmak üzere dört temel kriter belirlenmiş, her bir kriter için

alt değerlendirme ayrımları tanımlanmıştır. Örnek olarak Kentsel Tasarım kriterinde “erişim kolaylığı”, “güvenli ve uygun fiyatlı konut”, “yeşil bina” ve “çevre dostu ulaşım” alt değerlendirme noktaları bulunmaktadır. Hazırlanan ölçek, her bir kritere ve alt değerlendirme noktalarına -10 ile +10 arasında puan verebilmeyi sağlamaktadır. Puanlandırmaya göre kentler sağlıklı, yeşil, eko ve gaia düzeylerinden birine girmektedir. Bu bağlamda Dongtan Eko-Kenti incelendiğinde, Çin’in hem kenar mahallelerin kentle bütünleşmesini sağlamak, hem de ekonomik reform yapmak adına ekolojik merkezli bir kentsel planlama yaptığı görülmektedir. Yapılan planlama doğrultusunda kentin enerji ve kaynak kullanımında %100 korunma ve kullanım hedeflenmiştir. Enerji üretiminde pirinç kabukları gibi doğal kaynaklardan faydalanmak, akışlardan faydalanmak üzere geri dönüşüm sistemleri kurmak, ulaşımında kentsel yaşama öncelik sağlayacak bir model oluşturmak Eko-Kent Standartları Ölçeği üzerinden kentsel tasarım kriterleri ile doğrudan örtüşen çalışmalar olarak görülmektedir.

Benzer bir eko-kent uygulaması Çin ile Singapur hükümetlerinin ortak yürüttükleri Tianjin eko-kent uygulamasında görülmektedir. Artan nüfus yoğunluğu karşısında sürdürülebilir bir gelişme sağlamak adına yapılan tasarımda odak nokta sosyal olarak uyumlu, çevre dostu ve kaynak verimli-sürdürülebilir kalkınmaya sahip bir model oluşturmaktır. Türkiye’de eko-kent standartları ölçeğine birebir uyumlu bir eko-kent uygulaması bulunmama ile birlikte eko-kent oluşturmaya yönelik önemli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bursa-Nilüfer eko-kent projesi, bu konuda atılan adımlara örnek olarak gösterilebilir. Projede eko-kent standartlarına uygun şekilde bir planlama yapılması, entegre ulaşım sistemlerinin kurulması, kentin kendine yeterliliğine yönelik adımların atılması, önceliğin insan sağlığına ve çevreyi korumaya verilmesi, eko-kent standartlarına kısmen bir uyum sağlandığını göstermektedir.

Eko-kent standartlarının, barınmaya yönelik diğer yerleşkelerde de uygulanması, sürdürülebilir bir yaşamın oluşturulması açısından önemlidir. Kentsel dönüşüm uygulamalarında veya yeni yerleşim alanlarının oluşturulmasında, insanlara daha iyi yaşam olanakları sunmak, çevresel olumsuzlukları en aza indirmek adına eko-kent standartlarına uygun planlamalar yapılmalıdır. Mevsimlik tarım işçileri yönünden konuya bakıldığında, özellikle barınma konusunda ciddi sorunların

yaşandığı görülmektedir. Bu işçilerin ve ailelerin barınmasına yönelik kalıcı yerleşim alanlarının oluşturulmasında ekolojik tasarım yapılması, sürdürülebilir bir gelecek adına aynı çerçevede içerisinde düşünülmelidir.

Bu noktada mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunları devreye girmektedir. Kırsal bölgelerde nüfus artışının daha yüksek olması, bu bölgelerde yaşayan insanları ekonomik nedenlerden dolayı kalıcı veya geçici göçe zorlamaktadır. Geçici göç açısından mevsimlik tarım işçileri, Türkiye gibi tarıma dayalı ülkelerde büyük bir nüfus yoğunluğuna sahiptir. Toprakların işlenmesi, ilaçlama ve ürünlerin toplanması gibi süreçlerde çalışmak üzere yerleşim alanlarını terk ederek çalışma bölgelerine göçen, sezon bitimiyle birlikte yaşam alanlarına geri dönen mevsimlik tarım işçileri, göç ettikleri yerde genellikle geçici barınma alanları oluşturmaktadır. Derme çatma çadırlar ve/veya kulübeler oluşturulmakta, sağlıklı bir yaşam ortamında bu insanlar yaşamak durumunda kalmaktadırlar. Sosyal ve kültürel gereksinimlerden çok daha önce gelen beslenme ve sağlık gibi temel sorunlarla uğraşmak zorunda kalan bu insanlara kalıcı yerleşim alanlarının oluşturulması, büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda mevsimlik tarım işçilerine yönelik oluşturulması gereken kalıcı yerleşim alanlarına yönelik yapılacak çalışmalarda ekolojik kent standartlarının göz önünde bulundurulması, çevresel sorunları azaltmak ve mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını gidermek gibi çok önemli iki sorunun bir arada çözümlenmesine yol açacaktır.

Bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlikler, kırsal bölgelerdeki bireylerin mevcut gelir durumları, göç ederek gidilmesi düşünülen gelişmiş bölgelerden beklenen gelir ile mevcut gelir arasındaki fark, göçün temel belirleyicisidir. Bu bağlamda kırsaldan kentlere yaşanan göçlerin odak noktasında kır-kent arası gelir farklılığı ile kentlerde iş bulma olasılığının daha fazla olması yer almaktadır (Torrado, 1969, s.138-139). Kırsal alanlar ile kentsel alanlar arasında mevcut gelir ile beklenen gelir arasında fark olduğu sürece, başka bir ifadeyle kırsaldaki reel gelirin kentsel bölgelerden beklenen gelirden düşük olduğu durumda göç devamlılık arz edecektir (Harris ve Torrado, 1970, s.141). Bundan dolayı kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru göçün azaltılması, kırsaldaki reel gelir düzeyinin artırılması ile mümkün olabilecektir.

2. BÖLÜM: MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ

2.1. Mevsimlik Tarım İşçiliği Kavramı

Tarım işçiliği kapsamında değerlendirilen mevsimlik tarım işçiliği ile ilgili kanunlarda bir tanımlama bulunmamakta, konuyla ilgili çalışmalarda farklı tanımların bulunduğu görülmektedir. TBMM, mevsimlik tarım işçilerine yönelik sorunların araştırılmasını sağlamak için bir araştırma komisyonu kurmuştur. Komisyon tarafından hazırlanan raporda mevsimlik tarım işçileri, “kendisinin ya da başkasının tarım alanında ekim, yetiştirme, ilaçlama, hasat gibi tarımsal üretimin herhangi bir aşamasında çalışan, ücretli/yevmiyeli veya ayni ödeme karşılığı, sözleşmeyle veya sözleşme olmaksızın, o ülkenin vatandaşı ya da göçmen olup sürekli ya da gezici mevsimlik çalışan kişi” olarak tanımlanmıştır (TBMM, 2015, s.12-13). Görsel 28’de kadın, erkek ve çocuklardan oluşan tarım işçileri görülmektedir.

Görsel 28. Mevsimlik Tarım İşçileri
(<https://www.trthaber.com>)

Tarımsal işçiliğin sınıflandırılmasında geçici ve gezici ayrımı yapılmaktadır. İkamet edilen bölgedeki tarımsal üretimde günlük veya aylık ücretle belirli bir süre boyunca geçici çalışanlar *geçici tarım işçisi* olarak tanımlanmaktadır. Gezici veya genel adıyla mevsimlik tarım işçilerini geçici tarım işçilerinden ayıran en büyük özellik, ikamet yerlerinin dışındaki tarımsal alanlara genellikle aileleri ile birlikte belirli bir

dönem için geçici olarak göç etmeleridir (Semerci vd., 2014, s.11; Kalkınma Atölyesi, 2014, s.37). ABD'de 1983 yılında yürürlüğe giren Migrant and Seasonal Agricultural Worker Protection Act (AWPA - Federal Göçmen ve Mevsimsel Tarım İşçileri Koruma Kanunu) mevsimlik tarım işçilerini “bir mevsimlik ya da diğer geçici nitelikteki tarımsal işlerde çalışmakta olan ve daimi ikamet ettiği yerde kalmayan kişi” olarak tanımlamıştır (Culp ve Umbarger, 2004, s.384).

Tarımsal faaliyetlerin en temel iktisadi niteliği mevsimlere bağlı olarak bir değişimi içinde barındırmasıdır. Tarımsal üretim de istihdam edilen işgücü de bu bağlamda mevsimlere bağlı olarak bu surece katılmaktadır. Üretimin niteliği ve çeşitliliği bu evrensel olguyu insanlık tarihi ile eş bir çerçeveye oturtmuştur (Çınar ve Lorduğlu, 2015, s.23). Bu bağlamda tarımsal üretimde mevsimlik tarım işçilerinin varlığının uzun zamandan beri var olduğu görülmektedir.

Küçük tarım işletmeleri ve aile emeğine dayalı tarımsal üretimin yeterli geliri elde edememesi ailelerin mevsimlik tarım işçiliğine katılmasında etkilidir. Ayrıca şehirleşme ve nüfusta yaşanan hareketliliğin kırsal yaşamda ortaya çıkardığı en önemli gelişmelerden biri de, daha önceleri ücretsiz aile işçileri tarafından gerçekleştirilen işlerin artık bir kısmının ücretli işçiler tarafından yapıldığını göstermektedir (Kalkınma Atölyesi, 2016, s.66). Bütün bu bağlamlar doğrultusunda mevsimlik tarım işçiliği geçen zaman içerisinde daha görünür bir olgu haline gelmiştir (Divana, 2018, s.25). Çocukların tarım işçisi olarak çalıştırılması yasal olmamasına rağmen, tarım işçiliği olgusu içerisinde çocuk işçiler de aktif olarak yer almaktadır. Görsel 29'da mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştırılan çocuklar görülmektedir.

Görsel 29. Mevsimlik Tarım İşçileri Olarak Çalıştırılan Çocuklar
(<http://www.tarimorkamsen.org>)

Dünya genelinde mevsimlik tarım işçilerinin çalışmak üzere gittikleri yerlerdeki barınma durumlarına bakıldığında, genel olarak sağlıksız baraka veya çadırlarda kaldıkları, barınma alanlarında altyapı hizmetlerinin olmadığı, içme suyunun bile bulunmadığı görülmektedir. Yaşam alanı olarak oluşturulan yerlerde biriken çöpler, tuvalet ve banyo gibi alanların olmaması veya sağlıksız olması başlıca yerleşim sorunları olarak sayılabilir (Koruk, 2010, s.18). Mevsimlik tarım işçileri tarafından kullanılan sağlıksız barınakların bir örneği, Görsel 30'da görülmektedir.

Görsel 30. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sağlıksız Barınma Ortamları
(<https://t24.com.tr/haber>)

Görsel 30'da mevsimlik işçilerin barınmak üzere sazlardan yaptıkları kulübeler görülmektedir. Su bidonları, yerleşim yeri içerisinde sürekli su olmadığını

göstermekte, işçiler su ihtiyaçlarını taşıma su ile sağlamaktadır. Yaşam ortamının hijyenik herhangi bir koşulu sağlamadığı da açıkça görülmektedir.

Egemen (2015, s.39) mevsimlik tarım işçilerinin genellikle plastik veya bez çadırlar kurarak barınma sorunlarını çözmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. İşçilere barınma yeri sağlayan büyük çiftliklerde ise birçok işçinin sıkışık şekilde yaşayabilecekleri barınaklar bulunmakta, ancak bu alanlar da genellikle son derece sağlıksız yaşam koşulları içermektedir. Görsel 31’de görüldüğü gibi çadırlarda kalabalık aile toplulukları bir arada yaşamak zorunda kalmaktadır.

Görsel 31. Mevsimlik Tarım İşçisi Çadırları
(<https://haberciniz.biz>)

Özbekmezci ve Sahil (2004a, s.376) bazı mevsimlik tarım işçilerinin ev kiralama yöntemiyle barınma sorunlarını gidermeye çalıştıklarını, ancak bu kiralanan evlerin de tek odalı, derme çatma gecekondulardan oluştuğunu, sonuç olarak sağlıklı yaşama olanaklarının bulunmadığını belirtmektedirler. Kiralamada birkaç ailenin birlikte dükkan veya depo kiralayarak barınma sorunlarını çözmeye çalıştıkları da bilinmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin göç ettikleri yerlerdeki yerel halk ile sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklardan dolayı bir takım sorunlar yaşadıkları görülmektedir. İşçi ailelerinin çocuklarının eğitimleri de bir başka sorundur. Mevsimlik tarım işçilerinin farklı dönemlerde göç etmeleri, eğitim çağındaki çocukların düzenli bir şekilde okula gidebilmelerinin önünde büyük bir engel

oluşturmaktadır. Ayrıca, ailelerin ekonomik durumlarının çok düşük düzeyde olması, eğitim çağındaki çocukları tarlalarda çalışmak durumunda bırakabilmektedir.

Mevsimlik tarım işçiliğinin odak noktasında kırsalda yaşayan insanların ekonomik sıkıntıları yer almaktadır. Kendi yaşam alanlarında ekonomik olarak kendilerine yetebilecek bir yaşamsal döngüyü kuramayan aileler, mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmak üzere yola çıkmaktadırlar. Konunun bir diğer tarafı ise mevsimlik tarım işçisine ihtiyaç duyan büyük tarım işletmeleri veya çiftçileridir. Sezon zamanında hızlı bir şekilde ürün hasadında veya sezon başlarında tarımsal alanların işlenmesinde ciddi bir insan gücü ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu iki durumun doğal bir sonucu, mevsimlik tarım işçiliği kavramını doğurmaktadır. Uzun yıllardır devam eden mevsimlik tarım işçiliği, bu bölümde detaylı bir şekilde ele alınacağı gibi birçok sorun içermektedir. Bu sorunların başında ulaşım, barınma, sağlık, yeme-içme, yıkanma ve atık gibi sorunlar yer almakta, bunlarla birlikte işçi ailelerinin çocukları, bu çocukların eğitimleri gibi farklı birçok sorun bulunmaktadır. XX. yüzyılın ikinci yarısından başlayan ve XXI. yüzyılda önemini artıran, özünde insan haklarının bulunduğu sağlıklı yaşam hakkı, eğitim hakkı gibi konularla birlikte çevresel sorunların en aza indirilebilmesi, sürdürülebilir yaşam alanlarının oluşturulması gibi konular, öncelikli olarak yaşam alanlarının planlanmasında stratejik yaklaşımları zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına kalıcı çözüm üretilmesine yönelik yapılması planlanan yerleşim yerlerinde eko-kent niteliklerinin göz önünde bulundurulmasını da önemli kılmaktadır.

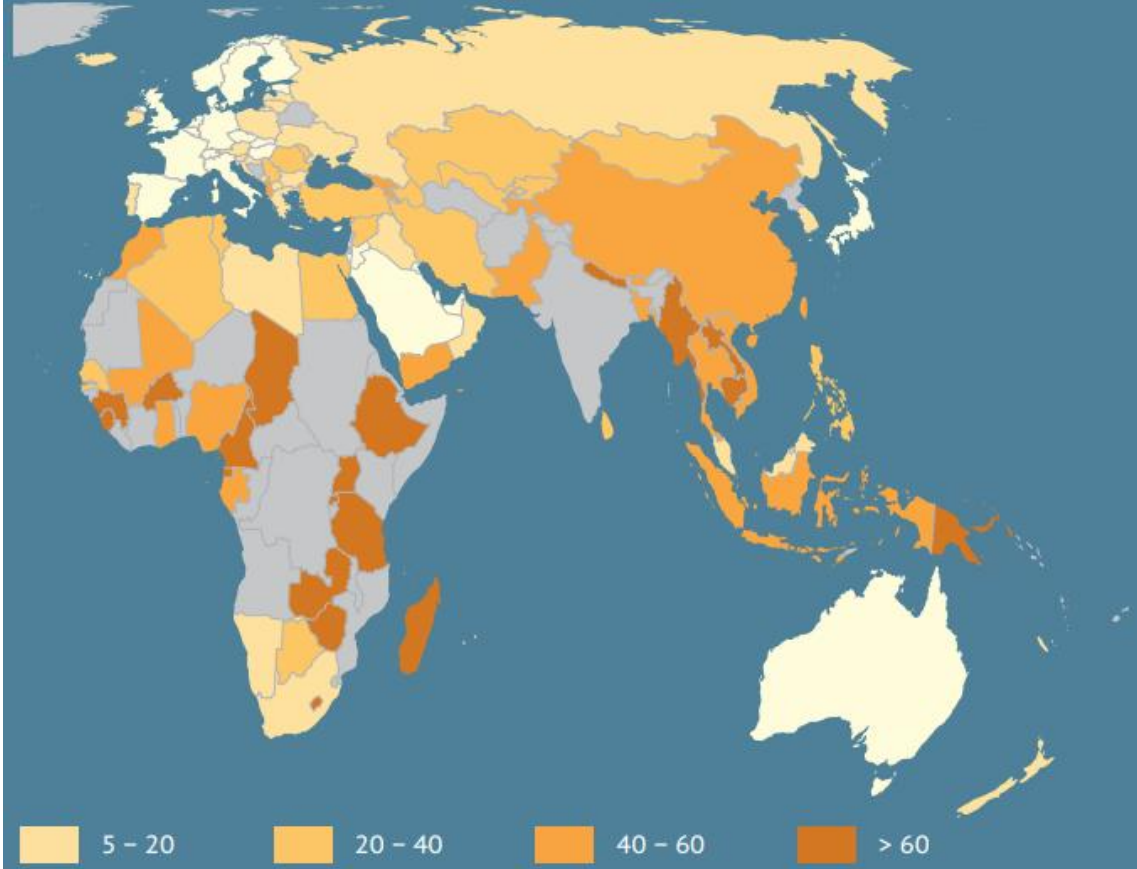
2.2. Dünyada Tarım İşgücü

Tarım, toprağı ve tohumu kullanarak, bitkisel ve hayvansal ürünler üretmek ve bu ürünlerden daha değerli mamuller elde etmek için yapılan ekonomik bir faaliyettir (Erçetin, 2015, s.17).

Dünya çapında 1,3 milyar işçinin tarım alanında çalıştığı tahmin edilmektedir. Bu toplam, dünya işgücünün yarısını temsil etmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından, dünyada %35,0 ile tarımın 2. İstihdam alanı olduğu, bu oranın bölgesel dağılımı incelendiğinde Sub-Saharan Afrika'da %59,0, Güney Asya %53,5,

Güneydoğu Asya ve Pasifik’de %44,3, Doğu Asya’da %36,9, Latin Amerika’da %16,3, gelişmiş ekonomiler ve Avrupa Birliği ülkelerinde %3,7’dir. Kadınlar dünya tarım işgücününün neredeyse yarısını oluşturmaktadır (Global Employment Trends, 2011).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından 2010 yılında toplam istihdam içinde tarım işçilerinin oranını gösteren harita Görsel 32’de verilmiştir.

Görsel 32. 2010 Yılında Dünya Ülkelerinde Toplam İstihdam İçinde Tarımsal İşgücü İstihdam Oranları (%) (FAO, 2011)

Görsel 32’deki haritada görüleceği üzere Türkiye’de toplam istihdam içerisinde tarımsal istihdam oranı %40 ile %60 arasındadır. Afrika ülkelerinin bir kısmında ve Uzakdoğu’daki birkaç ülkede bu oran %60’ın üzerine çıkmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü’ne (ILO) göre dünyada 1,1 milyar tarım işgücü bulunmaktadır. Bu işgücünün yaklaşık 450 milyonu; tarımsal alanlarda çalışmak için bir ülkeden bir başka ülkeye gitmekte ya da aynı ülke içerisinde yer değiştirmektedir.

Yani dünyadaki tarımsal işgücünün %40'ını göçmen işçiler oluşturmaktadır (Akalin, 2018, s.4-5).

2.3. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliği

Türkiye’de 2017 yılı sonunda toplam istihdam 21.920.000, tarım istihdamı ise 5.750.000 kişi olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2018). Buna göre toplam istihdam içerisinde tarımsal istihdam oranı %22.9 olarak görünmektedir. TBMM Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarını Araştırma Komisyonu tarafından yapılan çalışmalarda, bu tarımsal istihdamının en az %40'nı mevsimlik tarım işçilerinin oluşturduğu kabul edilmektedir (TBMM, 2015, s.2).

Türkiye’de mevsimlik tarım işçilerinin göçü periyodik olarak, Güneydoğu Anadolu Bölgesinden Çukurova Bölgesi’ne yapılan göç ile başlayıp; Ege, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerine yapılan göçlerle devam etmektedir. Çukurova Bölgesi’ne yapılan göçler Ocak-Haziran arası süreyi kapsamaktadır. Bu sürede, mevsimlik tarım işçileri bostan, sera, yer fıstığı çapası, pamuk çapası, fide tohumları, karpuz-soğan çapası, ot ayıklama, ilaçlama, gübreleme ve sulama gibi faaliyetlerde bulunulmakta, daha sonra bu ürünlerin bazılarının hasadı gerçekleştirilmektedir. Karadeniz’e yapılan göçler ise fındık hasadı için gerçekleştirilmektedir. Eylülle kadar süren fındık hasadı boyunca işçiler, Artvin, Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun, Sinop, Zonguldak, Bartın, Sakarya, Kocaeli illerinde ikamet etmektedir. Daha sonra bu işçiler pamuk hasadı için Eylül-Ekim aylarında yeniden başta Çukurova olmak üzere ve pamuk tarımı yapılan diğer illere gitmektedir. Mayıs-Haziran ve Ekim-Kasım dönemlerini kapsayan sürede mevsimlik tarım işçileri pancar, nohut ve patates çapası için Konya, Yozgat, Aksaray, Eskişehir, Ankara, Afyon, Karaman, Kayseri, Tokat, Muş illerinde çalışmaktadır. Üzüm hasadı için Ege bölgesine (Manisa, İzmir) gelen işçiler ise Ağustos ayının başı ve Eylül ayının sonuna kadar bölgede kalmaktadır. Ülke genelindeki Narenciye hasadı Eylül başından Mart sonuna kadar sürmektedir. Bu yüzden bazı işçiler 7 aylık dönemi Hatay, Adana, Mersin, Antalya, Muğla, Aydın, İzmir, Balıkesir, Kahramanmaraş, Burdur, Çanakkale’deki bahçelerde çalışarak geçirmektedir. Görüldüğü üzere tarımsal ürünün özelliğine göre belirlenen çalışma süreleri, yıl boyunca tekrarlanabilmektedir. Bu yüzden işçilerin bir kısmı memleketlerine dönmeyip yıl

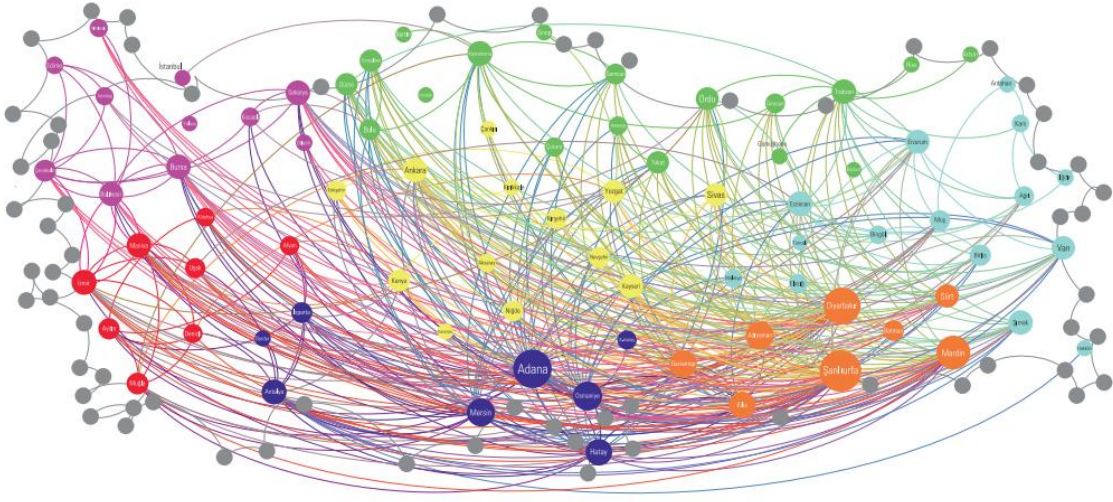
boyunca çalıştıkları bölgelere yerleşebilmekte ve kalıcı nitelik kazanabilmektedir. Ancak, işçilerin göç ettikleri bölgedeki kalış süreleri yaşam koşulları bakımından fazla bir anlam ifade etmemektedir. Nitekim işçiler; sağlık, eğitim, sosyal güvence, ulaşım, güvenlik, barınma ve sosyal çevre gibi yaşam kalitesini doğrudan etkileyen unsurlara ilişkin sorunlarla; bölgede kalış sürelerinden bağımsız olarak mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Akalin, 2018, s.5).

Tarımsal üretimde kullanılan yereldeki işgücünün yetersiz kalmasıyla birlikte tarımsal üretimde ortaya çıkan işgücü açığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'daki aileler tarafından karşılanmaktadır. Bu aileler genelde topraksız ya da yeterli toprağı olmayan ancak tarım ile geçimini sağlayan yoksul ailelerdir. Yılın belirli zamanlarında Nisan ve Mayıs'ta göç ederek 4 veya 5 ay tarımsal üretimde faaliyette bulunarak oluşan işgücü açığını kapatmaktadırlar. Gezici/geçici mevsimlik işçilik Türkiye'nin farklı bölgelerinde ortaya çıkmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliği ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bu bölgeler ve üretimine katılan başlıca ürünler şunlardır. "Karadeniz Bölgesi'nde fındık, Ege'de yaş sebze, Çukurova'da narenciye, yaş sebze ve pamuk, Orta Anadolu'da soğan, bakliyat, şekerpancarı, kayısı gibi ürünler iken, tarım işçileri genellikle bu ürünlerin çapa, toplama, kurutma ve serme işlemlerinde çalışmaktadır" (MIGA, 2012). Mevsimlik göçe katılanlardan niteliksiz tarım işçileri yani sıra işgücü göçlerine nitelikli tarım işçisi olarak katılanlar ise, belli bir zaman süreci içerisinde deneyim kazanmış ve çoğunlukla niteliksiz tarım işçisi grubundan ayrılmış işçilerdir. Tütünün kırılması, pamuk ve çay hasadı, ilkbahar ve yaz sebzeçiliği, bağ ve orman işleri bu grup çalışmalarının başlıca uğraşlarıdır (Benek ve Ökten, 2011, s.654). Mevsimlik tarım işçilerinin tanımlarının daha iyi anlaşılabilmesi için bu işçilerin özelliklerine bakmak daha yararlı olacaktır. Araştırmalara bakıldığında Görücü ve Akbıyık (2010)'ın yapmış oldukları çalışmada mevsimlik gezici işçilerin özelliklerini şu şekilde sıralamışlardır:

- Tarım üretimi yapılacak arazileri yoktur veya çok yetersizdir.
- Tarım mevsimi başladığında yaşadıkları bölgeden başka bölgelerdeki tarımsal alanlarda çalışmak için aileleri ile birlikte göç ederler.
- Tarım sezonu bittiğinde genellikle yaşadıkları bölgelere ve evlere dönerler.
- Belirli bir işverenleri olmaz, buldukları işte çalışırlar.

- Çalıştıkları işleri sürekli işler değildir. İş bitiminde başka yerlerde iş aramaya çıkarlar.
- Toplu olarak ve bir aracı (elçi, elçibaşı, dayıbaşı vb.) öncülüğünde hareket ederler.
- Tarımsal işgücünde açıkları karşılamak açısından önemli rol oynarlar.

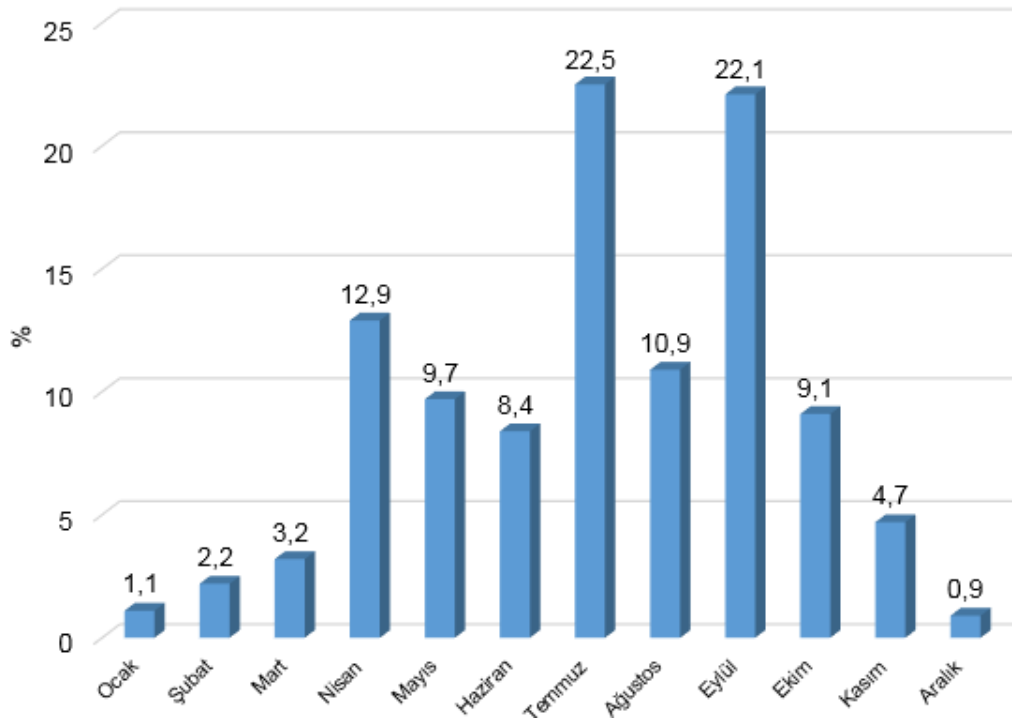
Türkiye'nin mevsimlik tarım işçileri göç haritası Görsel 33'de verilmiştir.

Görsel 33. Mevsimlik Tarım Göçü Ağ Haritası (Kalkınma Atölyesi, 2014)

Görsel 33'de her bölgedeki iller farklı renklerle gösterilmiştir. Örnek olarak mavi renktekiler Güney Bölgesindeki, kırmızı renktekiler Ege Bölgesindeki illeri ifade etmektedir. Çizgiler ise ilin göç verdiğini veya göç aldığını göstermektedir. Bir ilden saat yönünde çıkan çizgiler ilin göç verdiğini, tersi yönde gelen çizgiler ise ilin göç aldığını göstermektedir. Harita incelendiğinde özellikle Güneydoğu Bölgesinden diğer bölgelere yoğun bir mevsimlik işçi hareketi olduğu, Güney Bölgesindeki illerde hem gelen hem de giden mevsimlik işçi trafiğinin yüksek oranda olduğu, Ege, Marmara ve Karadeniz Bölgelerindeki illere mevsimlik tarım işçilerinin çalışmak üzere geldiği görülmektedir.

Şimşek (2011) tarafından yapılan bir araştırmada ise Adıyaman ve Şanlıurfa illeri baz alınmış, buralardan diğer illere yapılan mevsimlik tarım işçiliği göçü incelenmiştir. Yapılan araştırma, özellikle Nisan, Temmuz ve Eylül aylarının en yoğun göç ayları olduğunu ortaya koymuştur (Görsel 34).

Görsel 34. Mevsimlik Tarım Göçünün Aylara Göre (Şimşek, 2011)

Araştırmalara bakıldığında Türkiye’de mevsimlik tarım işçiliği 1830’larda Kavalalı İbrahim Paşa’nın Sudan’dan getirttiği işçi-köleler tarafından Çukurova bölgesinde pamuk ekimiyle başlanmıştır. Pamuk üretimi önce Çukurova’da (Görsel 35), daha sonra Ege ovalarında hızla genişlemiştir. Ekim alanlarının genişlemesiyle 20. yy. başından itibaren on binlerce mevsimlik tarım işçisine ihtiyaç duyulmuştur (Akbiyık, 2008, s.229).

Görsel 35. Osmanlı Döneminde Çukurova'da Mevsimlik Pamuk İşçileri
(<https://www.peramezat.com/urun/meslek-adana-pamuk-iscileri-osmanli-donemi-nadir>)

Günümüzde bakıldığında ise mevsimlik tarım işçiliğinin yaygınlaşmasında ve sayılarının artmasında Türkiye'de başta toprağa sahip olmayan ya da yeterince toprağı bulunmayan çiftçiler olmak üzere, tarım işletmelerinin miras gibi çeşitli nedenlerle giderek küçülmesi ve parçalı hale gelmesi birçok işletmeyi kendine yeterli olmaktan çıkarmıştır (Karaman ve Yılmaz, 2011, s.215).

2.3.1. Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Tarihsel Boyutu

Medeniyetleri anlamak, yaşananları analiz etmek adına toprak büyük bir öneme sahiptir ve toprağa dayalı sistemleri araştırmak gerekir. Toprak, bütün medeniyetlerde ekonomik ve sosyal gelişme yönünden ilk sırada gelmektedir. Medeniyetler tarihinde, tarihin ilk dönemlerinden itibaren zenginliğin toprak temelli bir unsur olduğu görülmektedir. Ülkelerin uyguladıkları toprak sistemleri ve devlet yönetimi, halkı doğrudan ilgilendirmekte, onların ekonomik, sosyal ve hukuksal durumları ile ilişkili olmaktadır (Altın, 2014). Tarihsel süreçte sermayeyi elinde tutan kesim tarafından her dönemde işgücünün ucuz olması istenilen bir durumdur. Tarımda ve sanayide yaşanan gelişmeler işgücüne olan gereksinimi artırmış, ucuz işgücü sağlamak adına düşük geliri olan insanların tarlalarda ve sanayide

çalıştırılması işverenler tarafından tercih edilmiş, bundan dolayı da iş amaçlı göçler yaşanmaya başlamıştır. Özellikle geliri düşük olanların çoğunluğu zorunluluktan dolayı çalışmak için başka bölgelere göç etmek durumunda kalmıştır (Kaya ve Özgülnar, 2015, s.116).

Mevsimlik tarım işçilerinin tarihi 1600'lü yıllara dayanmaktadır. Bu dönemde köleliğin çok yaygın olduğu, Afrika'dan insanların toplanarak öncelikle tarımsal işgücünde kullanılmak üzere başta Amerika olmak üzere diğer ülkelere istekleri dışında götürüldüğü görülmektedir. Bu durum göçebe tarım işçiliğinin köklerini oluşturmuştur. 1848'de Amerika ile Meksika arasındaki savaş sonrası Meksikalı onbinlerce göçmen, Amerika'ya geçerek geçici işçi olarak çalışmaya başlamıştır. Bu işçilerin büyük bir bölümü mevsimlik tarım işçisi olarak iş bulmuştur. Avrupa ülkelerinde ise II. Dünya Savaşı sonrası tarımsal alanda önemli düzeyde işçi açığı ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşında birçok insanın hayatını kaybetmesi sonrası ortaya çıkan işgücü açığı, göçmen tarım işçileri ile çözülmeye çalışılmıştır. Halen Avrupa'daki birçok ülke, başta İspanya, İtalya ve Fransa olmak üzere yoğun olarak mevsimlik tarım işçisi çalıştırmaktadır (Fereli vd., 2016, s.38).

Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomisinde tarım ilk sırada yer almaktadır. Hatta ülke ekonomisinin temeli tarıma dayanmaktadır. Osmanlılarda sosyal tabakaların oluşmasında da toprak sisteminin belirleyici bir unsur olduğu görülmektedir. Toprak sistemine dayalı olmak üzere "yönetenler (askeri zümre)" ve "yönetilenler (reaya)" ortaya çıkmıştır. Yönetenler, gelirlerinin büyük bir çoğunluğunu hazine, vakıf ve tımarlardan elde etmektedir. Yönetilenler ise gelirlerini üretimden elde etmekte, devlete vergi ödemektedir (Altın, 2014).

XVI. yy.'ın son çeyreğine kadar Osmanlılarda tarımsal üretim kentlerde ve kırsalda yaşayanların ihtiyaçlarını karşılayabilmekteydi. Tarımsal üretimin ülke genelinde ihtiyacı karşılaması ekonomik canlılığı da korumaktaydı. Bu dönemden sonra ise nüfusun fazla artmasına da bağlı olarak Anadolu'da toprak yetersiz gelmeye başlamış, bazı bölgelerde ise ekilebilir alanların sınırına gelinmiştir. Ekonomik gelirleri düşen ve gittikçe yoksullaşan bazı sipahiler tımarlarını terk ederek başka bölgelerde işlenecek toprak arayışına girmişlerdir (Çakmak, 2018, s.10).

Bu dönemde toprakları azalan veya topraklarını kaybeden bazı köylüler, iş bulma amacıyla kentlere göç etmeye başlamıştır. Kırsal kesimden kentlere doğru başlayan bu göç, tarım üretiminde sorunlar çıkmasına yol açmış, üretim düşmeye başlamıştır (Çakmak, 2018, s.10). Zamanla tımar sisteminde yaşanan sorunlardan dolayı Osmanlı İmparatorluğu'nda çiftliklerin kurulduğu bir dönem yaşanmıştır. Kurulan bu çiftlikler, Osmanlı İmparatorluğu ile kapitalist dünya ekonomisinin bütünleşmesi sürecini başlatmıştır (Keyder, 2016, s.220). Çiftlikler kurulduktan sonra tarımsal işgücü ihtiyacının ortaya çıkmasıyla birlikte mevsimlik tarım işçisi kavramı ortaya çıkmıştır. Çiftliklerde yönetim kâhya adı verilen kişiler tarafından yürütülürken toprakta çalışacak işçilerin topraksız olan veya çok az toprağı olan kişilerden ve göçebe yaşayanlardan oluşturulduğu, bu insanların kiralanarak çalıştırıldığı görülmektedir (Altın, 2014, s.74).

Konuya yönelik bir takım çalışmalarda Osmanlı İmparatorluğu'nda mevsimlik tarım işçi hareketlerinin 1830'lu yıllarda başladığı bilgisi yer almaktadır. Bu yılda Kavalalı İbrahim Paşa Sudan'dan Çukurova'daki topraklarda çalıştırılmak üzere tarım işçileri getirtmiştir. Aynı dönemlerde Doğu Karadeniz'den Kırım'a ve Rusya'ya tarım işçisi olarak çalışmaya gidenlerin olduğu da ifade edilmektedir (Orhan, 2017, s.60).

Cumhuriyet döneminde 1950'li yıllarda sanayi sektörünün hızla gelişmeye başladığı ve tarım alanında da makineleşmeye geçildiği görülmektedir. Bu gelişmelerle paralel olarak kırsal kesimde yaşanan hızlı nüfus artışı sonucunda tarım alanları yetersiz kalmıştır. Bunun sonucunda ise iş imkânları daralmış, para kazanmak güç bir hal almıştır. Diğer tarafta ülkede ulaşım ağlarının giderek gelişmesi bir yerden bir yere gitmeyi kolaylaştırarak; iş imkânı olmayan ve kırsal kesimde yaşayan insanları aileleri ile birlikte tarımın yoğun olduğu yerlere mevsimlik olarak göç etmeleri sonucunu doğurmuştur (Öz, 2015, s.60).

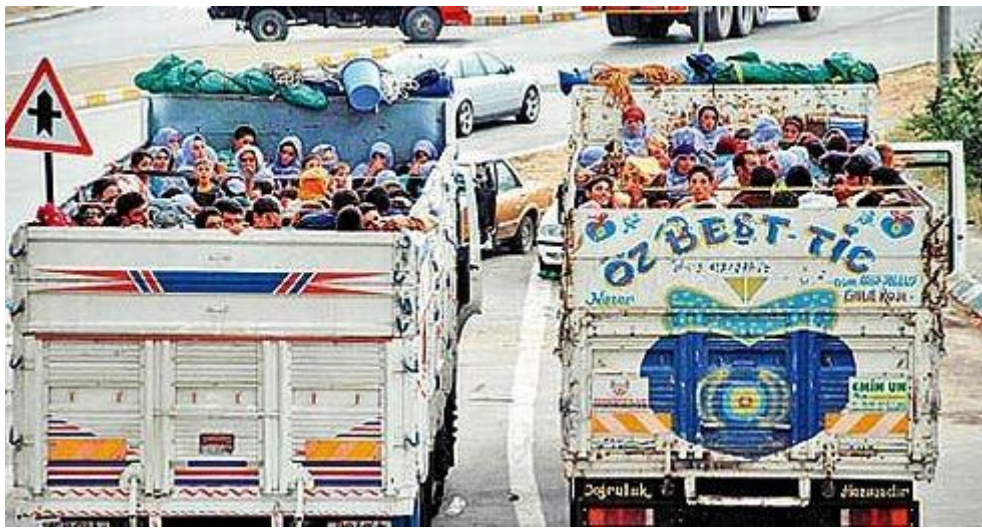
Her ne kadar makineleşmenin tarımsal alanlarda insan emeğine duyulan ihtiyacı azalttığı görülse de, üretimde birçok aşamada hala ucuz insan gücü ihtiyacı bulunmaktadır. Bu da mevsimlik tarım işçiliğinin hala önemli bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir (Kaya ve Özgülner, 2015, s.116). Ancak mevsimlik tarım işçiliğinin doğuşunu sadece makineleşme, tarım alanlarının küçülmesi ve ulaşım kolaylığına bağlamak aslında konunun eksik kalmasına neden olacaktır. Çünkü böyle bir göç

olgusunun ortaya çıkması daha karmaşık süreçlerin sonucudur. Bu kapsamda, özellikle belirli bölgelerde yoğun olarak yaşanan kan davası gibi sosyal ve kültürel özellikler, eğitim yetersizliği sonucunda vasıflı işlerde çalışma şanslarının olmayışı, istihdam olanaklarının yetersizliği ve tarım alanlarının daralması sonucunda ailelerin geçimlerini sağlayacak boyutlarda topraklarının kalmayışı gibi faktörler de insanları göçe zorlayan temel sebepler arasında sayılabilir (Orhan, 2017, s.60).

Görüldüğü üzere mevsimlik tarım işçileri ekonomik, sosyal ve fiziksel birçok sorunla karşı karşıyadır. Bu tez çalışmasında temel sorunlar arasında yer alan barınma sorunu ele alınmakta, öncelikli olarak barınma alternatifleri incelenmektedir. Bu bağlamda kentsel açıdan sürdürülebilirliğin ve çevrenin ön planda olduğu eko-kent özellikleri ile kalıcı barınma merkezlerine odaklanılmaktadır.

2.3.2. Mevsimlik Tarım İşçilerine Sağlanan Ulaşım, Sağlık ve Beslenme Olanakları

Mevsimlik tarım işçilerinin ilk sorunu ulaşım ile başlamaktadır. Tarım işçisi olarak çalışılacak bölgeye gidiş ve çalışma sonrası memlekete geri dönüş sürecinde olabilecek en ucuz ulaşım yöntemleri seçilmektedir. Bu yöntemler arasında ilk sıralarda üstü açık kamyonet veya kamyonlarla yapılan seyahatler yer almaktadır (Görsel 36).

Görsel 36. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Göç Sırasında Yaşadıkları Ulaşım Sorunu (Kalafat, 2013)

Mevsimlik tarım işçilerinin ulaşım sorunu bölgenin özellikleri, ürün türü ve iklim koşulları bakımından gidiş-dönüş tarihleri iş durumuna göre değişiklik göstermektedir (Yıldırak vd., 2002, s.43). Ancak genel olarak teknik bakımdan uzun yolculuk için uygun olmayan araçlarla, ailenin tamamı ile birlikte, kalabalık halde, genelde gece, tüm eşya, araç ve gereçleriyle, yolcu kapasitesinden daha fazla kişinin bindiği minibüslerle ya da bir kamyonun arkasına doluşup yola çıkılarak gerçekleştirilmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin çalışacakları bölgelere yolculukları sırasında yaşadıkları tehlikeli durumlar, “tarım işçilerinin ölüm yolculuğu” başlığıyla 22.08.2017 tarihinde Hürriyet gazetesinde haber yapılmıştır. Haberde işçilerin barındıkları yerlerden çalıştırılacakları tarlalara kadar 10-15 km.lik yolları balık istifi dolduruldukları araçlarla (Görsel 37) gittikleri belirtilmektedir (Cenikli, 2017).

Görsel 37. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Ölüm Yolculuğu (Cenikli, 2017)

Gazete haberlerinde de yazıldığı gibi mevsimlik tarım işçileri ve aileleri çalışma koşullarındaki zorluklar ve çalışma ortamındaki sorunlardan dolayı, sağlık sorunlarıyla çok sık karşılaşmaktadır. Bu sorunlar; baş ağrısı, bel ağrısı şeklinde kendini göstereceği gibi güneş çarpması, yılan veya akrep sokması sonucu zehirlenme, biçiminde de kendini göstermektedir (Yıldırak vd., 2002, s.35).

Atalay vd. (2017, s.21-22) tarafından mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin sağlık kuruluşlarına yaptıkları başvuru tercihlerine yönelik yapılan araştırmada, mevsimlik tarım işçilerini de sağlıklı barınma koşullarından da kaynaklanan birçok hastalık tespit edilmiştir.

Mevsimlik tarım işçileri çalışma alanları ve çadırları kurdukları yerler ve altyapı eksikliğinden dolayı birçok hastalık geçirmelerine neden olmuştur. Özellikle çocuklarda ve kadınlarda sağlık problemleri daha yaygındır. “Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Projesi (METİP)” ve gezici sağlık araçları ile az da olsa işçilerin sağlık sorunları giderilmeye çalışılmıştır.

Yapılan araştırmalar mevsimlik tarım işçileri ailelerin yeterli ve sağlıklı beslenemediklerini göstermektedir (Özbekmezci ve Sahil, 2004a). Günde yaklaşık 12 saat çalışan mevsimlik işçiler, gün içerisinde sadece yemek aralarında soluk alabilme şansı bulmaktadırlar (Görsel 38). Yemeklerde ise ağırlıklı olarak bulgur pilavı ve çorba gibi düşük maliyetli ürünler tercih edilmektedir (Yüksel, 2015)

Görsel 38. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yemek Molası (Yüksel, 2015)

Çocukların eğitim hakkını kullanmaları önündeki engeller arasında sağlık sorunları önemli bir yer tutmaktadır. Öğrenciler sağlık problemlerinden dolayı okula devam konusunda sorunlar yaşamaktadır. İşçilerin çalışma sürecinde okul çağındaki

çocukların çoğu ortalama 4 ay okullarında geri kalmakta ve derslerinde başarısız olmalarına neden olmaktadır (Altın, 2014, s.120). Okul dönemlerinde bazı bölgelerde çocuklar için geçici okullar açılmakta, olanaklar az da olsa eğitim vermeye çalışılmaktadır. Çocukların eğitim alabildikleri okullara bir örnek olarak Ankara'nın Şereflikoçhisar ilçesinde mevsimlik tarım işçilerine yönelik kurulan çadır kent okulu gösterilebilir (Görsel 39).

Görsel 39. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çocuklarına Yönelik Kurulan Eğitim Ortamı (Hürriyet Gazetesi, 2017)

Mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının eğitimine yönelik devlet tarafından üretilen bir çözümün olmadığı durumlarda işçiler, bu konuda kendi çözümlerini üretmek durumunda kalmaktadır. Genellikle ekonomik zorluklardan dolayı yasal olmamasına karşılık çocuklar da tarlalarda çalıştırılmakta, eğitim çağındaki çocuklar arasında bir kısmı ise çalışılan bölgedeki eğitim kuruluşlarına geçici kayıt yaptırmaktadır. Bu durumdaki öğrenciler belirli dönemlerde farklı okul ve öğretmenlerden eğitim almaya çalıştıkları için, kaçınılmaz bir şekilde eğitimleri kesintiye uğramaktadır.

2.3.3. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunları

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarının başında sağlıksız konaklama gelmektedir. İşçiler ve aileleri yetersiz barınma koşullarının bulunduğu alanlarda konaklama yapmak zorunda bırakılmakta, bu alanlarda su ve kanalizasyon gibi

yaşamsal açıdan önemli altyapının bulunmaması, sağlık açısından büyük olumsuzluklar oluşturmaktadır. Barınma için belirlenen alanlarda temiz içme suyunun dahi olmadığı görülebilmektedir. Çöp ve benzeri atıklar için çözümlerin üretilmediği alanlarda yaşayan işçiler ve aileleri, önemli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Koruk, 2010, s.18).

Mevsimlik tarım işçi ve ailelerinin barınmaya yönelik ihtiyaçlarını genel olarak bez veya plastik çadırlarla çözmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu durumun başta gelen nedenleri arasında işverenlerin mevsimlik işçilere barınma mekanı sağlamaması gelmektedir. Mevsimlik tarım işçilerine ve ailelerine barınma yeri temin eden istisnai işverenler olsa da, genel olarak bu konuda sağlıklı bir çözüm üretilmediği bir gerçektir. Büyük ölçekli çiftliklerde bu istisnai duruma rastlanılmaktadır. Uzun yıllar boyunca mevsimlik tarım işçisi çalıştıran bazı çiftlikler, bu insanların barınmalarına yönelik basit kerpiç evler yapmakta, temel yaşamsal ihtiyaçları giderecek tuvalet, temiz su gibi hizmetleri içeren barınma ortamları sağlamaktadır. Ancak genel duruma bakıldığında, büyük bir çoğunluğun kendi olanakları ile barınma ve yerleşim sorunlarını gidermeye çalıştıkları söylenebilir (Egemen, 2015, s.39).

İnsanların temel gereksinimleri içerisinde barınma ilk sıralarda yer almaktadır. Barınma gereksinimi, sağlıklı bir yaşam için ön koşul anlamına da gelmektedir. Sağlıklı yaşamak insanların en temel haklarından birisidir (UHİM, 2018, s.63). Mevsimlik tarım işçileri açısından barınma durumlarına bakıldığında, ciddi sorunların yaşandığı görülmektedir. Yıldırak vd. (2003, s.51) tarafından 9 ili kapsayan bir çalışma yapılmış, mevsimlik tarım işçileri tarafından kullanılan barınma yerlerinde %72,2 oranında tuvalet olmadığı, %61,1 oranında içme suyu bulunmadığı, %53,7'sinde kullanma suyunun taşıma yöntemiyle barınma alanlarına getirildiği gözlemlenmiştir. Kaleci (2007, s.176) tarafından Eskişehir ilindeki mevsimlik tarım işçileriyle yapılan çalışmada çadırdaki kalanların oranı %91,4 olarak belirlenmiştir. Aynı çalışmada tarlada bulunan kulübelerde kalanların oranı %7,1 iken ev tutanların oranı %1,4'te kalmıştır. Egemen (2015, s.72)'nin İzmir ilinde yaptığı çalışmada ise işçilerin %65'i geçici barınaklarda kaldığı, %35'inin çok amaçlı kullanılan barınakları kullandığı tespit edilmiştir. Barınakların yapısının da incelendiği çalışmada %94 oranında barınağın tek odalı olduğu, duvarları muşamba olanların oranının ise %48 olduğu ortaya konulmuştur. Banyo açısından ise

%22'sinde hiç banyo olmadığı, %28'inde ise ortak banyonun kullanıldığı belirlenmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinde eli iş tutabilen bütün aile fertlerinin günün erken saatlerinden başlamak üzere çalışmaya başladıkları, geç saatlere kadar çalıştıkları, kısa yemek molalarında genellikle çalışma alanı yakınlarında ihtiyaçlarını giderdikleri görülmektedir. Gün sonunda dinlenmek ve uyumak üzere gelinen barınma ortamlarına bakıldığında ise hijyen açısından büyük olumsuzluklar içermesi dışında, odaların küçük olduğu, hanehalkının kalabalık olduğu, genellikle yer yataklarında yatıldığı, yemek pişirmek ve bulaşık yıkamak açık alanların kullanıldığı, banyo ve tuvalet ihtiyaçlarına yönelik derme çatma alanların oluşturulduğu gibi birçok barınma sorunundan bahsedilebilir.

Sonuç olarak mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan göçmen işçiler açısından barınma konusunda çok büyük bir sorun teşkil etmektedir. İşin gereği olarak günün büyük bir kısmını dışarıda tarlalarda geçiren tarım işçileri doğal olarak eşyalarını koruyabilecekleri, sağlıklı bir şekilde dinlenebilecekleri ve uyuyabilecekleri yani insani ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri barınaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Ancak çalıştıkları yörelerde geçici işçi olmaları nedeniyle genel olarak barınma sorunlarını da kendilerinin çözmeleri gerekmektedir (Çakmak, 2018, s.13). Genel olarak da mevcut sorunlarına çözüm üretebilmek adına iş yaptıkları yörelerde göçebe barınakları olarak adlandırılan ve pratik bir şekilde kurulup kaldırılması mümkün olan ilkel barınaklar oluşturmaktadırlar. Çok sık rastlanmamakla beraber bazı göçmen işçiler beraberlerinde hayvanlarını da getirmekte ve kendi barınaklarında bu hayvanlarla beraber yaşamaktadırlar. Doğaldır ki bu ailelerin hayvanlarla birlikte aynı ortamda yaşamaları sağlık açısından oldukça olumsuz etkiler ortaya çıkarabilmektedir. Sağlıksız ortamda işçilerin hastalanmamaları pek de mümkün görünmemektedir (Egemen, 2015, s.39).

2.3.3.1. Dış Mekan

Mevsimlik tarım işçilerinin barınak ile çalışma ortamı, hijyenden ve sağlıklı yaşamdan çok uzaktır. Mevsimlik tarım işçileri, çoğunlukla tarlalarda, altyapısı olmayan çadır ya da barakalarda elektrik, su, kanalizasyon, çöp toplama imkânları

olmadan yaşamaktadırlar. Çadırlar, genelde dar ve toprak zemin üzerinde bulunurlar (Görsel 40).

Görsel 40. Mevsimlik Tarım İşçileri Tarafından Barınma Amaçlı Kurulan Derme Çatma Çadırlar (Türkiye Gazetesi, 2017)

Görsel 40'da görülen çadır (daha doğrusu çadırımsı) alanda altı yedi kişinin bir arada yattığı, çamaşırların çadır içerisine asıldığı, plastik terliklerin kullanıldığı, uyandıktan sonra el-yüz yıkama amaçlı kullanılmak üzere bir maşrapanın bulunduğu görülmektedir. Aslında bu fotoğraf, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını açık bir şekilde göstermektedir.

Yaşam ve çalışma ortamında atık suların çoğu zaman açığa bırakılması, sağlıklı banyo ve tuvaletlerin olmaması, sivrisinek, fare, yılan, akrep, kırkayak vb. böceklerin yaşam ortamında bulunması, sağlıksız içme ve kullanma suyu, saklanamayan ve korunamayan gıdalar durumun ne kadar sağlıksız olduğunu ortaya koymaktadır. 12 saat çalışmaktan ve güneş altında sürekli kalmaktan kaynaklanan sağlık sorunları da bu listeye eklenebilir. Bunun sonucunda, bir çadır grubunda çocuklardan yetişkinlere kadar herkesin hasta ve/veya rahatsız olduğu görülmektedir. Çadır gruplarının yerleşim yeri olarak seçtiği sulama kanalları ve anayolların yarattığı tehlikeler trafik kazaları, boğulma, kanala düşme vb. tehlikeler bu sağlıksız durumun bir başka boyutudur. Mevsimlik tarım işçileri diğer yandan tarımda kullanılan kimyasallara da doğrudan maruz kalan bir gruptur (MİGA, 2012, s.9).

Türkiye Gazetesi tarafından “mevsimlik işçilerin zorlu yaşam mücadelesi” başlığı altında 23.08.2017 tarihinde yapılan haberde, işçilerin barınma amaçlı kurdukları çadırlarda su ve elektrik olmadığı, özellikle sürekli akan bir suyun ve kanalizasyonun bulunmamasından dolayı koşulların çok sağlıksız olduğu ifade edilmektedir. Haberde çadırların genellikle naylondan olduğu, yaz ayında çadırların dışarıdan daha sıcak olduğu, bunun da hastalıklara daha fazla yol açtığı bilgileri yer almaktadır (Görsel 41).

Görsel 41. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sağlıksız Barınma Ortamları (Türkiye Gazetesi, 2017)

Görsel 41’de mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları ortamda nasıl çamaşır yıkadıkları görülmektedir. Çamaşır yıkama için suyun taşınarak getirildiği, fotoğrafın sağ tarafında görülen su bidonlarından anlaşılmaktadır. Çamaşır leğeni içerisindeki yıkama suyu, birçok çamaşırın aynı suyla yıkandığını açıklamaktadır. Resmin sol tarafından yatay durumda görülen bir şampuan kutusu, bu alanın aynı zamanda banyo yapma amaçlı kullanıldığını da göstermektedir. Ortamın tamamen sağlıksız olduğu, tartışmasız bir şekilde görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçileri, genel olarak çalışma alanlarına yakın topraklara çadırlarını kurmaktadır. Bu alanlar çoğunlukla toprak zemin olmaktadır. Yerleşim alanının

zemini, insanların günlük su kullanımları ile çamur haline dönerken, yağmur yağdığında yaşanamayacak duruma gelmektedir (Görsel 42).

Görsel 42. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yerleşim Alanı Dış Görünüş (Semerci vd, 2014, s.17)

Görsel 42'de mevsimlik tarım işçilerinin barınma alanlarının yağmur yağdıktan sonraki hali görülmektedir. Toprak zemin çamurlaşmış, suyu çekemeyen yerlerde su birikintisi oluşmuş, çamur kaçınılmaz bir şekilde herkesin üstüne bulaşmıştır. Ekonomik yetersizlik fotoğrafta net bir şekilde görülmektedir. Büyük kızın ayağındaki plastik terlikler, çamurdan korunmak için yapabileceği hiçbir şeyin olmadığını göstermekte, kucağındaki küçük kızın ayağında ise çoraptan başka bir şey bulunmamaktadır. Bu fotoğraflar, mevsimlik tarım işçilerinin insanca yaşayabilecekleri kalıcı mekanların oluşturulmasının önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu mekanların tasarımında ise çevresel faktörler göz önünde bulundurulmalı, eko-kent özelliklerine uygun mekanlar oluşturulmalıdır.

2.3.3.2. İç Mekan

Mevsimlik tarım işçileri ve aileleri, çalışma ortamlarında genel olarak çadır tarzı derme çatma mekanlarda barınmaktadır. Çadırlar dışında briket veya kerpiç duvarlardan oluşan, üstü teneke veya muşamba gibi malzemeler kullanılarak kapatılmış yapılar da barınma amaçlı kullanılmaktadır. Bu tür mekanlar da çadırlar gibi genellikle tek odadan oluşmaktadır (Görsel 43). Akalın (2018, s.22-23) tarafından yapılan araştırmada, yaklaşık her dört barınma yerinden üçünün tek odadan oluştuğu, diğerlerinin de en fazla iki oda içerdiği tespit edilmiştir. İki den fazla odaya sahip olan barınak sayısı ise yok denecek kadar azdır. Akalın, çadırlarda yaşayan hanehalkı büyüklüğü açısından da yaptığı araştırmada, 6 ve üstü hanehalkı oranının %70'in üzerinde olduğunu tespit etmiştir.

Görsel 43. İç Mekan Örnekleri (Akalın, 2018, s.22-23)

Görsel 43'de çadır içi alanların nasıl kullanıldığı görülmektedir. Gündüz yaşam alanı haline getirmek için yorganlar ve yastıklar katlanarak çadırların bir köşesine yerleştirilmekte, geceleri tekrar açılarak uyuma düzeni oluşturulmaktadır. Çadır içlerinde yaşamsal olarak gerekli birçok malzemenin bulunmadığı görülmektedir.

Görsel 44. İç Mekan Kullanımı (Semerci vd., 2014, s.28)

Görsel 44’de iç mekanın yaşamsal alan ve yatma alanı olarak ortak kullanım alanı durumu görülmektedir. Perde ile ayrılan bölümde yataklar bulunmakta, akşam yataklar serilmekte, sabah toplanmakta, böylece kısıtlı bir alan en verimli şekilde kullanılmaya çalışılmaktadır. Şekilde mevsimlik tarım işçi ailelerinin çocuk sayısına yönelik olarak da bir bilgi edinilebilmektedir.

İç mekan olarak düşünülen mutfak ve tuvalet gibi alanlar, barınma alanlarının genellikle dışında bulunmaktadır (Görsel 45 ve Görsel 46).

Görsel 45. Mutfak Olarak Kullanılan Alan (Çağlayan, 2010, s.15)

Görsel 45’de mutfak olarak ayrılan bölüm görülmektedir. Daha çok köylerde ve kırsal bölgelerde olduğu gibi bir ocak yapılmakta, çevreden toplanan odunlar ile ateş yakılıp yemek pişirilmekte, kimi zaman da banyo amaçlı kullanılmak üzere su ısıtılmaktadır. Kullanılan tencere ve kovaların is içerisinde olduğu, mutfak alanının son derece sağlıksız olduğu resimde açık bir şekilde görülmektedir.

Görsel 46. Tuvalet Olarak Kullanılan Alan (Çağlayan, 2010, s.15)

Görsel 45’de mevsimlik tarım işçileri tarafından barınma alanlarının yanına yapılan bir tuvalet görülmektedir. Birçok geçici yerleşim alanında, şekilde görüldüğü gibi bir tuvalet dahi bulunmamakta, doğal ortamlarda insanlar ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır.

Görsel 46’de verilen mutfak alanının ve Görsel 45’de verilen tuvalet alanının hiçbir hijyen koşulunu taşımadığı, sağlıksız ortamlar olduğu görülmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin çadır ve benzeri derme çatma barınma yerlerinde, şekillerde görülen kadar bile mutfak ve tuvalet alanlarının olmadığı, çadır önlerinin yemek pişirmek amaçlı kullanıldığı, tuvalet ihtiyaçlarının ise açık alanda giderildiği birçok yerleşke bulunmaktadır.

Mevsimlik tarım işçilerinin yerleştiği bölgelere tuvalet ve banyo ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik ortak kullanıma açık yerler de yapılmaktadır. Ancak bu yerler de oldukça sağlıksız, hijyenik olmayan, genellikle taşıma suyun gerektiği yerlerdir. Görsel 47’de tuvalet ve banyo amaçlı kullanılan bir yerin görünümü verilmiştir.

Görsel 47. Tuvalet Olarak Kullanılan Alan (Akalın, 2018, s.24)

Mevsimlik tarım işçilerinin banyo, tuvalet imkanları ile elektrik kullanımlarına yönelik yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular Tablo 4’de karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 4. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Banyo, Tuvalet ve Elektrik Kullanımları

İmkanlar	Kullanım Şekli	Akalın, 2018	Semerci vd., 2014
Tuvalet imkanları	Çadırın Yanındaki Özel Tuvalet	%55,83	%49,00
	Ortak Tuvalet	%28,33	%26,90
	Seyyar Tuvalet/Devletin yaptığı tuvalet	%13,33	%16,60
	Tuvalet yok/Diğer	%2,50	%7,60
Banyo imkanları	Çadırın Yanındaki Özel Banyo	%45,00	%55,90
	Ortak Banyo	%23,33	%11,00
	Çadırın içindeki giderde/Devletin yaptığı banyo	%19,16	%9,00
	Banyo yok/Diğer	%21,25	%24,20
Elektrik imkanları	Elektrik yok	%64,16	%55,90
	Şehir hattı	%15,00	%34,50
	Jeneratör	%11,66	%2,10
	Elektrik yok/Diğer	%7,50	%8,60

Semerci vd. tarafından 2014 yılında yapılan araştırma ile Akalın tarafından 2018 yılında yapılan araştırma sonuçları karşılıklı olarak incelendiğinde tuvalet, banyo ve elektrik kullanımı olanaklarına yönelik oranların birbirlerine çok yaklaşık değerler olduğu görülmektedir. Bu noktada, her iki araştırma arasında geçen dört yıllık süreçte mevsimlik tarım işçilerinin yaşamsal sorunlarına yönelik çok fazla bir çalışmanın yapılamadığı veya yapılan çalışmaların uygulamaya çok fazla yansımadağı söylenebilir.

Mevsimlik tarım işçilerinin bazıları barınma sorunlarını giderebilmek amacıyla çalışmak amacıyla gitmiş oldukları yörelerde ev kiralama yöntemini de tercih edebilmektedirler. Ancak evler genellikle tek odalı, derme çatma gecekondulardan oluşmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki evlerin birçoğunun içinde ya da bahçesinde dahi tuvaletler bulunmamaktadır. Bazı durumlarda ise birkaç aile bir araya gelerek 30-40 metre karelik dükkân veya depoları kiralayarak barınma sorunlarını çözmeye çalışmaktadır (Özbekmezci ve Sahil, 2004a, s.376).

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere mevsimlik tarım işçilerinin kendi olanakları ile hazırladıkları barınma ortamları çadırlardan veya genellikle tek gözlü odalardan oluşmaktadır. Bu odalar hem yaşam alanı hem de yatak odası işlevini

görmekte, yemek yapmak, el-yüz yıkamak, tuvalet ihtiyacını gidermek gibi gereksinimler ise dış mekanlarda gerçekleştirilmektedir. Tuvalet ve banyo ihtiyaçları, barınma mekanlarının dışında yer almakta, genellikle aynı alan hem tuvalet hem de banyo ihtiyacını gidermek üzere kullanılmaktadır. Mutfak olarak kullanılan ayrı bir bölüm genel olarak bulunmamakta, küçük tüp, dışarıya ateş yakmak gibi yöntemlerle yemek pişirme işlemleri yapılmakta, çok az miktarda bulunan mutfak mekanlarında ise evye ve ocak gibi fonksiyonlar bulunmakta, bunlar da barınma alanı dışında yer almaktadır. Tek göz odalı barınma mekanlarında bölümlendirme genellikle yapılmamakta, ebeveynler ile çocuklar yere serilen yataklarda yatmakta, mahremiyet ise araya konulan perdelerle sağlanmaktadır.

2.3.4. Dünyada ve Ülkemizde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunlarına Yönelik Çözümler

Bu bölümde mevsimlik tarım işçilerine yönelik dünya ülkelerinde ve Türkiye’de barınma sorunuyla ilgili üretilen çözümler incelenmiştir. Ülkelerin seçiminde öncelikli olarak tarımda mevsimlik işçileri yoğun bir şekilde kullanan, başka bir ifadeyle bu işçilere sürekli ihtiyaç duyan ülkeler seçilmiştir.

2.3.4.1. Dünya Ülkelerinde Mevsimlik Tarım İşçileri

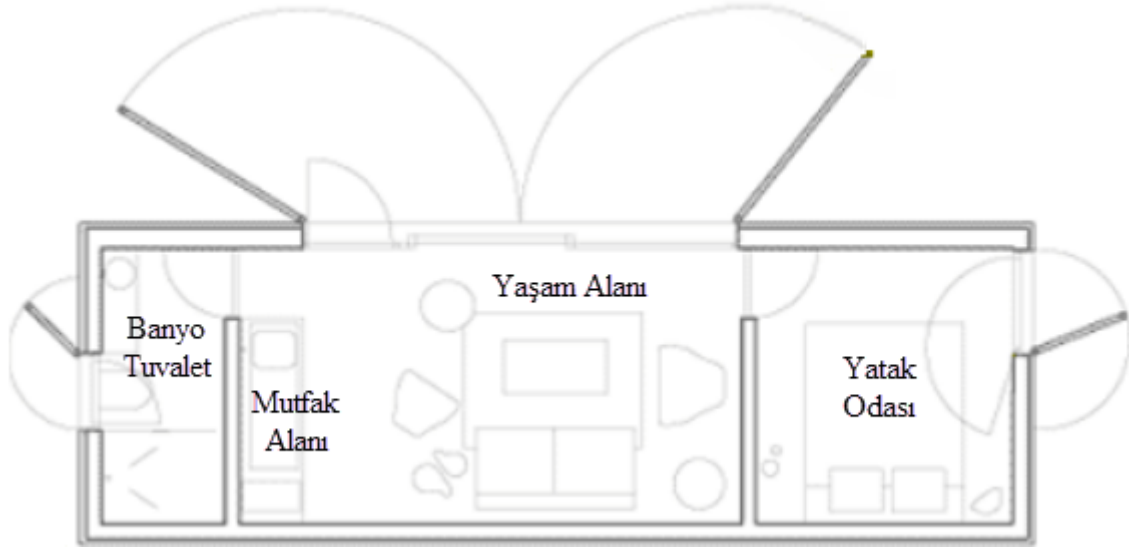
Avrupa ülkelerinde tarım sektöründe işçi ihtiyacının karşılanmasında mevsimlik tarım işçiliği yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Mevsimlik tarım işçisi olarak istihdam edilenler genellikle işsizlik oranının yüksek olduğu bölgelerden tarımsal olarak daha gelişmiş bölgelere göre olduğu gibi, Afrika ülkeleri başta olmak üzere farklı ülkelerden de olabilmektedir.

İspanya, mevsimlik tarım işçilerinin yoğun olduğu ülkelerden birisidir. Tüm dünyada olduğu gibi İspanya’da da 20. yüzyılın sonlarına doğru insan haklarına verilen önemin artması, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına yönelik kalıcı çözüm üretme çalışmalarına da yol açmıştır. Bu çözümlerden biri, her yere yerleştirilebilir ve bir kamyonla kolay bir şekilde taşınabilir mikro evlerdir (Görsel 48).

Görsel 48. İspanya'da Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Üretilen Mikro Taşınabilir Evler (Howarth, 2013)

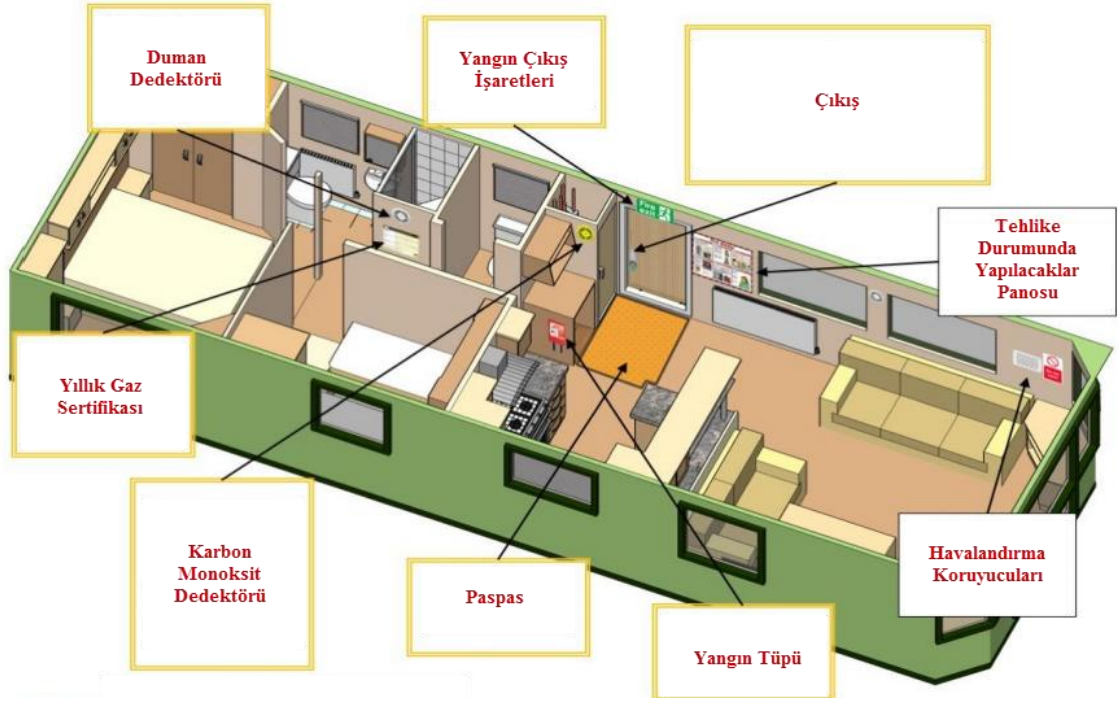
Pratik bir şekilde taşınabilen ve kurulabilen bu evlerin kat planları Görsel 49'da görüldüğü gibidir. Ön tarafta açılır panel ile geniş bir görüş açısı sağlanmış, mutfak alanı salona giydirilmiş, yatak odası ve banyo/tuvalet ile her türlü gereksinim karşılanmıştır.

Görsel 49. İspanya'da Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Üretilen Mikro Taşınabilir Evlerin Planı (Howarth, 2013)

İngiltere'de sürekli çalışma süresi on aya kadar olan işçiler geçici işçi olarak tanımlanmaktadır. 2017 yılında Fresh Produce Consortium (FPC) tarafından geçici işçiler için karavan konaklama sağlanması konusunda üyelere rehberlik etmek üzere bir kılavuz yayınlanmıştır. Kılavuzda geçici işçilerin konaklama koşullarının iyileştirilmesinin öneminden bahsedilmekte, işçilerin yalnızca güvenli bir ortamda değil, aynı zamanda daha konforlu ve güvenli yaşamlarını sağlamak

amaçlanmaktadır. Kılavuz, barınma amaçlı kullanılacak karavanlarda bulunması gerekenleri Görsel 50'de görüldüğü gibi vermektedir.

Görsel 50. İngiltere'de Geçici İşçiler İçin Kullanılması Planlanan Karavanlarda Bulunması Gerekenler (FPC, 2017, s.36)

Kılavuz, karavanlarda mevsimlik işçilere geçici barınma sağlanmasına odaklanmakta, barınma alanında olması gereken özellikleri aşağıdaki gibi sıralamaktadır (FPC: 2017, s.1-3):

- Konaklama birimleri hijyen olmalı, uyuma ve yemek pişirme olanaklarına sahip olmalıdır. Mutfak veya tuvalet bloğu ayrı bir ortak tesis olabilir.
- Yerleşim alanında ilk yardım mutlaka bulunmalı, konuyla ilgili yönetmeliklerin gerekleri karşılanmalıdır.
- Su kaynakları, ilgili yönetmeliklerle belirlenen standartları karşılamalıdır. Özel içme suyu kaynaklarının kullanılması durumunda da standartlara uygunluk sağlanmalıdır.
- Atık yönetimi ve çevreye yayılan emisyonların kontrolü için temel gereksinimler karşılanmalıdır.
- Yangın güvenliği, ilgili yönetmeliklere göre sağlanmalı, risk değerlendirmesi yapılmalıdır.

AB Parlamentosu ve AB Konseyi tarafından 26.02.2014 tarihinde yayınlanan Directive 2014/36/EU, mevsimlik işçi olarak istihdam amacıyla üçüncü ülke vatandaşlarının giriş ve kalma koşulları yönergesi yayınlanmıştır. Yönergede mevsimlik işçi, üçüncü bir ülkede asıl ikametgahını elinde tutan ve mevsimlerin geçmesine bağlı bir faaliyet yürütmek üzere yasal olarak ve geçici olarak bir Üye Devlet ülkesinde kalan üçüncü ülke vatandaşı olarak tanımlanmıştır (EU, 2014).

Yönergenin 21. Maddesine göre mevsimlik işçi statüsü, 90 günden daha uzun süreli konaklamaları kapsamaktadır. 31. Maddede maksimum kalış sürelerinin üye devletler tarafından belirleneceği, ancak bu sürenin 5 ile 9 ay arasında sınırlandırılması gerektiği belirtilmektedir. Yönergede mevsimlik tarım işçilerinin haklarına, bu hakların korunmasına yönelik üye ülkelerin yapması gerekenlere, yönergedeki yükümlülüklerin ihlali durumunda işverenlere karşı uygulanacak yaptırımlara da yer verilmiştir (EU, 2014).

Directive 2014/36/EU Yönergesinin 41. Maddesinde mevsimlik işçilerin konaklama yerlerine ilişkin uyarılara yer verilmektedir. Buna göre mevsimlik çalışanların tümü, yeterli bir yaşam standardı sağlayan konaklama yerlerinden faydalanmalıdır. Yetkili makamlar herhangi bir konaklama değişikliği konusunda bilgilendirilmelidir. Konaklama işveren tarafından düzenlenirse kirası, mevsimlik işçinin net ücretlendirmesiyle karşılaştırıldığında fazla olmamalıdır ve otomatik olarak ücretinden düşülmemelidir. İşveren, mevsimlik işçiye konaklama için kiralama koşullarını belirten bir kiralama sözleşmesi veya eşdeğer bir belge sağlamalıdır. Ayrıca işveren, konaklama biriminin ilgili Üye Devlette yürürlükte olan genel sağlık ve güvenlik standartlarını karşıladığından emin olmalıdır (EU, 2014).

IFC ve EBRD tarafından 2009 yılında yayınlanan, işçilerin barınmalarına yönelik işlemler ve standartları içeren dokümanda mevsimlik işçilerin barınmalarına yönelik aşağıdaki maddeler yer almaktadır (IFC and EBRD, 2009, s.10):

- İşverenler, mümkünse, göçmen işçileri uygun bir yer bulma konusunda desteklemelidir.
- İşçilerin işveren tarafından sağlanan konaklama yerlerinde kalmaları gerekmemeli, eğer isterlerse kendi seçmelerinde özgür olmaları gerekir.

- İşverenlerin konaklama sağladıkları yerlerde, konaklama ücretlerinin ödenmesiyle ilgili kuralları ihlal etmemelerini sağlamalıdır.
- İşverenler, işçilerin kendi barınma yerlerini tuttuklarında sömürülmemeleri için yardım etmeli ve istenirse tavsiye ve yardım sunmalıdır.
- İşverenler, sağlanan konaklama yerlerinin aşırı kalabalık olmadığından ve orada yaşayanların sağlığı ve güvenliği için risk teşkil etmediğinden emin olmalıdır.

IFC ve EBRD dokümanında işçiler için hazırlanacak yaşam tesislerinde iyi standartların sağlanmasının güvenlik tehlikelerinden kaçınılması ve iyi bir moral seviyesinin korunması için önemli olduğu belirtilmektedir. Bu açıdan barınma yerlerinde nem, kötü/durgun su (veya su eksikliği), soğuk, böceklerin veya kemirgenlerin çoğalmasından kaynaklanan hastalıklar gibi sorunların bulunmaması gereklidir. Tesislerin konumu, rüzgara, yangına, sele ve diğer doğal tehlikelere maruz kalmamak için önemlidir. Ayrıca, işçilerin konaklama yerlerinin, çalışma sahasının çevresel veya operasyonel etkilerinden (örneğin gürültü, emisyon veya toz) etkilenmemesi, ancak işçilerin konaklama yerlerinden çalışma yerlerine seyahat etmek için çok fazla zaman harcamak zorunda kalmayacakları kadar yakın olması da önemlidir. Yaşam tesisleri yeterli malzemeler kullanılarak yapılmalı ve her zaman iyi durumda tutulmalı, temiz ve çöp ve diğer atıklardan arındırılmış olmalıdır (IFC and EBRD, 2009, s.11).

IFC ve EBRD dokümanında oda ve yatakhane tesis standartlarının, çalışanların uygun şekilde dinlenmelerini sağlamak ve iyi hijyen standartlarını sürdürmek için önemli olduğu belirtilmektedir. Bu konuda dikkat edilmesi gerekenler şu şekilde sıralanmıştır (IFC and EBRD, 2009, s.13):

- Özellikle kalabalıklaşmadan kaçınılmalıdır. Bu aynı zamanda çalışanların verimliliğini de etkiler ve işle ilgili kazaları azaltır.
- Oda / yurtların temiz ve iyi durumda tutulması gereklidir. Odalar ve yatakhaneler düzenli aralıklarla havalandırılmalı ve temizlenmelidir.
- Gürültü ve kokuya maruz kalma en aza indirilmelidir.
- Oda / yatakhane tasarımı ve ekipmanında çalışanlara maksimum mahremiyet sağlamak için çaba göstermelidir. Yurtlara başvurmak en aza

indirgenmeli ve tek veya çift kişilik odalar tercih edilmelidir. Yatakhaneler ve odalar tek cinsiyetli olmalıdır.

- Odalar / yatakhaneler kolayca temizlenebilir zemin kaplama malzemesi ile inşa edilmelidir.
- Sıhhi tesisler aynı binalarda bulunmalı, kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı sağlanmalıdır.
- Yoğunluk standartları, kişi başına asgari hacim veya asgari taban alanı cinsinden ifade edilir. Genel standartlar 10 ila 12,5 metreküp (hacim) veya 4 ila 5.5 metrekare (yüzey) aralığında, minimum tavan yüksekliği 2,10 metre olmalıdır.
- En aza indirgenmiş kolektif odalarda, işçilere bir miktar mahremiyet sağlamak için, yalnızca makul sayıda çalışanın aynı odayı paylaşmasına izin verilmelidir. Standartlar 2 ila 8 çalışan arasında değişmektedir.
- Tüm kapılar ve pencereler kilitlenebilir olmalı ve şartların gerektirdiği sivrisinek perdeleriyle donatılmalıdır.
- Gizliliği sağlamak için mobil bölmeler veya perdeler bulunmalıdır.
- Her konutta masa, sandalye, ayna ve başucu lambası gibi uygun mobilyalar bulunmalıdır.

AB'nin genel dengelerini sağlamak amacıyla ILO tarafından belirlenen geçici işçi sözleşmeleri göçmenlere uygulanmaya çalışılmakta ve yabancı ülkelere göç eden işçilerin gittikleri yerlerde sürekli olarak kalmalarını engellemek için çalışma süreleri bu sözleşme ile 6-9 ay arasında sınırlandırılmaya çalışılmaktadır. Bunun sonucu olarak yerleşik düzene geçemeyen mevsimlik işçiler, barınaklarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmakta ve kötü çalışma koşulları, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, uzun çalışma saatleri, düşük ücret ve sınıfsal ayrıma maruz kalma gibi problem yanında barınma sorunuyla da baş etmek durumunda kalmaktadırlar. Özellikle kaçak işçilerin çoğu, kendi kurdukları çadırlar ya da terk edilmiş mekânlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. İspanya'da çalışan mevsimlik işçilerin boş şarap depoları içerisinde yaşamaları buna verilebilecek örnektir (Görsel 51) (EU Briefs, 2013).

Görsel 51. İspanya'da Şarap Deposunda Kalan Mevsimlik İşçiler (Taringa, 2011)

ABD'deki göçmen tarım işçilerinin bir kısmı kısa süreli konut kiralamakta, bir kısmı işveren tarafından sağlanan barınma evlerinde kalmakta, bir kısmı ise konteyner ve römorklarda yaşamaktadırlar (Keim-Malpass vd, 2015, s.2). Geçici işgücüne ihtiyaç duyan birçok tarımsal işveren, göçmen çiftçilere konut sağlamaktadır. Ancak bu konutlardaki barınma koşulları genellikle standart altında kalmaktadır (Vallejos vd, 2011, s.534). Kötü konut kalitesinin sağlık üzerinde olumsuz bir etkisi vardır (Jacobs vd., 2009, s.597). Kalabalık ve gürültü gibi sosyal özellikler depresyon, endişe ve sosyal çekilme ile ilişkilendirilmiştir (Guite vd., 2006, s.1118).

Yoğun olarak sınır komşusu ülkelerden gelen göç sebebiyle sosyal alanda bazı sıkıntılar ortaya çıkmaya başlamış ve 1943 yılında yürürlüğe giren Acil Tarım İşçileri Programı ile birlikte emek göçü yapan işçilerin hakları korunma altına alınmaya çalışılmıştır (MiGA, 2012). Bu işçiler genel olarak meyve ve sebze bahçelerinde çalıştırılmakta, kayıt altında olan göçmen nüfusu "Göçmen ve Mevsimlik Tarım İşçileri Sözleşmesi" ile korunmaktadırlar (Egemen, 2015, s.50).

Bu sözleşme genel hatlarıyla yapılacak işi ve niteliğini tanımlamakla beraber işçilerin çalışma, yaşam koşulları ve alacakları ücret konuları üzerine değinilmemektedir (Şimşek, 2011).

Yapılan araştırmalar sonucu göçmen mevsimlik işçilerin sağlık şartlarının ve çalışma koşullarının olumsuz olduğu görülmektedir. Çoğu izinsiz olarak çalışan bu işçilerin iş bulabilme şansı genellikle tehlikeli işlerde çalıştırılmaları sebebiyle artmakta ve yoksulluk, sürekli olarak hareket halinde olma, tarımsal ilaçlar ve

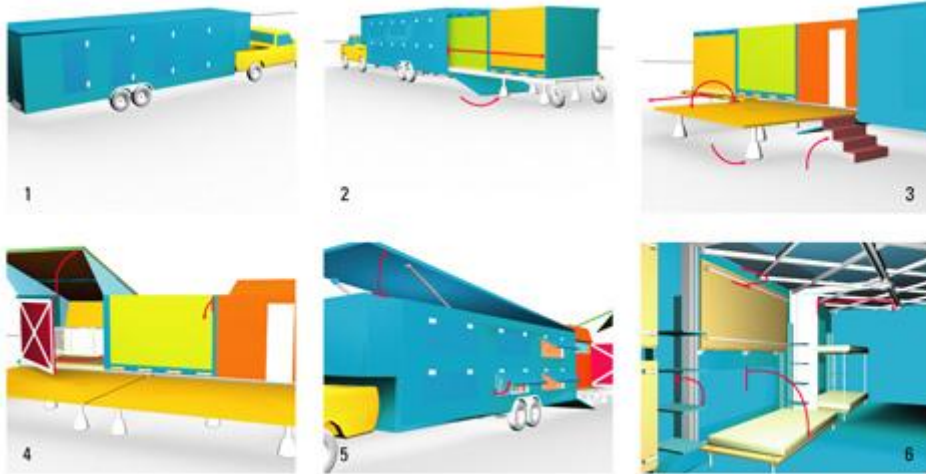
kimyasallara maruz kalma gibi sorunları olduğu bilinmektedir. Genellikle sınır ülkelerden ABD'ye göç ederek iş bulan mevsimlik işçilerin yaşadığı sorunlardan bir diğeri kendilerinin ve ailelerinin göç ettikleri yerin dilini bilmemeleridir. Sosyal yaşantıya adapte olmak açısından büyük dezavantaj olan bu durum işçileri haklarını aramak ve bunun için mücadele etmek konusunda zayıflatmaktadır. Yine de tüm bu sorunlara rağmen mevsimlik işçilerin ABD'de yaşadığı en önemli sorun, kötü barınma şartlarıdır (MİGA, 2012).

Barınma sorununa ilişkin zmler, ABD'de diğeri ülkelerden göçen işçi nüfusunun fazlalığı sebebiyle sosyal odaklı olmaktadır. Barınma şartları iyileştirilmeye çalışılırken, yaşam standartları ve kaliteleri de aynı zamanda sorun olarak ele alınmakta ve iyileştirme çalışmaları bu konularda da yapılmaktadır. Devlet katkısı ile ortaya konan üzüm projelerinde ana amaç, mevsimlik işçi grubunun barınma problemlerini kalıcı ve hızlı şekilde zmek ve bu grubu sosyal yaşamın içerisine adapte edebilmektir. Bunun için devletin izlediğı yol genel hatlarıyla işçilere araziler tahsis etmek ve bu bölgelerde prefabrike barınaklar kurulmasını teşvik ederek barınma sorununu hızlı bir şekilde zmektir. Bu yönteme göre devlet, işverene kredi sağlayarak tarımsal alanlarda bir yaşam merkezi kurulmasına katkıda bulunur ve çoğu takılıp sökülebilir malzemelerden oluşan prefabrike yapılar sayesinde mevsimlik işçilerin barınma sorunu sağlıklı bir şekilde zlmeye çalışılır (Görsel 52). Ahşap, betopan ya da elik malzeme kullanılarak kurulan mobil konutlar tarımsal aktivitenin bölgedeki süresine göre geçici ya da kalıcı olarak tasarlanmakta ve uygulanmaktadır (NNIRR, 2013).

Görsel 52. ABD'de Tarım İşçileri Mobil Konutları (Finoki, 2006)

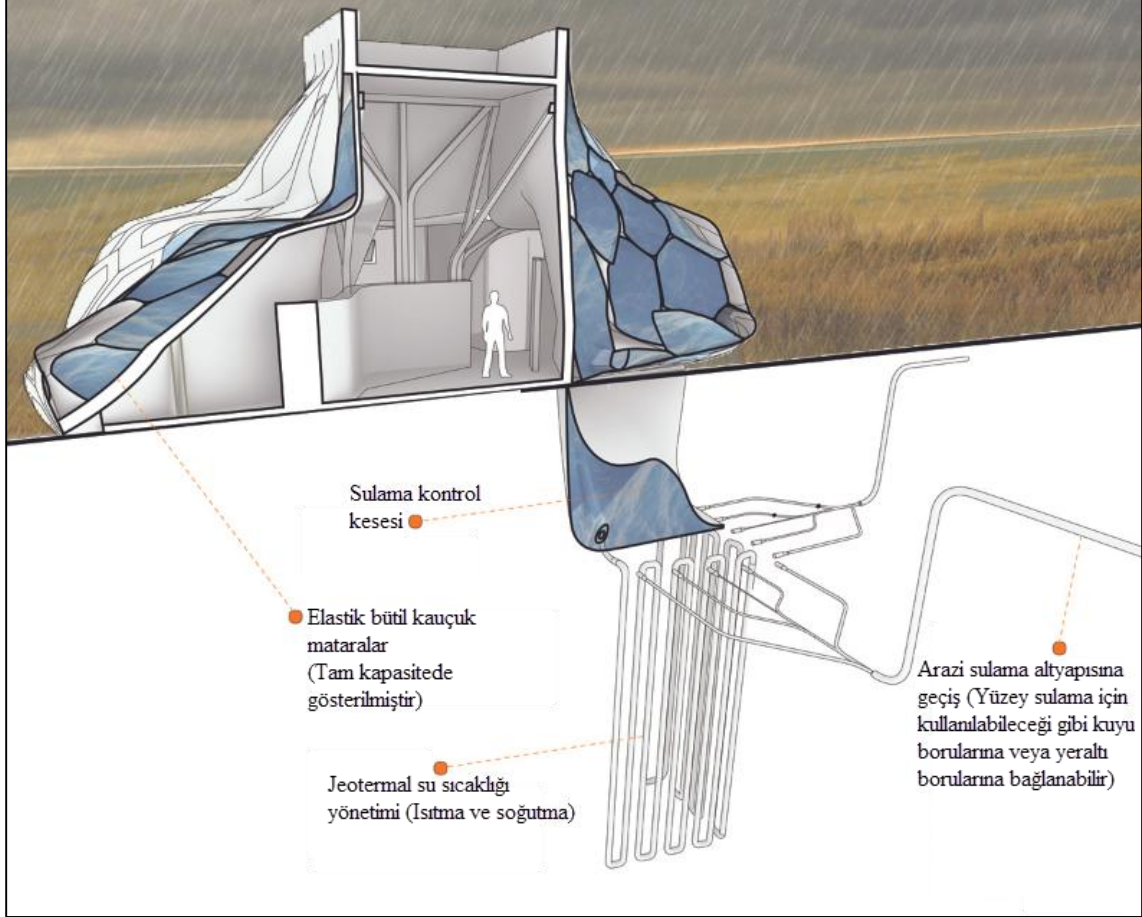
Görsel 52'de görülen mobil konutların en önemli özelliği pratik bir şekilde bir yerden diğer yere taşınabilmesi, hızlı bir şekilde yaşam alanlarının oluşturulabilmesidir (Görsel 53). Ayrıca bu konutlar mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarını iyileştirmek üzere tasarlanmıştır.

Görsel 53. ABD'de Tarım İşçileri Mobil Konutlarının Kurulumu
(https://inhabitat.com/migrant-housing/181321295_50bf2e07db_o)

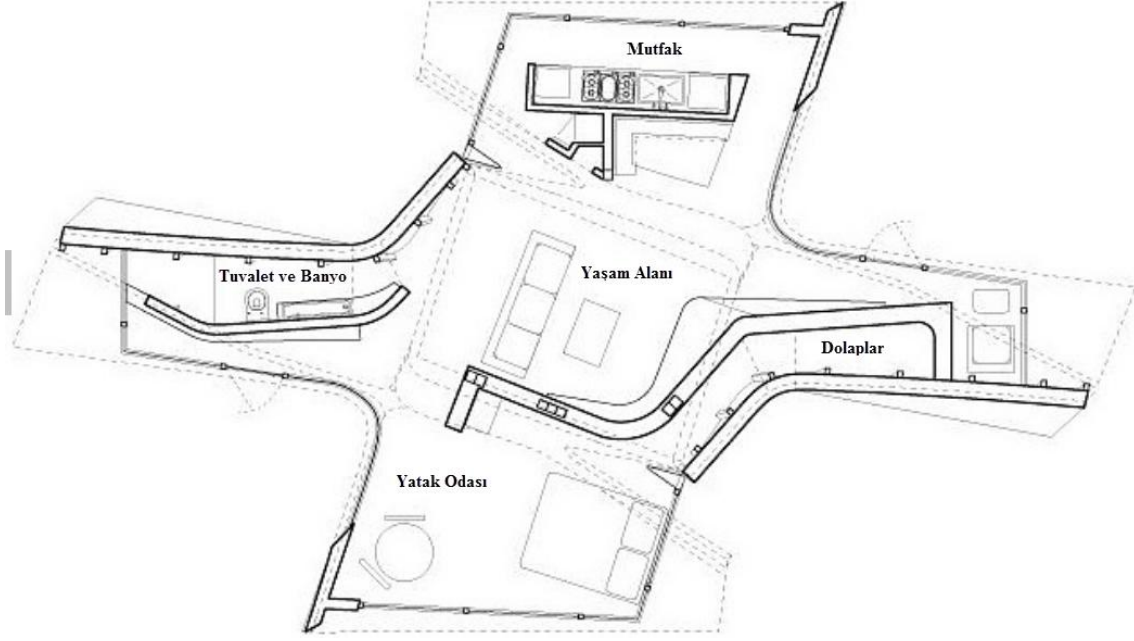
ABD'de mevsimlik tarım işçilerinin barınmalarına yönelik ekolojik tasarımlar da yapılmaktadır. Bu alanda Endemic Architecture tarafından fütüristik bir çalışma yapılmış ve geleceğin konutlarına yönelik bir yarışmada birincilik ödülü kazanmıştır. Arazilerin sulama altyapılarıyla bütünleştirilmiş 800 m²lik evler, sosyal ve çevresel

koşullar göz önüne alınarak tasarlanmıştır. Tasarımda dış yüzeyin yağmur suyunu toplaması, bu suyun depolanması ve dağıtımını sağlayacak birimler oluşturulmuştur. Evler tam kapasitede 50.000 galon su tutabilmektedir (Görsel 54).

Görsel 54. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınmasına Yönelik Ekolojik Bir Tasarım (<https://endemicarchitecture.com/Canteen-Farm-House>)

Görsel 54'de görülen evlerin iç tasarımına bakıldığında yatak odası, yaşam alanı, mutfak, banyo ve tuvalet gibi temel yaşamsal alanlara yer verildiği görülmektedir (Görsel 55).

Görsel 55. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınmasına Yapılan Tasarımın İç Yerleşim Alanları (<https://endemicarchitecture.com/Canteen-Farm-House>)

ABD’de devlet dışında mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına çözüm getirmeye çalışan sivil toplum örgütleri de bulunmaktadır. Bu örgütler, devletten aldıkları destek ile birlikte tarımsal bölgelerde yaşayan göçmenlerin sorunlarını tespit edip ona yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Buna karşılık halâ üçüncü dünya koşullarında yaşayan birçok mevsimlik tarım işçisinin bulunduğu bilinmektedir. Görsel 56’da görülen tek odalı yaşam alanlarında, yoğun sezonlarda 200’e yakın işçinin bir arada yaşadığı belirtilmektedir (Green, 2017).

Görsel 56. ABD’de Oregonda Bulunan Tek Odalı İşçi Yaşam Evleri (Green, 2017)

İşçi kampı olarak adlandırılan bu evlerde bir odada altı çiftçi kalmaktadır. Üç ranza ve birkaç raf dışında odada çok az mobilya bulunmaktadır (Görsel 57).

Görsel 57. ABD’de Oregon’da Bulunan Tek Odalı İşçi Yaşam Evlerinin İç Görünümü (Green, 2017)

Görsel 57’de de görüldüğü gibi, ABD gibi gelişmiş bir ülkede bile mevsimlik tarım işçilerine yönelik önemli çalışmalar yapılmasına karşılık olumsuz koşullarda çalışan ve barınan birçok işçi bulunmaktadır.

Kanada’nın Geçici Yabancı İşçi Programı’nın (TFWP), göçmen çiftlik işçilerinin Kanada tarım endüstrisinde çalışabilmesi için iki ayrı işçi göçü akışı vardır. Bu programlar oldukça benzer olsa da, bazı temel farklılıklar içermektedir. Kanada’nın Mevsimlik Tarım İşçileri Programı (SAWP - Seasonal Agricultural Workers Program) 1966’da kurulmuştur ve Kanada’nın en eski ve sürekli uluslararası emek göçü programıdır. Halen Employment and Skills Development Canada (ESDC) tarafından yönetilmekte olan program, Kanada ve Meksika ile Karayip ülkeleri arasında yapılan ikili bir anlaşmadır. Program, Kanadalı tarım işverenlerini bu ülkelerden uygun işçilerle eşleştirir. Bu işçiler, buldukları ülkelerde yerel Çalışma Bakanlıkları tarafından işe alınırlar. SAWP sözleşmelerinin süresi 6 ila 8 ay arasında değişmektedir. SAWP çalışma izinleri her yıl 15 Aralık’ta sona ermekte ve bu nedenle işçilerin o tarihe kadar iade edilmeleri gerekmektedir (Perry, 2018, s.1023).

Görsel 58'de Okanagan bölgesinde göçmen tarım işçilerinin barınma amaçlı kullandıkları araçlar görülmektedir.

Görsel 58. Kanada'nın Okanagan Bölgesinde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Kullandıkları Barınaklar (Caxaj vd., 2017)

Görsel 58'de görülen mobil barınaklar, işçiler ve aileleri için gerekli sağlık, sosyal ve çevresel olanaklara sahip değildir.

Kanada'da göçmen tarım işçilerinin konaklaması, çoğunlukla uyumak, yemek pişirmek ve banyo yapmak için ortak odalardan oluşan tek cinsiyetli, tek etnik gruptan oluşan odalar biçimindedir (Fairey vd., 2008). Araştırmacılar Kanada çiftlikleri üzerindeki işçi konaklamalarının kalitesinde önemli bir tutarsızlık olduğunu bildirmiştir (Diaz Mendiburo 2014; Preibisch ve Otero 2014). Bazı işverenler bakımlı ve geniş konut olanakları sağlarken, mevcut literatürde aşırı kalabalık ve harap olmuş konaklama yerlerinin açıklamaları yer almaktadır. Diaz Mendiburo ve McLaughlin (2016) tarafından yapılan araştırmada ısıtma ve havalandırma ile ilgili sorunlar, yetersiz mutfak ve banyo olanakları, aşırı kalabalık ve genel mahremiyet eksikliği gibi ayrıntılı konut sorunlarının olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalardaki istisnalar olsa da genel görüş birliği, göçmen tarım işçilerinin barınmalarına yönelik yapılan yerlerin, işçilerin iyi yaşam koşulları gözetilmeden oluşturulduğu yönündedir. Başka bir deyişle yaşam alanları, işçilerin Kanada'da onurlu bir yaşam sürmeleri, sosyalleşmeleri veya daha iyi yaşamaları gereken alanlar

olarak tasarlanmamıştır (Smith, 2015). Kanada'daki göçmen tarım işçilerinin yaşadıkları sorunlar arasında işçilerin etnik kökene göre ayrılması, zorunlu sokağa çıkma yasaklarının uygulanması, ziyaretçilerin yasaklanması, cinsel ilişkilerin kısıtlanması ve kontrol altına alınması sayılabilir (Cohen ve Caxaj, 2018).

Kanada'da geçici tarım işçilerinin barınma sorunlarına kalıcı çözüm oluşturmak üzere daha modern tesisler oluşturmaya yönelik adımlar atılmaktadır. Kelowna şehrinde bu amaçla oluşturulan geçici tarım işçileri barınma alanları Görsel 59'da görülmektedir.

Görsel 59. Kanada'nın Kelowna Şehrinde Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Oluşturulan Barınma Alanı (Hickman, 2017)

Görsel 59'da görülen yaşam alanında işçilerin ortak kullanımına yönelik alanlar olduğu gibi, eğitim ve sosyal amaçlı kullanılacak alanlar da bulunmaktadır (Hickman, 2017).

Çin, Hindistan, Pakistan gibi ülkelerde mevsimlik tarım işçiliğinde göçmen emeği çok eskilere dayanmakta ve işgücü açığı ülke içerisindeki geçici göçlerle karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu ülkelerdeki yoğun nüfus, işgücünün değerini oldukça düşürmekte ve ucuz işçilik kavramı ile birlikte işveren ile işçi arasındaki ilişkiler enformel olarak yürütülmektedir. Son 30 yılda artan mevsimlik işçi kavramı,

milyonlarla insanın sezon içerisinde yer değiştirmesine neden olmaktadır (MİGA, 2012).

Yoğun nüfus ve yoksulluğun getirmiş olduğu olumsuzluklarla beraber işçilerin çoğu bu ölkelerde kaçak olarak çalışmakta, dolayısıyla hiçbir hakka sahip olmamaktadırlar. Devletin de özellikle kaçak işçiliği takip etmekte zorlanması ve bu işçilere hak tanıyacak bir program ortaya koyamaması sebebiyle işçiler mağdur olmakta ve çoğu sağlıksız koşullar altında barakalarda yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar (Görsel 60) (MİGA, 2012).

Görsel 60. Asya'da İşçi Barınağı (Schick, 2015)

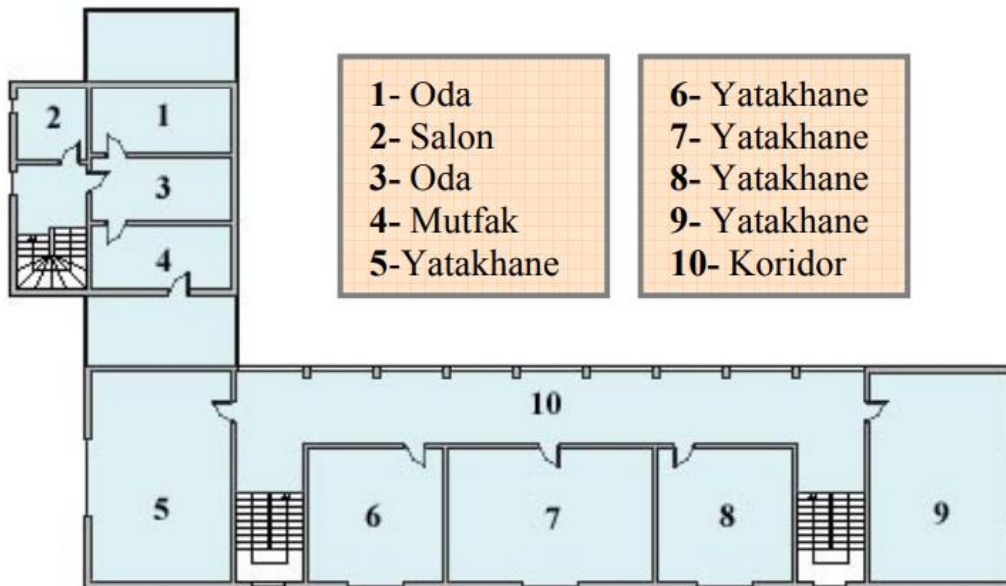
Görsel 60'da göröldüğu gibi Asya ölkelerinde geçici tarım işçisi olarak çalışanların yaşam koşulları, insani yaşam sınırlarının çok altındadır. Dar alanlarda kalabalık şekilde yaşamaya mahkum edilen işçiler ve aileleri, hijyenik olmayan koşullarda çamaşırlarını yıkamakta ve kurutmaktadır.

Göröldüğu üzere tüm dünya ölkelerinde mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunu başta olmak üzere birçok sorunu bulunmaktadır. Ölkeler, bu sorunlara çözüm bulabilmek üzere bir takım faaliyetler yürütmektedir. Türkiye'de de benzeri durum söz konusudur.

2.3.4.2. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri

Türkiye’de mevsimlik tarım işçilerinin yoğun bir şekilde bulunduğu önemli bölgelerden birisi Çukurova’dır. Karabıyık (2017, s.86) tarafından Adana Ovası’ndaki mevsimlik tarım işçileri ve çocuklarına yönelik yapılan araştırmada, bölgele 59 çadır yerleşim yerinin tespit edildiği, bunların tamamının mevsimlik tarım işçilerinin kendi imkanları ile kurulduğu belirtilmektedir. Başka bir ifade ile yıllardır mevsimlik tarım işçilerine yönelik bölgede barınma sorunlarını giderebilecek bir yerleşke bulunmamaktadır. Bu noktada bölgedeki mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına yönelik iki önemli çalışma dikkati çekmektedir. Bunlardan birinci Özbekmezci ve Sahil (2004b) tarafından yapılan çalışma, ikincisi ise Mimarlar Odası Adana Şubesi’nin 2011 yılında düzenlediği “Çukurova Bölgesindeki Mevsimlik Tarım İşçilerine Yaşam Alanı Tasarımı Ulusal Öğrenci Mimari Fikir Yarışması”dır.

Özbekmezci ve Sahil (2004b, s.376-377) 1970’li yıllarda devlet tarafından Denizli, Manisa ve Söke’de mevsimlik işçilerin barınma sorunlarını gidermek üzere barınma yurtları yaptığını, ancak bu yurtların zaman içerisinde amaçları dışında kullanıldığını ve günümüze ulaşmadığını belirtmektedir. O dönemde adı İş ve İşçi Bulma Kurumu olan Türkiye İş Kurumu tarafından yapılan mevsimlik tarım işçileri barınma yurdu planı Görsel 61’de verilmiştir.

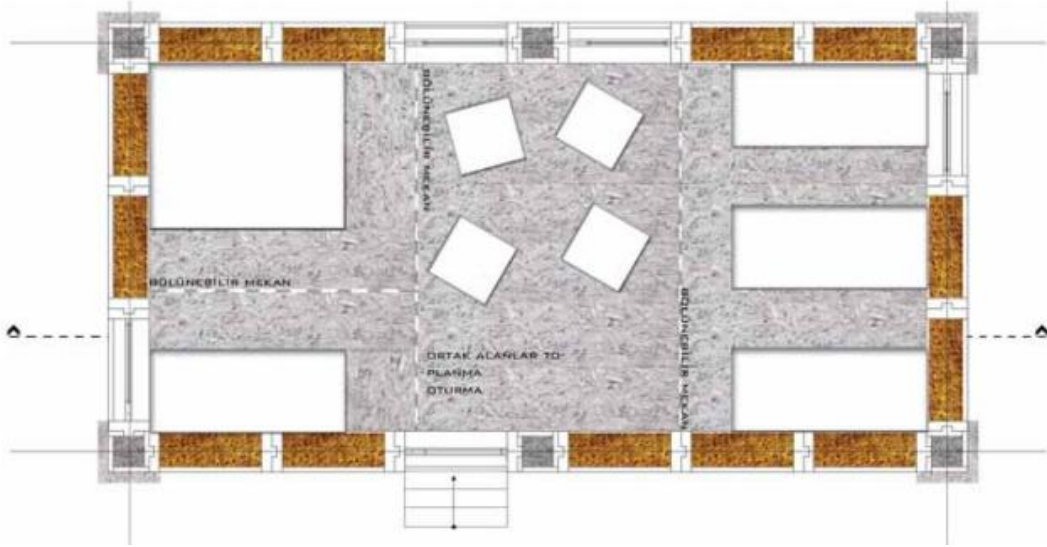
Mimarlar Odası Adana Şubesi'nin 2011 yılında düzenlediği "Çukurova Bölgesindeki Mevsimlik Tarım İşçilerine Yaşam Alanı Tasarımı Ulusal Öğrenci Mimari Fikir Yarışması"nda "mimarlık öğrencilerinin, genellikle Mart ile Ekim ayları arasında tarım alanlarında çalışmak üzere diğer illerden geçici olarak kente gelen ve çalışma dönemi boyunca çadırlarda kısıtlı olanaklarla yaşamak zorunda olan tarım işçilerinin barınma sorunlarına çözüm olarak, daha çağdaş geçici, hareketli ya da taşınabilir barınaklar yapılmasına yönelik özgün fikirler üretmelerinin teşvik edilmesi" amaçlanmıştır. Düzenlenen yarışmada yaşam üniteleri için yapılacak tasarımlar için belirlenen özellikler ve yerleşme alanındaki donatılar şu şekilde belirtilmiştir (Mimarlar Odası Adana Şubesi, 2015, s.7):

"Yaşam Üniteleri / Barınaklar: Çok çocuklu çekirdek aile ve bu aileye katılmış akrabalarından oluşan geniş aile üyelerinin yaşadığı ortalama 6 ile 10 kişinin barındığı yaşam üniteleridir. Bu ünitelerde yaşama, yatma, yıkanma-wc, yemek pişirme, çamaşır yıkama ve kurutma eylemleri gerçekleştirilecektir. Yarışmacı yıkanma, wc ve çamaşır yıkama eylemlerini ortak eylem olarak kabul ederek yaşama ünitelerinin dışında da tasarımılayabilir. Tasarlanacak toplam yaşama ünitesi sayısı 40 ünitedir. Yaşam ünitelerinin esnek büyüme ilkelerine göre ele alınmasında yarar vardır. Bu ünitenin en küçük yerleşim birimi olduğu, daha fazla işçi olduğunda gerekirse birden fazla birimin yanyana tasarlanabileceği de öngörülmektedir.

Donatılar:

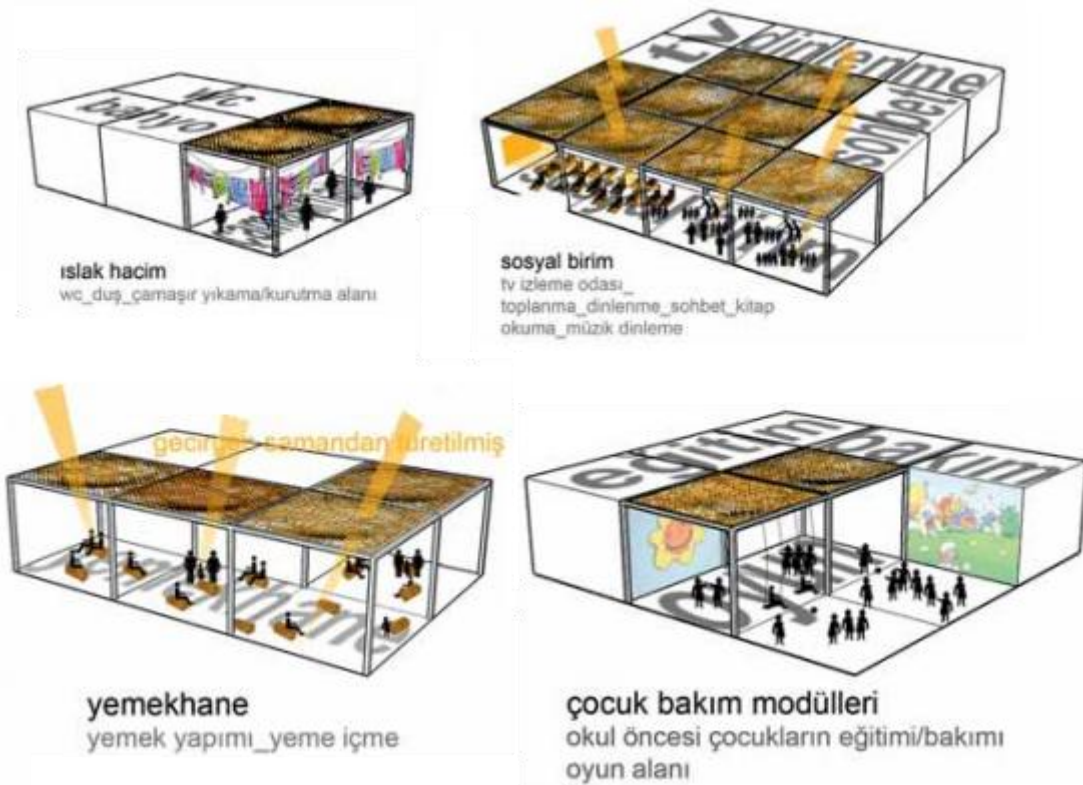
- Özellikle eğitim öncesi çocuklar için anne ve babaları tarlada çalıştıklarında kalabilecekleri günlük bakım yerleri,
- Eğitim çağındaki çocuklar için kapalı ve açık çocuk oyun alanları ve etüd ve ders çalışma alanları,
- Gençler ve yetişkinler için spor ve rekreasyon alanları,
- Yerleşme alanında halkın toplanacağı, televizyon izleyeceği sosyal merkez ve toplantı mekanları,
- Yerleşmeyi izleyen bir giriş kapısı, güvenlik ve yönetim birimi,
- Ailelerin yanlarında getirdikleri büyük ve küçük baş hayvanları ikame ettikleri hayvan barınakları tasarımılanacaktır."

Yarışmada birincilik ödülü alan İstanbul Teknik Üniversite öğrencileri Ayşegül taşkın ve Gizem Çakır tarafından hazırlanan projede, prefabrik olarak tasarlanan barınma ünitelerinin kesiti Görsel 63'de verilmiştir.

Görsel 63. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınmaları İçin Tasarlanan Prefabrik Ev Yerleşim Planı (Mimarlar Odası Adana Şubesi, 2015, s.19)

Projede modüler yapıda tasarlanan birimlerin birleştirilerek ortak alanlar oluşturulmuştur (Görsel 64).

Görsel 64. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınmaları İçin Tasarlanan Prefabrik Ortak Kullanım Alanları (Mimarlar Odası Adana Şubesi, 2015, s.8)

Mevsimlik tarım işçileri, çapa ve hasat dönemlerinde çalışma yerlerinde 'göçebe barınakları' diye adlandırılan ve kolaylıkla sökülebilecek biçimde ilkel barınaklar kurmaktadır. Bu işçi barınaklarına 'çadır', 'hayma' gibi isimler verilmektedir. Söz konusu barınaklar genellikle, tarım işçilerinin beraberinde getirdikleri yiyecek, yatacak ve giyecek gibi eşyaları güneş ve yağıştan korumak, içinde yatmak amacıyla yapılmaktadır. Çadırların barınma koşullarını sağlıklı bir şekilde sağlayamamasından dolayı, yöre dışı mevsimlik tarım işçileri bazen çalışmak üzere gittikleri köylerde ev kiralayarak da barınma olanağı elde edebilmektedirler. Bu evler tek göz odalı derme çatma gecekondulardır ve birçoğunun bahçesinde bile tuvaletleri yoktur. Bazı durumlarda, birkaç aile birleşerek 30-40 metre karelik boş dükkânları birkaç aylığına kiralamakta ve kalabalık aile grupları buralarda kalmaktadır. Fakat bu tarz örneklerde dükkân ya da evin sahibi genellikle ekonomik durumunu düzeltilmiş doğu kökenli hemşerileridir (Egemen, 2015, s.44).

Mevsimlik tarım işçilerinin, göç ettikleri bölgelerdeki yerleşim dokuları analiz edildiğinde dört ana tip yerleşimden söz etmek mümkündür. Bu tipler arasındaki farklılıklar, genel olarak geçici işçilerin kurdukları çadırların, köy yerleşimi ve tarlalara göre konumlarından kaynaklanmaktadır. Bu konumlanmalar ise yerleşim yerlerine bağlı olarak (Özbekmezci, Sahil, 2004a);

- Tarla ve köy yerleşimi arasında,
- Köy yerleşiminin merkezinde,
- Kalıcı çadır yerleşimlerinin çeperlerinde ve
- Tarlaların ortasında olarak gruplandırılabilir.

Mevsimlik işçilerin %65'inin, barınma sorunlarını kendi olanaklarıyla çözdükleri çadırların plan yapıları ise nüfus, ihtiyaçlar ve alışkanlıklara göre şekillenmektedir. Adana'da pamukta çalışan mevsimlik tarım işçilerini konu alan bir araştırmaya göre bu göçmen ailelerin çadır planlamalarını yüksek oranda geldikleri yerlerdeki konutlarına göre kurguladıkları gözlenmekte ise de çadırlarını kurdukları arazinin topolojik ve fizyolojik yapısı planlamada değişkenlik yaratan etmenlerdir. Yine nüfus ve komşuluk ilişkileri, plan yapılarını çeşitlendiren diğer faktörlerdir. Bu özelliklere göre yapılan sınıflandırmada üç ana tip çadır planı göze çarpmaktadır. Bunlar fonksiyona göre ayrı bölümlerden oluşan çadırlar, ortak ıslak hacimlerin dışarıda

tutulduğu yaşam çadırları ve fonksiyonel olarak bölümlenmiş yaşam çadırlarıdır. Gelişmiş ülkelerde mevsimlik işçilerin barınma sorunlarına getirilen çözümleri uygulayıcıları açısından ikiye ayırmak mümkündür; birinci grup devlet katkısı ile gerçekleştirilen projelerken ikinci grupta ise sivil toplum örgütlerinin inisiyatifinde gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projeleri yer alır (Şimşek, 2011).

Devletin katkılarıyla uygulamaya konulan projelerin genel amacı, mevsimlik tarım işçi sorunlarının ilk sırasında yer alan barınma sorununa kalıcı çözüm üretmek, bu sorunu hızlıca kaldırmaktır. Bunu gerçekleştirmek üzere devletin izlediği üç farklı yöntem aşağıda verilmiştir (Egemen, 2015, s.45; Şimşek, 2011):

- Mevsimlik tarım işçilerine barınak kurabilecek bir arazi tahsisi yapılmaya çalışılır,
- Barınma sorununa kalıcı çözüm üretmek üzere kalıcı barınakların üretilmesi ve mevsimlik işçilere bu barınakların tahsis edilmesi hedeflenir,
- Bir takım teşviklerle mevsimlik tarım işçilerinin barınma haklarını güvenceye almaya çalışılır.

2.4. Geçici Barınma Anlayışı

Geçici barınma alanları, öncelikli olarak afet sonrası oluşabilecek ilk kargaşa atlatıldıktan sonra afetzedelerin geçici barınma ihtiyaçlarının giderilebilmesi, rahat ve insanca yaşanabilecek ortamların önceden planlanması, olabilecek düzeyde iyi yaşam şartlarının sağlanması anlamını taşımaktadır (Çınar vd., 2018, s.181). Geçici barınma alanlarının tespitinde ulaşım ağlarına ve su kaynaklarına yakınlık, seçilecek alanın toprak, bitki örtüsü, iklim ve hidrografik özellikleri büyük önem taşımaktadır (Maral, 2016, s.21-23).

Geçici barınma merkezlerinin kurulması ile ilgili uluslararası minimum standartlar, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından yürütülen The Sphere Project çalışmasında detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu standartlar özet olarak aşağıdaki gibidir (UNHCR, 2011):

- Yerleşim alanı kapasitesinin planlanmasında kişi başına en az 45 m² düşmelidir.
- Yerleşim alanlarına mümkün olabilecek en yakın alanlar, barınma alanlarının kuruluşu için belirlenmeli, mümkünse hazine arazileri tercih edilmeli, alanların tarımsal alan olmamasına dikkat edilmelidir.
- Yerleşim alanlarında her 300 metrede bir 30 metrelik yangın emniyet şeridi bulunmalı, haneler arasında olası çökme tehlikelerine karşı en az 2 metre mesafe olmalıdır.
- Planlamada çevreye en az zarar verilecek biçimde bir planlama yapılmalıdır.
- Yerleşim alanında içme, yemek yapma, sağlıklı temizlenme amaçlı kullanılacak yeterli miktarda su bulunmalıdır.
- Yerleşim alanının toprağı, kazı ve su geçirgenliği yönünden uygun olmalıdır.
- Kanalizasyon ağlarına yakın olması tercih edilmeli, yoksa fosseptik çukuru açmaya uygun bir toprak yapısı olmalıdır.
- Nüfus artışı olması durumunda yeni çadırlar kurmaya uygun bir alan seçilmelidir.

Türkiye’de Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından 2015 yılında yayınlanan Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge, barınma alanlarının minimum sağlaması gereken standartları içermektedir. Bu yönergeye göre yer seçimi ve barınma merkezlerine yönelik standartlar aşağıda özetlenmiştir (AFAD, 2015):

- Belirlenecek geçici barınma merkezi alanları, dış tehlikelere karşı korunabilir, kontrol edilebilir, koordinasyon sağlanabilir olmalı, yerleşim yerlerine olabildiğince yakın olmalıdır.
- Geçici barınma merkezlerinin planlanmasında barınma alanları dışında okul, sağlık merkezi, ibadet alanları, çamaşırhane, atık su tesisi, kreş ve oyun parkı gibi tesisler de olmalıdır.
- Yerleşim alanı seçilirken genişlemeye müsait alanlar tercih edilmelidir.
- Alanın zemin etüdü yapılmalı, yağmur suyu havzasından en az 3 metre yüksek olmalı, arazi meylinin %2-%6 arasında olmasına dikkat edilmelidir.
- Arazi belirlemede hakim rüzgarlar göz önüne alınmalıdır.

- Barınma merkezinde ana yol genişliği en az 15 metre, ara yollar ise en az 10 metre olarak planlanmalı, yollar asfalt veya parke döşenmeli, merkez girişinde güvenlik kontrolü yapılabilecek bir nizamiye bulunmalıdır.
- Barınma alanlarında her bir çadıra bir aile yerleşecek şekilde planlama yapılmalıdır. Çadırlar ve konteynerler için kişi başı 3,5-4,5 m² arası kapalı alan düşmelidir.
- Konteyner kullanımında yerden yükseklik en az 30 cm olarak ayarlanmalıdır.
- Yerleşim alanındaki tüm birimlere elektrik ve su dağıtımı yapılabilmelidir.
- Kullanılacak barınma ünitelerinin iklim şartlarına ve yangın standartlarına uygun malzeme kullanılarak üretilmesi sağlanmalıdır.

Gerek uluslararası gerekse ulusal standartlara bakıldığında yapım amacı her ne kadar acil durumlar (afet, savaş, göç vb.) için görülse de, geçici barınma merkezlerinin mevsimlik tarım işçileri için de kullanılabileceği görülmektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını ortadan kaldırmak üzere yapılması düşünülen ve yapılan yerleşkelerin standartları ile geçici barınma merkezlerinin standartları birbirleri ile örtüşmektedir. Uluslararası standartlar içerisinde çevresel sorunların da göz önünde bulundurulması gerektiği bilgisinin yer alması, ekolojik tasarım ilkeleri ile kısmen bir uyum olduğu şeklinde de değerlendirilebilir. Ancak tam olarak eko-tasarım ilkelerinin gerek mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorununa yönelik planlanan yerleşkelerde, gerekse geçici barınma merkezlerinde öncelikli olarak göz önünde bulundurulmadığı görülmektedir.

2.5. Bölüm Sonucu

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunu sadece Türkiye’de değil, bütün dünya ülkelerinin önemli toplumsal sorunlardan birisidir. Dünyada milyonlarca kişi, her yıl mevsimlik tarım işçiliği yapmak üzere yaşadıkları yerlerden farklı yerlere göç etmektedir. Bu hareketlilik de ilk sırada barınma sorununu beraberinde getirmektedir. Bu soruna yönelik olarak gelişmişlik düzeyine göre her ülke bir çözüm üretmeye çalışmakta, konuya ciddiyetle yaklaşmaktadır. Mobil yaşamda barınma sorununa kalıcı çözüm üretmeye yönelik ortaya konulan önerilerin birçoğu, işçilerin barınmaya yönelik ihtiyaçlarını gidermeye odaklanmakta, sosyal açıdan ise yetersiz kalmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin sosyal hak mahrumiyetlerinin

giderilmesi, onların sosyal yaşama dahil edilmesi ile ilgili başta ABD olmak üzere dünyada birçok sivil toplum kuruluşu muhtelif çalışmalar yapmakta, ancak bu sorun çözüm bekleyen bir konu olarak devam etmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorununa benzer bir başka sorun afet veya göç gibi büyük çaplı insan hareketlerinde insanların geçici olarak barınma ihtiyaçlarının giderilmesinde ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun giderilmesine yönelik olarak geçici barınma merkezlerinin planlanması çalışmaları yapılmaktadır. Bu konuda uluslararası ve ulusal standartlar oluşturulmuş, geçici barınma merkezlerinin minimum sağlaması gerekenler belirlenmiştir. Bu standartlar incelendiğinde, ekolojik tasarım ilkeleri ile kısmen uyumlu oldukları, ancak bütün tasarım ilkelerini barındırmadıkları tespit edilmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin Türkiye'deki durumuna yönelik yapılan araştırmalar, özellikle barınma konusunda yaşanan birçok sıkıntı olduğunu ortaya koymaktadır. İşçiler genellikle çadırlar, derme çatma kulübeler kurarak barınma sorunlarını gidermeye çalışmaktadır. Toprak zemin üzerine kurulan yerleşkeler, yağmur ve su baskını gibi durumlarda çamur içerisinde kalmaktadır. Yerleşilen alanların elektrik ve temiz su gibi yaşamsal ihtiyaçlar yönünden de eksik olduğu görülmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin barınmayla ilgili sorunlarının ilk sırasında sağlıksız ortamlarda konaklamaları gelmektedir. Kalıcı yerleşim yerlerinin dışında, genellikle işçiler ve aileleri, kendi getirdikleri çadırlarla, derme çatma kulübelerle barınma sorunlarına bir çözüm üretmeye çalışmaktadır. Küçük alanlarda kalabalık gruplar halinde yaşamak, yatmak, yemek yemek zorunda kalan insanlar, ortamdaki kaynaklı birçok hastalıkla da karşılaşmaktadır. Ayrıca yetersiz ve kalabalık ortamda alınan uyku, insanların çalışma verimini de düşürmektedir. Çadırlar ve derme çatma kulübeler için sadece bir boyutunu oluşturmaktadır. Diğer boyutta insanların tuvalet, banyo ve mutfak gibi insani gereksinimleri bulunmaktadır. Çalışma alanının yakınlarına kurulan çadırlarda kalan insanlar, tuvalet ihtiyaçlarını ya doğada gidermekte, ya da açılan bir fosseptik çukurunu kullanmaktadırlar. Bu durum zaten birçok mikroba davetiye çıkarmak ile eş anlamlı bir ortam yaratmaktadır. Mutfağın olmaması nedeniyle açık havada yemek yapmak da sağlıklı olmamaktadır. Yağmur yağması durumunda kalınan yerlerin balçık haline dönmesi bir başka sorundur.

Sonuç ve zet olarak kalıcı yerleşim yerleri olmadığı sürece mevsimlik tarım işçileri, insani yaşaam standartlarının çok çok altında bir ortamda yaşaam mücadelesi vermek durumunda kalmaktadır.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

3.1. Araştırma Tekniği

Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin kullanıldığı araştırmada, konuyla ilgili olarak beş kişiyle görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılacak kişilerden öncelikle randevu alınmış, sonrasında görüşme soruları kapsamında veriler toplanmıştır. Görüşme sırasında, görüşme yapılan kişilerden izin alınarak ses kayıtları tutulmuştur. Daha sonra bu kayıtlar deşifre edilerek görüşme notları çıkartılmıştır. İzin belgeleri Ek-2’de verilmiştir.

Görüşme beş kişiyle yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin görevleri ve araştırma kapsamında belirlenen kodları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Araştırma Kapsamında Görüşme Yapılan Kişiler ve Verilen Kodlar

Kod	Ad Soyad	Mesleği	Projede Görev Yapıyor Mu?
Ziraat Müh. Celal Bey	Celal Uğur Hakbilen	Ziraat Mühendisi (Yerleşke Müdürü)	Evet
Makine Müh. Abdullah Bey	Abdullah Yiğit	Makine Mühendisi	Evet
İnşaat Tek. Vahit Bey	Vahit Şen	İnşaat Teknikeri	Evet
Eski Muhtar Cevdet Bey	Cevdet Yılmaz	Eski Muhtar	Hayır
Çavuş Tahsin Bey	Tahsin Çiftçi	Çavuş	Hayır

Ziraat Müh. Celal Bey, ziraat mühendisi olup, araştırmanın yapıldığı dönem itibarı ile yerleşkenin müdürlüğünü yapmaktadır.

Makine Müh. Abdullah Bey eski Ankara Bayındırlık Müdürü’dür. Daha sonra Özel İdare’ye geçmiş, projelerde Sayıştay’ın kontrol amirliğini yapmıştır. METİP (Mevsimlik Tarım İşçileri Projesi) konusunda 2010 yılında yayınlanan genelge doğrultusunda önemli çalışmalar yürütmüştür. Genelge kapsamında Ankara İl Özel İdare Genel Sekreteri tarafından proje koordinatörü olarak seçilmiştir. Koordinatör olarak işçilerin sosyal hayatlarının iyileştirilmesi konusunda bir yerleşim yeri seçmek, yerleşim yerinde sosyal konutların nasıl yapılacağını, barınakların nasıl

olacağını belirlemek üzere çalışma yapmış, maliyet analizleri ile birlikte Çalışma Bakanlığı'na vermiştir. Bakanlık tarafından belirlenen bütçe doğrultusunda Polatlı, Beypazarı, Şereflikoçhisar, Gölbaşı ve Kazan'da uygulamalar başlamıştır.

İnşaat Tek. Vahit Bey inşaat teknikeri olarak Polatlı Sarıoba yerleşkesinde aktif olarak çalışmalar yapmaktadır.

Eski Muhtar Cevdet Bey Sarıoba mahallesinin eski muhtarıdır. Uzun yıllar Sarıoba mahallesinde muhtarlık yapmış, geçmişteki mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarını ve bugünkü durumu bilen bir kişidir.

Çavuş Tahsin Bey çavuşluk yapmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerine aracılık eden kişilere *tarım aracısı*, *elçi* veya en çok kullanılan hali ile *çavuş* denilmektedir. Çavuşlar, tarımsal alanda çalıştırılacak işçileri bulmak ve getirmek görevini üstlenmişlerdir. Belirli bir komisyon aracılığı ile tarlalarda işçilik yapmak isteyen kişileri ayarlayan kişilerdir. Resmi bir tanımı olmamasına karşılık Ziraat Odaları tarafından işçilerden alınacak çavuşluk yüzdesi belirlenmektedir. Genellikle saat ücretinin (veya belirlenen diğer tür ücretlerin) %3-%10'u arasında bir komisyon almaktadırlar. Çavuşlar işçilerin yaşam koşullarını yakından bilen kişilerdir.

Görüşme yapmak üzere projeye ilgili kişilerin bilgileri taranmış, iletişim bilgilerine ulaşılanlara telefon, elektronik posta ve tanıyan kişiler aracılığı ile ulaşılarak randevu talep edilmiştir. Dört kişiden randevu alınmış ve görüşme yapılmıştır. Çavuş Tahsin Bey ile görüşmeye ise Eski Muhtar Cevdet Bey aracılık etmiştir.

3.2. Araştırma Alanı

Araştırmanın odak noktasında mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına yönelik kalıcı çözümlerin üretilebilmesi, bu çözümlerin sürdürülebilir yaşam ortamlarının oluşturulabilmesi adına eko-kent kavramıyla birlikte nasıl ele alınabileceğinin tartışılması yer almaktadır. Türkiye'de TÜİK'in 2018 yılı verilerine göre yaklaşık 2.500.000 kişinin mevsimlik tarım işçisi olarak çalışma ortamlarına geçici göç ettiği, bu kadar büyük bir kitlenin barınma, beslenme, sağlık ve eğitim gibi sorunları düşünüldüğünde mevsimlik tarım işçilerine yönelik yapılan akademik

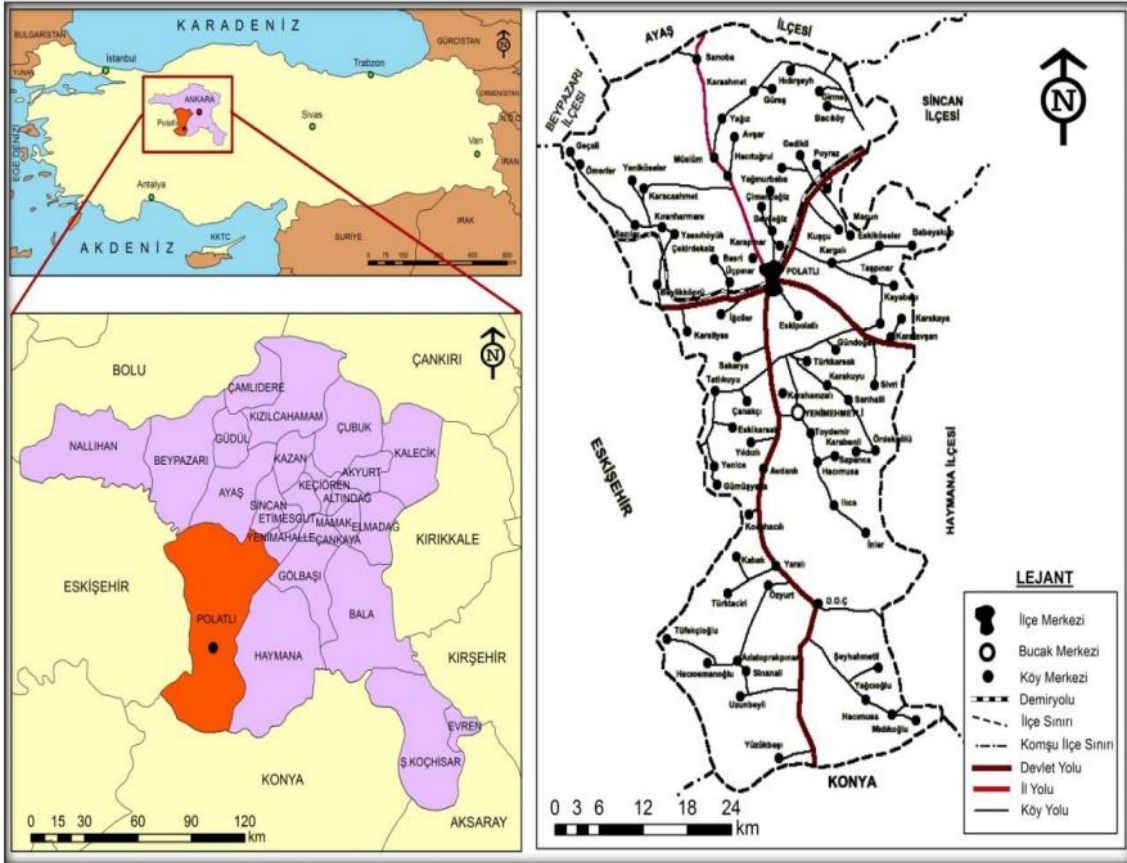
araştırmaların önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca dünya nüfusunun XX. yüzyılın başlarında 1 milyar civarında iken XXI. yüzyılda 8 milyara ulaşması, çevresel sorunları dünyanın en önemli sorunları arasında ilk sıralara çıkarmıştır. Çevre kirliliklerinin en aza indirilebilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, sürdürülebilir yaşam ortamlarının oluşturulması, başka bir ifadeyle ekolojik kentleşmeye yönelik çalışmalar, yaşamsal önem taşımaya başlamıştır. Bu bağlamda yapılan bu araştırma, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına alternatif bir çözüm oluşturmaya çalışırken, eko-kent kriterlerine uygun olarak kalıcı yerleşim alanlarının nasıl oluşturulabileceğine yönelik öneriler ortaya koymaktadır.

Araştırmanın alanı, Ankara ilinin Polatlı ilçesinde bulunan Sarıoba mahallesinde yapımı tamamlanan ve 28.06.2018 tarihinde açılan mevsimlik tarım işçileri yerleşkesidir. Sarıoba yerleşkesinde inşa edilen yerleşke, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına kalıcı bir çözüm üretmeyi hedeflemektedir.

Araştırma, barınma sorununu kapsamaktadır. Araştırma kapsamında Sarıoba yerleşkesinde mevsimlik tarım işçilerinin barınmaları için yapılan yerler incelenmiş, yetkililerle ve muhtarla görüşmeler yapılmış, fotoğraflar çekilmiş ve planlar incelenmiştir.

3.2.1. Ankara İli Polatlı İlçesi

Polatlı ilçesi, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Sakarya bölümünde yer alan Ankara iline bağlı bir ilçedir. İlçede karasal iklim hakimdir. Yıllık ortalama yağış miktarı 344 mm, ortalama sıcaklık ise 11.6°C'dir. İlçe, alüvyal topraklı ve hafif engebeli bir platoda yer almaktadır. Bölgedeki yerleşimin tarihsel izleri Antik çağlara dayanmaktadır. İlçenin yakın çevresinin ticaret yollarının üstünde olması nedeniyle tarihsel süreçte önemini koruyan bir yerleşim alanı olmuştur. İlçenin Türkiye ve Ankara'ya göre konumu ile haritası Görsel 65'de görölmektedir.

Görsel 65. Ankara İli Polatlı İlçesi (Yasak ve Özdemir, 2017, s.289)

Polatlı ilçesi başkent Ankara'ya yakın olması ve sahip olduğu kara ve demiryolu ulaşımının uygun olması nedeniyle özellikle tarım ve tarıma dayalı sanayi gelişim göstermiştir. Ayrıca, Ankara şehriyle arasındaki ulaşım kolaylığı bu şehrin elde ettiği bir takım çekiciliklerin Polatlı'ya da yansıdığı söylenebilir. Tarım ve ulaşım fonksiyonunu ilçenin kurulmasında temel fonksiyon olarak kabul etmek mümkündür. Özellikle 1892'de inşa edilen Polatlı Tren Garı ve şehir merkezinden geçen Ankara-Eskişehir Karayolu ilçenin gelişimini hızlandırmıştır. Bu iki fonksiyonun yanında askeri ve sanayi fonksiyonu da gelişmede etkili olmuştur (Yasak ve Özdemir, 2017, s.287).

Polatlı ilçesinin ekonomisi tarih boyunca tarım ağırlıklı olmuştur. İlçe merkezinde kentsel ekonomik faaliyetlerin ve buna bağlı olarak sanayinin ve hizmet sektörünün gelişimi Ankara-İstanbul demiryolunun 1982 yılında Polatlı'dan geçmesi ile başlamıştır. Bugün Polatlı ilçesinin ekonomisi büyük ölçüde tarıma, giderek gerileme eğilimi gösteren hayvancılığa, sanayi faaliyetlerine, ticarete, memurluk ve işçiliğe dayanmaktadır (Polatlı Belediyesi, 2015, s.13).

İlçede 348.126 dekar sulu, 1.468.483 dekar susuz olmak üzere toplam 1.816.609 dekar tarım alanı bulunmaktadır. Yöre topraklarında en fazla üretilen buğday, arpa, şeker pancarı, kavun ve soğandır. Türkiye'nin önemli tahıl ambarlarından birini oluşturan Polatlı, aynı zamanda en aktif tahıl borsalarından birine de sahiptir. Bunun bir sonucu olarak Polatlı borsasında ilçede üretilen tahılın iki katı kadar bir tahıl alım satımı meydana gelmektedir. Polatlı borsası bir ihtisas borsası olarak sürekli gelişme göstermekte, yakın bir gelecekte kayıt üzerinden alım-satım yapmayı hedeflemektedir. Borsa tarafından bu çerçevede lisanslı depoculuk faaliyetleri yapılması yönünde yatırım çalışması sürdürülmektedir (Polatlı Belediyesi, 2015, s.13-14).

3.2.2. Sarıoba Mahallesi

Ayaş-Polatlı kara yolu üzerinde, Polatlı ilçesinin kuzeybatısında, Ankara Çayı yakınında olan mahalle, ilçe merkezine 39 km uzaklıktadır. Oltan Beldesi (Ayaş), Perli Çiftliği (Ayaş) Gençali, Karacaahmed, Dürmek (Mihalıccık), Müslüm, Oğuzlar, Karaahmed ve Güreş mahalleleri ile komşudur (Polatlı Kaymakamlığı, 2019). Sarıoba Mahallesi'nin uzaktan görünümü Görsel 66'da verilmiştir.

Görsel 66. Sarıoba Mahallesi (Polatlı Kaymakamlığı, 2019)

İlk çağlardan itibaren bir yerleşim yeri olan bölge, doğal ve kültürel zenginliklere sahiptir. Antik Roma Yolu ve Osmanlı dönemi kervan yolları üzerinde bulunan bölgede, Sarıobası ve Uludere höyükleri dışında Yanıkbükü, Kapanla, Küllüce, Höyük, Hamzalar, Karakaya ve Ardıçlı mevki yerleşmeleri bulunmaktadır. Ortabayır Deresi içinde “Kızlarini” mağarası olarak anılan Bizans dönemi manastır yerleşkesi, Ankara Deresi Hamam mevkiinde bulunan “Çingiraklı” mağarası kaya manastırı ve Friğ dönemi kaya yerleşkesi görülmeye değer yerlerdendir. Ankara Çayı’dan Çingiraklı mağarasına doğru kayaların kesilmesi ile merdivenli bir yol yapılmış ve halen bu antik yol durmaktadır.

Tarihsel süreçte Davut Paşa Vakfı arazisi olan bu bölgeyi Bolu Köroğlu yaylalarında bulunan Yörükler kiralarak kışlak olarak kullanır. Zaman içinde bu vakıf arazilerini işgal ederek yerleşirler. Mahallenin ileri gelen ailerinden Hatıpzadeler bölgede “ayan”lık yaparlar ve vergi tahsildarıdır. Daha sonra sonraki yıllarda Antalya yaylalarından, Beypazarı Dikmen Köyü’nden ve Karaşar Beldesi’nden aileler gelerek yerleşir. Mahallede Geneciler, Ayvaşıklar, Hacıhasanlar, Topallar, Yetimler, Ballılar, Hilmiler, Cerezler, Berberoğulları, Kethüdaoğulları ve Börekoğullarına mensup aileler yaşamaktadır.

Hayvancılık Geliştirme Kooperatifi bulunan yerleşmede mahallenin ve sığır et besiciliği yapılmaktadır. Sağlık Ocağı, çok amaçlı mahalle konağı, benzin istasyonu, bakkalı ve kahvehanesi olan yerleşmede kuru ve sulu tarım yapılır. Buğday, nohut, kimyon, mercimek, soğan, pancar ve ayçiçeği, domates, biber, fasulye, patlıcan ticari amaçla yetiştirilmekte ve pazarlanmaktadır.

Beypazarı’na bağlı olan mahalle, 1928 yılında Polatlı’ya bağlanır. 1975 yılında nüfusu 924, 2000 yılında 1048, 2016 yılında 661, 2019 yılında ise 651 kişiden oluşmaktadır.

3.2.3. Sarıoba Yerleşkesi

Mevsimlik tarım işçilerine yönelik yapılan yerleşke, Sarıoba mahallesinden 800m – 1 km arası uzaklıktadır. Sarıoba yerleşkesi projesinin tamamı 22 dönüm üzerine

kuruludur. Görsel 67 ve 68'de iki farklı açıdan yerleşkenin bugünkü durumu verilmiştir.

Görsel 67. Sarıoba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Önden Görünüm
(Araştırmacı tarafından tanıtım videosundan alınmıştır)

Görsel 68. Sarıoba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Yandan Görünüm
(Araştırmacı tarafından tanıtım videosundan alınmıştır)

Mevsimlik tarım işçileri genel olarak Doğu ve Güneydoğu illerinden bölgeye gelmektedir. Polatlı ilçesine her yıl 10 binin üzerinde mevsimlik tarım işçisi gelmekte, bu kişilerin barınmaları önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu sorunu gidermek üzere

oluşturulan Sarıoba Yerleşkesi, 2010 yılında başlatılan METİP kapsamında inşa edilen bir adırkent projesidir. adırkentler, tarım işçileri ve ailelerinin barınma ve sosyal ihtiyaçlarının giderilebilmesi için yaşam çadırı, banyo-tuvalet, mutfak ve sosyal tesis gibi alanlardan oluşturulmaktadır.

Sarıoba mahallesinde bulunan yerleşke, adırkentler için bir pilot yerleşke olarak tasarlanmıştır. Sarıoba yerleşkesine yönelik 2009 yılında Polatlı Kaymakamlığı tarafından projelendirmeyle ilgili çalışmalar yapılmış, daha sonra METİP projesine entegre edilmiştir. Kurulan adırkent 320 çadırdan oluşmakta ve 2500 kişinin barınmasına olanak sağlamaktadır. adırkentın su, elektrik ve kanalizasyon gibi altyapı çalışmaları 2010'da tamamlanmış, 2011 yılından itibaren yaşam çadırlarının, sosyal çadırın ve diğer alanların yapımına başlanmıştır.

Bölgede özellikle soğan tarımı yoğun bir şekilde yapılmakta olduğu için, bazı dönemlerde mevsimlik işçilerin yoğunlaştığı belirtilmektedir. Ağustos ayı ile başlayan dönem içerisinde 7.000 civarında bir işçi girişinin olduğundan bahsedilmektedir. Dolayısıyla yapılan yerleşke bütün mevsimlik tarım işçilerinin ihtiyaçları karşılayamayacak olsa bile ciddi bir oranda işçi ve ailesinin barınma sorunlarını gidermektedir. Bölgede genel olarak mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını giderebilmek üzere farklı noktalara da adırkentler kurulması planlanmaktadır (etin, 2011).

adırkentte kullanılan çadırlar her mevsime dayanıklı olabilmesi için üç katlı brandadan oluşmaktadır. -20 ile +70 derecede barınma koşullarına sahip çadırlarda en dışta dış branda, en ite astar ve arada yalıtım malzemesi bulunmaktadır. Kullanılan branda malzemesi yanmaz ve su geçirmez özelliklere sahiptir. Her bir çadır, 30 m²'lik yaşam alanına sahiptir.

Yerleşkede sosyal tesis alanı 700 metrekaredir. Sosyal tesisin genel giriş, sağlık birimi giriş ve kreş giriş olmak üzere üç girişi bulunmaktadır. Sosyal tesis girişinden abdesthaneye ve mescide, genel kullanım amaçlı salona, mutfağa ve tuvaletlere geçilmektedir. Kreş bölümü iki sınıf, öğretmenler odası, mutfak, depo, temizlik odası ve tuvaletlerden oluşmaktadır. Sağlık biriminde doktor odası, muayene odası, bakım odası ve tuvaletler bulunmaktadır (Görsel 69).

Görsel 69. Sarıoba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Sosyal Tesis Planı (Araştırmacı tarafından tanıtım videosundan alınmıştır)

3.3. Bulgular

Bu bölümde yarı yapılandırılmış görüşme soruları ayrı ayrı ele alınmış, görüşme yapılan kişilerden alınan bilgilerden ulaşılan bulgularla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Yapılan görüşmelerden hareketle ulaşılmak istenilen hedef, var olan durumun değerlendirilmesi, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına yönelik olarak geçmişte yaşananlar ile var olan durumun karşılaştırılabilmesi, bundan sonra yapılabileceklere ilişkin bir görüş oluşturulabilmesidir.

METİP projelerinde yetkin görevlerde bulunan Makine Müh. Abdullah Bey, yerleşim alanı olarak Sarıoba'nın seçilme nedeninin bu bölgede soğan tarımının elverişli olduğu arazinin daha geniş olması olarak açıklamaktadır. Bundan dolayı mevsimlik tarım işçileri çoğunlukla Sarıoba'ya gelmektedir. Proje de bu işçilerin toplulaştırılması için planlanmıştır. Projede 200 yerleşkelik bir yerleşim alanı planı çizilmiş ve projelendirilmiştir. Proje kapsamında çadır alanlarının beton zemin üzerine olması, tuvaletlerinin, duşların kapalı alan içerisinde hijyenik bir ortamda sağlıklı bir ortamda olması, mutfağının olması, mutfağında ve banyosunda sıcak suyun olması, altyapının yapılması, yolların asfaltlanması, kaldırımlarının olması, çocuk alanlarının olması, sosyal tesiste de yine kreşinin, eğitim alanının, sağlık ocağının olması, çok amaçlı toplantı odasının olması, mescidin olması planlanmıştır. Sarıoba projesi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından örnek proje olarak seçilmiştir.

3.3.1. Bölgeye Gelen Mevsimlik Tarım İşçilerinin Demografik Yapısı

Bölgeye gelen mevsimlik tarım işçilerinin demografik yapısını belirlemek üzere görüşme yapılan kişilerden alınan bilgiler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Ziraat Müh. Celal Bey, Sarıoba yerleşkesinde toplam 200 konut bulunduğunu ve konutların çavuşlara zimmetlendiğini belirterek bölgeye her isteyenin dilediği gibi gelemediğini, işçi çavuşlarının ön seçim yaptıklarını ifade etmektedir. Bölgeye gelen mevsimlik tarım işçi sayısına yönelik olarak Ziraat Müh. Celal Bey, 2018 yılında 120-130 arası hane kullanacak kadar mevsimlik tarım işçisi geldiğini belirtmektedir. Ortalama çocuk sayısını aile başına 4 olarak kabul etmektedir. Bu durumda 2018 yılı için aile birey sayısını ortalama 6 almak ve 720-780 arası işçi ve ailesinin bölgeye geldiğini hesaplamak mümkündür.

Ziraat Müh. Celal Bey tarafından belirtilen işçi ve aile sayısı, Sarıoba Yerleşkesine yönelik bir sayıdır. Bölgeye yönelik olarak Makine Müh. Abdullah Bey, 2018 yılında ortalama 4 bin ile 5 bin arası mevsimlik tarım işçisinin geldiğini belirtmektedir. Makine Müh. Abdullah Bey'in genel olarak METİP projelerinde görev yaptığı düşünüldüğünde, bölgeyi geniş kapsamlı ele aldığı söylenebilir. İnşaat teknikeri

olarak görev yapan İnşaat Tek. Vahit Bey'e göre mevsimlik tarım işçilerinin sayısı ortalama 1000 kişidir. Bunu çalışan sayısı olarak ifade eden İnşaat Tek. Vahit Bey, aile başına ortalama 4-5 çocuk olduğunu belirtmektedir. Bu durumda Makine Müh. Abdullah Bey tarafından belirtilen sayıya yakın bir nüfus ortaya çıkmakta, işçiler ve ailelerinin toplam sayısı 4000 – 5000 civarında olmaktadır. Bölgenin eski muhtarı olan Cevdet Bey halen bölgede yaklaşık 400 işçinin olduğu, çavuşluk yapan Tahsin Bey ise 500 civarında işçi bulunduğunu ifade etmektedir.

Görüşme yapılan bütün kişiler, mevsimlik tarım işçisi ailelerinin çocuk sayısını ortalama 4-5 olarak belirtmektedirler. Bu da ailelerin ortalama 6-7 kişiden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Makine Müh. Abdullah Bey ve Eski Muhtar Cevdet Bey, bazı ailelerin 7 çocuğa kadar çıktığını ifade etmektedirler. Sonuç olarak her bir mevsimlik tarım işçisinin eşi ve çocuklarıyla birlikte ortalama 6 kişiden oluştuğu söylenebilir.

Çavuş Tahsin Bey, mevsimlik tarım işçilerinin yaklaşık olarak yarısının kadın olduğunu ve bunların da %90 oranında tarlalarda çalıştığını, ailelerde 10 yaş üstü çocukların da işçi olarak çalıştırıldığını, çocuklar içerisinde okula gidenlerin %10 civarında olduğunu belirtmektedir. Çavuş Tahsin Bey sürekli aileler ile iç içe olduğu için yaptığı gözlemlerin ve ifadelerin aile içi durumu doğru bir şekilde ortaya koyduğu düşünülmektedir. Mevsimlik tarım işçileri düşük gelir seviyesinde oldukları için, aile bireylerinden neredeyse tamamının çalışması gerekmekte, bu da eğitim çağındaki çocuklar için ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

Mevsimlik tarım işçilerinin demografik bilgilerine yönelik olarak en açık bilgi Ziraat Müh. Celal Bey'den alınmıştır. Sarıoba Yerleşkesinin müdürlüğünü yapan Ziraat Müh. Celal Bey, demografik olarak aşağıdaki bilgileri vermiştir:

“Bir önceki yıl 50-51 hane mevsimlik tarım işçisi gelmiştir. Bu da yaklaşık 300-320 kişi yapmaktadır. Bu kişilerden 90'ı erkek, 90'ı kadındır. 0-4 yaş grubunda 50 çocuk, 4-6 yaş grubunda 20-25 çocuk, 6-10 yaş grubunda 50 çocuk, 11-15 yaş grubunda da yaklaşık 50 çocuk bulunmaktadır. 0-4 yaş grubuna düzenli aşı yapılmakta, 4-6 yaş grubundakiler kreşe gönderilmekte, 7 ve üstündeki öğrenciler ise 15 km. uzaklıktaki Şabanözü ilkokul ve ortaokuluna gitmektedir. Tarlalarda genellikle erkekler çalışmakta, kadınların büyük

bir kısmı çocuklarla ilgilenmektedir. Bakanlık tarafından ailelere hijyen eğitimleri verilmektedir. Ayrıca kadınlara doğum kontrolü gibi eğitimler düzenlenmektedir.”

Ziraat Müh. Celal Bey ile Çavuş Tahsin Bey arasında kadınların çalışma durumuna yönelik farklı durumlar ortaya konulmuştur. Ziraat Müh. Celal Bey kadınların genelde evde (barınma ortamında) çocuklarla ilgilendiğini ve tarlalarda çalışmadıklarını belirtmekte, Çavuş Tahsin Bey ise kadınların yaklaşık %90 gibi çok büyük bir oranda çalıştığını ifade etmektedir. Görevleri itibarı ile Ziraat Müh. Celal Bey’in sadece Sarıoba Yerleşkesini baz aldığı, Çavuş Tahsin Bey’in ise çavuş olarak farklı bölgelerdeki mevsimlik tarım işçilerini düşünerek gözlemlerini aktardığı düşünülmektedir. Makine Müh. Abdullah Bey ise bunların dışında, bazı işçilerin iki hanımı olduğundan bahsetmektedir.

Ziraat Müh. Celal Bey bölgenin tarımsal alanlarında özellikle soğan ve pancarın yoğun ağırlıklı olduğunu belirtmekte, soğan ekimlerinin Şubat ayında yapıldığını, çapalamanın Mayıs ayında başladığını, Temmuz ortasından itibaren işçi ihtiyacının arttığını, soğan tarımında işçi ihtiyacının esas olarak hasat zamanında ortaya çıktığını, tarımsal sezonunun ise Kasım ayı ortalarında bittiğini ifade etmektedir.

Eski Muhtar Cevdet Bey, mevsimlik tarım işçilerinin genel olarak dönüm hesabı çalıştıklarını, bundan dolayı aile bireylerinden çalışabilecek herkesin iş yaptığını ve yevmiesini aldığını belirtmektedir. Makine Müh. Abdullah Bey bu duruma yönelik olmak üzere suç olmasına karşılık 10 yaşındaki çocukların da işçi olarak çalıştıklarını söylemektedir. Günlük yevmiye ile ilgili olarak aşağıdaki bilgileri vermektedir:

“10 yaşındaki çocuklara günlük 25-30 lira yevmiye verilmesidir. 15 yaşındakilere 40-45 lira, daha üstündeki yetişkinlere ise 50-55 lira yevmiye ödenmektedir. Kişi başı 5 lirasını çavuşlar almaktadır. Ailede anne, baba ve 15 yaşında iki çocuk çalıştığında günlük yevmiyeleri $110+90=200$ lirayı bulmakta, bunun 20 lirası çavuşa verilmektedir. Çavuşlar, mevsimlik tarım işçilerini bulan ve getiren kişilerdir. Ortalama 20-30 aileye bir çavuş bakmaktadır.”

3.3.2. İşçilerin Sarıoba Yerleşkesinden Önceki ve Bugünkü Barınma Durumları

Bu başlık altında mevsimlik tarım işçilerinin Sarıoba Yerleşkesi kurulmadan önceki barınma durumları ile yerleşke kurulduktan sonraki barınma durumlarını incelenmektedir. Böylece mevsimlik tarım işçilerinin önceki durumları hakkında bilgi almak, Sarıoba yerleşkesi ile sunulan olanaklar kapsamında bugünkü durumu değerlendirmek, geçmiş ile bugünü karşılaştırabilmek amaçlanmıştır.

Ziraat Müh. Celal Bey, geçmişteki duruma yönelik yaptığı değerlendirme yerleşkenin yapılmasından önceki dönemlerde mevsimlik tarım işçilerinin çadırlarda barındığını, bu çadırların çoğunlukla sağlıksız ve eski olduğunu, çadırların kurulacağı yerin köylüler tarafından ayarlandığını, su ve elektrik olan yerlere kurulduklarını, çok az bir kısmının sezon sonu ile sezon başı arasında konut kiraladıklarını belirtmektedir. Makine Müh. Abdullah Bey'in geçmiş durumla ilgili yaptığı açıklama özet olarak geçmiş yıllarda mevsimlik tarım işçilerinin sağlıksız ortamlarda barındıklarını, denetimsizlik ve kontrolsüzlük nedeniyle yerel halkla çatışmalar ve hırsızlıklar yaşandığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Geçmişteki duruma yönelik Makine Müh. Abdullah Bey tarafından yapılan açıklama, geçmiş durumu özetlemesi açısından önemli görülmüş ve aynen alınmıştır.

"Neden 2010 Genelgesi yani mevsimlik tarım işçilerinin sosyal hayatlarının iyileştirilmesi projesine ihtiyaç duyulmuş. Bu gelen tarım işçileri her biri bir tarlanın başında veya bir öbek öbek kendilerinin bulduğu boş arazilere kendi iptidai çadırlarıyla ağaçtan ve terhizden, bezden üretilmiş çadırlarda, tuvaletsiz çadırlarda, elektrik yok, su yok ve çok iptidai bir şekilde yaşıyorlardı. Ve birbirlerinden ayırdı. Buralara devletin herhangi bir imkânları gitmiyordu. Gebelere, çocukların aşılarını bakan yoktu. Bu nedenle tarla sahipleri ile işçiler arasında tarla başlarına yerleşmeleri, başkalarının tarlasına yerleşmeleri veya köyün yakınında yerleşip O köyden çatışmalar yaşanmıştı. Ne yapmıştı? Köyün yakınına yerleşen çadırında olan ya köyün birileriyle sataşmışlar veya Köyün bahçesindeki bir takım şeyi çalıyor veya ağaçlarını kırıyor odun yakmak için gibi çatışmalar olmuştu. Bundan dolayı şikâyetler veya köy tarafından serzenişler olmuştur. Tabii ki devlet bu konuya el atmak gereği duymuş. Bundan dolayı cinayetler olmuş veya ne bileyim ben. Bir de şu vardı; bu tarım işçilerinin seyahatleri gelişi güzel seyahat yapıyordu. Kamyonun üzerinden ne bileyim. Bunlar denetimsizdi. Bunları denetim altına almak için toplulaştırma yapmış. Yani gerekçesi. Biraz önce saydığım gerekçelerden dolayı Bunların bir arada toplulaştırılarak sosyal hayatlarını iyileştirme ile

birlikte güvenlik, eğitim, sağlık açısında bunlara yardım etmek bunların ihtiyaçlarını karşılamak anlamında toplulaştırılmış.”

Geçmişteki duruma yönelik olarak İnşaat Tek. Vahit Bey, Eski Muhtar Cevdet Bey ve Çavuş Tahsin Bey de aynı doğrultuda bilgi vermişlerdir. Bu kişiler de geçmişte derme çatma barınakların olduğunu, çadırların toprak üzerine kurulduğunu, su ve elektrik bulunmadığını, suyun tankerlerle getirilip dağıtıldığını, su dağıtımında kadınların su alma kavgası ettiklerini, elektrik ihtiyacının jeneratörlerle giderilmeye çalışıldığını belirtmişlerdir.

Geçmişteki barınma durumuna yönelik genel bir değerlendirme yapıldığında, mevsimlik tarım işçilerinin genel barınma alanlarının (Bakınız Görsel 30-31, Görsel 38-47) çok sağlıksız olduğu, hijyen koşulları bir tarafa yaşamak için temel gereksinimleri bile karşılamadığı, toprak zeminlerin yağmurlarla birlikte çamura dönüştüğü, tuvalet ihtiyaçlarının kötü ortamlarda giderildiği görülmektedir.

Sarıoba Yerleşkesi ve bu günkü durum Eski Muhtar Cevdet Bey tarafından “Şu anki haliyle bir şehir denebilecek kadar güzel oldu” ifadesiyle oldukça iyi bir şekilde açıklanmaktadır. Benzer bir açıklama Çavuş Tahsin Bey’den “Ancak çadırlar da çok güzel. Her yer beton. Mutfağı, banyosu, tuvaleti var ve fayanslı. Önceleri tuvalet ihtiyacı için bir kuyu kazılır bezle kapatılırdı. Şimdi altyapısı gayet güzel. Şimdiki yerleşke işçiler için on numara bir yerleşke olmuştur. 4+1 dairede oturur gibi bir haldeyiz” şeklinde gelmiştir. Cevdet Bey’in eski muhtar, Tahsin Bey’in ise çavuş olduğu göz önüne alındığında, yapılan yerleşkenin beklentilerin üstünde olduğu gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Bu aşamada Sarıoba yerleşkesinden önceki durumu ve yerleşkenin şimdiki durumu ile ilgili görseller, değişimin daha açık bir şekilde görülmesini sağlayacaktır. Görsel 70’de Sarıoba yerleşkesinden önceki çadırların farklı açılardan görünümü verilmiştir.

Görsel 70. Sarıoba Yerleşkesinin İnşasından Önce Bölgede Kurulan Mevsimlik Tarım İşçisi Çadırları

Görsel 70’de görüldüğü gibi çadırlar açık bir alanda, toprak zemin üzerinde kuruludur. Yerleşim yeri olarak belirlenen alanın yakınlarında su bulunmadığı, bundan dolayı taşıma su ile ihtiyaçların giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Tuvalet ve banyo gibi ihtiyaçlar için çadırların dışında derme çatma yerler bulunmaktadır. Özet olarak Sarıoba yerleşkesi kurulmadan önce, bölgeye gelem mevsimlik tarım işçilerinin barınma ortamları, temel ihtiyaçları gidermekten oldukça uzak görülmektedir.

Sarıoba Yerleşkesi kurulduktan sonra mevsimlik tarım işçilerinin barınmalarına yönelik olarak Görsel 71’deki ortam oluşturulmuştur.

Görsel 71. Sarıoba Yerleşkesinin Genel Görünümü (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından çekilen tanıtım videosundan alınmıştır)

Ziraat Müh. Celal Bey Sarıoba yerleşkesinde 200 çadır bulunduğunu, ortalama 5 kişilik ailenin barındığı varsayımıyla 1000'e yakın bir kapasitenin olduğunu ifade etmiştir. Barınma alanlarının çadır olarak kurulmasının nedenini ise alanın mera olmasından kaynaklandığı şeklinde açıklamıştır. İkinci bir neden olarak ise mevsimlik tarım işçilerine yaz aylarında ihtiyaç olduğu, bundan dolayı dört mevsim kullanılabilir alanlar yapmanın gereksiz olduğu belirtilmiştir. Yerleşkedeki her çadır için 100'er metrekare alan ayrılmış, çadır dışında mutfak, banyo ve tuvaletin bulunduğu betonarme bölümler yapılmıştır (Bölüm 4.5.1'de mevcut durum değerlendirmesi başlığı altında çadırlar ve bu bölümlerin resimleri görülebilir). İnşaat Tek. Vahit Bey yerleşkenin sağlıklı bir yaşam alanı oluşturduğunu, eski durumla kıyas yapılamayacağını ifade etmektedir. Eski Muhtar Cevdet Bey'e göre yerleşke, mevsimlik tarım işçilerinin ihtiyaçlarını yeterince karşılamaktadır. Çavuş Tahsin Bey ise bunlara ek olarak çadırlarda elektrik olduğu için ailelerin çamaşır makinesi, buzdolabı gibi elektrikli ev aletlerini artık rahat bir şekilde kullanabildiklerini, 7/24 banyo yapılabildiğini, bunların çok güzel şeyler olduğunu belirtmektedir.

Bugünkü durumu açıklarken Ziraat Müh. Celal Bey tarafından yerleşkede mevsimlik tarım işçi ve ailelerinin sosyal ihtiyaçlarını gidermek üzere içerisinde genel amaçlı salon, mescit, sağlık ocağı ve kreş bulunan bir sosyal tesis bulunduğu ifade edilmiştir. Sosyal tesiste yaklaşık 30'ar kişilik 2 odalı kreş ve sağlık ocağı bulunmaktadır. Sağlık ocağına haftada bir gün doktor gelmektedir. Hemşire ise bir gün yerleşkede, diğer gün sağlık evinde görev yapmaktadır.

Yerleşkenin bugünkü durumuna yönelik olarak Ziraat Müh. Celal Bey çöplerin düzenli olarak toplandığını belirtmektedir. Ancak sahada yapılan incelemede çöp yığınlarının olduğu görülmüş, çöp toplama ile ilgili sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir (Bakınız Görsel 92).

Var olan durumun değerlendirilmesine ve sürece yönelik en detaylı açıklamalar Makine Müh. Abdullah Bey tarafından yapılmış, bu nedenle en son Makine Müh. Abdullah Bey'e yer verilmiştir. Makine Müh. Abdullah Bey öncelikle mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarının giderilmesi üzerine yapılacak projelerde, barınma alanının seçimine yönelik değerlendirmeler yapmıştır. Bu değerlendirmeler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

- Mevsimlik tarım işçileri bölgelerde birbirinden farklı uzaklıklarda tarlalarda çalışmaktadır. Her tarlanın başına bir yerleşim yeri kurma olanağı yoktur. Ayrıca bu türlü bir durum denetlemeyi zorlaştıracak gibi her birine ayrı ayrı barınma ve sosyal yaşamı güzelleştirme olanağını ortadan kaldırmaktadır. Bundan dolayı mevsimlik tarım işçilerinin toplulaştırılarak belirli bölgelerde barınmalarını sağlamak temel amaçtır. Belirlenecek yerler, çalışma yerlerine ortak mesafede seçilmelidir.
- Barınma yeri olarak seçilen yerin ulaşım için yola yakın olması, ancak yol kenarı veya dere kenarı gibi bir yer olmaması, yerin selden ve su baskınlarından etkilenmemesi gereklidir.
- Seçilen yerler işçilerin temel ihtiyaçlarını giderebilecekleri alışveriş yerlerine uzak olmamalıdır.
- Barınma yerlerinde yol, su ve elektrik olmalıdır.

Makine Müh. Abdullah Bey, mevsimlik tarım işçileri projesinin işçilerinin sosyal hayatlarının iyileştirilmesi projesi olduğunu belirtmektedir. Projenin ana konusu işçilerin sosyal hayatı, barınma, çalışma ortamı, sağlık, eğitim ve ulaşım sorunlarına kalıcı çözümler üretmektir:

“Mevsimlik tarım işçilerinin toplulaştırılması projesinde ilk etapta 2010 genelgesinden sonra bu şekilde bir plan yani benim ilk söylediğim plan yapılmış ama bu planda da çadırların yerleşkelerin kurulmasında tekrar tekrar getirmesinde bir sıkıntı olmuş. Ne yapmış? Bunlar göz önüne alınarak benim son projem. Bu projeyi tabii detaylı anlatmadım sana. Çok detayları var. Bir giriş kapısı var. Giriş kapısında bir bekçi kulübesi var. Buranın bir güvenlik, şeyler var yöneticisi var. Buradaki suların, elektriklerin, su saatlerin, elektrikler nasıl veriliyor, sular belli bir kotayla, belli bir kartla sular veriliyor. Bunları devlet karşılıyor Ama bunun belli bir kısmını, bunu geçen, bunu israf eden, bunu suiistimal edenlerin de kendi karşılımları gerekiyor. Bunlar tespit edildi. Bunlar da anlatacağım size. Bunların etrafına bir tel örgü ile çevrildi ki buranın buradaki harap edilmesin, bozulmasın diye çadırlar sökülecek, çadırlar kırılmayacak, çadırlar kişilere zimmetle teslim edilecek bu çadırları yırtmadan, bozmadan tahliye edecekler. Geri geldiğinde aynı tarzda yerleşilecek. Yerleşkelerdeki, tuvaletlerdeki musluklar, şunlar bunların kontrol altına alınacak. Bu nedenle burası bir muhafaza altına alınıyor. Çok güzel bir yerleşke oluyor.”

Makine Müh. Abdullah Bey, proje kapsamında yol ve içme suyu altyapılarının yapıldığını, kişi sayılarına bağlı olmak üzere 50-100-200 çadırlık yerleşim alanlarının yapıldığını belirtmektedir. Çadırlar 5 x 6 = 30 metrekare alana sahip olup omuz yüksekliği 1.70 m. olarak ayarlanmıştır. Çadırlarda galvanizli borular kullanılmış, üstleri branda ile örtülmüştür. Çadır önünde 90 veya 80 x 2 m. yükseklikte kapı ve 2 adet pencere bulunmaktadır. Pencere tüllü ve toplanabilir tarzda kapaklı yapılmıştır. Çadırların arkasında da bir pencere bulunmaktadır. Planlamada çadırların ortadan ikiye bölünüp yaşam alanı ve oturma alanı gibi bir planlama yapılmıştır. Çadırların yapımında naylon brandalar kullanılmıştır. Bu brandalar alev yürümez özelliğe sahip kalın brandalardır. Brandaların içinde alüminyum folyolu izolasyon malzemesi bulunmakta, böylece sıcaklığın ve soğukluğun içeriye etkilememesi sağlanmaktadır. Altında da astar bulunmaktadır. Çadırların önüne banyo ve tuvalet yapılmıştır. Bu alanlar da ortadan bölmeli tasarlanmış, bir bölüme tuvalet taşı, diğer bölüme duş teknesi yerleştirilmiştir. Atık su gideri toplama

çukuruna, kanalizasyon şeklindeki rögara gelmektedir. Her çadıra tuvalet ve banyo yapılarak işçilerin mahremiyetine önem verilmiştir.

Makine Müh. Abdullah Bey, her yol kenarına belirli aralıklarla elektrik direkleri konularak aydınlatma sağlandığını, bu direklerden çadırlara elektrik hattı çekildiğini, bir ampul, priz ve sigorta kutusu konulduğunu belirtmektedir. Makine Müh. Abdullah Bey, mutfakların çadır içerisinde olacak şekilde tasarlandığını belirtmektedir. Sarıoba mahallesinde mutfaklar çadır dışında bulunmaktadır. Proje kapsamında 6x8 m. ebadında sosyal veya eğitim amaçlı kullanılacak çadırlar tasarlanmıştır. Yerleşim alanlarına çocuk sayısına bağlı olarak bir veya iki tane okul çadırı konulmuştur.

Makine Müh. Abdullah Bey bu noktada önemli bir konuya temas etmiştir. Proje kapsamında yapılan çadırların 2-3 sene içerisinde işçiler tarafından söküldüğünü, tuvalet taşlarının kırıldığını, muslukların çalındığını belirtmiştir. Sezon sonunda memleketlerine dönen işçiler, sezon boyunca kaldıkları çadırları söküp götürmektedir. Geri geldiklerinde bu çadırları tekrar kuramadıkları için tahtadan, bezden veya kilimden yapılmış kendi çadırlarını kurmaktadır. Bu çadırlar asosyal çadırlardır. Normal çadırlar da 2-3 kurulmadan sonra kırılıp deforme olmuşlardır. Bu yöntemin yürümediği görülmüştür. 2017 yılında Başbakanlık tarafından mevsimlik tarım işçilerinin sosyal hayatlarının iyileştirilmesine yönelik yeni bir proje geliştirilmiş ve genelge olarak yayınlanmıştır. Proje Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı denetiminde olup Valilikler tarafından yürütülecektir. Makine Müh. Abdullah Bey bu projede de koordinatör olarak atanmıştır. Önceki çalışmalardan elde edilen deneyimle dezavantajlar belirlenmiştir.

Makine Müh. Abdullah Bey Sarıoba'da önceden yapılan çadır yerlerinin deforme olduğunu, yolların tahrip edildiğini, elektrik direklerinin kullanılamaz durumda olduğunu, hiçbir çadırın kalmadığını tespit ettikten sonra bu bölgede mevsimlik tarım işçilerine yönelik insani şartlarda yaşayabilmeyi sağlayacak sosyal konut yapmaya karar verildiğini belirtmektedir. Yerleşkede toplantı yapılabilecek, çocukların eğitim alabilecekleri bir bina yapılmasına, buranın taziye evi, mescit gibi bir sosyal konut olmasına karar verilmiştir. Ayrıca yerleşkede kreş, çocuk oyun alanı, sağlık ocağı gibi sosyal donatıların da olması planlanmıştır. Böylece 200 çadırlık/konutluk bir

plan yapılmıştır. Bu plan, ortadan bir yolu olan, sağlı sollu yollarla ayrılmış, 100 metre karelik, çamurdan korunaklı, beton zemin üzerine yerleştirilen çadırları kapsamaktadır. Çadırlar arasına 1.20 – 1.40 m. yükseklikte tuğla duvarlar örülerek mahremiyet sağlanmıştır. Çadırlar 5x6 m. ebadında olup beton zemine yerleştirilmiştir. Çadırlarda bir bölme bulunmakta, böylece ebeveyn yatağıyla çocuk yatakları ayrılmaktadır. Çadırlar 5 kişi kapasitelidir. Mutfak, tuvalet ve banyo çadır dışındadır.

Bina kapılarında PVC kullanılmıştır. Banyo içerisine elektrikli şofben konularak sıcak su sağlanmıştır. Çadırların kapıları, mahremiyeti sağlamak için diğer çadırdakileri görmeyecek şekilde ayarlanmıştır. Yerleşim alanındaki yol 7 metre genişliğindedir. Bu yol üzerine gerektiğinde araç parkı yapılabilen, diğer araçların geçişine engel teşkil etmemektedir. Yol kenarlarına elektrik direkleri kurularak genel aydınlatma sağlanmaktadır. Elektrik yeraltından geçmektedir. Çadırlara bu direklerden elektrik dağıtımı yapılmaktadır. Kanalizasyon hattına bağlantılı rögar kapakları bulunmaktadır.

Tasarlanan ortamda 100 metre karelik alana çadırın, mutfağın ve lavabonun yerleştirilmesi öngörülmüştür. Mutfaklar, işçi ailelerinin rahat kullanımı için açık mutfak olarak tasarlanmıştır ve içerisinde musluk, evye gibi temel araçları barındırmaktadır. Ayrıca genel kullanıma açık bir tandır da yapılmıştır.

3.3.3. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Ortamlarının Sağlaması Gereken Asgari Şartlar

Bu bölümde görüşme yapılan kişilerin mevsimlik tarım işçilerinin barınmalarına yönelik sağlanması gereken koşullar hakkındaki düşünceleri ve yeni yerleşkenin planına ilişkin gözlemleri anlatılacaktır.

Ziraat Müh. Celal Bey, mevsimlik tarım işçilerinin barınmalarına yönelik yapılacak projelerde çocukların eğitimine yönelik bir planlamanın da yapılması gerektiğini belirtmekte, Sarıoba Yerleşkesindeki en büyük eksikliğin okul çağındaki çocuklar için bir okul olmaması olarak ifade etmektedir. Ziraat Müh. Celal Bey'e göre tarım işçilerinin temel gereksinimleri elektrik ve su olup yerleşkenin yapılmasıyla bu

konuda sıkıntılar giderilmiştir. İşçilerden yerleşke ile ilgili bir sıkıntının veya şikayetin gelmediğini belirten Ziraat Müh. Celal Bey, günlük ihtiyaçların giderilebilmesine yönelik kamyonetlerle satıcıların yerleşkeye geldiğini, işçilerin alışverişlerini genellikle bu kamyonetlerden yaptıklarını belirtmektedir. Acil ihtiyaçların giderilebilmesi için işçiler yakınlardaki yerleşim yerlerini kullanmaktadır. Ziraat Müh. Celal Bey bu soru kapsamında farklı bir noktaya parmak basmaktadır:

“İşçiler çalışmaya 06:00 – 06:30 gibi başlamaktadır. Dönüşleri ise en erken 18:00’da olmaktadır. Ancak hasat zamanlarında iş yoğunluğundan dolayı dönüş saati gecikmektedir. Ayrıca çuval başına para aldıkları için iş bitinceye kadar işçiler çalışmaktadır. Bu çalışma saat 22:00’ye kadar sürebilmektedir. Bundan dolayı işçiler açısından konutların güzelliği, mükemmelliği gibi bir şeyin önemi yoktur.”

Ziraat Müh. Celal Bey, işçilerin öncelikli olarak daha fazla para kazanmaya odaklandıklarını, çuval başına para alanların daha fazla çuval taşımak için gece geç saatlere kadar çalıştıklarını, barınma koşullarının bu kişiler için ikinci planda kaldığını, konutların güzelliklerinin ve mükemmelliklerinin onlar açısından çok önemli olmadığını söylemektedir. Bu düşünce, Yerleşke Müdürü olarak görev yapan bir kişiden gelmesi açısından önemli bulunmuştur. Ayrıca bu düşünceye göre mevsimlik tarım işçilerinin barınmaları için asgari şartlar yatacak yer, elektrik ve sudan oluşmakta, işçilerin günlük çalışma süreleri çok uzun olduğu için daha fazlasına gerek bulunmamaktadır. Makine Müh. Abdullah Bey, METİP projelerinde yer aldığı için konuya daha geniş bir perspektiften yaklaşabilmektedir. Makine Müh. Abdullah Bey’e göre barınma yerlerinin asgari koşulları arasında aşağıdakiler mutlaka olmalıdır:

- Barınma yerlerinin çalışma yerlerine ortak uzaklıkta olması sağlanmalıdır.
- Barınma yerlerinin yola ve alışveriş yapılacak yerlere çok uzak olmaması sağlanmalıdır.
- Barınma yerlerinin su baskınlarından etkilenmemesi için dere kenarında olmaması sağlanmalıdır.
- Barınma yerlerinde yol, su ve elektrik olmalıdır.

İnşaat Tek. Vahit Bey’in bu konudaki yaklaşımı Ziraat Müh. Celal Bey’den farklı, Makine Müh. Abdullah Bey’e yakındır. İnşaat Tek. Vahit Bey mevsimlik tarım

işçilerinin barınmaları için asgari şartlar olarak temiz içme suyu, tuvalet, banyo ve mutfak içeren konutların olmasını, konutlarda mutlaka elektrik bulunmasını, çocuklar için de oyun alanları ve parkların yapılmasını belirtmektedir. İnşaat Tek. Vahit Bey'in belirttikleri içerisinde çocuklar için yapılması gerekenlerin asgari şartlar arasında sayılması, çocuklara yönelik sosyal hizmetler açısından önemli görülmüştür. Eski Muhtar Cevdet Bey'e göre var olan yerleşke gerekli olan her şeyi içermekte, çadırlarda mutfak, banyo ve tuvaletler bulunmakta, işçiler de çadırlarda yaşamaktan mutlu olmaktadır.

Çavuş Tahsin Bey bu soru kapsamında konuya eleştirel bir yaklaşım sergilemiştir. Çavuş olan ve aynı zamanda tarlalarda işçilik de yapan Çavuş Tahsin Bey, asgari şartlar yerine yerleşkedeki eksiklikleri aşağıdaki şekilde vurgulamaktadır.

- Yeni yerleşkede düzen ve sistem tam oturmamış durumda. Bir aydır işçiler geldiği halde görevli kimsenin olmaması önemli bir sorun.
- Çadırlarda su bitiyor, ancak suyu verecek kimse bulunamıyor. Görevli haftada bir gün geliyor. Bir gün sonra elektriği veya suyu biten bir hafta boyunca görevlinin gelmesini bekliyor.
- Yerleşkede en az 2 sürekli görevlinin bulunması gerekiyor. Biri bilgisayar başında su ve elektrik yükleme işini yapmalı.
- Arıza durumlarında müdahalenin hemen yapılması gerekiyor.

Yapılan açıklamalar doğrultusunda mevsimlik tarım işçileri için yapılacak barınma yerlerinden beklenen asgari şartlar içerisinde altyapının (elektrik, su, kanalizasyon vb.) olması, barınma yerlerinin çalışma alanlarına, yola ve alışveriş yapılacak yerlere yakın olması, su baskını olabilecek yerlere kurulmaması öncelikli olarak gelmektedir. Bunlar dışında işçilerin ve ailelerinin sağlık sorunlarını giderebilecek, çocukların oyun ve eğitim ihtiyaçlarını giderebilecek tesislerin de asgari şartlar içerisinde sayılması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında ele alınan eko-kent standartlarının da yeni planlamalarda mutlaka ön plana alınması, sürdürülebilir yaşam alanlarının oluşturulması ve çevreye duyarlılık sağlanması açılarından önemli görülmektedir.

3.3.4. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştıkları En Önemli Sorunlar

Bu bölümde öncelikli olarak mevsimlik tarım işçilerinin en önemli sorunlarının neler olduğu, görüşme yapılan kişilerin kendi gördükleri sorunlara yönelik bir çözüm önerilerinin olup olmadığı, varsa çözüm önerilerinin neler olduğu ele alınmıştır.

Ziraat Müh. Celal Bey, Sarioba Yerleşkesi kapsamında, önceki yıllarda yaşanan en büyük sorun olan elektrik ve su ihtiyacının tamamıyla giderildiğini belirtmekte, şu anda yaşanan sorunlar arasında işçilerin çadırların altına atılan betonu, sıcak ve soğuğu daha fazla iletmediği için istemediklerini, toprak zeminde kalmayı tercih ettiklerini saymaktadır. Ancak bu sorunun giderilebilme olanağı bulunmamaktadır. Özellikle yağmurlu havalarda barınma alanlarının çamur içerisinde kalmasını engellemek üzere yaşam alanlarının altına beton atılmıştır. Ziraat Müh. Celal Bey, bu tür şikayetler olmasına karşılık Sarioba Yerleşkesinin kreş, sağlık ocağı, mescit gibi sosyal tesislerin işçilere çok fazla bir sorun bırakmadığını ifade etmektedir. Eski Muhtar Cevdet Bey tarafından da benzer görüşler dile getirilmiştir. Eski Muhtar Cevdet Bey, yapılan yerleşkenin işçilerin en büyük sorunu olan su ve elektrik sorununu fazlasıyla giderdiğini, ayrıca sağlık hizmetlerinin de ayaklarına geldiğini, cami, kreş ve toplantı salonu ile sosyal tesislerde gereksinimlerin karşılandığını, taşınmalı sistem ile çocukların okula gidebildiğini belirtmektedir. İnşaat Tek. Vahit Bey de çocukların eğitim sorununu dile getirdiği açıklamasında, mevsimlik tarım işçisi çocukların eğitim ve öğretimlerini devam ettirebilecekleri çözümlerin üretilmesi gerektiğini, bunun önemli bir sorun olduğunu ifade etmektedir.

Makine Müh. Abdullah Bey, mevsimlik tarım işçilerinin en önemli sorunlarının başında çalışma şartlarının geldiğini, Sarioba Yerleşkesi projesinde bu soruna yönelik çözümler üretildiğini, çalışma alanlarına daha kolay ulaşım sağlandığını, işçilerin kalan boş zamanları için sosyal yaşamlarını iyileştirmek adına da gerekli çalışmaların yapıldığını belirtmektedir. Makine Müh. Abdullah Bey'in ortaya attığı önemli bir sorun, Görüşme Sorusu 2'de de belirttiği gibi yerel halk ile yaşanan çatışmalardır. Bunu önlemek adına yerleşkeye sosyal tesisler konulmuş, işçilerin köylülerle daha az bir araya gelmelerini sağlamak üzere sosyal tesislerde sağlık ocağı, mescit vb. gerekli donatılara yer verilmiştir. Makine Müh. Abdullah Bey çalışma saatlerine yönelik sorunu da dile getirmekte, çalışma saatlerinin uzun

olması ve denetlenememesi, bir kısım işçinin sigortalı gösterilmemesi gibi sorunları, devam eden sorunlar arasında saymaktadır. Makine Müh. Abdullah Bey'in belirttiği önemli bir sorun da Çavuş sorunudur. İşçilerin çavuşlar aracılığı ile paralarını alması, bazı işçilerin emeklerinin karşılığını alamaması, işçilerin tarla sahibi ile çavuşlar arasında kalması gibi önemli bir sorun bulunmaktadır. Konu barınmaya odaklı bu çalışmanın ana konusu olmadığı için, Çavuş konusunun ayrı bir araştırma ile ele alınması gereken önemli bir konu olduğu düşünülmektedir. Makine Müh. Abdullah Bey diğer sorunlar arasında çalışma sürecinde dinlenme aralarının olmaması veya kısa olması, çalışma ortamlarının çamurlu olması, hijyenik olmaması, yemeklerini tozlu ortamda yemek zorunda kalmaları olarak saymaktadır.

Çavuş Tahsin Bey, yerleşkede yaşayan ve Çavuşluk yapan bir işçi olarak sorunları daha yerinden görebilme olanağına sahiptir. Çavuş Tahsin Bey'in belirttiği sorunlar arasında elektrik ve su bitiminde yeniden yüklemenin geç yapılması, öncelikli olarak gelen bir sorundur. Makine Müh. Abdullah Bey'e göre ikinci büyük sorun ise çöp toplama araçlarının bazen gelmemesi yüzünden biriken çöplerdir.

Görüşmelerden elde edilen bilgiler genel olarak değerlendirildiğinde işçilerin asli sorunları barınma ortamının sağlıklı olması, elektrik ve su gibi ihtiyaçların giderilmesi olarak görülmektedir. Yeni yerleşke ile bu sorunlar çözülebildiği gibi sağlık sorunlarına, okul öncesi kreş sorununa, ibadet sorununa ve ortaklaşa toplantı yapılabilecek ortam sorununa da genel çözümlerin üretildiği görülmektedir.

3.3.5. Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Oluşturulan Yerleşkelerde Kalan İşçilerden, Bu Yerleşkelerle İlgili Olumlu ve Olumsuz Geri Dönüşler

Bu bölümde yerleşkenin mevsimlik tarım işçilerine sunduğu olanaklarla ilgili işçilerin olumlu ve olumsuz düşüncelerinin neler olduğu açıklanmaktadır. Yeni yerleşkede sunulan olanaklarla ilgili yerleşkede kalanların görüşlerinin, bundan sonra yapılacak planlamalarda önemli bir bilgi sağlayacağı düşünülmektedir.

Ziraat Müh. Celal Bey'e göre işçilerin birlikte yaşamakla ilgili sıkıntıları vardır. Topluca bir arada yaşamaya alışık değillerdir. Bundan dolayı daha serbest ve rahat olmak yönündeki isteklerini kendisine iletmektedirler. Bu konuda Ziraat Müh. Celal

Bey, konutlarda mahremiyete önem verildiğini, akraba ve yakını olmayanların ayrı bloklara alındığını, yerleşim alanları arasına 1,5 metre yükseklikte beton perdeler çekildiğini açıklamıştır.

İşçilerin bir başka isteği de hayvanlarının etrafta rahatça dolaşmalarının sağlanmasıdır. Makine Müh. Abdullah Bey de işçi ailelerinin hayvanlarına yönelik yaşanan sorunu dile getirmektedir. İşçiler yanlarında hayvanlarını getirmek istemektedirler. Ancak yerleşkede hayvanlar için bir alan olmadığı için tel örgünün dışına kendileri bir şeyler yapmaya çalışmaktadırlar. Denetimsiz hayvanlar köylülerin bahçelerine girmekte, bu da tartışmalara yol açmaktadır.

Barınma yerleri ile ilgili olarak en çok şikayet beton zeminden kaynaklıdır. Bu şikayetlere karşılık Ziraat Müh. Celal Bey, işçilerin sürekli olarak her şeyin çok güzel olduğunu belirttiklerini ifade etmektedir. Benzer bir geri dönüşü Makine Müh. Abdullah Bey de aldığını belirtmekte, işçilerden beton zeminle ilgili rahatsızlıkları duyduğunu, buna karşılık hijyenik ortamın sağlanması için beton zeminin önemli olduğunu söylemekte, buna karşılık işçilerin genel olarak yerleşkeden çok memnun olduklarını dile getirdiklerini, elektrik ve suya kavuşmaları, güzel bir tuvaletin ve banyonun olması, çadırların geniş ve ferah olması, sineklikli tüllerin koruyucu bir ortam sağlaması, brandaların sıcaktan ve soğuktan koruması gibi uygulamaların en çok memnun oldukları konular arasında yer aldığını ifade etmektedir. Eski Muhtar Cevdet Bey ve Çavuş Tahsin Bey de işçilerden genel olarak bir şikayet olmadığını, aksine memnuniyet ifadelerini sıkça duyduklarını, şu anki yerleşim yerinin eskiyle kesinlikle kıyaslanamayacağını, her yönüyle bir çok sorunun yeni yerleşke ile ortadan kalktığını belirtmektedirler. Çavuş Tahsin Bey genel olarak işçi ve ailelerinin temizlikten memnun olduklarını, ancak çöp toplamayla ilgili bir takım sorunlar yaşandığını, çöp bidonlarının yeterli olmamasının sorun oluşturduğunu ifade etmektedir.

Makine Müh. Abdullah Bey'in aldığı geri dönüşlerden birisi de işçi ailelerinin bir şeyler dikmek üzere bahçe istemeleridir. İnşaat Tek. Vahit Bey, yeni yerleşkede yaşayan işçilerin futbol, basketbol gibi sosyal alanların yapılmasını istediklerini belirtmekte, ayrıca kadınlara yönelik daha iyi yaşam koşulları oluşturabilecek çalışmaların yapılması gerektiğinden bahsetmekte, bunlara örnek olarak yerleşkede

Çamaşır makinelerinin bulunacağı bir amaşırhane yapılabileceğini ifade etmektedir.

3.3.6. Mevsimlik Tarım İşçileri ile Bölge Halkı Arasında Yaşanan Sorunlar

Bu bölümde yerel halkın mevsimlik tarım işçilerine nasıl baktıkları, aralarında ne tür sorunlar yaşandığı ele alınmış, böylece Sarıoba yerleşkesine yönelik bölge halkının düşüncelerini belirlemek amaçlanmıştır.

Bu konuyla ilgili olarak Ziraat Müh. Celal Bey ve Makine Müh. Abdullah Bey köylülerle mevsimlik tarım işçileri arasında birtakım sorunlar olduğundan, aralarında güven sorunu bulunduğu bahsederken Eski Muhtar Cevdet Bey ve Çavuş Tahsin Bey, köylülerle mevsimlik tarım işçilerinin aralarının genellikle iyi olduğunu belirtmişlerdir. İnşaat Tek. Vahit Bey ise önceki yıllarda özellikle işçilerin kaldıkları ortamlar temiz olmadığı için yöre halkının mevsimlik tarım işçilerine daha fazla karşı çıktıklarını, yerleşkenin yapılmasından sonra ise ticari ilişkilerin ön plana çıkmasından dolayı ilişkilerin güzel hale geldiğini belirtmektedir. Sonuç olarak görüşme yapılan kişilerin bu konuyla ilgili olarak görüşleri arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır.

Yerleşke müdürlüğünü de yapan Ziraat Müh. Celal Bey işçilerin toplu yaşamdan uzak olup dışarıya karşı genellikle kapalı olduklarını, köylülerin işçilerden rahatsız oldukları konular olmasına karşılık bu insanlara tarım işleri için ihtiyaçları olmasından dolayı sorunları göz ardı ettiklerini belirtmektedir. İşçilerin ihtiyaçlarını gidermede genellikle amele çavuşlarının ve çavuş başlarının aracı olduklarını, bundan dolayı mevsimlik tarım işçileri ile köylülerin çok fazla karşı karşıya gelmediklerini, bunun da arada sorun çıkmasını engellediğini ifade eden Ziraat Müh. Celal Bey, bölge halkının mevsimlik işçiler için kalıcı konut inşasına karşı çıktıklarını vurgulamaktadır. Bölge halkı bu tür konutların yapılması durumunda “ileride telafisi mümkün olmayan” sonuçların ortaya çıkabileceğini düşünmektedir. Bu konuda somut olarak “yerleşkenin kalıcı barınma yeri haline gelebileceği, mevsimlik işçilerin bölgede sürekli kalıcı olmaları durumunda özellikle kültür farklılıklarından dolayı sorunların artacağı” endişeleri olduğunu belirtmektedir. Bundan dolayı mevsimlik tarım işçileri sezon sürecinde gelmeli ve barınmalı, işlerin bitiminden sonra

gitmelidirler. Eski Muhtar Cevdet Bey, kalıcı yerleşkenin kurulmasına karşı çıkan bölge halkının aralarında imza topladıklarını da belirtmektedir. Ziraat Müh. Celal Bey, bölge halkının mevsimlik tarım işçilerine evlerini veya arsalarını kalıcı olarak vermediklerini ve işçileri köylerinden uzak tutmaya çaba gösterdiklerini ifade etmektedir. Eski Muhtar Cevdet Bey de köylülerin mevsimlik tarım işçilerinin sürekli ikametine karşı çıkmalarının gerekçesini “Kalıcı olanların köyü ellerinden alacaklarına yönelik bir korkuları da bulunmaktadır” şeklinde açıklamaktadır.

Makine Müh. Abdullah Bey’in görüşleri de Ziraat Müh. Celal Bey ile benzerlik göstermektedir. Makine Müh. Abdullah Bey bölge halkının işçilere farklı gözle bakmalarının temelinde, mevsimlik tarım işçilerinin genellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu kültüründen gelmelerinin, gelenek ve göreneklerinin farklı olmasının bulunduğunu belirtmektedir. Benzeri bir durum Suriyeli işçilerle de yaşanmaktadır. Bölgede yaklaşık 30 Suriyeli aile mevsimlik işçi olarak çalışmaktadır. Suriyelilerin dil sorunu olması, yaşantılarının çok farklı olması gibi nedenler, gerek bölge halkı ile gerekse diğer mevsimlik tarım işçileri ile Suriyeliler arasındaki çatışmaları artırmaktadır. Buna karşılık bölge halkı arasında günlük 50-55 liraya çalışacak işçi olmadığından dolayı dışarıdan gelen işçilere müsamaha gösterilmektedir. Tarımda insan gücüyle yapılması gereken işlerde mevsimlik işçiler daha ekonomik olmakta ve işler daha hızlı yapılmaktadır. Bundan dolayı mevsimlik tarım işçilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Makine Müh. Abdullah Bey, Polatlı’nın belirli mahallelerinde önceden gelmiş, ev kiralarak yerleşmiş mevsimlik tarım işçilerinin de bulunduğunu, bunların sezonda toplanarak tarlalara gittiklerini, akşam da evlerine geldiklerini açıklamaktadır.

Polatlı bölgesinde çalışmaya gelen mevsimlik tarım işçilerinin büyük bir çoğunluğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan insanlardan oluşmaktadır. İç Anadolu Bölgesi halkının yaşamsal alışkanlıkları, gelenek ve görenekleri ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşamsal alışkanlıkları, gelenek ve görenekleri genel olarak örtüşmemekte, bu da kültürel ve sosyal sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Son yıllarda Suriyeli göçmenlerin de bölgeye tarımsal işlerde çalışmak üzere geldikleri gözlenmektedir. Suriyeli göçmenlerle ilgili olarak dil sorunu başta

olmak üzere kültürel farklılığın çok daha fazla olmasından dolayı sorunların arttığı, görüşme yapılan kişiler tarafından dile getirilmiştir.

3.3.7. Eko-Kentler Hakkında Bilinenler

Bu bölümde görüşme yapılan kişilerin eko-kent kavramına yönelik bilgi düzeyleri açıklanacaktır. Özellikle planlamada ve projede yer alan mühendislerin eko-kent kavramıyla ilgili bilgileri ve farkındalık düzeyleri, bu tür yerleşkeler planlanırken büyük önem taşımaktadır.

Görüşme yapılan kişilerden Makine Müh. Abdullah Bey dışında kalanlar, bu konuyla ilgili bilgilerinin olmadığını belirterek herhangi bir açıklama yapmamışlardır. Soruyla ilgisi olmamasına karşılık Ziraat Müh. Celal Bey, birtakım eksikliklerin olabileceğinden, bunların zamanla giderilebileceğinden; İnşaat Tek. Vahit Bey, yeni yerleşkenin tarım işçileri için düzenli, temiz ve hijyen bir yerleşke olduğundan; Eski Muhtar Cevdet Bey, yerleşkenin tertemiz olduğundan ve Suriyeliler ile ilgili sorunlardan; Çavuş Tahsin Bey, yerleşkenin herkes tarafından çok beğenildiğinden, aynı sistemin başka illerde de yapılmak istendiğinden bahsetmiştir.

Makine Müh. Abdullah Bey, eko-kentler yerine alternatif ve daha kullanışlı barınma ortamlarına yönelik açıklamalar yapmıştır. Sarıoba yerleşkesindeki projede betonlaşmanın çok fazla olduğundan bahseden Makine Müh. Abdullah Bey, konteynır yerleşim birimlerini iyi bir alternatif olarak gördüğünü belirtmektedir. Konteynırlarda 2 oda, klozet, duş teknesi, mutfak gibi yaşamsal birçok alan bulunmaktadır. Yaklaşık boyutları 7-8 metreye 3 metredir. Konteynırlar bir platform üzerine yerleştirilerek yerle teması kesilmektedir. Kurulum açısından çok daha kolay olan konteynırların yerleşiminde doğal alanın bozulmasına, betonlaşmaya gerek duyulmamaktadır. Sadece genel amaçlı ortalama bir sosyal tesis yapılarak yerleşim alanı kurulabilir. Konteynırlar ile daha çevreci yerleşim yerlerinin tasarlanabileceği düşünülmektedir. Taşınabilir olmaları da konteynır yerleşimlerinin bir başka avantajıdır.

Makine Müh. Abdullah Bey, eko kentler ile mevsimlik tarım işçileri yerleşkesini bağdaştırmanın biraz zor olacağını düşünmektedir. Eko-kent standartlarına

uyabilmek için yerleşke yerine kentleşmeye kaymak gereklidir. Elektrik enerjisi için güneş enerjisinden yararlanmak gibi birtakım uygulamalar yapılabilir. Örneğin okulların tavanları güneş panelinden oluşturulabilir, elde edilen enerji bir aküye depolanabilir. Makine Müh. Abdullah Bey, açık alanlara konulacak güneş panelleri için ise gerekli izinlerin alınması gerektiğini, panellerin tarım alanlarına konulamayacağını, elektrik üretmek adına tarımdan feda edilemeyeceğini belirtmektedir.

3.3.8. Polatlı – Sarıoba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Hakkında Düşünceler

Bu bölümde görüşme yapılan kişilerin Sarıoba yerleşkesine yönelik düşüncelerine yer verilmiştir. Bundan önceki soruların açıklamalarında görüşme yapılan kişiler yeni yerleşkeye yönelik düşüncelerini kısmen belirtmişlerdir. Bu soruyla yeni yerleşkeye ilişkin düşüncelerde bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu soruya yönelik görüşme yapılan kişilerin tamamı yerleşkenin herkes tarafından çok beğenildiğini, projenin önemsendiğini, başka bölgelerde de benzeri yerleşkelerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Makine Müh. Abdullah Bey'e göre yerleşkedeki önemli eksikliklerden biri ilkokul ve ortaokulun bulunmaması, okul çağındaki çocukların çoğunluğunun yasa dışı çalıştırılması ve okula gitmemesidir.

Yerleşke müdürü olan Ziraat Müh. Celal Bey'in Sarıoba yerleşkesine ilişkin görüşlerini aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

- Yerleşkenin yerleşim alanına ilişkin gerekli güvenlik testleri yapılmıştır.
- Konutlar “geçici konut” adı altında yapılmış ve modern çadırlar kurulmuştur.
- Yerleşkede yeşillendirme ile ilgili ağaçlandırma çalışmaları devam etmektedir. Toprak yapısından kaynaklanan sıkıntılar aşılmaya çalışılmaktadır. Yeşillendirme konusunda önemli bir sorun da işçilerin yanlarında getirdikleri keçi gibi küçük baş hayvanlardır.
- Yerleşkede konutların kapısının önünde araç park edecek yerler bulunmaktadır. İşçileri toplu taşımada kullanılan *ford transit* gibi servis araçları buralara park etmektedir.

- Yerleşkede mevsimlik tarım işçilerinin ihtiyaçlarını gidermek üzere sosyal tesisler, eğitim birimi, sağlık birimi, toplantı salonu ve mescit bulunmaktadır.
- Yerleşkede çadır kullanılması, bölge halkını da rahatlatmakta ve buranın geçici bir yerleşim yeri olduğunu, bu konutlarda işçilerin 12 ay kalmayacaklarını bilmektedirler. Başka bir ifade ile bölge halkı, mevsimlik tarım işçilerinin bu yerleşkeyi kalıcı olarak kullanamayacaklarını bildiklerinden dolayı rahatlamışlardır. Bölge halkına göre yerleşke, “bundan daha iyisi olmaz” denilecek kadar iyi tasarlanmıştır. Yerleşkeyle mevsimlik tarım işçilerine çok fazla olanak sağlanmıştır.
- Bu tür projeler mevsimlik tarım işçilerine verilen önemi göstermesi adına önemli ve değerli projelerdir. Mevsimlik tarım işçileri genellikle hor görülen, dışlanan bir durumdan bu projelerle çıkartılabilmekte ve sahiplenilmektedir.
- Yerleşkede sağlanan düzen ve idare birimleri, işçilerin sıkıntıları durumunda her zaman arayabildikleri ve sorunlarına çözüm bulabildikleri yerlerdir.
- Hastalar için sağlık merkezi dışında 112 devreye girmektedir. Haftada bir gün gelen doktora ilaçlarını yazdırabilmektedir.
- Yerleşkede olası kavgalara çavuşlar müdahale etmektedir.

Yerleşkede aktif olarak inşaat teknikerliği yapan İnşaat Tek. Vahit Bey, Sarıoba yerleşkesine ilişkin ayrıntılı bir açıklama yapmıştır. Yapılan açıklamadaki olumlu yönler İnşaat Tek. Vahit Bey tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Projede başlangıçta olmayan, daha sonra mahremiyet sağlamak üzere inşa edilen 1,90 – 2.00 metre yükseklikte duvarlar bulunmaktadır.
- Yerleşim alanında duyuru sistemi kurulmuştur.
- Tuvalet ve banyolar tasarım aşamasında sac iken uygulamada değiştirilmiştir.
- Yerleşim alanına giriş yazısı konulmuştur.
- Mutfaklardaki granit tezgahlar 3 cm. kalınlıktadır. Ayrıca ECA marka musluklar tercih edilmiştir.
- Çadırların yerleşim çevrelerine, çadırlara su girmesini önlemek üzere 10 cm. kalınlığında beton örülmüştür.
- Zemin inşaatında demir ve baskı beton yapılmıştır.

- Çadırlarda yanmayan malzeme kullanılmıştır. Ayrıca köşe başlarında yangın için hidratlar konulmuştur.
- Konutlara tandırlar yapılmıştır.
- Yerleşkede 2 güvenlik görevlisi bulunmaktadır.

İnşaat Tek. Vahit Bey, Sarıoba Yerleşkesindeki olumsuz durumlardan da yaptığı açıklamada bahsetmiştir. Bahsedilen olumsuzluklar aşağıda sıralandığı gibidir:

- Caddelerde yağmur suyu giderinin yapılmamış olması bir eksikliklerdir.
- Bazı aileler açık mutfaktan rahatsız olup tahtalarla mutfağı kapatmıştır.
- Sosyal tesis İŞKUR tarafından atamalar yapılmadığı için aktif olarak kullanılamamakta, kilitli tutulmaktadır.
- Sosyal tesiste bulunması gereken televizyon, güvenlik kulübesinde kullanılmaktadır.
- Ağaçlık alanlardaki ağaçlar kurumuştur. Bunlarla ilgilenecek görevli bulunmamaktadır.

3.3.9. Mevsimlik İşçilerin Barınma Sorunları ve Bunlara Yönelik Kalıcı Barınma Yerleşkelerinin Yapılmasına İlişkin Diğer Görüşler

Bu bölümde görüşme yapılan kişilerin konuyla ilgili varsa diğer görüşleri ile yapmak istedikleri eklemeler ele alınmıştır.

Ziraat Müh. Celal Bey bu tür yerleşkelerde güneş paneli gibi yenilenebilir enerji kaynakları kullanımına yönelmenin, panelleri koruma konusunda ciddi sorunlar çıkabileceği için çok mümkün olmayacağını belirtmektedir. Ziraat Müh. Celal Bey'e göre işçiler ve çocuklar genel olarak çevreye zarar verebilme potansiyeline sahiptir. Mevsimlik işçilerin barınma sorunlarına yönelik yapılan farklı araştırmalarda da kalıcı yerleşim alanlarının sezon sonlarında ciddi tahribata uğradığından bahsedilmektedir. Bu da Ziraat Müh. Celal Bey'in düşüncelerini doğrular niteliktedir. Ziraat Müh. Celal Bey, sıcak su ihtiyacının elektrikli şofben kullanılarak giderildiğini belirtmektedir. Yerleşkede altyapıya önem verildiğini, hijyen bir ortam sağlamak adına ciddi paraların harcadığını belirten Ziraat Müh. Celal Bey, "insanların kendi

sorunlarının ne olduğunu anlayabilmeleri için eğitimlerin düzenlenmesi” gerektiğini vurgulamaktadır.

Makine Müh. Abdullah Bey bu soruya doğrudan Sarioba Yerleşkesi üzerinden yapılanlar ile açıklama yapmıştır. Makine Müh. Abdullah Bey, Sarioba Yerleşkesinde barınma alanı olarak çadır kullanıldığı için fay hattı kontrolünün yapılmadığını, sosyal tesisin betonarme bina olmasından dolayı deprem yönetmeliğine uygun şekilde projelendirildiğini, bölgenin elektrik hattı olmadığı için gerekli izinler alınarak jeneratör kurulduğunu, alana konulacak elektrik direk sayısına uygun bir elektrik projesi hazırlandığını, 200 haneye dağıtmak üzere su dağıtım projesi yapıldığını, inşa sürecinde kullanılan donanımlarda TSE standartlarının uygulandığını, bütün betonarme alanlar için gerekli testlerin yapıldığını ifade etmiştir.

Makine Müh. Abdullah Bey önemli bir konuyu da şu şekilde dile getirmektedir. Yerleşkelerdeki hane sayısı, o yerleşkeye yapılacak yatırımların verimliliğini etkilemektedir. 50 hane yapılacak bir yerleşkeye sağlık ocağı, mescit gibi sosyal alanların yerleştirilme olanağı bulunmamaktadır. Bu tür yerlerde örneğin sağlık hizmeti, en yakın sağlık ocağından karşılanmaktadır.

İnşaat Tek. Vahit Bey, bu çalışmanın da konusuna girecek bir değerlendirme yapmıştır. “Tarım işçileri için yapılacak yerleşkeler doğa ile bütünleşik olursa çok daha iyi sonuçlar alınabilecektir” değerlendirmesi ile bir şekilde eko-kentleri vurgulamıştır. İnşaat Tek. Vahit Bey’e göre yerleşkelerde sosyal alanların artırılması, daha iyi bir yaşam ortamı sağlanmasına yol açacaktır.

Eski Muhtar Cevdet Bey’in Sarioba Yerleşkesi odaklı yaptığı açıklamada çadırların modern olduğu, çadırlara yağmur suyu girmemesi için çevrelerine 10-15 cm. yüksekliğinde beton çekildiğini ve tabanlarının betondan yapıldığını, ailelerin mahremiyetlerini korumak üzere çadır alanlarının arasına beton duvarlar örüldüğünü belirtmektedir. Eski Muhtar Cevdet Bey yerleşkedeki insanlar arasında dönem dönem kavgalar çıktığını, kavga edenlerin bir süre sonra kendi kendilerine barıştıklarını, güvenlik görevlilerinin kavgalara müdahale etmelerine gerek kalmadığını da ifade etmektedir.

3.4. Değerlendirme

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sorunlar, aile yapıları, çalışma koşulları, önceki ve şimdiki barınma durumları; Sarıoba yerleşkesi ile ilgili olarak ne zaman ve nasıl planlandığı, projelendirmede nelere dikkat edildiği, yerleşke ile mevsimlik tarım işçilerine hangi olanakların sağlandığı, barınma amaçlı yapılan çadırların özellikleri, mutfak-banyo-tuvalet olanakları, mahremiyetin sağlanmasına yönelik nelerin yapıldığı; bölge halkı ile ilgili olarak mevsimlik işçilere yaklaşımları, yeni yerleşke ile ilgili düşünceleri, işçilerle bölge halkı arasında yaşanan sorunlar başta olmak üzere birçok bilgiye ulaşılmıştır.

Barınma odaklı olmak üzere genel olarak yapılan değerlendirme sonuçları aşağıda sıralanmıştır.

- Sarıoba yerleşkesi kurulmadan önce mevsimlik tarım işçileri kendi getirdikleri derme çatma çadırlarında kalmaktadır. Çadırlar, köylülerin uygun gördükleri yere kurulmaktadır. Toprak zemin üzerine kurulan çadırlarda sağlıklı bir yaşam ortamı bulunmakta, yağmur yağması durumunda yerler çamur ve balçık olmaktadır. Tuvalet ihtiyacına yönelik çukurlar açılmaktadır. Yemekler açıkta pişirilmekte, sağlıklı koşullarda yenilmektedir. Hijyenden söz edilebilecek bir ortam bulunmamaktadır. Elektrik için jeneratör kullanılmakta, su ihtiyacı taşıma suyla giderilmektedir.
- Sarıoba yerleşkesi öncelikli olarak mevsimlik tarım işçilerine ve ailelerine sağlıklı bir yaşam ortamı sunmaktadır. Planlama sürecinde temel gereksinimler düşünülmüş, 200 konutluk bir yerleşim alanı oluşturulmasına karar verilmiştir.
- Konut olarak çadırlar kullanılmıştır. 30 metrekare genişliğinde çadırlar iki bölümden oluşturularak anne-baba ile çocukların ayrı yerde yatmaları sağlanmıştır. Çadırların brandaları yangına karşı koruma amaçlı ateş

tutmayan malzemedan seçilmiştir. Ayrıca sıcak ve soğuk havalar için de gerekli koruma özelliğine sahiptir.

- Çadırlar beton zemin üzerine yerleştirilmiş, böylece temiz ve daha sağlıklı bir taban oluşturulmuştur. Yağmur sularının çadırların içerisine gitmesini engellemek üzere 10 cm. yüksekliğinde çevrelerine beton duvar örülmüştür.
- Çadırların pencerelerinde, dışarıdan böcek ve toz girişini engelleyecek tüller bulunmaktadır.
- Her çadıra elektrik ve su verilmiştir. Çadırlarda bulunan priz aracılığı ile işçilerin ve ailelerine elektrikli ev eşyaları kullanma olanağı sağlanmıştır.
- Çadırların dışında açık mutfak, banyo ve tuvalet yapılmıştır. Mutfak, banyo ve tuvalette sürekli temiz su bulunmakta, ayrıca elektrikli şofben ile sıcak su sağlanmaktadır.
- Çadırlar arasına örülen beton duvarlar ile mahremiyet sağlanmıştır.
- Yerleşkede çok amaçlı bir salon bulunmaktadır. Ayrıca sağlık ocağı, kreş ve mescit yapılmıştır. Sağlık ocağına haftada bir doktor, iki günde bir de hemşire gelmektedir. Kreşin yanında oyun parkı bulunmaktadır.
- Yerleşkede yaşayanların çöpleri, haftada bir gelen konteynır ile toplanmaktadır.

Bunların dışında özellikle dikkat çeken birkaç konu ise aşağıda sıralanmıştır:

- Yerleşkeyi planlayan mühendisten işçilere ve çavuşluk yapan kişiye kadar görüşme yapılanlar, yapılan yerleşkenin mevsimlik tarım işçileri için mükemmel ve örnek bir proje olduğunu dile getirmektedir. Geçmişteki yaşam koşulları ile karşılaştırıldığında, insanların bu şekilde düşünmesi normaldir. Ancak burada özellikle insanların mevsimlik tarım işçilerine bakışları dikkat çekmektedir. Genel olarak insanlar “bu yapılanlar bunlara fazlasıyla yeter”

gibi bir düşünceyle olaya yaklaşmaktadır. Başka bir ifadeyle mevsimlik tarım işçilerinin halâ “ikinci sınıf vatandaş” gibi görülmektedir.

- Görüşme yapılan kişilerden bir mühendis dışında diğerlerinin eko-kentler ile ilgili bilgilerinin son derece düşük düzeyde olduğu görülmüştür. İnsan hakları ile doğanın korunması ikilisini yan yana getiren eko-kent kavramına yönelik farkındalığın artırılabilmesi, yeni yerleşim yerlerinin tasarımında (ki bu tasarımlara mevsimlik tarım işçileri için kalıcı yerleşim yerleri de girmektedir) eko-kent kriterlerinin ön planda olmasını sağlayacaktır. Bu da sürdürülebilir yaşam ortamlarının oluşturması adına önemli görülmektedir.
- Yeni yerleşkede su ısıtma için elektrikli şofben kullanılması, yerleşkenin elektrik ihtiyacının şehir şebekesinden sağlanması dikkat çeken bir başka konudur. Yerleşkenin bulunduğu yer, özellikle yoğun bir şekilde kullanıldığı Nisan-Mayıs aylarından Kasım ayına kadar güneşi yoğun bir şekilde alan bir bölgedir. Neden güneş enerjisinin tercih edilmediği yönündeki bir soruya tasarım ve planlamada yer alan mühendis tarafından maliyet faktörü yanıtı verilmiştir. Yenilenebilir enerji üretimine yönelik başlangıç yatırım maliyetleri yüksek de olsa, uzun vadede maliyeti karşılayabileceği bilinmektedir. Çadırların üstlerine güneş paneli kurulamayacağı bir gerçektir. Ancak her bir hane için ayrılan 100 metrekare alan içerisinde belirli bir bölgenin, yerden yüksek bir plato oluşturularak güneş panellerinin yerleşimine ayrılabilmesi düşünülmektedir.

3.5. Ankara İli Polatlı İlçesi Sarıoba Mahallesi’ndeki Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Sorunları ve Çözüm Önerilerine İlişkin Bir Model

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarına ve bu sorunların giderilmesine yönelik yapılan saha araştırmasından elde edilen veriler değerlendirilmiş, bu konuda yapılması gerekenlere yönelik sahada yer alan aktörlerden ve yetkili kişilerden bilgiler toplanmış, barınma sorunu detaylandırılmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda öncelikle mevcut durum değerlendirilmiş, daha sonra tasarım kriterleri açıklanmış, son olarak da barınma sorunlarına yönelik bir model önerisi yapılmıştır. Yapılan öneri mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları barınma sorununun,

onların alışkanlıklarını da düşünerek giderilebilmesi, yaşam şartlarının iyileştirilebilmesi, işçilere ve ailelere sosyal yaşam olanakları sunulabilmesi gibi temel hedefleri içermektedir.

3.5.1. Mevcut Durumun Değerlendirilmesi

Bu bölümde sahada yapılan araştırma, inceleme ve görüşmelerde Sarıoba Yerleşkesi ile ilgili mevcut durum değerlendirmesi yapılmıştır.

Yapılan görüşmelerde elde edilen bilgiler doğrultusunda geçmiş yıllarda Polatlı ve çevresine gelen mevsimlik tarım işçilerinin çadır, baraka veya derme çatma kulübelerde kaldıkları, bir kısmının bölgedeki yerleşim alanlarından ev kirladıkları görülmüştür.

Sarıoba yerleşkesinin muhtelif görünüşleri Görsel 72 ve 73’de verilmiştir.

Görsel 72. Sarıoba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi – 1
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 73. Sarıoba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi – 2
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Yerleşke A ve B Blok olmak üzere iki bloktan oluşmaktadır. Girişte ortak kullanım amaçlı sosyal tesis binası vardır (Görsel 74).

Görsel 74. Sarıoba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi Genel Planı
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

3.5.2. Çalışma, Yaşam ve Ortak Alanlara İlişkin Yerleşim Planının İncelenmesi

Yerleşkede ortak kullanım amaçlı bir sosyal tesis bulunmaktadır. Tesisin önden görünümü Görsel 75'de verilmiştir.

Görsel 75. Sarıoba Yerleşkesi Sosyal Tesis Girişi
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sosyal tesiste kreş, mescit, mutfak ve toplantı salonu bulunmaktadır. Toplantı salonunun görünümü Görsel 76'da verilmiştir.

Görsel 76. Sarıoba Yerleşkesi Sosyal Tesis Toplantı Salonu
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Kreş, bir idare odası ve iki sınıftan oluşmaktadır ve bağımsız bir girişe sahiptir (Görsel 77, 78).

Görsel 77. Sarıoba Yerleşkesi Kreş Girişi
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 78. Sarıoba Yerleşkesi Kreş Holü
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Kreşte bulunan sınıflardan birinin iç mekan görünümü Görsel 79’da verilmiştir.

Görsel 79. Sarioba Yerleşkesi Kreş Sınıfları
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Kreşte mutfak, tuvalet ve temizlik malzemelerinin konulduğu bir bölüm bulunmaktadır. Görsel 80’de sırayla mutfak, temizlik malzemeleri bölümü ve tuvaletler görülmektedir.

Görsel 80. Sarioba Yerleşkesi Kreş Mutfak, Temizlik Bölümü ve Tuvaleti
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sosyal tesis binası içerisinde yer alan mescit bölümünün iç mekan görünümü Görsel 81’de verilmiştir.

Görsel 81. Sarıoba Yerleşkesi Mescit Bölümü
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Yerleşke içerisinde genel aydınlatmayı sağlamak için sokaklara lambalar yerleştirilmiştir (Görsel 82).

Görsel 82. Sarıoba Yerleşkesinin Sokak Lambaları
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Barınma amaçlı kullanılan bölümlere bakıldığında, her aile için bir çadır, dışarıda mutfak, tuvalet ve banyonun bulunduğu betonarme bir alan bulunduğu görülmektedir (Görsel 83).

Görsel 83. Sarıoba Yerleşkesi Aile Yaşam Alanları
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 83'te görüldüğü üzere mutfak, banyo ve wc birimlerinin bulunduğu betonarme bölümün çatışı kiremit ile kaplanmıştır. Bütün betonarme bölümlerde beyaz renk badana kullanılmış, mutfak bölümündeki tezgah üstü duvar yarıya kadar kahverengi fayans ile döşenmiştir. Mutfak bölümünde evye ve su tesisatı için kaliteli ve dayanıklı malzemeler seçilmiştir. Mutfak tezgahının altında çamaşır makinesi için bir bölüm bırakılmıştır. Tezgah üstündeki fayansta elektrikli aletler için kullanılmak üzere ikili priz bulunmaktadır. Aydınlatma tesisatında kullanılan lambalar, uzun ömürlü ve daha az elektrik tüketen malzemelerden seçilmiştir. Lambalar beyaz renk ışık vermektedir. Banyo tezgahında mermer malzeme kullanılmıştır. Tezgah altında pis su giderleri bulunmaktadır.

Mutfak bölümünün arkasında banyo ve tuvalet bulunmaktadır. Banyo ve tuvalet bölümlerinde mahremiyetin sağlanması için çadır ile arasına betonarme yarım duvar örülmüştür.

Ailelerin yaşam alanlarını birbirinden ayırmak üzere, alanların aralarına duvarlar örülmüştür (Görsel 84). Betonarme duvarlar beyaz badana ile boyanmış, çadırların beyaz rengi ile birlikte bütün alanda beyaz rengin hakim olması sağlanmıştır. Alanın genel görünümünde betonarme bölümlerdeki çatılarda kahverengi kiremitler ile diğer alanlarda beyaz renk göze çarpmaktadır.

Görsel 84. Sarıoba Yerleşkesi Yaşam Alanlarını Ayıran Duvarlar
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Çadırların iç mekan görünümü Görsel 85’de verilmiştir. Alanın tamamında taban olarak beton kullanılmış, çadırlar da beton zemin üzerine yerleştirilmiştir. Beton zemin kullanılarak yağmurlu havalarda çamurlaşmanın da önüne geçilmiştir.

Görsel 85. Sarıoba Yerleşkesi Çadır İçi Görünüm
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Çadırlara iç mekan açısından bakıldığında kalabalık aileler açısından yeterli alan bulunmadığı düşünülebilir. Çadır boylarının standart seçilmesi durumunda bu sorun her zaman karşılaşılabilecek bir sorundur. İki çocuklu bir aileye de beş çocuklu bir aileye de aynı çadır ve alan tahsis edilmektedir. Bu kapsamda kalabalık aileler

açısından çadır içi yaşam alanının kullanımında minimum yere sığmaya çalıştıkları söylenebilir.

Mutfak, banyo ve tuvaletler çadır dışında bir bölüm olarak yapılmıştır. Mutfaklara iki adet priz yerleştirilmiştir. Su tesisatı ve evye vardır (Görsel 86).

Görsel 86. Sarıoba Yerleşkesi Çadırların Yanındaki Mutfak Alanı
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Çadırlara yerleşen mevsimlik tarım işçi aileleri, çadır içlerini kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemektedirler. Örnek olarak bir ailenin yaşadığı çadırın iç görünümü Görsel 87'de verilmiştir.

Görsel 87. Sarıoba Yerleşkesi Çadırlarda Yaşam
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Çadırların içerisindeki bir bölüm, yemek pişirmek amaçlı mutfak şeklinde düzenlenmiştir (Görsel 88). Çadırda yaşayanlar dışarıdaki alanı daha çok bulaşık yıkama gibi amaçlar için kullandıklarını belirtmektedirler (Görsel 89).

Görsel 88. Sarıoba Yerleşkesi Çadırlardaki Mutfak Alanı
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 89. Sarıoba Yerleşkesi Çadırlardaki Mutfak Alanı
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Çadır içlerinde aile içi mahremiyeti sağlamak üzere perde ile ayrılabilir bir bölüm bulunmaktadır. Bazı aileler, araya perde çekerek bu bölümü ebeveyn yatak odası gibi kullanırken bir kısmı ise bölümlenme yapmadan genel yaşam alanı olarak kullanmayı tercih etmektedir. Perde ile bölümlendirme yapılma olanağının çadırlarda bulunması, kullanım amacı değiştirilebilen mekan olarak da ifade edilebilir. Çadırlarda veya çadırların da bulunduğu bir aileye ayrılmış toplam alan içerisinde depolama amaçlı kullanılacak özel bir alan bulunmamaktadır. Çadır içlerinde istenilen bir bölümde yorgan, yastık, döşek gibi malzemeler üst üste dizilerek depolanmaktadır.

Çadır malzemelerinin kullanımında yalıtıma önem verilmiştir. Çadırlarda üç katlı ve yangına karşı dayanıklı malzeme kullanılmış, böylece hem mevsim koşullarından olabildiğince çadır içi alanın etkilenmemesi sağlanmış, hem de olası yangınlara karşı koruma önlemi alınmıştır. Çadır yerleşimleri esnek bir yapıya sahip değildir. Başka bir ifadeyle yerleşim alanı sürekli aynı yerde olacak şekilde tasarlanmış, bölgesel taşınmalara uygun bir planlama düşünülmemiştir. Bu durum, kalıcı bir yerleşke yapılması planlandığı için doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir.

Sarıoba yerleşkesinde mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocukları için oyun parkı yapılmıştır. Yerleşkenin hemen yanına inşa edilen oyun parkında çocukların boş zamanlarında eğlenebilecekleri bir ortam sağlanmıştır (Görsel 90).

Görsel 90. Sarıoba Yerleşkesinin Yanına Kurulan Çocuk Oyun Parkı
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Ortak alanlara konulan hoparlörler ile toplu duyuruların yapılması sağlanmaktadır (Görsel 91).

Görsel 91. Sarıoba Yerleşkesi Duyuru Hoparlörü ve İzleme Kameraları
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sarıoba yerleşkesinde yaşanan sorunlardan birisi çöp sorunudur. Çöp bidonlarının azlığı, çöp toplama sürelerinin uzunluğu gibi nedenlerden dolayı çöpler açıkta kalmakta, sağlıksız bir ortam oluşturmakta, görsel kirliliğe yol açmaktadır (Görsel 92).

Görsel 92. Sarıoba Yerleşkesinde Çöp Sorunu
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sarıoba yerleşkesinde elektrik dağıtımını sağlamak üzere bölgenin muhtelif yerlerinde elektrik dağıtım trafoları bulunmaktadır (Görsel 93).

Görsel 93. Sarıoba Yerleşkesinde Elektrik Dağıtım Trafoları)
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Yerleşkede güvenliği sağlamak üzere genel giriş bölümünde güvenlik kulübesi bulunmaktadır. Kulübe, güvenlik görevlilerinin günlük görevlerini yapmaları dışında barınma ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Kulübede iki tane çekyat, plastik sandalye, sehpa ve televizyon bulunmakta, ısınma için elektrik sobası kullanılmaktadır (Görsel 94).

Görsel 94. Sarıoba Yerleşkesinin Güvenlik Kulübesi
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Yerleşkede, yangın çıkma olasılığına karşılık önlem olarak yangın muslukları bulunmaktadır (Görsel 95).

Görsel 95. Sarıoba Yerleşkesindeki Hidrantlar (Yangın Muslukları)
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

3.5.3. Tasarım Kriterleri

Mevsimlik tarım işçilerinin geçmişte yaşadıkları sorunlar ve barınma ortamlarına yönelik özellikler belirlendiğinde, sorunun yerleşim yerine yönelik kriterler ve barınma ünitelerine ait kriterler şeklinde ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tasarımın hedeflenen amaçlara yönelik olabilmesi için başlangıçta projenin uygulanacağı bölgenin tanımlanması, oradaki problemlerin iyi bir şekilde ortaya konulması önemlidir. Sorun ayrıntılı bir şekilde tanımlandığında, çözüme giden yollar daha açık bir şekilde görülebilecektir.

Sarıoba yerleşkesinin tasarımında, bütün yerleşke alanının tel örgülerle çevrelenerek koruma altına alınması planlanmıştır. Tel örgüler ile dışarıdan içeriye kontrolsüz bir şekilde istenmeyen girişlerin yapılması engellendiği gibi, yerleşkedeki özellikle çocukların dışarıya habersiz çıkmalarının da önüne geçilmiştir. Yerleşkeyi çevreleyen tel örgüler Görsel 96, 97, 98 ve 99'da görülmektedir.

Görsel 96. Sarıoba Yerleşkesini Çevreleyen Tel Örgüler – 1
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 97. Sarıoba Yerleşkesini Çevreleyen Tel Örgüler – 2
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 98. Sarıoba Yerleşkesini Çevreleyen Tel Örgüler – 3
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 99. Sarıoba Yerleşkesini Çevreleyen Tel Örgüler – 4
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Dışı tel örgülerle çevrelenen yerleşkeye girişler ana giriş kapısından yapılmaktadır (Görsel 100 ve 101). Ana giriş kapısında “SARIOBA MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ YERLEŞKESİ” yazılı bir tak bulunmaktadır.

Görsel 100. Sarıoba Yerleşkesi Ana Giriş Kapısı Dışarıdan Görünüm
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 101. Sarıoba Yerleşkesi Ana Giriş Kapısı İçeriden Görünüm
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Ana giriş kapısına bir güvenlik kulübesi inşa edilmiştir. Kulübe, güvenlik görevlileri için bir yaşam alanı şeklinde düzenlenmiştir. Yerleşkeye giriş ve çıkışlar, buradaki

güvenlik görevlilerince kontrol edilmekte ve yerleşkenin güvenliği sağlanmaktadır (Görsel 101).

Görsel 102. Ana Giriş Kapısındaki Güvenlik Kulübesi Dışarıdan Görünüm
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 103. Ana Giriş Kapısındaki Güvenlik Kulübesi İçeriden Görünüm
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Yerleşkede çadırlar A ve B Blok olmak üzere simetrik iki alana 4 sıra halinde, her sıra arasında caddeler bulunacak şekilde sıralanmıştır. Çadırların yerleşimi Görsel 104'de verilmiştir.

Görsel 104. Çadırların Yerleşim Düzeni
(Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından hazırlanan videodan alınmıştır)

Bloklar ve sıralar arasında bulunan caddelere karşılıklı olarak yerleştirilen çadırlarda (Görsel 105) bağımsızlığı sağlayabilmek üzere beton bölmeler kullanılmıştır (Görsel 106).

Görsel 105. Yerleşke Caddelerine Karşılıklı Sıralanan Çadırlar
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 106. Çadırlar Arası Beton Bölmeler
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Planlamada yeşil alan olarak ayrılan alanlarda henüz bir çalışmanın yapılmadığı (Görsel 107), bazılarının ise mevsimlik tarım işçi aileleri tarafından bahçe gibi kullanıldığı (Görsel 107) görülmektedir.

Görsel 107. Yeşil Alan Olarak Ayrılan Bölge
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 108. Yeşil Alan Olarak Ayrılan Bölgenin Yerleşke Sakinleri Tarafından Sebze Ekim Alanı Olarak Çevrelenmiş Hali
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Yerleşkede mevsimlik tarım işçi ailelerinin barınmalarını sağlamak üzere yapılan çadırlarda yanmaz, su geçirmez ve soğuk havaya karşı korunaklı üç kattan oluşan brandalar kullanılmıştır. Katlar arasında alüminyum folyolu izolasyon malzemesi kullanılmıştır. 30 metrekare yaşam alanına sahip çadırlarda yükseklik 1.70 metredir. Bağlantılar ve iskelet için galvanizli borular kullanılmıştır. Her çadırda bir kapı, ön ve arkada ikişer pencere bulunmaktadır. Çadırlar ikiye bölünebilecek şekilde tasarlanmış, böylece aile içi mahremiyet sağlanmıştır (Görsel 109, 110, 111, 112).

Görsel 109. Çadırların Giriş Kapısı ve Pencereleri
(Ankara Valiliği'nden alınmıştır)

Görsel 110. Çadırların İçi (Bölümlenmemiş)
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 111. Çadırların İçi (Bölümlenmiş)
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 112. Çadırların Giriş Kapısı
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Pencerelerin örtülmesi için toparlanabilir tüllü kapaklar kullanılmıştır. Çadırların giriş kapıları 80-90 cm eninde, 2 metre yüksekliğinde olup avluya açılmaktadır (Görsel 113).

Görsel 113. Giriş Kapıları
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sarıoba yerleşkesindeki tasarımın detaylarına girildiğinde her çadıra elektrikli ev aletlerinin kullanımını sağlamak üzere prizler çekildiği görülmektedir. Kilitli bir

koruma dolabı içerisinde iki adet priz bulunmaktadır. Bu prizlerden çekilen uzatma kabloları ile çadırın her yerinde rahatlıkla elektrik kullanılabilir (Görsel 114).

Görsel 114. Çadırlarda Bulunan Prizler
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Mutfak, banyo ve tuvaletler çadırların önündeki alana yapılmıştır. Mutfak tarafının önü açık bırakılmış (Görsel 115), banyo ve tuvalet iki ayrı birim olarak yapılmıştır. Mutfak bölümünde bir adet elektrik dağıtım panosu, beyaz ışık veren aydınlatma paneli, kahverengi fayans döşemesi, fayans üstünde ikili priz, musluk ve evye bulunmaktadır. Alt taraf ikiye bölünmüş, çamaşır makinesi veya bulaşık makinesi yerleşimi için bir alan ayrılmıştır. Bu alanda da priz ve su gideri bulunmaktadır.

Görsel 115. Mutfak Bölümü – Eveye, Seramik, Prizler ve Aydınlatma
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sarıoba yerleşkesinde bulunan bir ailenin mutfak kullanımı Görsel 116’da görülmektedir.

Görsel 116. Mutfak Bölümünün Kullanımı
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Mutfak bölümünün arkasında banyo ve tuvalet yer almaktadır. Bu bölümlerin kapıları PVC (Polyvinyl Chloride) malzemeden imal edilmiştir. Görsel 117'de banyo ve tuvalet girişleri görülmektedir.

Görsel 117. Banyo ve Tuvalet Girişleri
(Ankara Valiliği'nden alınmıştır)

Banyo ve tuvaletlerin taban ve duvarları fayans ile kaplanmış, böylece son derece sağlıklı bir kullanım ortamı oluşturulmuştur. Banyolarda sıcak su ihtiyacını karşılamak üzere elektrikli şofben kullanılmıştır (Görsel 118). Ayrıca kullanılan armatürlerin de kaliteli ve dayanıklı olmasına özen gösterilmiştir (Görsel 119).

Görsel 118. Banyolarda Kullanılan Elektrikli Su Isıtıcıları, Duş Hortumu ve Başlığı
(Ankara Valiliği'nden alınmıştır)

Görsel 119. Banyolarda Kullanılan Armatürler
(Ankara Valiliği'nden alınmıştır)

Tuvaletlerde duvarlar yarıya kadar fayans döşemelidir. Mevsimlik tarım işçilerinin kullanım alışkanlıklarından hareketle ve daha hijyen bir ortam için alaturka tuvaletler kullanılmıştır (Görsel 120).

Görsel 120. Tuvaletler
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sosyal tesis içerisinde (Görsel 121, 122) genel amaçlı bir salon, kreş, sağlık ocağı ve mescit ile ortak kullanıma ait mutfak, ibadet öncesi abdest almayı sağlayacak abdesthane, wc gibi yan birimler bulunmaktadır.

Görsel 121. Sosyal Tesis Ana Girişi
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 122. Sosyal Tesis Kreş Girişi
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Ortak amaçlı salon, işçilerin sosyal paylaşım yapabildikleri bir ortam olmasının dışında genel toplantılar için de kullanılmaktadır (Görsel 123, 124).

Görsel 123. Sosyal Tesis Toplantı Salonu Oturma Grupları
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 124. Sosyal Tesis Toplantı Salonu Giriş Kapısı
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Okul öncesi çocukların eğitimi için yapılan kreş sosyal tesis bünyesinde bulunmasına karşılık ayrı bir giriş kapısına sahiptir (Görsel 122). Eğitim amaçlı iki

sınıf (Görsel 125, 126) dışında personel odası (Görsel 127), mutfak (Görsel 128, 129, 130), tuvalet (Görsel 131, 132) ve temizlik odası (Görsel 133) bulunmaktadır.

Görsel 125. Kreş Sınıf - 1
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 126. Kreş Sınıf - 2
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 127. Kreş Personel Odası
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 128. Kreş Mutfağı – 1 (Evye)
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

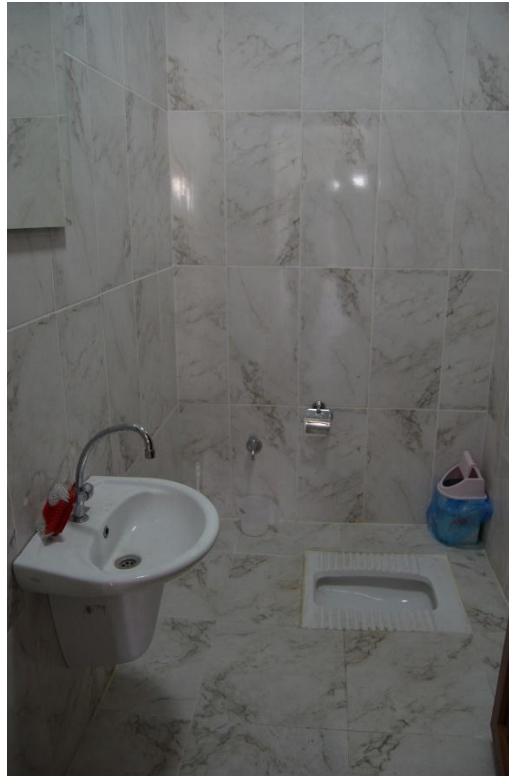
Görsel 129. Kreş Mutfağı – 2 (Fırınlı Ocak ve Çay Makinası Köşesi)
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 130. Kreş Mutfağı – 3 (Buzdolabı, Duvar Dolabı ve Giriş Kapısı)
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 131. Kreş Tuvaletleri - 1
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 132. Kreş Tuvaletleri - 2
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 133. Kreş Temizlik Odası
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sosyal tesis içerisinde bulunan mescit, mevsimlik tarım işçilerinin rahatlıkla ibadetlerini gerçekleştirebilecekleri şekilde düzenlenmiştir (Görsel 134).

Görsel 134. Mescit – İbadet Salonu
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Mescit tabanı boydan boya halı ile kaplanmıştır. Ayrıca duvara dayalı portatif bir kütüphane bulunmaktadır. İbadet öncesi abdest almak için yapılan abdesthanede mermer kullanılmıştır. Yan yana dizilen tabureler ile aynı anda birden fazla kişinin rahatlıkla ve sağlıklı bir ortamda abdest almaları sağlanmıştır (Görsel 135).

Görsel 135. Sosyal Tesis İçerisindeki Abdesthane
(Ankara Valiliği'nden alınmıştır)

Sarıoba yerleşkesindeki sağlık ocağında bekleme odası, doktor odası, muayene odası ve wc bulunmaktadır. Bekleme odası girişte yer almaktadır. Odada bekleyen hastalar için koltuklar ve ecza dolabı vardır (Görsel 136, 137).

Görsel 136. Sağlık Ocağı Giriş Koridoru
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 137. Sağlık Ocağı Bekleme Salonu
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sağlık ocağında bulunan doktor odası Görsel 138'de görülmektedir. Odada muayene sedyesi, paravan, doktor masası ve oturma grubu bulunmaktadır.

Görsel 138. Sağlık Ocağı Doktor Odası
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Muayene odasında lavabo, ecza dolabı, muayene sedyesi ile muhtelif sağlık gereçleri bulunmaktadır (Görsel 139).

Görsel 139. Sağlık Ocağı Muayene Odası
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sağlık ocağında bulunan tuvaletlerin görünümü Görsel 140'da verilmiştir.

Görsel 140. Sağlık Ocağı Tuvaleti
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Sarıoba yerleşkesinde birçok konuda mevsimlik tarım işçileri için olabilecek ideal bir ortam oluşturulmaya çalışılmış olmasına karşılık, bazı aksaklıklar da yaşanmaktadır. Bu aksaklıklardan birisi, caddelerde su birikintilerinin oluşması, giderlerle ilgili bir sorun yaşanmasıdır (Görsel 141, 142).

Görsel 141. Caddelerdeki Gider Sorunu - 1
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Görsel 142. Caddelerdeki Gider Sorunu - 2
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

Ayrıca çöp toplama ile ilgili bir sorun yaşandığı, yerleşkede yapılan gözlemlerde tespit edilmiştir (Görsel 143).

Görsel 143. Caddelerde Biriken Çöpler ve Boşa Akan Sular
(Araştırmacı tarafından çekilmiştir)

3.5.3.1. Yerleşim Yeri Kriterleri

Yerleşim yerine yönelik kriterler beş grupta ele alınabilir. İlk sırada yer seçimi kriterleri yer alır. İkinci olarak iklim şartlarına bakılır. Üçüncü sırada altyapı uygunluğu, dördüncü sırada sosyal donatılar ve son sırada da ortak mekanlar ile ilgili kriterler bulunur.

Görüldüğü üzere kriterlerin ilk sırasında yerleşim alanının seçimi bulunmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin yerleşimlerine genel olarak bakıldığında çalıştıkları tarlalardan uzakta, altyapısı olmayan, merkezi yaşam alanlarına uzak oldukları göze çarpmaktadır. Bu da işçileri barınma alanlarından çalışma alanlarına taşımak için ek maliyetler oluşturmanın dışında, sağlık koşullarının elverişsiz olduğu, güvenliğin sağlanamadığı yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Yerleşim alanı seçimine yönelik Belediye ile yapılan görüşmede bölgenin genel olarak kış aylarında boş olduğu, bölgedeki kamp alanlarının işçilere tahsis edilebilecek alanlar olduğu, mevsimlik tarım işçilerinin buralara yerleşim yapabilecekleri belirtilmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin yerleşim yerlerini belirlemede devlet tarafından bir yer gösterilmesi, yerleşim alanı arazisi ile ilgili masrafları ortadan kaldıracak, aynı zamanda işçilerin kayıt altına alınabilmesini, sorunlarına daha hızlı çözüm üretilmesini sağlayacaktır.

Kriterlerde ikinci sırada iklim şartlarına uygunluk yer almaktadır. İklim yönünden Türkiye'deki duruma bakıldığında, mevsimlik tarım işçilerinin farklı dönemlerde göç hareketine giriştikleri görülmektedir. Büyük bir çoğunluğun Nisan-Kasım ayları arası göç ettikleri bilinmekle birlikte, farklı aylarda da mevsimlik tarım işçi hareketliliği olabilmektedir. Bundan dolayı barınma yerlerinin seçiminde iklim şartlarına dikkat etmek gerekmektedir. Bazı yerlerde ve aylarda aşırı yağmur yağmakta, hava sıcaklıkları düşük olmakta, bazı yerlerde ise sıcaklık çok yüksek olmaktadır. Dolayısıyla iklim şartları işçilerin zorlanmasına yol açmakta, değişken iklim şartlarıyla başa çıkabilmek için kurulacak barınakların bölgedeki iklim şartlarına uygun ve dayanıklı olması gerekmektedir. Yapılacak tasarımlarda bölgenin iklim şartlarına uygunluk mutlaka gözetilmeli, barınma yerlerinin fiziksel şartlar karşısında mevsimlik tarım işçilerine ve ailelerine gerekli koruma sağlanmalıdır.

Barınma alanları incelendiğinde çok büyük bir çoğunluğunda altyapı bulunmadığı görülmektedir. Temiz suyun bulunmadığı, kuyu suyunun veya taşıma suyun kullanıldığı, yağmur yağdığında yerlerin çamura dönüştüğü, hijyen koşullarının hiçbir şekilde bulunmadığı barınma ortamlarında mevsimlik tarım işçileri ve aileleri yaşamak zorunda kalmaktadır. Bu bağlamda yerleşim yeri kriterlerinde altyapı sorunu büyük bir önem taşımaktadır. Kalıcı yerleşim yerlerinin tasarım ve inşasında bu sorun büyük ölçüde giderilmekte, proje planlaması yapılırken altyapı öncelikli olarak ele alınmaktadır. Altyapı sorunlarının giderilmesinin yaşam kalitesini artırmasının dışında kaçak işçi çalıştırmanın da önüne geçilmesi gibi bir avantajı vardır. Altyapı sorunları giderilmiş alanlara yerleştirilen mevsimlik tarım işçilerinin adresleri olmakta, işçiler bu adrese yerleşerek barınma sorunlarını gidermekte, böylece takipleri de yapılabilmektedir. Devlet tarafından gösterilen yerleşim yerleri, elektrik, su ve kanalizasyon gibi altyapılara sahip olan alanlar olmakta, işçiler de bu hizmetleri kesintisiz bir şekilde alabilmektedirler.

Mevsimlik tarım işçileri ve aileleri açısından barınma bölgelerinde sosyal donatıların olmaması da önemli eksiklikler arasında yer alır. Geçici yerleşim alanlarının köylere, kasabalara ve yerel merkezlere uzak bölgelerde olması, işçileri ve aileleri sosyal yaşamdan uzak bir yaşam sürmek zorunda bırakır. Sonuçta devlet tarafından altyapısı hazırlanmış ve sosyal tesislere sahip yerleşim alanlarının oluşturulması, kalıcı yerlerin tasarlanmasında sosyal tesislerin planlanması, işçilerin sosyal açıdan ihtiyaçlarını gidermek için önemlidir.

Mevsimlik tarım işçilerinin günlük yaşamlarının büyük bölümü tarlalarda ve işle ilgili faaliyetlerle geçmektedir. Buna karşılık işçilerin iş dışında kalan boş zamanlarını, işçi ailelerinin ve özellikle çocukların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri sosyal yaşam alanlarının olmaması, önemli bir sorun teşkil etmektedir. Göç sürecinde yanlarında televizyon bile getirme olanağı olmayan işçiler, herhangi bir sosyal faaliyette bulunamamakta, köylerin veya merkezi yerleşim yerlerinin uzaklarına barınaklarını kurdukları için aktif hayata katılamamaktadır. Yapılacak kalıcı yerleşim merkezlerinde ortak mekanların oluşturulması, hem işçilere hem de ailelerine sosyal yaşam olanakları sağlayacak, onların dinlenme, eğlenme, birlikte hareket etme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecektir. Ortak mekanların planlanmasında dersliklerin

de bulunması, işçilere ve ailelerine mesleki eğitim kurslarının verilebilmesini de sağlayacak, onların kişisel gelişimlerine katkı verilebilecektir.

3.5.3.2. Barınma Üniteleri Kriterleri

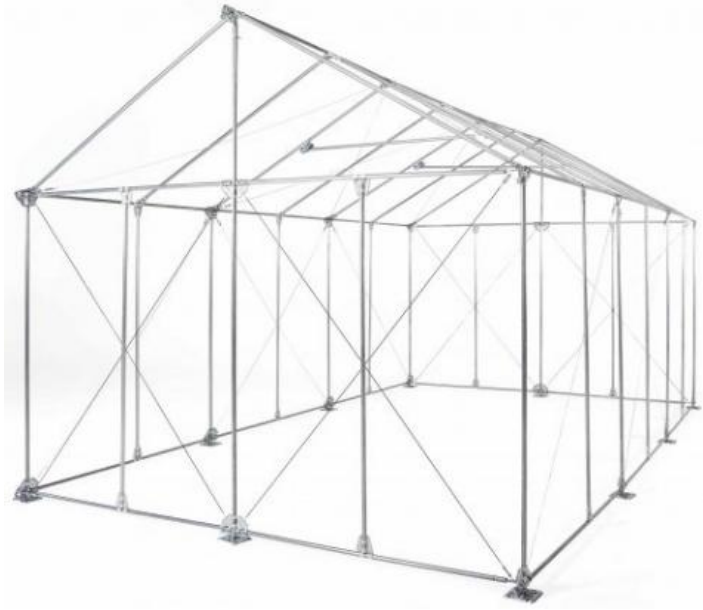
Barınma ünitelerine yönelik kriterler arasında esnek olma, dayanıklı olma, hareketlilik, montajının kolay yapılabilmesi, hazır bileşenlerle üretimin yapılabilmesi, depolama, işçilik ve maliyet gibi kriterler bulunmaktadır.

Mevsimlik tarım işçileri farklı bölgelere çalışmak üzere gitmekte, yaşantıları da gittikleri yerlerin koşullarına ve kişisel ihtiyaçlarına bağlı olarak sürekli değişim göstermektedir. İşçi ailelerindeki bireylerin sayısı ihtiyaçlara, yaşam şartlarına ve gidilen yerdeki iklim koşullarına bağlı olarak artmakta veya azalmaktadır. Kimi durumlarda birden fazla aile aynı barınağı kullanmak zorunda kalmaktadır. Bu durumda da barınma alanında mahremiyetin korunması ve özel alan ihtiyacı gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Barınma ünitelerinde bundan dolayı esnek olma kriteri bulunmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin değişim gösteren şartlarına uyum sağlanabilmesi yönünden tasarımı yapılacak barınma projelerinde, değişen koşullara adaptasyona dikkat edilmesi gerekmektedir. Esnekliği sağlamak için ise mekan tasarımında ve kurgusunda esnek olabilme, değişken koşullara rağmen işçilerin ve ailelerinin yaşam standartlarını artırabilme özelliklerini taşıyan tasarımlar ön plana çıkmaktadır.

Bu noktada UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), merkezi İsveç'te bulunan sosyal yardım kuruluşu Better Shelter ve IKEA Vakfı tarafından 2010 yılında başlatılan bir proje kapsamında barınma konusunda yapılan çalışma örnek olarak verilebilir. Projede iki kutu içerisinde taşınabilen, montajı yapıldığında 17.5 m² yaşam alanına (Görsel 144) sahip olan barınma üniteleri oluşturulmuştur. Ünitelerde kilitlenebilir kapı, 4 adet pencere ve havalandırma, yarı sert ve opak plastik çatı ve duvar panelleri ve çelik çerçeve (Görsel 145) bulunmakta, güneş enerjisi ile aydınlanma sağlanmaktadır. 3 yıllık raf ve kullanma ömrü bulunan bu üniteler, dört kişilik ekip ile 5-6 saatte monte edilebilmektedir.

Görsel 144. Esnek ve Prefabrik Barınma Ünitesi İç Mekan
(<https://bettershelter.org/product/>)

Görsel 145. Esnek ve Prefabrik Barınma Ünitesi Çelik Çerçeve
(<https://bettershelter.org/product/>)

Türkiye’de mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin kaldıkları barınaklara ve bunların fiziki niteliklerine bakıldığında, dayanıklılık sorununun başta gelen sorunlardan birisi olduğu görülmektedir. Çoğunluğu derme çatma çadırlardan oluşan, çadır dışında

genel olarak briket ve muşambadan oluşturulan barınaklar, iklim koşullarının zorlaşmasıyla birlikte dayanıklı bir barınma olanağı sağlamamaktadır. Aşırı sıcaklarda veya zorlu kış aylarında bu tür korunaksız barınaklarda kalmak zorunda kalan işçiler ve aileleri, olumsuz yaşam koşullarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bundan dolayı mevsimlik tarım işçileri için tasarlanacak barınaklarda kullanılacak malzemelerin seçimi büyük önem taşımaktadır. Barınakların tasarımlarında farklı iklim koşullarına bağlı olmadan işçiler ve aileleri için koruma sağlayacak malzemeler kullanılmalı, binaları inşa etme yöntemine dikkat edilmelidir. Dayanıklı malzemelerle yapılan barınaklar sadece işçilerin barınma sorununa çözüm üretmeyi sağlamayacak, aynı zamanda daha sağlıklı bir yaşam ortamı oluşturulacağı için işçilerde ve ailelerinde görülen bir takım sağlık sorunları da çözülecek, dolayısıyla yaşam kaliteleri yükselecektir.

Yılın büyük bir bölümünde hareket halinde olmak zorunda kalan mevsimlik tarım işçileri, yaşadıkları yerlerde çalışmak için farklı yerlere göç ederken çoğunlukla barınak kurmak için gereken malzemeleri de yanlarında götürmekte, kamyonlarla taşımaktadırlar. Bu açıdan tasarlanacak barınaklarda hareketliliğe ve taşınabilirliğe önem vermek gerekmektedir. Barınaklarda bu özelliklerin olması, işçiler açısından büyük bir kolaylık anlamına gelmektedir. Barınakların hareketli ve taşınabilir olmasının diğer faydaları ise, mevsimlik tarım işçilerinin çalışma sezonu dışarısında farklı işlevlerle kullanılabilmesi, farklı bölgelere kolay bir şekilde kaydırılabilmesidir. Bu bağlamda işverenlerin veya devletin üreteceği taşınabilir barınaklar, birden fazla bölgede hizmet edebilme özelliklerinden dolayı maliyet konusunda da avantajlı tasarımlar haline gelecektir.

Barınakların kolay bir şekilde montajlarının yapılabilmesi, öncelikli olarak kurulum zamanının çok hızlı olmasını sağlayacak, profesyonel işçilik gerektirmeyecek, kolay bir şekilde takılabilen ve sökülebilen malzemelerden yapılacağı için herkes tarafından kurulabilecek, sökülebilecektir. Barınma ünitelerinin daha ekonomik olabilmesi için kolay monte edilebilecek şekilde tasarlanması gereklidir. Hareketliliğin ve esnekliğin sağlanması gibi bir takım tasarım kriterlerinin uygulanabilmesi için de barınakların uygun malzemelerden üretilmesi gerekmektedir. Bütün durumlar birlikte değerlendirildiğinde, barınaklarda kullanılacak malzemelerin prefabrike olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Esnek ve

dayanıklı malzemeler kullanılarak üretimi yapılacak barınaklar, hareketlilik ihtiyacına da yanıt vereceğinden sürekli olarak mevsimlik tarım işçilerinin barınma ihtiyaçlarını uygun bir şekilde karşılayabilecektir.

Tasarımda bir diğer önemli bileşen ise depolamaya uygun malzemelerin kullanılmasıdır. Bunun nedeni ise mevsimlik tarım işçiliği kavramının adında da yer aldığı gibi işçilerin belirli dönemlerde barınaklarının kurulması, işin bitiminden sonra barınakların bir sonraki döneme kadar kullanılmayacak veya başka bir yere götürülecek olmasıdır. Bu bağlamda mevsimlik tarım işçi ve ailelerinin barınma sorunlarının dönemsel bir sorun oluşturduğu söylenebilir. İşçiler ve aileler belirli dönemlerde çalışmaya gelmekte ve barınma sorunlarına bir çözüm beklemektedirler. Tarımsal işçiliğin gerekmediği aylarda, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını gidermek üzere kurulacak barınaklar, bölgenin turizm gibi farklı amaçlarına hizmet edebilmeli veya demonte edilerek depolanabilmelidir. Bundan dolayı tasarımı yapılacak barınakların hazır bileşenlerle üretiminin yapılması kadar, demonte edilebilir ve depolanabilir olması da önemlidir. Tasarımda pratik şekilde kurulabilir, sökülebilir ve depolanabilir hafif ve taşınabilir malzemelerin kullanılması, maddi kayıpları engellemek için uzun süre depolandığında yapısal sorunlar oluşturmayacak malzemelerin tercih edilmesi gereklidir.

Pratik kurulabilirlik ve sökülebilirlik, barınma sorununa yönelik yapılacak tasarımlarda kurulum maliyetlerini en aza indirmek, inşa sürecinde profesyonel işçilere ihtiyaç duymamak adına önemlidir. Kurulların uzmanlık gerektirmesi, hem kurulum süresinin uzamasına hem de maliyetin artmasına yol açacaktır. Barınmaya yönelik olarak işçilerin maddi durumunun ek bir harcama yapmaya uygun olmadığı, işverenlerin de minimum maliyetle barınma sorununa çözüm üretmeleri gerektiği düşünüldüğünde, barınakların yapımında masrafların en aza indirilmesi için işçilik masraflarının olabilecek en düşük noktada olması gerekliliği, barınakların tasarımında göz önünde tutulması gereken kriterlerden biri haline gelmektedir.

Türkiye’de mevsimlik tarım işçileri genellikle ucuz işgücü olarak görülmekte ve düşük ücretle çalıştırılmaktadır. İşçiler, çalışmaya gittikleri bölgelerde genellikle kendi olanakları ile barınaklarını kurmaktadır. İşçilerin ekonomik durumu düşünüldüğünde olanaklarının çok kısıtlı olduğu, içinde buldukları ekonomik

koşulların kötü olması yüzünden olabilecek en ucuz şekilde barınaklarını imal etmeye çalıştıkları, kurdukları barınaklara bakıldığında görülmektedir. İşçiler ve aileleri için tasarlanacak barınaklarda ekonomik koşulların göz önünde bulundurulması, olabilecek en düşük maliyetle barınakların imal ediliyor olması bu açıdan önem taşımaktadır. Barınakların tasarımında diğer kriterler de göz önünde bulundurulacak şekilde kullanılacak malzemelerde uygun maliyet kriteri de olmalıdır. İşçilerin ekonomik durumlarının kötü olduğu bilindiğinden dolayı devlet tarafından bu işçilere barınma konusunda gerekli desteklerin yapılması, işverenleri de çalıştıracakları mevsimlik tarım işçilerinin barınmalarını sağlayacak şekilde zorunlu tutması gereklidir.

3.5.4. Barınma Sorunlarına Yönelik Model Önerisi

Mevsimlik tarım işçilerinin çalışmak üzere gittikleri yerlerde yaşadıkları önemli sorunların başında gelen barınma sorununa çözüm üretebilmenin ilk adımının, bu insanların ekonomik koşullarının iyileştirilebilmesi, eğitim seviyelerinin yükseltilebilmesi olduğu, sorunlara ancak bu şekilde kalıcı çözüm üretilebileceği öngörülmektedir. Sadece barınmayla ilgili sorunu gidermek yeterli olmayacaktır. Konuyla ilgili ortaya konulacak çözümler, işçilerin ve ailelerin yaşadıkları sosyal sorunları da belirli ölçüde giderebilmelidir. Bu bağlamda içerisinde sosyal tesislerin de bulunduğu barınma ünitelerinden oluşan bir barınma yurdu tasarımı, sorunların çözümünde yardımcı olabilecektir. Barınma yurdu içerisinde derslikler ve işlikler olması, işçilere ve ailelerine boş zamanlarda farklı kurslar verilebilmesini sağlayacaktır. Düzenlenecek kurslarla bu insanlara farklı yetenekler kazandırılabilir, onların kişisel gelişimlerine önemli bir destek sağlanabilecektir. Gündüz yoğun çalışma ortamı ve gece barınma ünitelerinde geçirilen zamandan oluşan yaşam döngülerine kurslar gibi farklı bir eylemin yerleştirilmesi, onların daha aktif bir yaşam sürmelerine, hayatın içerisine daha fazla dahil olmalarına destek olacaktır.

Barınma yurtlarına yerleştirilecek mevsimlik tarım işçileri ve aileleri, sağlık kurumlarının daha rahat bir şekilde bu insanları kontrol edebilmelerini sağlayacaktır. Düzenli sağlık kontrolleri yapılabilir, özellikle de aile planlamasına yönelik olarak kadınlara ve erkeklere düzenli bilgilendirmeler yapılabilir.

Barınma yurtları genel bir denetim ve kontrol ortamı sağlayacağı için özellikle küçük kız çocuklarının eğitime katılmalarını da sağlayabilecektir. İşçiler ve aileleri ile ilgili resmi kayıtlar tutulabilecek, kayıt dışı çalıştırılma gibi sorunlar da zamanla azalabilecektir.

Barınma yurtlarının altyapı sorunları olmayacağı için öncelikli olarak mevsimlik tarım işçilerine ve ailelerine sağlıklı bir yaşam ortamı sağlanmış olacaktır. İşçilerin rahat ulaşımının sağlanmasına yönelik planlama sürecinde alınacak önlemler, sezon başladığında bölgeye daha rahat bir şekilde ulaşılabilmesini sağlayacak, her sene yaşanan kazalar da belirli oranda düşecektir.

Barınma yurtlarının tasarımında ekolojik şartlar da göz önüne alınmalıdır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının olabilecek en uygun şekilde barınma yurtlarının enerji gereksinimini karşılayabileceği düşünülmektedir. Yurt çatılarının güneş enerjisi panelleriyle donatılması, benzer şekilde sıcak su tesisatının güneş enerjisi kullanarak ayarlanması, sürdürülebilirliği sağlamak adına önemli görülmektedir. Barınma yurtlarının çatılarının korunaklı bir şekilde tasarlanması, buralara kurulacak panellerin dış etkenlerden zarar görmesini de en aza indirecektir.

Barınma yurtları mevsimlik tarım işçilerini ve ailelerini belirli bir alana toplamış olacaktır. Bu insanların alış veriş ihtiyaçlarını kolay bir şekilde giderebilmeleri için yurtların çevrelerine, yurt yöneticilerinin kontrol ve denetiminde satış alanları kurulabilecek, böylece işçilerin ve ailelerin uygun fiyatlarla ihtiyaçlarını gidermelerine bir zemin hazırlanabilecektir.

Barınma yurtlarının sağlayacağı önemli bir avantaj da işçilerin bir arada toplanabilmesinden hareketle bu kişileri bilgilendirecek bilgi ve danışma ofislerine kolay ulaşım sağlanabilmesi olacaktır. İşçiler, kurulacak bu ofislerle kendi hakları ile ilgili bilgi alabilecek, haklarını takip edebilecek, yaşanabilecek olumsuzluklar hızlı bir şekilde giderilebilecektir.

Tüm bu kriterlere ve gereksinimlere uygun şekilde, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını ortadan kaldırma amacıyla tasarlanacak barınma yurtlarının kolay taşınabilir, kolay takılabilir ve sökülebilir, yeniden monte edilebilir hafif

strüktürlerden yapılacak modüler yaşam ünitelerinden oluşması gerekli görülmektedir.

Üretimde maliyetin düşük olması, yalıtımda uygun malzemeler kullanılarak farklı iklim koşullarında ve her türlü coğrafyada kullanılabilir olması da önemli görülmektedir. Her bir ünitenin kendisine ait bir su ve elektrik tesisat sisteminin bulunması, olası bir sorunda bunlara kolay ulaşımın sağlanması için tesisat şaftının ulaşılabilir olması işçilerin yaşadıkları tesisat sorunlarının giderilmesine katkıda bulunabilmelerine olanak sağlayacaktır. Bu durum işçilerin barınaklarında daha sağlıklı bir koşulda yaşamalarına olanak sağlayacaktır.

Sarıoba mevsimlik tarım işçileri yerleşkesinde yapılan incelemeler ve durum analizleri sonrasında, olumluluklar ve olumsuzluklar bir arada ele alınarak yeni bir model önerisi için Dış Mekanların ve Altyapı ile İç Mekanlar eko-tasarım/eko-kent bağlamında ele alınmış, gerekli açıklamalarla birlikte Tablo 6 ve Tablo 7’de verilmiştir.

Bu noktada öncelikle eko-tasarım ve eko-kent kavramlarını hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Çevresel etkileri azaltmaya yönelik tasarımlar olarak tanımlanan eko-tasarım, ürünler/mekanların tasarımında ve ürünün/mekanın yaşam döngüsü boyunca çevreye verebileceği olumsuz etkileri minimuma indirmek (Knight ve Jenkins, 2009, s.453), tasarımda çevresel bakış açısıyla üretim sürecinden kullanım sonrasına kadar tüm evreleri düşünmek anlamına gelmektedir. Eko-tasarım, sosyal ve kültürel yönden kabul görebilecek yeni önerilerin, teknik olarak mümkün, çevre için mecburi olanlarını birleştiren bir tasarım faaliyetidir (Özçuhadar ve Öncel, 2017, s.16). Ekoloji ile kent kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşan eko-kent, kavramsal olarak insanların, doğanın ve kentin birbirleriyle ilişkisini ele almakta, bunların birbirleriyle ilişki kurmalarını, gelecek nesillere daha sağlıklı, temiz ve sürdürülebilir yaşam alanları bırakmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda eko-kentin çevresel, sosyal ve ekonomik bileşenlerin kesişim noktasında yer aldığı söylenebilir.

Tablo 6. Dış Mekanların ve Altyapının Değerlendirilmesi

Mekan/Altyapı	Sarıoba Yerleşkesindeki Durum	Eko-Tasarım Bağlamında Yapılabilecekler
Elektrik	Genel şehir cereyanından sağlanmakta. Yerleşke içerisine plan dahilinde konulan elektrik dağıtım panoları ve kabloları ile mekanlara ulaştırılmakta.	Yerleşke kurulacak bölgelerde güneş enerjisi kullanımı ile yenilenebilir enerjiden faydalanılabilir. Bu durumda bir kez yatırım maliyeti karşılığında sadece bakım maliyeti ile ucuz elektrik kullanımı sağlanabilecektir. Yapılan görüşmelerde bu yöntemle ilgili temel sorunun, elektrik panellerinin korunması olduğu ortaya çıkmıştır. Koruma için kurulacak yerleşkeye ek, tel örgülerle çevrili panel tarlaları kurulabileceği düşünülmektedir.
Temiz Su	Şehir su şebekesi üzerinden yapılan bağlantılar ile yerleşkenin su ihtiyacı giderilmektedir.	ABD’de Endemic Architecture tarafından yapılan fütüristik bir tasarımda yağmur sularının toplanabileceği ve depolanabileceği alanlar bulunmaktadır. Benzer çalışmalardan faydalanılabileceği, yağmur sularının depolanarak kullanılabilmesi düşünülmektedir. Bu durumda kısıtlı su kaynakları daha verimli kullanılmış olacaktır. Ancak kuraklık zamanları da düşünülmesi, şehir suyu veya temiz kuyu suyu ile entegre bir sistem tasarlanmalıdır.
Sıcak Su	Barınma alanlarına elektrikli su ısıtıcıları konularak sıcak su ihtiyacı giderilmiştir. Bu yöntem kuruluş maliyeti açısından uygun görünse de elektrik kullanımını artırması adına olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir.	Türkiye’de özellikle Güney ve Güneydoğu bölgelerinde güneş enerjisi ile sıcak su ihtiyacı giderilmektedir. Binaların tamamına yakınında çatılarda güneş panelli su depoları bulunmakta ve ücretsiz şekilde sıcak su elde edilmektedir. Sarıoba Yerleşkesinde Mutfak-Banyo-WC üçlüsünün bulunduğu betonarme bölümün çatısının bu tür bir sistem kurulumuna elverişli olduğu görülmüştür. Sadece başlangıç maliyeti ve çok düşük bakım maliyeti karşılığında sıcak su ihtiyacının ücretsiz şekilde giderilebileceği düşünülmektedir. Türkiye’de mevsimlik tarım işçilerinin yoğun hareket halinde olduğu ayların Nisan-Ekim ayları olduğu düşünüldüğünde, güneş enerjisinden fazlasıyla faydalanılabilecektir.
Atık Su	Kanalizasyon altyapısı üzerinden atık su gideri sağlanmıştır. Ancak yollarda çok fazla su birikintilerinin olması, atık su giderlerine ilişkin bir sorun olarak görülmüştür.	Gelişen teknolojiler, atık suyun büyük bir bölümünün geri dönüşümüne olanak sağlamaktadır. Dünyadaki ve Türkiye’deki eko-kent örneklerine bakıldığında, kentin atık suyunun sulama vb. amaçlar için geri dönüştürüldüğü projeler görülmektedir. Atık su dönüşüm sistemlerinin kuruluş maliyetinin, Sarıoba yerleşkesi gibi planlarda ne kadar sürede kendisini amorti edeceği hesaplanmalı, mümkün olduğu kadar geri dönüşüm olanaklarından yararlanılmalıdır.

Kentsel atıklar	Sarıoba yerleşkesindeki caddelerde belirli aralıklarla çöp bidonları bulunmaktadır. Ancak yapılan gözlemde çöplerin bidonlardan taşıdığı, sağlık açısından tehlike oluşturduğu gibi görsel açıdan da kötü durduğu görülmüştür. Çöplerin toplanması ile ilgili sorun yaşanmaktadır.	Kentsel atıkların değerlendirilebilmesi ve yeniden kullanılabilir duruma getirilmesi, Sarıoba gibi nispeten küçük nüfus yoğunluğunun bulunduğu ortamlarda çok mümkün görünmemektedir. Köy yaşam kültürünün de getirmiş olduğu bazı alışkanlıkların değiştirilebilmesi de çok kolay değildir. Çöplerin rasgele atılmaması, çöp poşetlerinin ağızlarının kapatılması gibi bir takım zorunluluklar, yerleşkede kalacak kişilere sürekli anlatılmalıdır. Çevreye daha az zarar verecek bir yerleşkede kentsel atıkların toplanması konusuna ayrı bir özen gösterilmelidir. Yerleşkenin kurulacağı bölgenin genel atık toplama sistemine sağlıklı bir şekilde entegrasyonu sağlanmalıdır.
Kreş	Sarıoba yerleşkesinde sosyal tesis binasında iki sınıflı bir kreş bulunmaktadır. Gözlendiği kadarıyla kreş bölümü, çocuklar için oldukça iyi tasarlanmıştır. Giriş kapısının ayrı olması, kendisine ait mutfak ve tuvaletlerin olması diğer olumlu taraflarıdır.	Kreşte yoğun ağırlıklı ahşap malzemelerin kullanılmış olması, çevresel açıdan olduğu gibi sağlıklı yaşam açısından da oldukça olumlu bulunmuştur. Benzeri yerleşkelerin planlanmasında ahşap kullanımını artıracak tasarımların yapılması, mümkün olduğunca plastik masa ve sandalye gibi malzemelerin kullanılmaması önemlidir. Sarıoba yerleşkesindeki kreş içerisinde plastik malzemenin sadece sınıflarda, üzerlerine örtü örtülerek kullanıldığı görülmüştür. Sürdürülebilir kentlere yönelik çocukların görsel algılamalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda kreş bahçesinin ve pencerelerden görünen alanların ağaçlandırılması, çimlendirilmesi, çiçekler ekilmesi, bunların sulanmasında, topraklarının havalandırılmasında çocuklara görevler verilmesi gelecek nesillerde bir farkındalık oluşturmayı sağlayacaktır.
Genel Amaçlı Salon	Sarıoba yerleşkesinin sosyal tesisi içerisinde genel amaçlı bir salon bulunmaktadır. Salonda oturma grupları dışında küçük bir kütüphane de vardır. Genel kullanıma uygun ve yeterli bir alan ayrılmıştır.	Çevresel etkiyi en aza indirmek üzere bu tarz mekanlarda plastik kullanımı en alt seviyeye getirilmelidir.
İbadethane	Sarıoba yerleşkesinin sosyal tesis binasında oldukça geniş bir ibadethane bulunmaktadır. İbadete gelenlerin abdest almaları için yapılan abdesthane tamamen mermer döşenmiştir. Genel olarak oldukça sağlıklı bir ortam oluşturulduğu söylenebilir.	Sarıoba yerleşkesinde bulunan ibadethane, yapılacak yeni yerleşim yerleri için örnek gösterilebilir.

Tablo 7. İç Mekanların Değerlendirilmesi

Mekan/Altyapı	Sarıoba Yerleşkesindeki Durum	Eko-Tasarım Bağlamında Yapılabilecekler
Barınma alanı ve zemini	Yerleşkede her bir mevsimlik tarım işçi ailesi için 30 metrekairelik çadırlar, tabanı betonlanmış ve aralarına duvar örülmüş alanlara kurulmuştur. Mutfak, banyo ve tuvalet birimleri betonarmedir.	Taban alana beton dökülmesi, yağmur, su baskını gibi durumlarda zeminin çamurlaşmasını engellemesi açısından önemlidir. Ancak bu durumdan toprak zeminde yaşamaya alışmış bazı ailelerin şikayetçi oldukları, yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. Her ne kadar şikayet olsa da, hijyen bir yaşam ortamının oluşturulmasında beton zeminin önemli olduğu düşünülmektedir. Eko-kent uygulamalarında sağlıklı bir yaşam ortamı oluşturulmasında beton ve çelik gibi yapı elemanlarından yararlanılmaktadır. Yeni kurulacak yerleşim yerleri açısından dikkat edilmesi gereken önemli nokta, yer seçiminde verimsiz ve çorak alanların tercih edilmesi gerektiğidir.
Çadırlar	Çadırların en önemli özelliği, sıcak ve soğuk havalara karşı yaşam alanını koruyabilecek malzemeden imal edilmiş olmasıdır. 3 katlı branda ile gerekli koruma sağlanmıştır. Ayrıca çadır içi bölümlemenin yapılabilir olması, aile içi mahremiyeti koruması açısından da olumlu bulunmuştur.	Yeni yapılacak yerleşkelerde ailelerin barınması için çadırların tercih edilmesi iki açıdan önemlidir. Birincisi ekolojik açıdan doğada ne kadar beton kullanılırsa, çevreye o kadar az zarar verileceğidir. İkincisi ise yöre halkının betonarme tesislere karşı ortaya koydukları "artık mevsimlik tarım işçileri kalıcı mı olacaklar" tepkisini ortadan kaldırmasıdır. Betonarme tesislerin, mevsimlik tarım işçilerinin tesisleri kullanmadığı dönemlerde yıpranması, kontrolünün zorluğu, farklı amaçlar için kontrolsüz şekilde kullanılması, kalıcı araç, gereç ve malzemelerin tahrip edilmesi veya çalınması gibi olumsuzlukları bulunmaktadır. Çadır kullanımında ise portatifliğe önem verilmeli, dönem sonlarında pratik bir şekilde toplanabilir ve koruma altına alınabilir, dönem başladığında pratik bir şekilde kurulabilir çadırlar kullanılmalıdır.
Alternatif barınma alanları	-	Mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorununa yönelik olarak mobil barınaklar üzerine çalışılması, en iyi çözüm olarak düşünülmektedir. Bu konuda aşağıdaki çözümler üzerine çalışılabilir: 1. Prefabrik Monte/Demonte Evler: Dönem başlarında montajı yapılacak, dönem sonunda sökülerek koruma altına alınacak şekilde pratik barınma ortamları tasarlanabilir. 2. Konteyner: Sadece mevsimlik tarım işçilerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek konteynerlar tasarlanabilir. Bu çözümlerde eksik olan nokta ise sosyal tesisler konusudur. Ancak her iki çözüm önerisi üzerinden gidilerek, birden fazla birimin bir araya getirilerek daha geniş birimin, yani sosyal amaçlı kullanılacak tesislerin oluşturulabileceği düşünülmektedir.

Mutfak, banyo, tuvalet	Sarıoba yerleşkesinde çadırların dışına inşa edilen mutfak, işçi ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeydedir. Banyo ve tuvaletlerde ıslak zeminlere fayans döşenmiş, armatürlerde kaliteye önem verilmiştir. Su ısıtma için elektrikli su ısıtıcıları kullanılmıştır.	Sarıoba yerleşkesinde ayrı bir mutfak birimi olmasına karşılık, genel alışkanlıklardan dolayı kuzine benzeri ısıtma ve pişirme araçlarının da kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ekolojik açıdan bu noktada yine güneş enerjisi panellerinden faydalanmak gerektiğini belirtmek önemlidir. Geniş güneş paneli tarlaları kurmanın ve bunları korumanın maliyetli olacağı düşünüldüğünde, küçük ve portatif panellerin kullanılabilceği, bunlardan elde edilen enerjinin aydınlatmadan su ısıtmaya kadar kullanılabilceği düşünülmektedir.
---------------------------	---	--

4. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevsimlik tarım işçiliği bütün dünya ülkelerinde tarımsal faaliyetler açısından vazgeçilmez bir sistemdir. Dönemsel olarak tarım sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücü, mevsimlik tarım işçilerinden sağlamaktadır. Burada dönemsel ifadesi konuyu açıklamakta, gerekli iş gücünün geçici bir süre için gerektiğini ortaya koymaktadır. İşgücünün geçici bir süre için gerekmesi, işçilerin gelmesinden barınmasına, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlardan ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara varıncaya kadar beraberinde birçok sorunu da barındırmaktadır. Temel amaç, geçici olarak geliyor olsalar da mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin uygun yaşam ve çalışma ortamlarının oluşturulabilmesidir.

Mevsimlik tarım işçileri, öğrenilmiş çaresizlik duygusu içerisinde yaşadıkları koşulları neredeyse kabullenmiş, bunu bir yaşam biçimi olarak görmeye başlamışlardır. Sağlık, eğitim, sosyal haklar gibi beklentilerin çok az olduğu bu yaşam biçiminde devletten beklentiler kalmak için bir çadır, yaşayabilecekleri kadar gıda ve birkaç parça giyim eşyası çerçevesinin dışına çıkmamaktadır. Kalıcı barınma yerleri konusunda ise çalışma alanlarına uzak olabileceği ve kendilerine ulaşım masrafı olarak yansıyacağı düşünceleri ile karşı çıktıkları dahi görülebilmektedir. Bu bağlamda öncelikli olarak atılması gereken adım, mevsimlik tarım işçi ve ailelerinin bilinçlendirilmesidir.

Kalıcı yerleşim yerlerinin oluşturulması konusunda temel sorumluluk devlettedir. Mevsimlik tarım işçilerine sağlıklı yaşam olanaklarının sağlanması devlet tarafından bir takım planlamalar yapılmakta ve uygulamaya konulmaktadır. 19.04.2017 tarih ve 30043 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2017/6 sayılı Başbakanlık Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi, mevsimlik tarım işçi ve ailelerinin yaşadıkları sorunları gidermeye yönelik ilgili kurum ve kuruluşların görevlerini detaylı bir şekilde ele almaktadır.

Mevsimlik tarım işçileri ve ailelerine fiziksel, sosyal ve kültürel hizmetleri sunabilmek için toplu yerleşim alanlarına ihtiyaç vardır. Yerleşim alanları kalıcı konutlar olarak yapılabileceği gibi çadır veya konteynır gibi mobil yerleşim alanları da oluşturulabilir.

Özbekmezci ve Sahil (2004) yaptıkları araştırmada kalıcı konutların mevsimlik tarım işçilerine ihtiyaç duyulmayan dönemlerde amaçları dışında kullanıldıklarını ve fayda sağlanamadığını belirtmektedirler. Bu tür durumların önlenmesi için kalıcı konutların çok amaçlı kullanıma uygun şekilde planlanabileceği, işçi ve ailelerinin olmadığı dönemlerde bölge halkı tarafından kullanılacak şekilde tasarlanabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunu ele alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları üzerinden yapılan görüşmelerde, projede sorumlu olan kişilerden hiçbir olumsuz söylemin gelmemiş olması önemli bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Bu durum projenin geçmişle kıyaslandığında ciddi bir başarı sağlamış olmasından kaynaklanabileceği gibi, görevli olunan projeye ilgili olumsuz bir şeyler söylemekten kaçınmaya da yorulabilir. Bölgede geçmiş dönemde muhtarlık yapmış olan kişinin (Eski Muhtar Cevdet Bey) “Şu anki haliyle bir şehir olacak kadar güzel” ifadesi, ulaşılan noktayı oldukça iyi bir şekilde özetlemektedir. Bu özetten hareketle proje sorumlularının yaptıkları açıklamalarda olumsuzluk belirten ifadeler kullanmamaları, konuyu dışarıdan gözlemleyen eski muhtarın söylemi ile örtüşmektedir denilebilir. Yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda ulaşılan sonuçlar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

- Mevsimlik tarım işçilerine yönelik yapılan araştırmaların (Yıldırak, 2003; Özbekmezci ve Sahil, 2004; Kaleci, 2007; Koruk, 2010; Egemen, 2015; Akalın, 2018) sonuçlarına bakıldığında mevsimlik tarım işçilerinin barındıkları yerlerin genel olarak temel sağlıklı yaşam koşullarını içermediği görülmektedir. İşçiler ve aileleri çoğunlukla çadır, hayma, baraka gibi yerlerde barınmak zorunda kalmaktadırlar. Sarıoba yerleşkesi bu açıdan işçilere sağlıklı bir barınma ortamı sağlamaktadır.
- Genel olarak mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin çok fazla çocuklarının olduğu, aile bireylerinin eğitim düzeylerinin düşük olduğu, çocukların eğitim olanaklarının fazla olmadığı, eğitim alanların ise çalışma dönemlerinde farklı okullara gitmek zorunda kaldıkları gözlemlenmiştir.

- Mevsimlik tarım işçilerinin maddi olanaklarının çok düşük olduğu, temel gelir kaynaklarının mevsimlik tarım işçiliği olduğu, çoğunluğunun sosyal güvenliklerinin olmadığı belirlenmiştir
- Aileler geleneksel yaşam biçimlerini korumakta, alışkanlıklarını genel olarak devam ettirme eğilimi göstermektedirler. Kaldıkları yerler çadır, baraka, geçici veya kalıcı konut gibi farklılıklar gösterse bile yerde yemek yeme, uyuma, giyim ve kuşam gibi alışkanlıklar devam ettirilmektedir.
- İnceleme yapılan Sarıoba Yerleşkesinde ekolojik tasarım kriterlerinin göz önünde bulundurulmadığı, işçi ve ailelerinin barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlarının giderildiği görülmüştür. Güneş enerjisinden yararlanma, atık suların dönüştürülmesi gibi uygulamalar yerleşkede bulunmamaktadır.
- Sarıoba Yerleşkesinin tasarımına genel olarak bakıldığında bir kimlik ifadesinin olmadığı, tüm alanların tekdüze tasarlandığı, bir nevi toplama kampı gibi olduğu görülmektedir. Bu durum, yerleşkede yaşayanlarda aidiyet duygusu oluşmasının da önüne geçmektedir. Aidiyet duygusunun olmamasının ise dönemlik barınma amaçlı kullanım adına olumlu, kullanım alanını sahiplenme ve koruma adına ise olumsuz sonuçları olabileceği söylenebilir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilerin mevsimlik tarım işçilerinin daha iyi şartlarda barınmalarını sağlayabileceği düşünülmektedir:

- Öncelikle mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarının sadece çalışmaya gittikleri yerlerdeki barınma sorunu olarak ele alınmaması gerektiği, ikamet ettikleri yerlerdeki barınma sorunlarının da çözüme kavuşturulacağı geniş bir perspektifte ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Mevsimlik tarım işçileri, yaşam koşullarını ve alışkanlıklarını gittikleri yerlere de taşımaktadırlar. Bundan dolayı kısa, orta ve uzun vadeli planlamalarla barınma sorunlarına genel ve kalıcı bir çözüm üretilmesi gerekmektedir.

- Tekil aile çadırları, konteynırları veya konutları yerine daha fazla aileyi barındırabilmek üzere Barınma Yurtları oluşturulabilir. Mutfak, banyo ve tuvalet gibi ortak kullanım alanları dışında bu yurtlarda kreş ve sağlık ocağı gibi birimler bulunabilir. Barınma yurtları ile daha fazla ailenin barınma ihtiyaçlarına daha az bir alan kullanılarak ulaşılabilir.
- Sarıoba yerleşkesinde görülen önemli bir sorun, eşitlik sağlamak adına her aileye ayrılan alanların eşit boyutlarda olmasıdır. Çok çocuklu aileler de, az çocuklu aileler de aynı ebatta yerleşim alanında kalmaktadır. Bu durum, bireysel yaşam alanlarının daralmasına yol açmaktadır. Kalıcı yerleşim yeri tasarımlarında ailelerdeki kişi sayısına bağlı olarak küçük, orta ve büyük ebatlarda barınma alanları planlanabilir. Böylece kişi başı yaşam alanlarının daralmasının önüne geçilebilir.
- Sarıoba yerleşkesinde de görüldüğü üzere işçiler ve aileleri, bilerek veya bilmeyerek barınma alanlarına zarar vermekte, bir sonraki seneye hazırlık açısından ciddi tadilatların yapılma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan barınma alanlarının sağlıklı kullanımına yönelik işçilere ve ailelerine yetkili kişiler tarafından uygun bir şekilde bilgilendirmeler yapılmalı, dönem dönem toplantılar düzenlenmeli, ailelerin istekleri dinlenmeli, yapılamayacak istekler (bu çalışmada ailelerin konutların yanında hayvanlarını barındırabilecekleri alanlar istemeleri gibi) uygun şekilde nedenleriyle birlikte açıklanmalı, yapılabilecek istekler ise uygun şekilde planlanarak yerine getirilmelidir.
- Kalıcı yerleşim yerlerinin çalışma alanlarına uzak olması ciddi bir sorun oluşturmakta, işçilerin çalışma alanlarına taşınması gibi farklı sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu açıdan hareketli barınma alanları (konteynır ve karavan gibi) ile daha verimli çözümler üretilebileceği düşünülmektedir.
- İşçi ve ailelerinin barınma sorunlarının çözümünde tarım araçları devreden çıkartılmalı, yetkili devlet kurumları tarafından toprak sahiplerinin de katkıda bulunması sağlanarak çözüm üretilmelidir.

- Yerel yönetimler tarafından mevsimlik tarım iŖçilerinin barınma alanları belirlenmeli, bu alanlara yönelik gerekli altyapılar tamamlanmalı, iŖçilerin rasgele alanlara çadır kurmaları engellenmelidir. Barınma alanlarının belirlenmesinde alıŖma alanına olan uzaklık göz önünde bulundurulmalıdır.
- Sürdürülebilirlik ve eko-kent özelliklerine uygun planlamalar yapılmalı, yerleŖkelerin doğa ile btnleŖmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Yusuf. (2010). Diasporadaki Kimlik Algılamalarına Göç Tipinin Etkisi: Almanya ve İngiltere Türk Toplularının Karşılaştırması. *Sosyoloji Dergisi*, 3(20), s.97-120.
- Adinyira, Emmanuel., Oteng-Seifah, Samuel. and Adjei-Kumi, Theophilus. (2007). A review of urban sustainability assessment methodologies. In M. Horner, C. Hardcastle, A. Price, & J. Bebbington (Eds.), International Conference on Whole Life Urban Sustainability and Its Assessment. Glasgow.
- AFAD (2015). Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkında Yönerge, <https://www.antalyasm.gov.tr/duyuru/gecici-barinma-merkezlerinin-kurulmasi-yonetimi-ve-isletilmesi-hakkinda-yonerge/353>, Erişim: 20.06.2020.
- Akalın, Mehmet. (2018). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Koşullarının Değerlendirilmesi: Yenice, Tarsus, Silifke Örnekleri. *Sosyal Güvence Dergisi*, 7(13), s.1-30.
- Akbıyık, Nihat. (2008). Türkiye’de Tarım Kesiminde İşgücü Piyasalarının Yapısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), s.220-237.
- Akçakaya, Onur. (2016). Kentsel Sürdürülebilirliğin Uygulanması ve Ölçülmesi Bağlamında Yerel Yönetimlerin Fonksiyonu. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (4), s.47-64.
- Akdur, Recep. (2005). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikaları “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Uyumu”. Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi: 23, Ankara.
- Akıllı, Hüsniye., Kemahlı, Funda., Okudan, Kadriye. ve Polat, Ferihan. (2008). Ekolojik Ayak İzinin Kavramsal İçeriği ve Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde Bireysel Ekolojik Ayak İzi Hesaplaması. *Akdeniz IIBF Dergisi*, 15, s.1-25.
- Akıncıtürk, Nilüfer. (2016). Ekomimari Ölçekte Yapı Elemanları ve Malzeme Olgusunun Sürdürülebilir Kentleşmeye Yansıması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), s.114-133.
- Aksoy, Zeynep. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), s.292-303.
- Akşit, Bahattin., Mutlu, Kayhan., Nalbantoğlu, Ünal. ve Akçay, Adnan. (1996). Population Movements in South-Eastern Anatolia: Some Findings of an Empirical Research in 1993. *New Perspectives on Turkey*, (14), s.53-74.

- Albayrak, Nilcan. ve Abdioğlu, Zehra. (2017). Türkiye’de İç Göçü Etkileyen Faktörlerin Analizi. *Researcher: Social Science Studies*, 5(10), s.293-309.
- Alberti, Marina. (1996). Measuring Urban Sustainability. *Environmental Impact Assessment Review*, 16(4), s.381-424.
- Altın, Celal. (2014). *Mevsimlik Göç ve Yoksulluk: Ankara-Polatlı Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Arıcı, İsmail. (1982). Kırsal Toplu Yerleşimler ve İşletme Avlularının Düzenlenmesi. *Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Ziraat Dergisi*, 13(3-4), s.173-181.
- Atalay, Burcu Işıktekin., Önsüz, Muhammed Fatih., Işıklı, Burhanettin., Emir al, Gülsum Öztürk., Ayhan, Emine. ve Metintaş, Selma. (2017). Mevsimlik Tarım İşçileri ve Ailelerinin Sağlık Kuruluşlarına Başvuru Tercihleri. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 39(3), s.18-26.
- Baylis, John. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), s.69-85.
- Benek, Sedat. ve Ökten, Şevket. (2011). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam Koşullarına İlişkin Bir Araştırma: Hilvan İlçesi (Şanlıurfa) Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10(2), s.653-676.
- Bilgen, Serap. (2011). *Ekolojik Mimarlık: Anti Ekolojik Bir Eylem ile “Ekoloji” Söyleminin Biraraya Gelme Biçimleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bozdoğan, Burcu. (2003). *Mimari Tasarım ve Ekoloji*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,
- Brem, Maxwell. (2006). Migrant Workers in Canada, The North-South Institute.
- Cenikli, Sedat. (2017), Tarım işçilerinin ölüm yolculuğu, <http://www.hurriyet.com.tr/tarim-iscilerinin-olum-yolculugu-40557918>, Erişim: 23.05.2019.
- Chang, I-Chun Catherine. and Sheppard, Eric. (2013). China's Eco-Cities As Variegated1 Urban Sustainability: Dongtan Eco-City and Chongming Eco-Island. *Journal of Urban Technology*, 20(1), s.1-26.
- Choguill, Charles. L. (1996). Toward Sustainability of Human Settlements. *Habitat International*, 20(3), s. v - viii.

- Çağlayan, Çiğdem. (2010). Tarım Politikalarındaki Değişimin Sağlık Üzerine Etkileri. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 10(38), s.7-17.
- Çakı, Aslı. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Karaman.
- Çakmak, Gökçe. (2018). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam ve Çalışma Koşullarının Sosyal Dışlanma Bağlamında Bir Araştırması: Çanakkale İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Çelik, Fatih. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (27), s.151-155.
- Çetinkaya, Çiğdem. (2013). Eko-Kentler: Kent ve Doğa İlişkisinde Yeni Bir Sistem Tasarımı. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (1), s.12-16.
- Çınar, Ali Kemal, Akgün, Yenal, ve Maral, Hüseyin. (2018). Afet Sonrası Acil Toplanma ve Geçici Barınma Alanlarının Planlanmasındaki Faktörlerin İncelenmesi: İzmir-Karşıyaka Örneği. *Planlama*, 28(2), s.179-200.
- Çınar, Sidar. (2014). Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçilerine Dair Kısa Bir Değerlendirme. *Heinrich Böll Stiftung Derneği*, (1), s.32-34.
- Çınar, Sidar ve Lordoğlu, Kuvvet. (2011). "Mevsimlik Tarım İşçileri: Marabandan Ücretli Fındık İşçiliğine" III. Sosyal Haklar Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli. s.419 – 448.
- Çınar, Sidar ve Lordoğlu, Kuvvet. (2015). Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Tekil Bir Analiz: Karasu Fındık Toplama İşçileri. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 10(38), s.18-23.
- Çiftçi, M. (2011). Türkiye'de İç Göçte Sosyal Ağ Kullanımı Üzerindeki Etkiler. *Sosyoekonomi*, 15(15), s.106-124.
- Deniz, Taşkın. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), s.175-204.
- Dinçer, Osman Bahadır., Karaca, Sema. ve Yavuz, Hale. (2013). Göçün İkinci Yılında Suriyeli Savaş Mağdurları. *Analist Dergisi*, 25, Ankara.
- Divana, Mustafa. (2018). *Mevsimlik Tarımsal Üretimde Çalışma İlişkileri Düzenleyicisi Olarak Tarım Aracıları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Muğla.

- Dönmez Kara, Canan Öykü. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Dünya Bankası (2000). Rural Development Strategy, Eastern Europe and Central Asia, World Bank Technical Paper No:484
- Ecocity Builders, (2018). Moravia Sustainable Neighborhood Plan, https://ecocitybuilders.org/wp-content/uploads/2018/10/Moravia_Sustainable_Neighborhood_Plan_UNEP_English_10-01-18.pdf, Erişim: 28.01.2019.
- Egemen, Esin Arda. (2015). *Mevsimlik Tarım İşçileri ve Barınma Sorunları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ekici, Süleyman. ve Tuncel, Gökhan. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), s.9-22.
- Er, Ayten. (2015). İtici ve Çekici Faktörler Bağlamında İç Göç: Gaye Hiçyılmaz'dan Fırtınaya Karşı. *Göç Dergisi*, 2(1), 43-58.
- Ercoskun, Burak. (2015). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Erçetin, Gözde. (2015). *Mevsimlik Tarım İşçisi Gençlerin Menstrüel Siklus Özellikleri ve İlişkili Faktörler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Ergüven, Nasih Sarp. ve Özturanlı, Beyza. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), s.1063-1086.
- EU (2014). Directive 2014/36/Eu of The European Parliament and of The Council, "On The Conditions of Entry and Stay of Third-Country Nationals for the Purpose of Employment as Seasonal Workers, Official Journal of the European Union, 26 February 2014.
- EU Agricultural Economics Briefs (2013). How Many People Work in Agriculture in the EU?, https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/rural-area-economics/briefs/pdf/08_en.pdf

- Eyiñç, Senem Sidal. (2015). *Tasarım Yoluyla Mülteci Barınma Sorununun Yönetimi: İzmir'deki Suriyeli Mülteciler Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programı, İstanbul.
- FAO, (2011), Labour, <http://www.fao.org/3/i2490e/i2490e01b.pdf>, Erişim: 12.04.2019.
- Fereli, Simay., Aktaç, Şule. ve Güneş, Fatma Esra. (2016). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları, Beslenme Durumları ve Görülen Sorunlar. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), s.36-47.
- FPC, (2015) <https://www.freshproduce.org.uk/media/626669/FPC-Guidance-Caravan-Accommodation-1st-Edition-2017.pdf>, Erişim: 10.06.2019.
- Frey, William H. (1995). Immigration and Internal Migration'flight'from US Metropolitan Areas: Toward A New Demographic Balkanisation. *Urban Studies*, 32(4-5), s.733-757.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, "Kitlese Akınlar", http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlese-akinlar_409_558_559, Erişim: 15.12.2018.
- Gökşen, Fulya., ve Güner, C. Koçhan. (2017). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Ekolojik Yapı Tasarım Kriterleri, *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), s.92-107.
- Görücü, İbrahim. ve Akbıyık, Nihat. (2010). Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçiliği: Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(5), s.189-220.
- Görücü, İbrahim. ve Akbıyık, Nihat. (2010). Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçiliği: Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(5), s.189-220.
- Guite, Hilary. F., Clark, Charlotte. and Ackrill, Gill. (2006). The Impact of The Physical And Urban Environment on Mental Well-Being. *Public Health*, 120(12), s.1117-1126.
- Gülçubuk, Bülent., Yıldırak, Nurettin., Kızılaslan, Nuray., Özer, Dilek., Kan, Mustafa. ve Kepoğlu, Arzu. (2010). Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15.
- Gürbüz, Mehmet. ve Karabulut, Murat. (2008). Kırsal Göçler ile Sosyo-ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (50), s.37-60.

Güven, Ahmet. (2016). Kent, Kentleşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı, *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 4(1), s.21-30.

Haberciniz, (2011). Yılan Sokan Pamuk İşçisi, Yardım Bekliyor, <http://haberciniz.biz/yilan-sokan-pamuk-iscisi-yardim-bekliyor-1157185h.htm>, Erişim: 01.09.2019.

Harris, John, R. and Todaro, Michael. P. (1970). Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis. *The American Economic Review*, 126-142.

Hatton, Timothy. J. (1995). A Model of UK Emigration, 1870-1913. *The Review of Economics and Statistics*, 407-415.

http://multeci.net/index.php?option=com_contentview=articleveid=58%3:gocve-multecilikvecatid=35%3:goc-ve-multecilikveltemid=14velang=tr, Erişim: 02.01.2019.

<http://shanghaisojournals.net/blog/2007/5/28/sustainable-development-and-the-eco-city-of-dongtan-near-sha.html>, Erişim: 15.02.2019.

<http://www.emirkoop.org.tr/Projeler/20/2014-eko-kent-projesi.html>, Erişim: 15.02.2019.

http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380, Erişim: 04.01.2019.

<http://www.peopleandtheplanet.com/index.html@lid=25993§ion=33&topic=26.html>, Erişim: 10.03.2019.

http://www.yapi.com.tr/haberler/cin-dongtan-eko-city---arup_95743.html, Erişim: 15.02.2019.

<https://www.allianz.com/en/press/extra/knowledge/environment/090717-ten-great-examples-of-green-building-worldwide.html>, Erişim: 15.02.2019.

https://www.c40.org/case_studies/council-house-2-ch2-new-municipal-office-building-eco-buildings-co2-87-electricity-82-gas-87-and-water-72, Erişim: 15.02.2019.

<https://www.lafargeholcim-foundation.org/projects/dongtan-eco-city-urban-concept-shanghai-china>, Erişim Tarihi: 15.02.2019.

<https://www.mcarchitects.it/project/dongtan-ecocity>, Erişim: 15.02.2019.

https://www.tianjinecocity.gov.sg/bg_intro.htm, Erişim: 11.02.2019.

<https://www.tianjinecocity.gov.sg/gal-aerial.htm>, Erişim: 11.02.2019.

<https://www.tianjinecocity.gov.sg/gal-economic-vibrancy.htm>, Erişim: 11.02.2019.

<https://www.tianjinecocity.gov.sg/gal-environmental-sustainability.htm>, Erişim: 11.02.2019.

Howarth, Dan. (2013). Transportable Home Designed by Abaton, Deezen, <https://www.deezen.com/2013/08/28/casa-transportable-house-aph80-by-abaton/>, Erişim: 02.04.2019.

Hürriyet Gazetesi (2017), Mevsimlik İşçilerin Çocukları İçin Çadır Kent Okulu, <http://www.hurriyet.com.tr/mevsimlik-iscilerin-cocuklari-icin-cadir-kent-o-40468157>, Erişim: 02.06.2019.

IFC and EBRD, (2009), Worker's accomodation: Processes and Standards, Public Guidance Note by IFC and the EBRD.

International Labor Office. Global Employment Trends 2011, International Labor Organization, 2011, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_150440.pdf, Erişim: 01.04.2019.

International Organization for Migration (IOM), (2013). World Migration Report-2013.

International Organization for Migration (IOM), Key Migration Terms, <https://www.iom.int/key-migration-terms>, Erişim: 12.12.2018.

Işıldar, Gamze Yücel. (2012). 2011 Avrupa Yeşil Başkenti Hamburg: Eko-Kent Kriterleri ve Performans Göstergeleri Açısından İncelenmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(23), s.241-262.

Işıldar, Gamze Yücel. (2012). 2011 Avrupa Yeşil Başkenti Hamburg: Eko-Kent Kriterleri ve Performans Göstergeleri Açısından İncelenmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(23), 241-262.

İçduygu, Ahmet., Erder, Sema. ve Gençkaya, Ömer. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: *Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere. MiReKoç Proje Raporları*, İstanbul, (1), 235.

İncedayı, Deniz. (2003). Çevresel Duyarlılık Bağlamında Davranış Biçimi Olarak Sürdürülebilirlik, *Mimarlık*, Sayı: 318, 39-43, İstanbul.

- İslamoğlu, Emel., Yıldırımalp, Sinem. ve Benli, Abdurrahman. (2013). Türkiye’de Tersine Göç ve Tersine Göçü Teşvik Eden Uygulamalar: İstanbul Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 2(4), s.46-66.
- Jacobs, David. E., Wilson, Jonathan., Dixon,. L. Sherry, Smith, J., and Evens, Anne. (2009). The Relationship of Housing and Population Health: a 30-Year Retrospective Analysis. *Environmental Health Perspectives*, 117(4), s.597-604.
- Kalafat, Haluk. (2013), Mevsimlik İşçilik Mülksüzleştirilmenin Sonucu, <https://bianet.org/biamag/tarim/145971-mevsimlik-iscilik-mulksuzlestirme-nin-sonucu>, Erişim: 15.05.2019.
- Kalkınma Atölyesi (2014). Fındık Hasadının Oyuncuları: Batı Karadeniz İllerinde Fındık Hasadında Yer Alan Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri, Çocuklar, Tarım Aracıları ve Bahçe Sahipleri Temel Araştırması, Kalkınma Atölyesi, Ankara.
- Kalkınma Atölyesi (2014). Mevsimlik Tarım Göçü Ağ Haritası, <http://www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/TURKCE/02/MEVS%C4%B0ML%C4%B0K%20TARIM%20G%C3%96%C3%87%C3%9C%20A%C4%9E%20HAR%C4%B0TASI.pdf>, Erişim: 22.03.2020
- Karabıyık, Ertan. (2017). Geçmişten Günümüze Adana Ovası’nda Mevsimlik Tarım İşçileri ve Çocukları Tarihsel Süreç - Kurum Analizi - Mevcut Durum – Öneriler, Kalkınma Atölyesi, 1. Basım, Ankara.
- Karaman, Kasım. ve Yılmaz, Ali Sırrı. (2011). Mevsimlik Tarım İşçileri ve Enformel İlişkiler Ağı: Giresun’da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçileri Üzerine Bir Araştırma. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken/Journal of World of Turks*, 3(1), s.211-226.
- Karataş, Abdullah, ve Kılıç, Selim. (2017). Sürdürülebilir Kentsel Gelişme ve Yeşil Alanlar. *Siyasal/Journal of Political Sciences*, 26(2), s.53-78.
- Kavcar, Büşra. (2017). Eko-Kent Kent Modeli, <http://sbpturkiye.com/eko-kent-modeli.html>, Erişim: 10.02.2019.
- Kaya, Mehmet. ve Özgülnar, Nuray. (2015). Mevsimlik (Gezici/Geçici) Tarım İşçilerinin İki Yerleşim Birimindeki Yaşam Koşulları ve Sağlık Durumlarına Niteliksel Bakış. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 13(2), s.115-126.
- Kaypak, Şafak. (2013). Ekolojik Ayak İzinden Çevre Barışına Bakmak. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (1), s.154-159.

- Keim-Malpass, Jessica., Spears, Chaya R., Quandt, Sara A., and Arcury, Thomas. A. (2015). Perceptions of Housing Conditions Among Migrant Farmworkers and Their Families: Implications For Health, Safety and Social Policy. *Rural And Remote Health*, 15, 1-16.
- Keleş, Ruşen., Hamamcı, Can. ve Çoban, Aykut. (2015). *Çevre Politikası*, 8. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara.
- Keyder, Çağlar. (2016). *Toplumsal Tarih Çalışmaları*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kıratlı, Tuğba. (2011). *Mülteci ve Sığınmacıların Toplumsal Görünümü (Türkiye Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kışlalıoğlu, Mine. ve Berkes, Fikret. (2010). *Çevre ve Ekoloji*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Koruk, İbrahim. (2015). İhmal Edilen Bir Grup: Göçebe Mevsimlik Tarım İşçileri. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 10(38), s.18-22.
- Lee, Everett, S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), s.47-57.
- Maral, Hüseyin. (2018). *Afet Sonrası Geçici Yerleşim Yerlerinin Planlanmasında Üst Ölçekli Planlama: Karşıyaka Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gediz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Meadows, Donella. H., Randers, J. and Behrens III, W. W. (1972). The Limits to Growth: A Report to the Club of Rome.
- Memişoğlu, Aslı Sade. (2019). Ekolojinin Kapsamı, <http://kisi.deu.edu.tr/asli.memisoglu/Ekoloji/1-Ekolojinin%20kapsam%C4%B1.pdf>, Erişim: 13.01.2019.
- Merriam, Sharan. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (Çev. Editörü: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı (MIGA) (2012). Tarımda Mevsimlik İşçi Göçü Türkiye Durum Özeti, Friedrich Ebert Stiftung, İstanbul.
- Meydan Yıldız, S. G. (2016). *Çevre Bilinci ve Eko-Kent Planlaması: Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

- Mimarlar Odası Adana Şubesi, (2011). Çukurova Bölgesindeki Mevsimlik Tarım İşçilerine Yaşam Alanı Tasarımı Ulusal Öğrenci Mimari Fikir Yarışması, Adana.
- Muharrem, Es. ve Ateş, Hamza. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), s.206-248.
- Munro, John. (1974). Migration in Turkey. *Economic Development and Cultural Change*, 22(4), s.634–653.
- NNIRR (National Network for Immigrant and Refugee Rights) (2013). NNIRR Commentary, February 2013.
- NPC (National Pass Center) (2015). Geneseo Migrant Center, 2015.
- Orhan, Fatih. (2017). Erzincan'da Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ve Yaşanan Sorunlara Yönelik Coğrafi Bir İnceleme. *Türk Coğrafya Dergisi*, (69), s.59-68.
- Ovalı, Pınar Kısa. (2009). *Türkiye İklim Bölgeleri Bağlamında Ekolojik Tasarım Ölçütleri Sistematiğinin Oluşturulması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Öngör, Sedat. (1980). *Coğrafya Terimler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özbekmezci, Şule. ve Sahil, Sare. (2004a). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Barınma Sorunlarının Analizi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(3), 261-274.
- Özbekmezci, Şule., ve Sahil, Sare. (2004b). Çukurova Yöresindeki Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yerleşim Dokuları ve Yaşam Üniteleri. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(4), 375-391.
- Özdemir, M. (2008). *Türkiye'de İç Göç Olgusu: Nedenleri ve Çorlu Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Edirne.
- Özhancı, Esra. ve Yılmaz, Hasan. (2017). Köy Ölçeğinde Yerel Değerler ve Kırsal Alan Kimliği Analizi: Bayburt Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), s.927-964.
- Özkan, Selcen. (2018). *Çevrenin Korunması ve Çevre Sorunlarının Azaltılmasında Ekolojik Akımların Rolü: Kamu Kurumları Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.

- Parrado, Emilio. A. and Cerrutti, Marcela. (2003). Labor Migration Between Developing Countries: The Case of Paraguay and Argentina 1. *International Migration Review*, 37(1), s.101-132.
- Peterson, K. L. and Dorsey, J. A. (2000). "Roadmap for Integrating Sustainable Design into Site-Level Operations", Prepared for the U.S. Department of Energy, Pacific Northwest National Laboratory, Richland, Washington 99352, The Brendle Group, Inc., Ft. Collins, Colorado.
- Premalatha, M., Tauseef, S. M., Abbasi, T. and Abbasi, S. A. (2013). The Promise and the Performance of The World's First Two Zero Carbon Eco-Cities. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, (25), ss.660-669.
- Rosman, Abraham. ve Rubel, Paula. G. (1998). *The Tapestry Of Culture: An Introduction To Cultural Anthropology*, McGrawHill, Boston.
- Rotte, Ralph. and Vogler, Michael. (1999). The Effects of Development on Migration: Theoretical Issues and New Empirical Evidence. *Journal of Population Economics*, 13(3), s.485-508.
- Sakınç, Esra. (2006). *Sürdürülebilirlik Bağlamında Mimaride Güneş Enerjili Etken Sistemlerin Tasarım Ögesi Olarak Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Sattertwate, David. (1997). Sustainable Cities or Cities that Contribute to Sustainable Development?. *Urban Studies*, 34(10), s.1667-1691.
- Schick, Camilla. (2015). Israel's Thai Farmworkers Tell of Grim, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-31001525>, Erişim: 02.04.2019.
- Selek, Öz Cihan. (2016). Mevsimlik Gezici Tarım İşinde Kadın Emeği ve Sorunları. *Türktob Dergisi*, (16), s.13-15.
- Semerci, Uyan Pınar., Erdoğan, Emre. ve Kavak, Sinem. (2014). Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği 2014 Araştırma Raporu, http://hayatadestek.org/yayinlarimiz/Mevsimlik_Gezici_Tar%C4%B1m_%C4%B0sciligi_%202014_Arast%C4%B1rma_Raporu.pdf, Erişim: 25.05.2019.
- Shen, Li-Y.; Ochoa, J.J.; Shah, M..N. and Zhang, X. (2011). The Application of Urban Sustainability Indicators- A Comparison Between Various Prospects, *Habitat International*, (35), s.17-29.
- Sino-Singapore, Tianjin Eco-City A Model For Sustainable Development, https://www.tianjinecocity.gov.sg/bg_intro.htm, Erişim: 15.02.2019.

- Şahin, Cengiz. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), s.57-67.
- Şahin, Salih. (2016). Değişen Dünya Nüfus Yapısının Görsel Materyallerle İfadesi: Nüfus Piramitlerini Yeniden Düşünmek. TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu 13-14 Ekim 2016, 430-447.
- Şimşek, Zeynep. (2011). Mevsimlik Tarım İşçilerinin ve Ailelerinin İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması 2011, UNFPA, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- T24, (2016). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Zorlu Sezonu Başladı, <https://t24.com.tr/haber/mevsimlik-tarim-iscilerin-zorlu-sezonu-basladi,343390>, Erişim: 02.09.2019.
- Tarım Orkam-Sen, (2019), İş Cinayetleri Konusunda Sözün Bittiği Yerdeyiz, <http://www.tarimorkamsen.org/yeni/haberdetay.aspx?hid=273>, Erişim: 02.09.2019.
- TBMM (2015). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. Ankara: TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı.
- Terzi, Fatih., Yılmaz, A.Zerrin., Türkoğlu, Handan. ve Gürler, E.E. (2016), Ekolojik Yerleşme Planlaması ve Tasarımı: Eskişehir Kocakır Rezerv Yapı Alanı Örneği, *Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Kentli Dergisi*, 7(24), s.79-82.
- Todaro, Michael. P. (1969). A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries. *The American Economic Review*, 59(1), s.138-148.
- Tosun, Elif Karakurt. (2017). Sürdürülebilirlik Bağlamında Ekolojik Kent Söylemi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), s.169-189.
- TRT Haber, (2013), Mevsimlik İşçilerin Göç Yolları Haritalandırıldı, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/mevsimlik-iscilerin-goc-yolları-haritalandirildi-109543.html>, Erişim: 22.08.2019.
- Truong, T. D., Gasper, D. and Handmaker, J. (2014). 1 Migration, Gender, Social Justice, and Human Insecurity. In Migration, Gender and Social Justice (pp. 3-26). Springer Berlin Heidelberg.
- TÜİK, 2018. İşgücü İstatistikleri, Şubat 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27688>, Erişim: 15.04.2019.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) (2015). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu No: 716.
- Türkiye Gazetesi, (2017), Mevsimlik işçilerin zorlu yaşam mücadelesi, <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yasam/497974.aspx>, Erişim Tarihi: 25.05.2019.
- Uğrasız, Bülent. (2003). Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım: İdealizm ve Realizm. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 139-145.
- Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi 2014-2020, (2015). T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, [https://kkp.tarim.gov.tr/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](https://kkp.tarim.gov.tr/UKKS%20(2014-2020).pdf), Erişim: 10.03.2019.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimler Sözlüğü, http://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, Erişim: 15.01.2018.
- UNHCR, (2011). The Sphere Project: Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response, 2011 Edition, Northampton: Belmont Press Ltd.
- UNHCR, (2017). Global Trends, Mid-Year Trends Report, <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5aaa4fd27/mid-year-trends-june-2017.html>, Erişim: 15.01.2018.
- Ünal, Serdar. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 6(3), s.65-89.
- Üstün, Mahmut. (2013). Türkiye İşçi Sınıfına Bakarken, *Praksis Dergisi*, (8), 227-254.
- Vallejos, Quirina. M., Quandt, Sara. A., Grzywacz, Joseph. G., Isom, Scot., Chen, Haiying., Galván, Leonardo, ... and Arcury, Thomas. A. (2011). Migrant farmworkers' housing conditions across an agricultural season in North Carolina. *American Journal of Industrial Medicine*, 54(7), 533-544.
- Whitehead, Mark. (2003). (Re) Analysing The Sustainable City: Nature, Urbanisation and The Regulation of Socio-Environmental Relations in the UK. *Urban Studies*, 40(7), s.1183-1206.
- World Urbanization Prospects, (2018). The 2018 Revision. U.N. Department of Economic and Social Affairs, New York.

- Yağmur, Yılmaz. (2017). *Günümüz Ekolojik Tasarım Kriterlerinin İncelenerek Tarihi Yapılardaki Ekolojik İzler ile Karşılaştırılması: Talas – Kayseri Örnek Alanı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Kayseri.
- Yamak, Rahmi. ve Yamak, Nebiye. (1999). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), s.26-39.
- Yıldırak, Nurettin., Gülçubuk, B., Olhan, E. ve Kılıç, M. (2002). *Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları*. Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye Temsilciliği, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (11.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Abdurrahman. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), s.1685-1704.
- Yüksel, Okan. (2015). Yemek, <http://okanyuksel.com/2015/01/bereketli-topraklar-uzerinde-61-yilda-degisen-pek-de-birsey-yok/yemek/>, Erişim Tarihi: 29.05.2019.
- 6360 Sayılı Kanun, On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 12/11/2012, Sayı: 28489, Tertip: 5 Cilt: 53.

EKLER

EK-1. GÖRÜŞME SORULARI

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNDE BARINMA SORUNLARI

Değerli Meslektaşım,

Bu sorular “Mevsimlik Tarım İşçilerinde Barınma Sorunlarına Yönelik Analiz Çalışması: (Ankara-Polatlı) Sarıoba Mahallesi'nin İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans Tezi çalışmasında kullanılmak üzere düzenlenmiştir. Proje kapsamında mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarının çözümüne yönelik var olan durumu belirlemek, ekolojik kentleşme niteliklerini göz önünde bulundurarak bu işçilerin barınma sorunlarına kalıcı bir çözüm üretmeye yönelik model geliştirmek amaçlanmıştır.

Araştırmaya katılmanız, tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Sizden istenen, aşağıdaki her ifadeyi okuduktan sonra, ifadeye yönelik düşüncelerinizi açık bir şekilde yazmanızdır. Elde edilen veriler içerik analizi yapılarak gruplandırılacak ve yalnızca araştırma amaçlı kullanılacaktır. Bu yüzden isminizi yazmanıza gerek yoktur. Araştırma sorularının tümünü eksiksiz ve samimiyetle doldurmanız, araştırmanın sağlıklı temele oturmasına önemli katkı sağlayacaktır.

İlginiz ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarım.

Ecem YILMAZ

**MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNDE BARINMA SORUNLARINA YÖNELİK
YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI**

- 1) Görev yaptığınız bölgeye mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmak için ortalama kaç kişi geliyor? Gelenlerin ortalama bazda demografik yapısı (kaç aile, ailede kaç kişi mevsimlik tarım işçiliği yapıyor, ailede kaç çocuk var, çocukların kaç okul çağında, anne de işçi olarak çalışıyor mu, ...) hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- 2) İşçilerinin geçmişte ve bugünkü barınma durumlarını değerlendiriniz (Değerlendirme yapılırken mevsimlik çalışmak üzere gelen işçilerin kendi kurdukları çadırlarda mı, kentin varoşlarında kiraladıkları evlerde mi, bu işçilere özel yapılan yerleşkelerde mi kaldıklarının belirtilmesi önemlidir). Barınma yerlerinde tuvalet, banyo, temizlik, mutfak ve yaşamsal diğer ihtiyaçların nasıl giderildiğini belirtiniz.

Geçmişteki Durum:

Bugünkü Durum:

- 3) Sizce mevsimlik tarım işçilerinin barınma ortamları, asgari hangi şartları sağlamalıdır? Bu işçilere yönelik yapılan yerleşkelerin planlanmasında nasıl bir konsept üzerinden tasarım yapılmış, tasarımda öncelikli olarak neler gözetilmiştir?
- 4) Mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştıkları en önemli sorunlar nelerdir? Bu sorunların çözümüne yönelik önerileriniz nelerdir?
- 5) Mevsimlik tarım işçilerine yönelik oluşturulan yerleşkelerde kalan işçilerden, bu yerleşkelerle ilgili olumlu ve olumsuz geri dönüşler nelerdir?

- 6) Mevsimlik tarım işçileri ile bölge halkı arasında yaşanan sorunlara birkaç örnek verebilir misiniz? Mevsimlik işçilerin kendilerine ayrılmış bir yerleşke içerisinde barındırılmaları, bölge halkı ile yaşanan sorunlara çözüm olabilir mi?
- 7) 2018 yılının Haziran ayında açılan Polatlı – Sarıoba Mevsimlik Tarım İşçileri Yerleşkesi hakkında düşüncelerinizi kısaca yazınız.
- 8) Mevsimlik işçilerin barınma sorunları ve bunlara yönelik kalıcı barınma yerleşkelerinin yapılmasına ilişkin söylemek istediğiniz başka şeyler var mı?
- 9) Eko-kentler hakkında bildiklerinizi birkaç madde halinde yazınız?

(Açıklama: Ekoloji ile kent kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşan eko-kent, kavramsal olarak insanların, doğanın ve kentin birbirleriyle ilişkisini ele almakta, bunların birbirleriyle ilişki kurmalarını, gelecek nesillere daha sağlıklı, temiz ve sürdürülebilir yaşam alanları bırakmayı hedeflemektedir. Bu çalışmanın odak noktası, mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunlarını gidermek üzere yapılan/yapılacak yerleşkelerin eko-kent özelliklerini içermesi, böylece mevsimlik tarım işçilerinin barınma sorunları giderilirken aynı zamanda gelecek için daha iyi bir yaşam ortamı sağlanmasıdır.)

ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 17/05/2019
Sayı: 35853172-663.08-E.0000057705

0000577058

Sayı : 35853172-663.08
Konu : Ecem YILMAZ Hk.

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 29.04.2019 tarihli ve 44513094-663.08/00000570449 sayılı yazı.

Enstitünüz İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Ecem YILMAZ**'ın, **Doç. Dr. Emine Nur OZANÖZGÜ** danışmanlığında yürüttüğü "**Mevsimlik Tarım İşçilerinde Barınma Sorunlarına Yönelik Analiz Çalışması: (Ankara- Polatlı) Sarıoba Mahallesi'nin İncelenmesi**" isimli çalışma Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 30 Nisan 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 04073013-28e9-4439-8ecf-de60f9714d1d kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yaziimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLFRİ

